

F. William Engdahl

SJEME UNIŠTENJA
geopolitika genetski modificirane
hrane i globalno carstvo

Biblioteka
ARMAGEDON

Urednik
Antun Abramović

Stručna redakтура
prof. dr. Marijan Jošt

F. William Engdahl

SJEME UNIŠTENJA

geopolitika genetski modificirane
hrane i globalno carstvo

S engleskoga prevela
Nedjeljka Batinović

DETECTA

Zagreb, 2005.

Djelo je izvorno napisano engleskim jezikom, pod naslovom:

F. William Engdahl

Seeds of Destruction:

geopolitics of gene food and global empire.

Prevedeno je na hrvatski jezik prema rukopisu.

Prvo hrvatsko izdanje ujedno je i prvo izdanje ovoga djela.

Copyright ©1995 by F. William Engdahl, Author

Copyright © za hrvatsko izdanje: Detecta d.o.o.

Sva prava pridržana. Ova se knjiga, kao ni njezini dijelovi, ne smije reproducirati ni koristiti u bilo kojemu obliku, elektronskom, fotografskom ni mehaničkom, uključujući i fotokopiranje, snimanje i svaki oblik pohranjivanja, bez pisanoga odobrenja Nakladnika, osim kratkih navoda, kao dijelova novinskih članaka i izvješća.

CIP - Katalogizacija u publikaciji

Nacionalna i sveučilišna knjižnica - Zagreb

UDK 577.21:17

66:577.21 >:32

ENGDAHL, F. William

Sjeme uništenja: geopolitika genetski
modificirane hrane i globalno carstvo / F.

William Engdahl; s engleskoga prevela

Nedeljka Batinović. - Zagreb: Detecta, 2005.

- (Biblioteka Armagedon)

Prijevod djela: Seeds of Destruction. -

Kazalo

ISBN 953-99899-4-9

I. Genetičko inženjerstvo — Zloupotreba

II. Genetički modificirana hrana - Geopolitičko gledište

450921060

SADRŽAJ

PREDGOVOR	9
-----------	---

PRVO POGLAVLJE:

IRAK DOBIVA AMERIČKO "SJEME DEMOKRACIJE	15
Ekonomska šok terapija američkoga tipa	15
Bremerov dekret broj 81	19
Uništena iračka riznica sjemena	22
Nema sjemena za sjetvu	24
"Neka jedu... tjesteninu"	27
Irak, Sjedinjene Američke Države i diktati MMF-a	31

DRUGO POGLAVLJE:

POČINJE REVOLUCIJA U SVJETSKOJ PROIZVODNJI HRANE	37
Argentina kao prvi pokusni kunić	37
Kako su strani krediti pripomogli da Argentina postane "div soje"	40
Slamanje nacionalne volje u Argentini	44
Rockefellerova "argentinska agrarna revolucija"	49
"Sova for me, Argentina..."	53
Kompanija Monsanto pobjeđuje prijevarom	56
Neka jedu soju!	59

TREĆE POGLAVLJE:

LISICA ČUVA KOKOŠINJAC	63
Znanost povija glavu	63
Pada bomba na projekt GMO-a	65
Blair, Clinton i "politička" znanost	69
Kraljevsko društvo, koje baš ne resi etičnost, kreće u napad	72
Znanost u službi biznisa	75

ČETVRTO POGLAVLJE:

WASHINGTON BACA KOCKU ZA GMO - PRIJEVARA ZVANA "BITNO EKVIVALENTNE" BILJKE	79
Počeci biotehnološkog istraživanja	79
"Laži, puste laži..."	80
Laž zvana "bitna ekvivalentnost"	81

"Najbolja hrana što je priroda da je..."	84
Uprava za hranu i lijekove i kompanija Monsanto muzu javnost	89
Ugodni odnosi kompanije Monsanto i američke Vlade	94

PETO POGLAVLJE:

PREPREDENI DICK NIXON I JOS PREPREDENIJI ROCKEFELLERI	99
Američki pomak paradigme zvan Vijetnam	99
"Krizu demokracije" Davida Rockefellera	103
"Velika pljačka žita"	107
"Kad si u Rimu..."	110
Nixonova strategija izvoza poljoprivrednih proizvoda	112
Kissingerova "hrana kao oružje"	117

ŠESTO POGLAVLJE:

DEPOPULACIJA SVIJETA - STROGO TAJNI DOKUMENT AMERIČKE NACIONALNE SIGURNOSTI	123
Porast stanovništva i nacionalna sigurnost	123
Hrana za Cargill & Co.	128
Nesretni broj trinaest...	130
Brazil kao "uzorak" za program NSSM 200	134

SEDMO POGLAVLJE:

JOHN D. III., NELSON, DAVID I SMRTONOSNO BRATSTVO	139
Ljudi kao pokusni kunići	139
"Ljudski rak"	143
Mračnije tajne obitelji Rockefeller	144
"Najbolja pasmina" - eugenika i američka elita	
"vladarske rase"	146
"Bobu treba reći bob..."	151
Populacijsko vijeće Johna D. Rockefellera III. i	
"kriptoeugenika"	156
O, zdravo Dolly	162
Od eugenike do ljudske genetike	167

OSMO POGLAVLJE:

STUDIJE O RATU I MIRU	171
Pripreme za stvaranje poslijeratnog kolonijalnog carstva	171

"Američko stoljeće" - američki "Lebensraum"	174
Nelson gradi biznis u Latinskoj Americi	178
Kosturi u Rockefellerovu mračnom ormaru	179
Rockefeller-Wallaceovo izvješće	183
Počeci agrobiznisa: Rockefeller se udružuje s Cargillom	187
Projekti i za Brazil i Venezuelu	189

DEVETO POGLAVLJE:

SVEUČILIŠTE HARVARD - TVORAC AMERIČKOGA AGROBIZNISA	193
"Zelena revolucija" otvara vrata	193
Oposobljavanje kadrova za biorevoluciju	198
Rockefelleri financiraju stvaranje agrobiznisa	204
Monopol i vertikalna integracija uzvraćaju udarac	207
Tvornička poljoprivreda: "gdje su naše farme...?"	211

DESETO POGLAVLJE:

"HRANA JE MOĆ"	221
Zdjela "zlatne riže"	221
"Nova eugenika": <i>reductio ad absurdum</i>	223
"Zlatna riža" i mračne laži	230

JEDANAESTO POGLAVLJE:

SJEME PROPASTI - SIJANJE "VRTA OVOZEMALJSKI UŽITAKA"	239
Svjetska trgovinska organizacija: američki agrobiznis kreće u preuzimanje svjetske poljoprivrede	239
"WTO i loši TRIPS"	245
"Laži, odvratne laži, Monsantoove laži..."	257

DVANAESTO POGLAVLJE:

GENETSKI ARMAGEDON - TERMINATOR, TRAITOR I KUKURUZ SPERMICID	265
"Jedan korak natrag, a onda dva naprijed"	265
"Gurni im ga niz proketo grlo..."	274
Ubijaju nas nježno, sve nježnije... kukuruzom spermicidom	278
Cjepivo protiv tetanusa, pobačaja, Rockefelleri i svjetska trgovinska organizacija	282

POGOVOR	289
KAZALO	295

PREDGOVOR

Posljednjih desetak godina napisane su mnoge knjige o potencijalnim i još nepoznatim opasnostima konzumiranja genetski modificiranih biljaka i drugih namirnica te mesa životinja hranjenih isključivo genetski modificiranim krmivom. Ima i knjiga u kojima se govori o pohlepi šačice agresivnih multinacionalnih kompanija, proizvođača genetski modificirana sjemena i pesticida. Te su kompanije, čini se, lukavošću Wall Streeta, nakanile zavladatai svjetskim tržištem potencijalno vrijednim stotine milijarda dolara.

Ova će knjiga, možda, razočarati one koji tragaju za dokazima koji će potvrditi njihove dvojbe. Po mišljenju autora ove knjige, iza brzoga svjetskog širenja genetski modificiranih usjeva, često skraćeno zvanih GMO, krije se daleko opasnija priča.

Ono što me navelo na temu o genetski modificiranim usjevima dogodilo se ubrzo nakon američke okupacije Iraka. U svibnju 2003. američki predsjednik George W. Bush održao je jednu od svojih rijetkih tiskovnih konferencija. Većina svijeta bila je usredotočena na strahote i moguća događanja u poslijeratnome Iraku i na opasnosti od širenja nemira diljem islamskoga svijeta. A predsjednik Bush nije se u tome govoru na to ni osvrnuo, nego je odlučio govoriti o jednoj potpuno drugoj temi, ili se tada barem tako činilo.

Najavio je kako je Vlada Sjedinjenih Američkih Država odlučila u Svjetskoj trgovinskoj organizaciji (World Trade Organization, WTO) službeno pokrenuti tužbu protiv Europske unije i njezinih zemalja članica zbog njihove zabrane uvođenja GM usjeva. Ta je zabrana bila na snazi od 1998. i mnogim je zemljama diljem svijeta dala hrabrosti i mogućnosti da se i same

odupru nastojanjima američkih korporacija i korporacija nekih drugih zemalja koje su u tim zemljama željele širiti GM usjeve.

Najzanimljiviji aspekt te krajnje zanimljive svibanjske tiskovne konferencije bila je Bushova izjava da je dugotrajna glad u afričkim zemljama izravna posljedica odluke Europske unije o zabrani uzgoja GM namirnica u Europi. Ne samo da je ta Bushova izjava imala čudnu logiku, nego je i dala na znanje kako je za njegovu Vladu pitanje širenja GM usjeva jednako važno kao i okupacija Iraka i njegova golemoga naftnoga bogatstva.

Poslije više mjeseci istraživanja i nekoliko krivih tragova počeo sam raspetljivati konce priče, po drskosti tako golemih i zapanjujućih razmjera da se njome nisam bavio gotovo godinu dana. Bio sam uvjeren kako sam preuveličao važnost onoga na što sam u svome istraživanju područja GM hrane na početku naišao. Ali, dokazi su se i dalje množili dok su Europska unija i njezine zemlje članice, kao i Brazil, stenjali pod pritiskom Amerike da otvore vrata uzgoju GM usjeva i dok je Washington u okupiranome Iraku ozakonjivao zaštitu patenata na GM sjeme i pesticide.

Na vlastito zadovoljstvo, provjerio sam i potvrdio mnoge navode o diktatorskome ponašanju kompanije Monsanto, vodeće svjetske kompanije za širenje GM usjeva, kao i kompanija Syngenta, Dow, DuPont i još šačice "globalnih igrača" na području uzgoja GM usjeva. Istražio sam razloge zbog kojih je britanski premijer Tony Blair, u lipnju 2003., samo mjesec dana poslije spomenute Bushove tiskovne konferencije, smijenio britanskoga ministra za okoliš Michaela Meachera. Provjerio sam navode o surovome gušenju neovisnog znanstveno-istraživačkog rada o mogućim posljedicama dugotrajnog konzumiranja genetski modificiranih namirnica po ljude i životinje.

Sve mi je bilo potpuno jasno. No, u cijeloj toj priči o GMO-u počela se pojavljivati još jedna činjenica, daleko teža i sablasnija. Ključ te činjenice bila je nezapamćena potpora koju šačica multinacionalnih kompanija specijaliziranih za GM usjeve i

pesticide dobiva od, u prvome redu, američkoga Ministarstva poljoprivrede, od američke Vlade u Washingtonu i od svih američkih predsjednika od sredine 1980-tih godina, počevši od Ronalda Reagana. Jednako su čudni bili i politički potezi britanskoga premijera Blaira, čovjeka koji je svoju političku karijeru vezao za potporu Bushu u Iraku i za nametanje GM tehnologije u Velikoj Britaniji.

Dublja priča, koja se polako slagala, zasigurno će naelektrizirati predane tragače za "zavjerama" diljem svijeta. Osim toga, autora ove knjige jamačno će izložiti optužbama kao "još jednog teoretičara zavjera".

Već me godinama zabavljaju besmislene optužbe na račun svih ljudi koji na bilo koji način nekome nagaze na krivu (rj. pravu) nogu. Za takve ljude obično kažu: "Ah, on je teoretičar zavjera", a svrha te optužbe jest odvratiti inteligentne ljude od razmišljanja o posljedicama onoga što im se događa pred očima.

Prema klasičnoj definiciji, riječ "zavjera" podrazumijeva sljedeće: kad se dvije ili više osoba privatno ili tajno sastaju i kuju plan o zajedničkom zločinačkom pothvatu, većem ili manjem, onda te osobe sudjeluju u zavjeri.

Kao pravni termin, zavjera je u Americi povijesno definirana kao "dogovor dviju ili više osoba o počinjanju zločina" ili "o postizanju zakonita cilja nezakonitim sredstvima".

Jasno je da je postojala zavjera za ubojstvo predsjednika Johna Kennedyja, počinjeno 22. studenoga 1963. Jedina otvorena pitanja jesu tko ju je skovao i zašto. Postojala je zavjera i među ljudima oko predsjednika Lyndona B. Johnsona, 1964. Ti su ljudi osmislili izliku poznatu kao "incident" u Zaljevu Tonkin, kako bi opravdali masovna ubojstva ne samo Vijetnamaca nego i američke mladeži u tome ratu. A rijetki su ga na kraju mogli držati vrijednim njegove cijene. Ukupno djelovanje CIA-e i drugih obavještajnih služba u cijelome svijetu nije ništa drugo do niz zavjera, bilo da je riječ o rušenju nepoželjnih vlada u Iranu

i Gvatemali, bilo o umorstvu ljudi "nezgodnih" za neke moćnike. Projekt smanjenja broja stanovnika u nekim zemljama Trećega svijeta, bogatim nekim sirovinama, koji je, po riječima njegova autora Henryja Kissingera, bio prioritet od najveće važnosti za "nacionalnu sigurnost" Amerike, bio je najstrože čuvana zavjera američke Vlade i njezine službene politike. I ostao je tajnom sve dok FOIA, početkom 1990-tih godina, nije prisilila vlasti da s tih dokumenata skinu oznaku "stroga tajna".

I u tjednima poslije strahotnih napada od 11. rujna 2001. postojala je jasna zavjera male skupine predanih jastrebova iz Pentagona i oko njega. Oni su nastojali uvjeriti američku javnost da su uništenje Sadama Huseina i okupacija Iraka od najveće važnosti, iako je cijela kampanja počela kao objava rata terorizmu i neuhvatljivome Osami bin Ladenu. Dok je Irak zauzimao središte pozornice, Bin Laden je ostavljen da slobodno luta po špiljama Tora Bore. I to je bila zavjera.

No, zavjera koja je počela izvirati iza potpore američke Vlade nametanju GM sjemena ljudima diljem svijeta nadilazila je domete svega što je ovaj pisac, tijekom svoga 30-godišnjega istraživačkog rada, otkrio na području ekonomskih i političkih događaja, nafte, svjetske poljoprivrede i trgovine.

Ono što sam počeo otkrivati nadilazilo je razmjere manipulacija koje su dovele do arapsko-izraelskoga Yom-kipurskoga rata iz 1973. A te manipulacije osmislila je strogo tajna skupina biranih vodećih osoba iz interesnih krugova Vlade, međunarodnih banaka i multinacionalnih kompanija, takozvana Bilderberška skupina. U svojoj knjizi *Stoljeće rata: anglo-američka naftna politika i novi svjetski poredak* istražio sam tu i druge zavjere koje su služile tome da Sjedinjene Američke Države i šačica vodećih svjetskih banaka i kompanija poslije 1945. zavladaju svijetom.

Doista, zavjera o manipulaciji genima, jer to jest zavjera, tako je golema da izmiče ljudskoj mašti. Ona je tako smiona i

istodobno tako jednostavna da je do danas uspijevala prolaziti uglavnom neotkrivena. Ponukan željom da ispravim taj nedostatak odlučio sam napisati ovu knjigu.

Čitatelji koji traže konvencionalno ili politički prihvaćeno objašnjenje događaja na svijetu trebaju jednostavno ne čitati nastavak ove knjige. Tada će vjerojatno bolje spavati. Čitatelje sklone dubljoj znatiželji ova će knjiga, nadam se, potaknuti na daljnje istraživanje ovoga neizmjereno važnoga područja.

Negdje usred bliskoistočnih naftnih šokova i svjetskih kriza hrane iz 1970-tih godina tadašnji američki ministar vanjskih poslova i predsjednik Vijeća za nacionalnu sigurnost (National Security Council) Henry Kissinger izrekao je nešto vrlo znakovito. Kao dugogodišnji sljedbenik geopolitike "ravnoteže moći", učenik Castlereagha u Engleskoj i čovjek s nemalim iskustvom u kovanju zavjera, Kissinger je u jednoj izvanrednoj izjavi sažeo svoju filozofiju politike moći: "Kontroliraj naftu i kontrolirat ćeš zemlju. Kontroliraj hranu i kontrolirat ćeš ljude".

Imajući na umu tu njegovu izjavu, počnimo raspetljivati konce priče koja bi, da nije tako dobro dokumentirana, bila gotovo nevjerojatna. To je priča koja se krije iza svjetskoga širenja GM usjeva do te mjere da sudbinu sigurnosti svjetske hrane u rukama drži tako malen broj privatnih multinacionalnih kompanija - proizvođača GM hrane - da ih možemo izbrojiti na prste jedne ruke. Nikada u povijesti svijeta nije tako golema moć bila dragovoljno predana u ruke tako maloga broja ljudi. I još gore, među tim kompanijama jesu i tri kompanije koje bježe glas da su već desetljećima umiješane u skandale s pentagonskim ratnim strojem, skandale koji u slučaju nekih kompanija traju još od Prvoga svjetskoga rata ili od prije njega.

F. William Engdahl

PRVO POGLAVLJE

IRAK DOBIVA AMERIČKO "SJEME DEMOKRACIJE"

U Iraku smo zato da bismo posijali sjeme demokracije kako bi procvjetalo i proširilo se po cijelome području autoritarnih režima. - George W. Bush

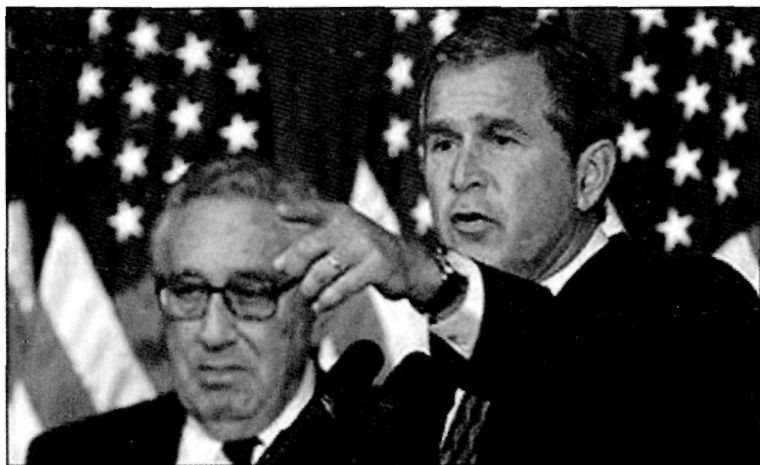
Ekonomska šok terapija američkoga tipa

Kada je George W. Bush govorio o sijanju "sjemena demokracije" rijetki su ljudi shvatili da pod time misli na sjeme kompanije Monsanto.

Poslije američke okupacije Iraka u ožujku 2003. gospodarski i politički život te zemlje korjenito se promijenio. Ne samo da je Irak okupiran sa 130.000 američkih vojnika i malom vojskom privatnih plaćenika, nego je okupacijska sila - Sjedinjene Američke Države - preuzela potpunu vlast nad gospodarstvom te zemlje.

Vlast nad cjelokupnim iračkim gospodarstvom počela se provoditi iz Pentagona. U svibnju 2003. Paul Bremer III. postavljen je, s impozantnim naslovom, za upravitelja novostvorene Privremene koalicijske uprave (Coalition Provisional Authority), skraćeno nazvane CPA, a u stvarnosti tek slabo prikrivene okupacijske vlasti. Bremer je ranije bio dužnosnik američkoga

Ministarstva vanjskih poslova specijaliziran za područje terorizma. Poslije toga je postao direktorom moćne konsultantske tvrtke Kissinger Associates (Kissinger i suradnici), čiji je vlasnik bivši američki ministar vanjskih poslova Henry Kissinger.

Henry Kissinger dugogodišnji je pobornik Georgea W. Busha. Na slici: Kissinger i Bush u vrijeme predsjedničke kampanje iz 2000.

Bremer je u okupiranome Iraku imao vlast odlučivati o životu i smrti svih područja civilnoga života. Zanimljivo je da nije postavio račune Ministarstvu vanjskih poslova, kao ministarstvu koje je uvijek bilo nadležno za poslijeratne obnove, nego Pentagonu, tj. izravno Uredu ministra obrane Donalda Rumsfelda.

Kao predsjednik Privremene koalicijske uprave Bremer se hitro latio posla izradbe niza zakona za vladanje Irakom, koji u to vrijeme nije imao ustava ni zakonito konstituirane vlade. Američka okupacijska vlast izradila je ukupno 100 zakona, koji su stupili na snagu u travnju 2004. U cjelini, tih 100 novih američkih zakona ili, kako ih ljudi zovu, dekreta, trebali su osigurati restrukturiranje iračkoga gospodarstva na crti gospodarskoga modela "slobodnoga tržišta" po američkome mandatu.

Bilo je to vrlo slično sustavu kakav su Međunarodni monetarni fond i Washington, poslije 1990., nametnuli Rusiji i zemljama bivšega Sovjetskoga Saveza.

Bremer je od pentagonskih planera oko Rumsfelda imao mandat nametnuti Iraku "šok terapiju" goru od svih koje su MMF i vlade zapadnih zemalja do tada nametnule bilo kojoj drugoj zemlji. Za samo mjesec dana nametnuo je gospodarske promjene drastičnije od onih koje je MMF uspio nametnuti u Latinskoj Americi za trideset godina. Bivši glavni ekonomist Svjetske banke i dobitnik Nobelove nagrade Joseph Stiglitz za Bremerove je reforme rekao da su "još radikalniji oblik šok terapije od onoga koji je nametnut bivšim zemljama Sovjetskoga Saveza".

Prvi Bremerov potez bio je otpuštanje 500.000 radnika iz državnih služba, većinom vojnih dužnosnika i službenika, ali i liječnika, medicinskih sestara, nastavnika i profesora te zaposlenika nakladničkih i tiskarskih kuća. Zatim je otvorio granice Iraka za neograničen uvoz - bez carina, bez poreza, bez inspekcije. Dva tjedna nakon dolaska u Bagdad, u svibnju 2003., cinički je izjavio da je Irak "otvoren za biznis". Nije rekao čiji biznis, ali je to bivalo sve jasnije. Imperijalnu nazočnost čvršće ruke teško bi bilo zamisliti. Bio je to početak vlasti sile koja za sebe govori kako joj je glavni cilj uspostava demokracije.

Prije američke invazije iračkim je gospodarstvom, u koji ne uključujem naftu, dominiralo dvjestotinjak državnih poduzeća, koja su proizvodila sve, od cementa preko papira do bijele tehnike. U lipnju 2003. Bremer je objavio kako će ta poduzeća biti odmah privatizirana. "Dovođenje neučinkovitih državnih poduzeća u privatne ruke", rekao je, "od presudne je važnosti za oporavak iračkoga gospodarstva". Plan privatizacije iračkoga gospodarstva za Bremera će biti najveća likvidacijska prodaja od pada Sovjetskoga Saveza.

No, bio je to tek početak Bremerova gospodarskoga plana. Kako bi Irak učinio privlačnim za strana ulaganja, uveo je već

spomenuti niz od *100 dekreta*, tj. zakona kojima su stranim multinacionalnim korporacijama dane sve ovlasti nad iračkim gospodarstvom.

Dekretom broj 37 porez poduzeća, koji je do tada iznosio oko 40%, smanjen je na 15% za sve gospodarstvene grane. Tako država, bez prihoda od poreza, neće ni u čemu moći imati značajnu ulogu. Dekretom broj 39 stranim je kompanijama omogućeno stjecanje 100-postotnog vlasništva nad svime osim nad sirovinama. Time im je osigurano neograničeno poslovanje u cijeloj zemlji, bez obveze ulaganja dobiti u Iraku i bez obveze plaćanja poreza. Jasno je da ti dekreti nisu pisani radi dobrobiti iračkoga naroda ni iračkoga gospodarstva.

Po Dekretu broj 39 strane kompanije mogu sklapati ugovore na rok od četrdeset godina. Dekretom broj 40 omogućeno je poslovanje stranim bankama pod jednako povoljnim uvjetima. Kao što i priliči takvom stranom preuzimanju gospodarstva, jedini zakoni koji su ostavljeni netaknutima jesu zakoni Sada-ma Huseina kojima je ograničeno djelovanje radničkih sindikata i kolektivnih dogovora.

Irak se preko noći iz najizoliranije zemlje na svijetu pretvorio u, na papiru, zemlju s najslobodnijim i najotvorenijim tržištem na svijetu. Nakon što su iračko gospodarstvo i bankarstvo opustošeni ratom i ekonomskim embargom, koji su Iraku nametnule Sjedinjene Američke Države i koji je trajao više od deset godina, u toj nametnutoj privatizaciji Iračani nisu imali sredstava kupiti svoja državna poduzeća. Tako su strane multinacionalne kompanije bile jedini akteri koji su se mogli okoristiti Bremerovim velebnim planom gospodarskoga oporavka te zemlje.

Novi sustav zakona nametnut je Iraku kao okupiranoj i opustošenoj zemlji, koja nije imala mogućnosti prigovora, osim vojne sabotaže i gerilskog ratovanja protiv okupatora. Taj sustav zakona nametnula je okupacijska vlast Vlade Sjedinjenih Američkih Država, takozvana Privremena koalicijska uprava,

sa svrhom da se njime poploči put u povijesti najradikalnijoj transformaciji proizvodnje hrane u nekoj državi. Ukratko, Irak je pod Bremerom trebao postati modelom agrobiznisa genetskog modificiranja, tj. GMO-a.

Bremerov Dekret broj 81

Zakopan duboko u Bremerovim dekretima ili zakonima bio je Dekret broj 81, pod naslovom "Zakon o patentima, industrijskom dizajnu, tajnim informacijama, integriranim krugovima i vrstama postrojenja", koji uključuje sve moguće, od medija do privatizacije državnih poduzeća. Kako ne bi bilo ni malo dvojbe, Privremena koalicijska uprava (CPA) izrijeком je definirala pravnu važnost tih stotinu "dekreta". Jedan je dekret definiran kao "obvezujuće smjernice ili upute iračkome narodu, koje imaju kaznene posljedice ili se izravno odnose na način vladanja nad Iračanima, uključujući i promjene u iračkim zakonima". Drugim riječima, Iračanima je naređeno: "Prihvatite ili umrite!" Svaki do tada postojeći irački zakon koji se kosio s bilo kojim od 100 Bremerovih zakona postao je ništavnim. Okupacijski je zakon postao vrhovnim zakonom.

U Bremerovu Dekretu broj 81 stoji:

"11) Članak 12. mijenja se tako da glasi: Vlasniku patenta zajamčena su sljedeća prava:

1. Ako je predmet patenta neki proizvod, svakoj osobi koja od vlasnika patenta nije pribavila dopuštenje, vlasnik patenta ima pravo zabraniti proizvodnju, eksploataciju, primjenu, pokušaj prodaje, prodaju i uvoz toga proizvoda.

12) Članak 13.1 mijenja se tako da glasi: Vrijeme trajanja patenta neće prestati prije isteka roka od dvadeset godina za patent registriran po ovome Zakonu, počevši od dana podnošenja prijave za registraciju po odredbama ovoga Zakona".

Jednom drugom odredbom istoga dekreta utvrđeno je sljedeće:

"Zemljoradnicima je zabranjeno koristiti za sljedeću sjetvu sjeme zaštićenog usjeva sačuvano od prethodne žetve kao i sjeme bilo kojeg drugog usjeva navedena u stavcima 1 i 2 odlomka (C) članka 14. ovoga odjeljka."

Prevedeno na razumljiv jezik, tim su dekretom vlasnicima patenata na određene biljne sorte, a vlasnici su listom strane multinacionalne kompanije, dana isključiva prava, na 20 godina, na uporabu njihova sjemena u iračkoj poljoprivredi. Zaštićene biljne sorte jesu genetski modificirane sorte, a irački poljoprivrednici koji te sorte žele sijati moraju potpisati ugovor s vlasnicima sjemenskih patenata i obvezati se da će plaćati "tehnološku pristojbu" i godišnju licencu za sijanje patentiranoga sjemena.

Pokuša li koji irački poljoprivrednik ostaviti dio uroda za sjeme za sljedeću sjetvu, podlijezat će strogim novčanim kaznama u korist proizvođača toga sjemena. Kompanija Monsanto je, u Sjedinjenim Američkim Državama, za vreću tako sačuvana sjemena tražila novčanu kaznu 120 puta veću od cijene vreće svoga GM sjemena, sve dok jednom sudskom odlukom to nije ukinuto. Irački će farmeri postati vazali, ne Sadama Huseina, nego divovskih multinacionalnih kompanija - proizvođača GM sjemena.

U srži Dekreta broj 81 ugrađena je odredba zvana "Zaštita biljnih sorta" (Plant Variety Protection, tj. PVP). Po toj odredbi ostavljanje sjemena i njegova uporaba za sljedeću sjetvu postala je nezakonitom. Poljoprivrednici koji se na taj način budu koristili patentiranim ili čak "sličnim" sjemenom bit će podvrgnuti strogim novčanim ili još gorim kaznama. No, zaštita biljnih sorta nije bila rezultat deset tisuća godina starog iračkog križanja i razvoja biljnih sorta.

Naprotiv, divovske multinacionalne kompanije poput Monsanto dobile su pravo koristiti vlastito sjeme i vlastite pesticide na iračkome tržištu, uz punu zaštitu američke i iračke vlasti. Padne li Iraku na pamet oklijevati glede uništavanja vlastitih domaćih biljnih sorta i sigurnosti sjemena, sveukupne sankcije MMF-a i Washingtona sručit će se na tu zemlju.

Paul Bremer III., američki povjerenik u Iraku, koji je Iraku nametnuo 100 novih dekreta za reguliranje iračkoga gospodarstva, uključujući i Dekret broj 81 o patentnim pravima na GM usjeve.

Uništena iračka riznica sjemena

Irak je povijesno dio Mezopotamije, zvane kolijevkom civilizacije, gdje su plodne doline između rijeka Eufrata i Tigrisa stvorile idealne uvjete za poljoprivredu. Poljoprivrednici su u Iraku postojali od prije 8.000 godina prije Krista i razvili su bogatstvo sjemenskih sorta za gotovo svaku vrstu pšenice koja danas na svijetu postoji. To su postigli tako što su dio ljetine ostavljali za sljedeću sjetvu i novim sjetvama razvijali nove prirodno otporne sorte.

Irak je godinama čuvao uzorke sjemena tih dragocjenih prirodnih sorta u državnoj sjemenskoj banci, smještenoj u Abu Hraibu, gradu koji je 2004. godine došao na zao glas kao američki zatvor - mučilište iračkih zatočenika. Nakon američke okupacije Iraka i višekratnih bombardiranja toga grada, povijesna i neprocjenjivo vrijedna banka sjemena iz Abu Hraiba je nestala, kao još jedna žrtva rata u Iraku.

No, bivše iračko Ministarstvo poljoprivrede poduzelo je mjere predostrožnosti i osnovalo neku vrstu pričuvnog skladišta sjemena u susjednoj Siriji, u organizaciji poznatoj po skraćenici CGIAR, gdje je još uvijek pohranjeno sjeme većine najvažnijih pšeničnih sorta. Čak i uz rušenje sjemenske banke u Abu Hraibu, ta je sirijska sjemenska banka mogla lako osigurati sjeme za iračku sjetvu da je Privremena koalicijska uprava tu pomoć zatražila. Ali nije. Bremerovi savjetnici imali su potpuno drukčiji plan za budućnost iračke proizvodnje hrane.

Iračkoj je poljoprivredi namijenjena "modernizacija", industrijalizacija i otklon od tradicionalnog obiteljskog raznorodnog poljodjelstva - njezino pretvaranje u agrobiznis američkoga tipa, koji će proizvoditi za "svjetsko tržište". Sigurnost prehrane gladnih Iračana u tome je planu potpuno sporedno pitanje.

Ako neka velika multinacionalna kompanija razvije neku sortu otpornu na nekog iračkog nametnika i ako neki irački poljoprivrednik posije neku drugu sortu jednako otpornu na

toga nametnika, po Bremerovu Dekretu broj 81 irački poljoprivrednik ne smije više sjeme te svoje sorte koristiti za sljedeću sjetvu, nego mora platiti nekoj kompaniji, primjerice Monsanto, autorska prava, kao da sije Monsanto GM sjeme*.

Američki i međunarodni sudovi, po zakonima Svjetske trgovinske organizacije iz Ženeve, tijela kojim upravljaju američka Vlada i divovske privatne agrokompanije poput Monsanto, imaju pravo i moć nametati takve zakone na biljne patente. Presedan za to postavljen je 1990-tih godina, kada je jedna mala američka biotehnoška kompanija zvana SunGene patentirala sortu suncokreta s visokim postotkom oleinske kiseline. Nije patentirala samo genetsku strukturu, nego i genetsku osobinu. Kompanija SunGene izvijestila je druge proizvođače i uzgajivače da će se njihove sorte s "visokim postotkom oleinske kiseline", ako takve sorte uspiju stvoriti, držati posezanjem u njezin patent. Takvu potpunu kontrolu nad sjemenjem poljoprivrednih sorta omogućit će novi zakon o patentnim pravima u Iraku.

Dekret broj 81 Privremene koalicijske uprave, pod krinkom kompliciranog pravnog izričaja, zapravo je budućnost proizvodnje hrane u Iraku predao u ruke globalnim multinacionalnim privatnim kompanijama, što se ne bi moglo nazvati oslobođenjem kakvo je većina Iračana priželjkivala.

Dekret broj 81 o kontroli uzgoja biljaka, za razliku od drugih državnih zakona o pravima na intelektualno vlasništvo, nije postignut pregovorima između Iraka i Svjetske trgovinske organizacije ili Iraka i neke druge države. On je Iraku nametnut iz Washingtona, bez rasprave. Prema dobro obaviještenim izvorima iz Washingtona, posebne pojedinosti Dekreta broj 81 o uzgoju biljaka za američku je Vladu napisala kompanija Mon-

* Ako neka kompanija patentira gen za otpornost iz lokalne populacije, ona time postaje vlasnikom patenta na sve sorte s tim genom. - nap. stručnog redaktora

santo, vodeći svjetski dobavljač GM sjemenja i poljoprivrednih proizvoda.¹

Nema sjemenja za sjetvu

Na papiru izgleda da pod nametnuti irački zakon o patentima podliježe samo sjeme koje irački farmeri odluče kupiti od stranih proizvođača sjemenja. Stvarnost je znatno drukčija. Irak je tim zakonom pretvoren u golemi laboratorij za razvoj prehrambenih proizvoda pod kontrolom divovskih proizvođača GM sjemenja i hrane - kemijskih kompanija, a najveći među njima jesu Monsanto, DuPont i Dow.

Nakon američkoga rata protiv Iraka i opustošenja te zemlje, irački su se poljoprivrednici, pred sjetvu, obraćali svome Ministarstvu poljoprivrede. Upravo je ondje Bremer našao otvorena vrata za svoje podlo preuzimanje opskrbe Iraka hranom u budućnosti.

Irački su poljoprivrednici izdržali ne samo desetogodišnji embargo na uvoz poljoprivrednih strojeva i opreme, nametnut pod vodstvom Sjedinjenih Američkih Država i Velike Britanije, nego i tri sušne godine neposredno prije rata, kada je urod pšenice znatno oslabio. Godine rata i ekonomskoga embarga toliko su uništile iračku poljoprivredu da se proizvodnja pšenice do 2003. godine smanjila na manje od polovice proizvodnje iz 1990., tj. iz godine prije prvoga američkoga rata protiv Iraka. Velik dio iračkoga stanovništva ovisio je, do 2003., o uvozu hrane po programu UN-a "nafta za hranu".

¹ Smith, Jeremy: "Iraq: Order 81" (Irak: Zakon 81), objavljeno u *The Ecologist*, svezak 35., broj 1., od 1. veljače 2005. Koaliicijska privremena vlast, Zakon 81. "Novi irački patentni zakon: objava rata poljoprivrednicima", iz časopisa *Focus on the Global South* i *GRAIN*. www.grain.org.

Američko Ministarstvo vanjskih poslova uskočilo je programom svoje Agencije za međunarodni razvoj (Agency for International Development, skraćeno AID) i Programom za rekonstrukciju i razvoj iračke poljoprivrede (Agricultural Reconstruction and Development Program for Iraq), zvanim ARDI, kako bi transformiralo tradicionalnu iračku poljoprivredu, sve pod krilaticom "moderniziranja" iračke proizvodnje hrane. Ključni washingtonski poljoprivredni čar iz toga vremena bio je Daniel Amstutz, bivši dužnosnik američkoga Ministarstva poljoprivrede i bivši potpredsjednik divovskoga konglomerata za uzgoj žitarica zvanog Cargill Corporation. Amstutz je doslovno osmislio američke zahtjeve glede poljoprivrede za vrijeme Urugvajskoga sastanka GATT-a koji je u prvoj polovici 1990-tih godina doveo do osnivanja Svjetske trgovinske organizacije.

Bremerov Dekret broj 81 tobože je imao cilj "osigurati dobru kvalitetu sjemena u Iraku i omogućiti Iraku pristup Svjetskoj trgovinskoj organizaciji". "Dobru kvalitetu" definirat će, naravno, okupacijske vlasti. Pristup Svjetskoj trgovinskoj organizaciji značio je da Irak mora otvoriti svoje tržište i zakone pravilima koja diktiraju Svjetska trgovinska organizacija i moćni industrijski i financijski interesi koji dominiraju politikom te organizacije, takozvani klub "bogatih".

Čim je izdan Dekret broj 81, američka Agencija za međunarodni razvoj, preko američkoga Ministarstva poljoprivrede, očajnim je iračkim poljoprivrednicima počela dopremati tisuće tona "visoko kvalitetna, provjerena sjemena pšenice" američkoga podrijetla. Ta agencija nije dopustila neovisnim znanstvenicima provjeriti je li to sjeme genetski modificirano ili nije. Naravno, dokaže li se da je genetski modificirano, irački će poljoprivrednici, za godinu-dvije, shvatiti da su najednom, kako bi preživjeli, postali obvezni plaćati autorska prava američkim kompanijama - proizvođačima i dobavljačima sjemena.

Prema izjavi nevladine organizacije GRAIN, koja ima kritičko stajalište prema GM sjemenju i patentima na usjeve, "Privremena koalicijska uprava iračkim je poljoprivrednicima zakonom zabranila sijanje sjemena sačuvana od prethodne žetve, ako su prethodne sezone uzgajali sortu registriranu po tome zakonu. Iračani mogu i dalje ostavljati i sijati pšenicu iz zaliha svojih tradicionalnih sorta, tj. ako im je što ostalo nakon godina rata i suša, ali to nije predviđeno programom obnove koji je zacrtala nova vlast".

Cilj toga zakona bio je olakšati uspostavu novog tržišta sjemena u Iraku, na kojemu multinacionalne kompanije mogu prodavati svoje sjeme - genetski modificirano - koje će poljoprivrednici morati kupovati pred svaku sjetvu. U Iraku je povijesno Ustavom bilo zabranjeno privatno vlasništvo nad biološkim dobrima, a zakonom o patentima, koji su nametnule Sjedinjene Američke Države, uveden je sustav monopola na sjeme.

U postojeći irački zakon o patentima Bremer je ugradio poglavlje o "zaštiti biljnih sorta", kako bi zajamčio "zaštitu novih biljnih sorta". Zaštita biljnih sorta postala je intelektualnim vlasništvom - vrstom patenta na biljne sorte kojim je uzgajivaču sorte, koji tvrdi da je neku novu sortu otkrio i razvio, dan isključiv monopol na sjeme te nove sorte.

"Zaštita" ugrađena u odredbi zvanj "Zaštita biljnih sorta" nema nikakve veze s očuvanjem sorta, nego se odnosi na "zaštitu komercijalnih interesa privatnih uzgajivača sjemena". Ni George Orwell ne bi to bolje smislio. U tome američkome dekretu uništenje bilja nazvano je "zaštitom bilja".

"Neka jedu... tjesteninu"

Po tome programu američko Ministarstvo vanjskih poslova, u suradnji s američkim Ministarstvom poljoprivrede (USDA), osnovalo je u sjevernome dijelu Iraka 56 "lokacija za demonstriranje uzgoja pšenice", radi "uvođenja i demonstriranja vrijednosti poboljšanog pšeničnog sjemena". Taj je projekt u ime američke Vlade vodio Međunarodni ured za poljoprivredu Teksaskog sveučilišta A&M, koji je posjedovao više od 300 hektara demonstracijskog zemljišta diljem Iraka, na kojemu je iračke seljake učio kako uzgajati "visokorodne sorte" raznih kultura, među kojima su bili ječam, slanutak, leća i - pšenica.

Cilj toga rekonstrukcijskoga projekta američke pomoći za poljoprivredu, vrijednoga 107 milijuna dolara, bio je udvostručiti, već u prvoj godini, urod na 30.000 iračkih posjeda. Zamisao je bila uvjeriti skeptične iračke poljodjelce da će samo pomoću toga novoga "čudotvornoga sjemena" postići velike prinose. Kao i s američkim farmerima deset godina ranije, iskorišteni su očaj i mogućnost golemih prinosa kako bi se iračke poljodjelce uhvatilo u klopku i kako bi ih napravilo ovisnima o multinacionalnim dobavljačima sjemena.

Kao slučajno, Program za poljoprivredu Teksaskoga državnog sveučilišta A&M ujedno je predstavljen i kao "priznati svjetski predvodnik u primjeni biotehnologije", tj. tehnologije genetskog modificiranja. S njihovim novim sjemenom doći će i nova kemijska sredstva - pesticidi, herbicidi, fungicidi, a sve će to Iračanima prodavati korporacije poput Monsanto, Cargilla i Dow.

Prema jednom izvješću objavljenom u časopisu *The Business Journal* iz Phoenixa u saveznoj državi Arizoni "jedna agro-znanstvena tvrtka iz Arizone opskrbljuje pšeničnim sjemenom iračke poljoprivrednike koji žele povećati domaću proizvodnju i opskrbu hranom u svojoj zemlji". Tvrtka se zove World Wide Wheat Company (WWWC), koja će, u suradnji s tri sveučilišta, uključujući i Sveučilište Texas A&M, "iračkim farmerima

sjeverno od Bagdada isporučiti 1.000 funta (500 kg) pšeničnog sjemena". Iraku je namijenjena sudbina golemog pokusnog živog laboratorija za ispitivanje GM pšenice, a Iračanima sudbina pokusnih kunića u tome eksperimentu.

Prema glavnoj internetskoj stranici za globalnu industriju sjemenja zvanj Seedquest, kompanija WWWC vodeći je proizvođač "vlasničkih sorta" sjemena žitarica, tj. sorta koje su patentirane i koje su vlasništvo određenih kompanija. To su upravo one zaštićene sorte GM sjemena koje su sadržane u Dekretu broj 81. Prema kompaniji WWWC, svaki "klijent", tj. farmer, kako ih se nekada zvalo, koji želi sijati neko sjeme te kompanije, "plaća licencu za svaku sortu".

Ono što je još zanimljivije, prema članku iz časopisa *The Business Journal*, "...za taj pothvat u Iraku proizvedeno je sjeme šest sorta pšenice. Tri sorte za farmere koji će uzgajati pšenicu za proizvodnju tjestenine, a tri za one koji će uzgajati pšenicu za proizvodnju kruha". To znači da je 50% pšenice koja će se nakon 2004. uzgojiti u Iraku, po američkome receptu, namijenjeno izvozu. Tjestenina je namirnica potpuno strana iračkome načinu prehrane, što pokazuje da Bremerov Dekret broj 81 nema cilj nahraniti 25 milijuna gladnih i ratom osiromašenih Iračana, nego stvoriti industrijalizirani agrobiznis, koji će koristiti GM sjeme i uzgajati pšenicu za izvoz na svjetsko tržište.

Osim toga, taj projekt rekonstrukcije iračke poljoprivrede američkoga Ministarstva vanjskih poslova, tj. njegove Agencije za međunarodni razvoj, poznate i pod skraćenicom USAID, vrijedan 107 milijuna dolara, imao je svrhu istisnuti iračku Vladu, tj. državu, iz proizvodnje hrane. "Zamisao je pretvoriti ovo u potpuno slobodno tržište", rekao je Doug Pool, specijalist za poljoprivredu iz USAID-ova Uredu za obnovu Iraka.

Cilj USAID-a, a on odražava politiku Amerike i Svjetske trgovinske organizacije, bio je pomoći novoj iračkoj Vladi postupno ukinuti dotacije za poljoprivredu. "Ministar poljopri-

vrede u tome se pokazao prilično dobar", rekao je Pool. Državna poduzeća, poput Mezopotamijskog poduzeća za sjeme, "moraju se ukinuti i privatizirati", izjavio je. Nije spomenuo tko će u ratom opustošenome Iraku imati novca za kupnju takvog državnog poduzeća. Jedini mogući kupci jesu bogate divovske strane kompanije s područja agrobiznisa, poput Monsanto.

Radi lakšeg uvođenja patentiranog GM sjemena velikih stranih kompanija iračko Ministarstvo poljoprivrede distribuiralo je to sjeme po "dotiranim cijenama". Kada poljoprivrednici postanu ovisni o tome sjemenu, bit će, po odredbama o zaštiti patentnog sjemena sadržanim u Dekretu broj 81, prisiljeni od kompanije koja je vlasnik patenta kupovati sjeme za svaku sjetvu. Pod krilaticom o uvođenju "slobodnog tržišta" irački poljoprivrednici postaju robovi multinacionalnih kompanija - dobavljača sjemena.

Irački ministar poljoprivrede u prijelaznoj Vladi Sosan Ali Magid al Šarifi, koji se školovao u Americi, u jednom je intervjuu iz prosinca 2004. rekao: "Irački poljoprivrednici trebaju biti konkurentni, stoga smo odlučili dotirati proizvode poput pesticida, umjetnoga gnojiva, poboljšanog sjemena itd. Smanjili smo druge dotacije, ali moramo biti konkurentni".

Drugim riječima, novac namijenjen osiromašenim iračkim poljoprivrednicima za kupnju sjemena strogo je namijenjen za kupnju "poboljšanog sjemena" GMO od stranih multinacionalnih kompanija poput Monsanto.

Istodobno, američki izvoznici pohlepno vrebaju nova moguća tržišta. "Irak je nekada bio važno komercijalno tržište za američke poljoprivredne proizvode, na kojemu je 1980-tih godina prodaja tih proizvoda iznosila gotovo milijardu dolara", izjavila je 2003. na jednoj novinskoj konferenciji o poljoprivredi bivša ministrica poljoprivrede u Bushovoj Vladi Ann Veneman, koja je prije stupanja na tu dužnost, bila povezana s kompanijom Monsanto. Dodala je: "On (Irak, nap. prev.) ima potencijal, ponavljam, postati značajnim komercijalnim tržištem".

Gospođa Veneman isopustila je reći da je kasnih osamdesetih godina prošloga stoljeća, dok je trajao Iračko-iranski rat, Reaganova Vlada, a zatim i Bushova, iračkome predsjedniku Sadamu Huseinu potajno prodavala oružje, uključujući i kemijsko, i to pod krinkom izvoznoga programa institucije zvane Robno-kreditna korporacija (Commodity Credit Corporation), koja je sastavni dio američkoga Ministarstva poljoprivrede. Taj je skandal progutao milijarde dolara američkih poreznih obveznika, a umiješani su bili bivši ministar vanjskih poslova Henry Kissinger, savjetnik za nacionalnu sigurnost u Bushovoj Vladi Brent Scowcroft i podružnica talijanske banke BNL iz Atlante.

Prema riječima potpredsjednika Američkoga vijeća za rižu (US Rice Council) Johna Kinga, Irak je kasnih osamdesetih godina, tj. prije Zaljevskoga rata iz 1991., bio najveće tržište za izvoz američke riže. U lipnju 2005., pred Odborom za poljoprivredu Zastupničkoga doma američkoga Kongresa, King je izjavio: "Američki proizvođači riže žele opet igrati glavnu ulogu u opskrbi Iraka rižom. S problemima s kojima se američki proizvođači riže danas sučeljavaju... ponovni ulazak na iračko tržište mogao bi imati golemu važnost u smislu profitabilnosti prodaje riže".

Zatim je dodao: "Oslobodivši Irak 2003., koaliacijske su snage donijele slobodu iračkome narodu. Ponovna uspostava trgovine također je donijela nadu američkoj industriji riže". Nije rekao da je 2003. većina američke riže bila genetski manipulirana riža.²

² IRIN: "Iraq: Interview with Minister of Agriculture" (Irak: intervju s ministrom poljoprivrede), 16. prosinca 2004. www.irinnews.org. US Congressional Records (Dokumenti američkoga Kongresa): "Kissinger Associates, Scowcroft, Eagleburger, Stoga, Iraq and BNL" (Kissinger i partneri, Scowcroft, Eagleberger, Stoga, Irak i banka BNL). Izjava zastupnika Henryja B. Gonzaleza pred Zastupničkim domom američkoga Kongresa (US House of Representatives), 28. travnja. 1992."

U proljeće 2004., kada je Bemerova Privremena koalicijska uprava proglašavala Dekret broj 81, pobornici radikalnoga mladog svećenika Moktada al Sadra prosvjedovali su zbog zatvaranja njihovih novina *Al Havza*, koje je zatvorila američka vojna policija. Privremena koalicijska uprava optužila je taj list da objavljuje "neistinite članke" koji bi mogli "dovesti do opasnosti od nasilja". Za primjer je navela jedan članak u kojemu se tvrdilo da Bremer "uvodi politiku izgladnjivanja iračkoga naroda kako bi taj narod bio prisiljen baviti se borbom za golo preživljavanje i kako mu ne bi ostalo nimalo vremena za razmišljanje i zahtijevanje svojih političkih ni ljudskih prava". Nije nikakvo čudo što je Dekret broj 81. potaknuo takve članke. Ne čudi ni to što je Bremerova Privremena koalicijska uprava nemilosrdno nastojala ušutkati takve kritike na račun svoje politike proizvodnje hrane, imamo li na umu razmjere i ciljeve njegova projekta uvođenja genetski modificiranih usjeva u Iraku.

Irak, Sjedinjene Američke Države i diktati MMF-a

Dana 21. studenoga 2004. vodeći predstavnik Pariškoga kluba zemalja kreditora dao je izjavu o tome kako će te zemlje riješiti oko 39 milijarda dolara iračkoga duga industrijskim zemljama, što je bio samo dio ukupnoga duga Sadama Huseina, koji je po tadašnjim procjenama iznosio 120 milijarda dolara. Unatoč rušenju Sadamova režima, Washington nije imao namjeru te stare dugove izbrisati i proglasiti ih nelegitimnima.

Države članice Pariškoga kluba prihvatile su nove uvjete glede tih 39 milijarda dolara iračkoga duga tek nakon velikoga pritiska posebnoga američkoga pregovarača za irački dug Jamesa Bakera III., čovjeka koji je 2001. godine, žalbom Vrhovnome sudu, za predsjednika doveo Georgea W. Busha i jednoga od najbliskijih savjetnika obitelji Bush.

Američka je Vlada od zemalja članica Pariškoga kluba spremno zatražila otpis velikoga dijela iračkoga duga jednostavno zato što su glavninu toga duga činili krediti koje su Iraku dali Rusija, Francuska, Japan, Njemačka i neke druge zemlje. Udio američkih potraživanja u ukupnome iračkome dugu iznosio je bijedne dvije milijarde i dvjesto tisuća dolara.

Zemlje članice Pariškoga kluba dale su službenu izjavu, koja je glasila: "Predstavnici zemalja kreditora, svjesni iznimnoga stanja u kojemu se nalazi Republika Irak i njegove ograničene mogućnosti vraćanja duga tijekom sljedećih godina, suglasile su se da će taj dug rješavati tako da Iraku bude dugoročno podnošljiv. U tu su svrhu svojim vladama iznimno preporučile sljedeći odnos prema tome dugu:

"...žurno otpisati dio kamata, koje na dan 1. siječnja 2005. čine 30% ukupnoga duga. Ostatak prenijeti na dan kada MMF odobri standardni program vraćanja duga. Ovim oprostom otpisuje se iznos od 11,6 milijarda američkih dolara od ukupnoga iznosa od 38,9 milijarda američkih dolara, koji Irak duguje zemljama članicama Pariškoga kluba; ...čim standardni program MMF-a bude odobren, provest će se smanjenje duga u iznosu od 30%. Ostatak duga reprogramirat će se na rok od 23 godine, uključujući poček od 6 godina. Time će se ukupni dug smanjiti za daljnjih 11,6 milijarda američkih dolara, tako da će ukupno smanjenje iznositi 60%; ...Zemlje članice Pariškoga kluba suglasne su odobriti dodatno smanjenje duga u iznosu od 20%, nakon što Odbor MMF-a napravi novo izvješće o trogodišnjoj provedbi standardnoga programa MMF-a.

Otpis duga Iraku, kojim su Sjedinjene Američke Države kao glavni okupator Iraka velikodušno otpisale Sadamov dug zemljama suparnicama koje su se od početka protivile ratu protiv Iraka (Rusiji, Francuskoj i Kini), imao je jedan uvjet - Irak se mora strogo pridržavati "standardnoga programa" MMF-a. Bio je to program jednak onome koji je poslije 1990. primijenjen na Indoneziju, Poljsku, Hrvatsku, Srbiju, Rusiju i Argentinu. Tim je programom Iraku naloženo da svoj suverenitet preda Washingtonskim tehnokratima iz MMF-a, koji rade po nalogima američkoga Ministarstva financija, tj. američke Vlade.

Taj stari irački dug iz Sadamova vremena bio je dug koji vlade velikih zemalja nazivaju "mrskim dugom", tj. dugom koji je nastao bez suglasnosti naroda i koji nije bio u interesu naroda, ukratko, koji je nelegitiman, kakav je bio i dug pokojnoga Sovjetskoga Saveza. Ali to nije smetalo Washingtonu, Londonu ni drugim članicama Pariškoga kluba. Taj je dug bio prekrasno oružje za preuzimanje kontrola nad "novim" Irakom i za prisilno pretvaranje te zemlje u "slobodno tržište". U srži tih prisilnih promjena bit će genetski modificirano sjeme i industrijalizacija poljoprivrede.

Privatizacija državnih poduzeća bila je svima u Washingtonu najvažniji dio programa MMF-a. U samome srcu *100 dekreta*, koje je Privremena koaliicijska uprava objavila u travnju 2004., bilo je i privatno poduzetništvo na slobodnom tržištu. To nije mogla biti slučajnost.

Međunarodni monetarni fond danas možemo nazvati "policaјcem globalizacije". Od dužničke krize iz 1980-tih godina ta se institucija koristi kao utjerivač okrutnih programa otplate duga u nerazvijenim zemljama. Uvjeti MMF-a primjenjuju se kao prisila pomoću koje razne zemlje svoja najveća prirodna bogatstva i dobra praktički predaju u ruke stranim pljačkašima kako bi vratile dug koji se stalno povećava.

U pravilu, iza uvjeta MMF-a stoje interesi velikih privatnih korporacija i banaka. Oni neizbježno nameću privatizaciju državnih poduzeća, ukidanje državnih dotacija za hranu, zdravstvo i energiju te smanjenje državnih izdataka za obrazovanje. MMF i Bremerovi dekreti provest će u djelo svaku politiku koja je u korist multinacionalnih kompanija kako bi te kompanije ušle u poslijeratni Irak i njime zavladaile: slabljenje države, fleksibilna radna snaga, otvorene granice, minimalni porezi, ukiđanje kontrole nad odljevom kapitala iz Iraka, ukidanje carina te ukidanje ograničenja privatnog vlasništva.

Irački narod ostat će bez stotina tisuća, čak milijuna radnih mjesta, a uvozni proizvodi istisnut će s tržišta domaće iračke

proizvode. Jedna od glavnih privrednih grana bit će proizvodnja hrane. Domaća poduzeća i obiteljski posjedi neće se moći natjecati u uvjetima nametnutih pravila i konkurencije stranih kompanija.

Kao tipična žrtva MMF-ovih uvjeta, Irak će nužno biti prisiljen svoje nacionalno gospodarstvo usmjeriti na izvoz kako bi namaknuo dolare za vraćanje inozemnoga duga. Obećanje MMF-a da će odobriti zajam za "prevladavanje teškoća" ili "spasenje" oduvijek je služilo kao "mrkva". Iza te MMF-ove mrkve stajala je prijetnja da će zemlja žrtva, tj. zemlja dužnika, zauvijek doći na popis zemalja nepoželjnih za dodjelu kredita padne li joj slučajno na um odbiti surove uvjete MMF-a.

Irak je čekala jednaka sudbina. Irački izbori pod kontrolom SAD-a imali su svrhu uspostaviti legalno stanje u kojemu će se iračka Vlada obvezati na poštivanje rigoroznih uvjeta MMF-a. Time će MMF, zapravo, postati "neutralna" agencija koja će nadzirati poštivanje onih 100 Bremerovih "zakona". MMF će biti taj koji će prisiliti Irak da se priključi američkoj globalnoj viziji "slobodnoga tržišta".

Međunarodni monetarni fond planirao je postići poseban dogovor s novom iračkom Vladom nakon iračkih izbora održanih 30. siječnja 2005. Budući da je otpis velikoga dijela iračkoga vanjskoga duga ovisio o suglasnosti MMF-a, MMF je u pregovorima s iračkim dužnosnicima bio u znatno povoljnijem položaju.³

Rezolucijom broj 1483 Vijeća sigurnosti UN-a Bremeru su dane ovlasti upravljati okupiranim Irakom, ali unutar odrednica međunarodnoga prava. No Bremer je svakim od svojih 100

³ Pariški klub: "Iraq" (Irak), 21. studenoga 2004. www.clubdeparis.org. Klein, Naomi: "Baghdad Year Zero", Harper's, New York, rujan 2004. Međunarodni monetarni fond: "Iraq - Letter of Intent, Memorandum of Economic and Financial Policies, and Technical Memorandum of Understanding" (Irak: pismo namjere, memorandum o ekonomskoj i financijskoj politici i tehnički memorandum o razumijevanju), Bagdad, 24. rujna 2004.

dekreta i ekonomskom "šok terapijom" koju je uveo prekršio odredbe međunarodnoga prava.

Želeći prikriti tu neugodnu činjenicu, u situaciji kada su se počeli širiti prosvjedi protiv iračke privatizacije i žestoki napadi na američke kompanije, Bremer je odletio u Washington kako bi s predsjednikom Bushom dogovorio novu shemu preuzimanja iračkoga gospodarstva. To je rezultiralo prijelaznom Vladom Ijada Alavija i najavom novih izbora koji će se održati u siječnju 2005. Alavija je odabrao Washington kao svoga štićenika koji je godinama radio za CIA-u, sa zadaćom da "na legalan način" provede nelegalne Bremerove dekrete.

Dekretom broj 39 tih, kako su ih u Iraku nazvali, "Bremerovih zakona", iračka industrija i tržište otvoreni su stranim ulaganjima, uz vrlo malo ograničenja. Time je ovoj i idućoj iračkoj prijelaznoj Vladi znatno otežano opozvati ili ukinuti bilo koju od nametnutih političkih mjera.

Člankom 26. Iračkoga prijelaznoga ustava Bremer je cementirao Dekret broj 39 i sve druge dekrete. Naime, tim je člankom utvrđeno da prijelazna Vlada, s američkom marionetom Alavijem na čelu, nakon što joj Sjedinjene Američke Države predaju vlast, ne može mijenjati Bremerove zakone. To je ugrađeno i u svih 100 Bremerovih zakona. Osim toga, Bremer je, po vlastitome izboru, u sva iračka ministarstva postavio iračke birokrate lojalne Sjedinjenim Američkim Državama i dao im ovlasti kojima će moći odbaciti svaku odluku budućih iračkih vlada.

Jamstvo takve politike osigurano je američkim vojnim snagama od 132.000 vojnika raspoređenih diljem Iraka, čvrsto usidrenih u 14 novih američkih vojnih baza sagrađenih od 2003. godine diljem te zemlje. Potkraj 2004. godine većini Iračana postalo je jasno stoje Washington mislio kada je izgovarao svoje plemenite riječi o "sijanju sjemena demokracije". To sjeme nije imalo nikakve veze s mogućnosti da obični građani Iraka odlučuju o vlastitoj sudbini.

Nakon što je Bremerova Privremena koalicijska uprava, u lipnju 2004., napravila kozmetičku službenu predaju vlasti prijelaznome režimu, pod vodstvom CIA-ina čovjeka Alavija, Privremena iračka uprava prihvatila je smanjenje vanjskoga duga, a zauzvrat se obvezala očitovati svoju "otvorenost" prema reformama i prilagodbama koje je Iraku nametnuo Međunarodni monetarni fond. Toga su rujna guverner Središnje banke Sababi i ministar financija Al Mahdi, kao prilog "pismu namjere" Međunarodnome monetarnome fondu, poslali i memorandum u kojemu su izrazili spremnost svoje marionetske Vlade da će "djelovati" u suglasju s MMF-om.⁴

"Novi zakoni o financijama popločili su put stvaranju modernog financijskog sustava", hvale se oni u tome pismu i dodaju kako su "tri strane banke već dobile odobrenje za početak rada" te kako je "više stranih banaka očitovalo zanimanje za kupnju manjinskih vlasničkih udjela u privatiziranim iračkim bankama". Među zainteresiranim bila je i londonska banka HSBC, jedna od najvećih banaka na svijetu.

Primjer Iraka i prisilno uvođenje patentiranih genetski modificiranih poljoprivrednih proizvoda, pod kontrolom stranih divovskih agrokompanija, samo je jedan od najgorih primjera koji pokazuju kako kompanija Monsanto i druge divovske kompanije za proizvodnju genetski modificiranih usjeva te usjeve silom, mimo njihove volje, nameću ljudima diljem svijeta. Većina ljudi koji su se potrudili saznati pravo stanje u Iraku nije bila svjesna ove znatno dalekosežnije strategije i geopolitičkoga projekta skrivena u procesu širenja uzgoja genetski modificiranih kultura.

⁴ Cook, Christopher: "Plowing Iraq for Profits" (Oranje Iraka radi profita), *In These Times*, 14. ožujka 2005.

DRUGO POGLAVLJE

ARGENTINA: POČINJE REVOLUCIJA U SVJETSKOJ PROIZVODNU HRANE

Argentina kao prvi pokusni kunić

Odlučnost kojom je Privremena koalicijska uprava prisilila Irak na prihvaćanje genetski manipulirana sjemena za svoju poljoprivredu bila je samo korak u procesu globalnoga širenja genetski modificirana sjemena. Od 1966., kada je patentirano GM sjeme postalo dostupno za masovnu komercijalnu uporabu, primjena toga sjemena povećava se zastrašujućom brzinom.

Pobornici genetski modificiranih usjeva toliko su veličali to sjeme da su njegovu primjenu nazvali "drugom zelenom revolucijom". Pritom su mislili na razdoblje poslije Drugoga svjetskoga rata, kada se u poljoprivredi, kao prva zelena revolucija, počela primjenjivati moderna tehnologija, osobito visokorodne polupatuljaste sorte pšenice i umjetno gnojivo, koji su se promicali kao uvjet za povećanje uroda po hektaru u Indiji i u drugim zemljama u razvoju. Važno je spomenuti da je prvu "zelenu revoluciju" financirala Zaklada Rockefeller (Rockefeller Foundation) tako stoje, prvo u Meksiku, financirala rad dr. Normana Borlauga.

Godine 2004. genetski modificiranim usjevima bilo je zasijano čak 67 milijuna hektara poljoprivrednog zemljišta, što je bilo gotovo četiri puta više nego samo osam godina ranije, tj. 1996. Te su površine obuhvaćale čak jednu četvrtinu ukupnog svjetskog poljoprivrednog zemljišta. To pokazuje kako su genetski modificirani usjevi već dobrano bili na putu da, za desetak godina ili čak ranije, zavladaju svjetskom poljoprivrednom proizvodnjom, barem na području osnovnih usjeva.

Više od dvije trećine tih površina, tj. 42 milijuna hektara, posijao je vodeći svjetski zagovornik genetski modificiranih usjeva - Sjedinjene Američke Države. Ta činjenica, tvrdili su njezini pobornici, dokazuje kako postoji visok stupanj povjerenja američke Vlade, potrošača i poljoprivrednika u to da genetski modificirani usjevi imaju znatne prednosti u odnosu na konvencionalne usjeve. Pokazat će se da je to okrutna prijevara.

Godine 2004. druga zemlja na svijetu po količini obradivih površina zasijanih GM usjevima, odmah iza Sjedinjenih Američkih Država, bila je Argentina, s 14 milijuna hektara. Brazil je tada imao znatno manje takvih površina, iako im se količina ubrzano povećavala. U toj je zemlji 2005. ukinut zakon kojim je bilo zabranjeno sijati i uzgajati GMO usjeve, uz obrazloženje da su se ti usjevi već toliko proširili da ih više nije moguće kontrolirati. Značajne programe uzgoja takvih usjeva tada su već imale i Kanada, Južna Afrika i Kina.

Odmah iza tih zemalja, ali s tako ubrzanim programima da će ih ubrzo dostignuti, bile su Rumunjska, Bugarska i Poljska - sve tri bivši sovjetski sateliti s plodnom obradivom zemljom i labavim pravnim sustavima. Vijest o znatnim količinama takvih usjeva stigla je i iz Indonezije, s Filipina, iz Indije, Kolumbije, Hondurasa i Španjolske. I mnoge druge siromašnije zemlje, tj. one za koje postoje dostupni podaci, postale su, prema podacima koje je prikupila Zaklada Pew iz SAD-a, metama kompanija koje promiču uzgoj genetski modificiranih usjeva te primjenu specijalnih herbicida.

Važno je uočiti da je 2004., prema jednoj studiji Zaklade Pew, od svih poljoprivrednika koji su tada uzgajali GM usjeve, 85% bilo onih koje se drži "siromašnima", i to većinom iz zemalja u razvoju, tj. upravo onih zemalja koje stenju pod uvjetima Međunarodnoga monetarnoga fonda i velikim inozemnim kreditima.¹

Ali, glede temeljne strukture poljoprivrednoga zemljišta, nijedna zemlja na svijetu nije tako temeljito transformirana kao Argentina. Njezina povijest uzgoja genetski modificiranih usjeva i njezina "revolucija soje" jest primjer za proučavanje načina na koji neka zemlja, u ime "napretka", prestaje proizvoditi dostatne količine hrane za vlastite potrebe, tj. postaje ovisna o uvozu.

Do početka osamdesetih godina 20. stoljeća ta je južno-američka zemlja bila izuzetna po razini životnoga standarda njezina naroda. Poljoprivredni sustav, dijelom pod utjecajem vladavine Juana Perona, bio je raznolik i produktivan. U njemu su prevladavali mali obiteljski posjedi. Tijekom sedamdesetih i početkom osamdesetih godina tipičan argentinski zemljoradnik uzgajao je male količine nekih usjeva, povrća ili žitarica, nešto peradi, stado ovaca, koza ili krava za proizvodnju mlijeka i, ponekad, stado goveda za prodaju mesa, i to na malom posjedu koje je obitelj desetljećima uživala temeljem prava posjeda. Tada je kvaliteta argentinske govedine bila tako visoka da je po svjetskim standardima konkurirala teksaškoj. Sve do 1980-tih godina na toj plodnoj i bogatoj zemlji proizvodilo se znatno više nego što su zemljoradničke obitelji mogle potrošiti. Nije bilo državnih dotacija za zemljoradnike, a zaduženost zemljoradnika bila je minimalna.

¹ "Genetically Modified Food Crops in the United States" (Genetski modificirane namirnice u Sjedinjenim Američkim Državama), Pew Initiative on Food and Biotechnology (Inicijativa Zaklade Pew o hrani i tehnologiji), kolovoz 2004. www.pewagbiotech.org.

Kako su strani krediti pripomogli da Argentina postane "div soje"

S krizom duga iz 1980-tih godina sve se promijenilo. Kao i mnoge druge zemlje u razvoju, ovisne o uvozu nafte i stranom kapitalu za svoje gospodarstvo, i Argentina se, poslije drastičnoga šoka cijene nafte iz razdoblja od 1973. do 1979., našla sučeljena sa strašnom nestašicom dolara, prijeko potrebnih za kupnju uvoznih dobara, osobito nafte.

Za većinu zemalja u razvoju ti naftni šokovi označili su kraj razvoja, nemogućnost financiranja razvoja industrije i poljoprivrede i pokapanje nada u bolji život koji je tijekom šezdesetih godina bio na pomolu. Newyorške i londonske banke namjerno su tim zemljama davale kredite za pokriće njihovih deficita. Tako su južnoameričke zemlje zagazile na put ovisnosti o dugovima, u novi oblik neslužbenog imperijalizma, koji su provodili ljudi bez lica - birokrati Međunarodnoga monetarnoga fonda i Svjetske banke, u interesu privatnih bankarskih magnata poput Davida Rockefellera i njegovih banaka Chase Manhattan i Citicorp.

Upravo u trenutku najtežega udara naftnoga šoka na gospodarstvo, kao uvrnuta i zla kob, istodobno s naftnim šokom iz 1974/75. svijet je pogodila i strašna suša kakva desetljećima prije toga nije zapamćena. To je dovelo do slabih uroda, osobito u Africi, Južnoj Americi i nekim dijelovima Azije. Zbog očajničke potrebe za uvozom golemih količina žita i drugih namirnica iz Sjedinjenih Američkih Država i zemalja Zapadne Europe, većina zemalja u razvoju bila je sučeljena s gladi, nesposobna financirati tako velike količine uvozne hrane, a o financiranju naftnoga šoka da i ne govorimo.

Dinamika nastala nakon što su Engleska i Amerika, u kolovozu 1971., ukinule zlato kao pokriće dolara, poslije čega je uslijedilo povećanje cijene nafte od 400%, dovela je većinu

svjetskoga stanovništva, tj. onoga u zemljama u razvoju, u katastrofalno stanje.

Američke i engleske banke, koje posluju na eurodolarskom tržištu, plivale su u dolarima iz naftom bogatih zemalja OPEC-a. Zemljama poput Argentine te su banke bile spremne dati milijarde dolara kredita iz zaliha koje su zgrnule golemim povećanjem cijene nafte. A zemlje OPEC-a, pod pritiskom Amerike, odbile su prodavati naftu za druge valute, što je još više povećalo potražnju za dolarima. Iz tih "petrodolara", kako ih je nazvao Henry Kissinger nakon 400-postotnog povećanja cijene nafte, banke su davale kredite zemljama u razvoju.

Dok su se industrijske zemlje 1975., nakon prvih udara naftnoga šoka, polagano oporavljale, u zemljama u razvoju stanje se, kao posljedica četiri puta veće cijene nafte, znatno pogoršalo. Ukupni godišnji deficit svih zemalja u razvoju, koji je početkom 1970-tih iznosio prosječno 6 milijarda dolara, povećao se do 1974. na više od 26 milijarda dolara, tj. za četiri puta, kao i cijena nafte. A do 1976. dosegnuo je nepodnošljivu razinu od 42 milijarde dolara, odnosno, povećao se za sedam puta. Golema većina toga deficita odnosila se upravo na one zemlje u razvoju u kojima je prihod po glavi stanovnika, bio najmanji na svijetu.

Zbog opasnosti da bi mogle ostati bez daljnjih kredita od Svjetske banke i od privatnih banaka iz industrijskih zemalja, te nerazvijene zemlje bile su prisiljene svoja dragocjena sredstva namijenjena razvoju industrije i poljoprivrede preusmjeravan u svrhu smanjenja deficita "platne bilance". Morale su plaćati naftu, i to u dolarima, a cijene njihovih sirovina, u situaciji globalne recesije iz 1974/75., već su se bile znatno smanjile. Bile su prisiljene uzimati kratkoročne kredite i izdvajati goleme svote za uvoz nafte. A jedine velike banke koje su im bile spremne davati kredite bile su američke i britanske "eurodolarske" banke, koje su na taj način reciklirale svoje goleme "petrodolarske" profite. Kao rezultat toga, cijeli indijski potkon-

tinent, većina afričkih zemalja i mnoge južnoameričke zemlje zapale su u tešku ekonomsku krizu.

Zemljama poput Argentine banke su, pod vodstvom banke obitelji Rockefeller Chase Manhattan, kao i banaka Citibank, Chemical Bank, Bank of Boston, Barclays i drugih, u početku davale kredite po vrlo povoljnim uvjetima. Krediti su ubrzo pokazali svoju moć stvaranja ovisnika pa se dolarski dug tih zemalja stalno povećavao. Dok su kamate londonskih banaka bile nepromijenjene, zemlje dužnice mogle su te kredite servirati iz svojih redovitih prihoda.

U listopadu 1979. sve se preko noći promijenilo. Tada je američka Središnja banka iz Washingtona prouzročila drastičan monetarni šok. Tu monetarnu politiku, kojom su kamatne stope za samo nekoliko tjedana probile sve granice, ta je banka objasnila kao pokušaj "istiskivanja inflacije iz sustava". Tom ciljanom promjenom monetarne politike kamate na dolare doseglye su nezapamćene razine. Kamate na američke eurodolare povećane su s 10% na 16%, a i ta je stopa trajala samo nekoliko tjedana, kao prolazna postaja na putu za 20%. Svijet je bio zapanjen.

Čovjek koji je stvorio taj monetarni šok bio je novi guverner najmoćnije središnje banke na svijetu - Paul A. Volcker. Toga čovjeka, koji je prije dolaska na tu dužnost radio u američkome Ministarstvu financija i predsjedniku Nixonu savjetovao ukiđanje zlata kao pokrića novca, osobno je odabrao predsjednik banke Chase Manhattan David Rockefeller. Taj isti Rockefeller, kao najmoćnija figura iza scene tijekom mandata predsjednika Cartera, nije imao nikakvih problema nagovoriti Jimmyja Cartera da i on prihvati Volckera kao svoga dužnosnika. Zatim je Volcker, za samo nekoliko tjedana, nametnuo šok radi kojega je i bio postavljen na dužnost u Washingtonu.

Rezultate nove kamatne stope moglo se lako predvidjeti. Ukupno svjetsko gospodarstvo zapalo je u najdublju krizu od one iz 1930-tih godina. I dolar je krenuo na svoj neuobičajeno

dugi, petogodišnji uspon, a zabrinuti ulagači nastojali su pro-
naći sigurnost u visokim kamatama. Ti su šokovi, onaj naftni i
ovaj kamatni, najteže pogodili ovisna gospodarstva zemalja u
razvoju, koje su uvozu robu plaćale u rastućim dolarima, dok
se vrijednost njihovih valuta, u odnosu na dolar, stalno smanji-
vala.

Zemlje poput Argentine najednom su morale negdje pro-
naći dolare kako bi newyorškim i londonskim eurodolarskim
bankama servisirale godišnje obroke duga, povećane za oko
300%. Argentina je upala u kreditnu zamku sličnu onoj koju je
Velika Britanija 1880-tih godina postavila Egiptu kako bi preu-
zela kontrolu nad Sueskim kanalom. Newyorški bankari, pod
vodstvom Rockefellera, dobro su naučili lekciju od svojih uči-
telja iz Londona.

Tih je godina američko "neformalno carstvo" ulazilo u svoju
novu, veliku fazu, koja će doživjeti vrhunac 1990-tih godina,
pod krilaticom "globalizacije". U stvarnosti, bio je to osvajački
pohod dolara, jer je kontrolom inozemnoga duga preuzeta kon-
trola nad ukupnim gospodarstvima mnogih zemalja. U srži te
nove strategije preuzimanja svjetskoga gospodarstva bili su
newyorške banke i Međunarodni monetarni fond, koji je pod
kontrolom Washingtona. Rijetki su ljudi u to vrijeme prozreli
činjenicu da je cijeli taj proces bio unaprijed sračunat. Prljavi
posao za velike banke obaviti će korumpirane osobe u ciljanim
državama, poput generala Videle u Argentini i Pinocheta u Či-
leu, a oni koji doista vuku konce, poput Davida Rockefellera i
velikih banaka, ostat će duboko u pozadini.²

² Engdahl, F. William: "Stoljeće rata: anglo-američka naftna politika i
novi svjetski poredak", 10. i 11. poglavlje. Perkins, John: "The Confessions
of an Economic Hit Man" (Ispovijesti jednog ekonomskog plaćenog ubojice),
Berrett-Koehler Publishers, San Francisco, 2004.

Slamanje nacionalne volje u Argentini

Ranije su u Argentini, u razdoblju peronizma, postojali snažni organizirani sindikati, a država je imala veliku središnju ulogu u gospodarstvu. Sindikati i država surađivali su s uspješnim privatnim poduzećima. Bio je to regulirani ekonomski model sličan Mussolinijevu korporativnome modelu koji je u Italiji uveden 1920-tih godina. U tome mirnome razdoblju ekonomskog rasta iz vremena poslije Drugoga svjetskoga rata, argentinski je model, možda, više sličio socijaldemokratskome modelu skandinavskih zemalja. I peronizam je imao svojih nedostataka, ali je u argentinskome narodu izgradio snažan nacionalni identitet.

Vladavina predsjednika Perona krvavo je okončano vojnim udarom iz 1976., iza kojega je stajao Washington. Washington je taj vojni udar opravdavao kao borbu protiv rastućega terorizma i komunizma u Argentini. Kasnije je u istragama otkriveno daje opasnost od gerilaca Narodne revolucionarne vojske (ERP-a) i skupina Montoneros fabricirala Argentinska vojska, čiju je većinu visokih časnika školovao američki Pentagon u zloglasnim američkim vojnim školama u Sjevernoj i Južnoj Americi, gdje su naučili sve tehnike borbe protiv pobunjenika. Uvedena je vojna diktatura, na čelu s predsjednikom Jorgeom Videlom, koja je bila daleko jezovitija i destruktivnija glede ljudskih prava, iako je dovedena na vlast tobože radi poboljšanja tih prava. Prije vojnoga udara, u listopadu 1976., tadašnji argentinski ministar vanjskih poslova admiral Cesar Guzzetti sastao se u Washingtonu s tadašnjim američkim ministrom vanjskih poslova Henryjem Kissingerom i tadašnjim američkim potpredsjednikom Nelsonom Rockefellerom.

Tema toga sastanka bio je prijedlog argentinske vojne hunte o poduzimanju masovnih "represija" protiv argentinske oporbe. Prema dokumentima američkoga Ministarstva vanjskih poslova, s kojih je samo nekoliko godina poslije toga sastanka

skinuta oznaka državne tajne, s tim su se prijedlogom suglasili i Kissinger i Rockefeller, a Rockefeller je čak naveo ključne osobe koje treba ukloniti. Uslijedio je takozvani "prljavi rat", u kojemu je nestalo 15.000 intelektualaca, sindikalnih vođa i drugih osoba iz redova oporbe.

U promjeni režima u Argentini obitelj Rockefeller imala je više nego slučajnu ulogu. Ključna osoba u toj promjeni režima bio je ministar gospodarstva Martinez de Hoz. Pod vlašću vojne hunte, taj čovjek, koji je bio dobro povezan s bankom Davida Rockefellera Chase Manhattan, uveo je u Argentini radikalne mjere koje su pogodovala stranim ulaganjima. Uostalom, razlog Rockefellerove tajne potpore vojnoj hunti bila je ekonomija. Vojni udar privatno je financiran golemim količinama novca iz Rockefellerove banke.

Braća Rockefeller držala su Južnu Ameriku sferom utjecaja svoje obitelji još od 1940-tih godina, kada je Davidov brat Nelson, kao koordinator službe zvane Koordinator međuameričkih obavještajnih poslova (Coordinator of Inter-American Intelligence Affairs, skraćeno CIAA), u vrijeme mandata predsjednika Roosevelta, bio na čelu američke obavještajne službe zadužene za Sjevernu i Južnu Ameriku. Interesi obitelji Rockefeller protezali su se od naftnih polja u Venezueli do poljoprivrednih posjeda u Brazilu. A onda su zaključili kako su im argentinski problemi povezani s vanjskim dugom jedinstvena prilika za promicanje interesa svoje obitelji u toj zemlji.

Ministar Martinez de Hoz odmrznuo je cijene na domaćem tržištu, koje su do tada bile pod kontrolom države, uključujući i cijene prehrambenih proizvoda i energije. Istodobno je zamrznuo plaće, što je prepolovilo kupovnu moć argentinskoga naroda. Ukinute su carine pa su uvozna roba i strani spekulativni kapital preplavila argentinskog tržište. Prve banke koje su ušle u Argentinu bile su Chase Manhattan i Citibank.

Kako bi ušutkao prosvjede snažnoga peronističkoga pokreta protiv toga udara na životni standard, vojni je režim okrutno

ugušio oporbu. David Rockefeller bio je potpuno zadovoljan svojom novom Vladom u Argentini. Kasnije je, u jednom javnom govoru na Sveučilištu Princeton, duboko pohvalio Martineza de Hoza i rekao: "de Hoz je stari prijatelj..."

Godine 1989., poslije više od deset godina represivnoga vojnoga režima, uvedena je nova faza erozije argentinskoga nacionalnog suvereniteta dolaskom na vlast predsjednika Carlosa Menema. Menem je bio imućan playboy, koji je kasnije optužen za golemu korupciju i ilegalnu trgovinu oružjem. Tada je u Bijeloj kući bio George Herbert Walker Bush, koji je argentinskoga predsjednika Menema primio kao osobnoga gosta Bijele kuće najmanje osam puta. Njegov sin Niel Bush bio je gost u Menemovoj rezidenciji u Buenos Airesu. Ukratko, Menem je uživao najbolje veze na sjevernoameričkome kontinentu.

U situaciji u kojoj je Argentinska vojska vrvjela skandalima, a nezadovoljstvo naroda raslo, newyorški bankari i washingtonski moćnici zaključili su kako je došlo vrijeme zaigrati na novu kartu kako bi i dalje mogli pljačkati gospodarstvo te zemlje i preuzimati njezina poduzeća. Menem je bio peronist samo po tome stoje pripadao istoj stranci. Kao predsjednik, uveo je ekonomsku šok terapiju drastičniju i od revolucije slobodnoga tržišta koju je Margaret Thatcher 1980-tih godina uvela u Velikoj Britaniji. Kao peronist, uspio je razoružati otpor unutar stranke i otpor sindikata.

I opet je ključna uloga u njegovoj Vladi, u korist moćnih newyorških bankara, pripala ministru gospodarstva. Novi ministar gospodarstva bio je Domingo Cavallo, učenik Martineza de Hoza i čovjek dobro poznat u newyorškim financijskim krugovima. Doktorirao je na Rockefellerovu Sveučilištu Harvard, kratko bio na dužnosti guvernera Argentinske narodne banke, a Rockefeller ga je otvoreno hvalio kao "najizuzetnijega čovjeka na cijeloj zapadnoj hemisferi". Bio je i blizak prijatelj i poslovni partner Davida Mulforda, ključnog dužnosnika Ministarstva

financija za vrijeme mandata starijega predsjednika Busha, zadužen za plan restrukturiranja dugova južnoameričkih zemalja, takozvani Bradyjev plan. Kasnije je radio u Prvoj bostonskoj banci Credit Suisse (Credit Suisse First Boston Bank). Doista je bio čovjek od povjerenja "yankejevskih bankara".³

Menemov ekonomski program napisali su prijatelji Davida Rockefellera iz Washingtona i New Yorka. U njemu je prioritet dan radikalnoj privatizaciji, ekonomskoj liberalizaciji, dokinuću nekada brižljivo provedenih mjera državne regulacije na svim područjima, od zdravstva preko obrazovanja do gospodarstva, i otvaranju zaštićenoga argentinskoga tržišta uvozu stranih proizvoda, i to u većoj mjeri negoli je to bilo moguće u vrijeme vladavine vojne hunte. Privatizaciju je zahtijevao Washington i, u ime i za korist Washingtona, Međunarodni monetarni fond, kao uvjet za dobivanje kredita za "stabilizaciju" pesosa. U to je vrijeme Argentina imala hiperinflaciju tipa one u Weimarskoj Republici, 200% mjesečno. Hunta je iza sebe ostavila uništeno gospodarstvo i fiskalnu ekonomiju, duboko zaduženu u inozemstvu.

Menem je iskoristio umjetno proizvedenu hiperinflaciju, stvorenu posljednjih godina vladavine hunte, za uvođenje ekonomskih promjena koje su bile toliko radikalne da ih se ni vojna diktatura nije usudila uvesti. Ministar Cavallo poslušno je nametnuo tražene ekonomske šokove i odmah dobio kredit od 2,4 milijarde dolara, popraćen hvalospjevima Međunarodnoga monetarnoga fonda. Uslijedio je val privatizacije, od državnoga poduzeća za telekomunikacije do državnoga monopola na naftu, čak i državnih mirovina stečenih temeljem socijalnog osiguranja. Korupcija je procvjetala. Menemovi ortaci i suradnici postali su milijarderi na račun poreznih obveznika.

³ Andersen, Martin Edwin i Dinges, John: "Kissinger had a hand in 'Dirty War'" (Kissinger je imao prste u "prljavome ratu"), *Insight Magazine*, 7. siječnja 2002. Ismi, Asad: "Cry for Argentina" (Plačimo za Argentinom), *Briarpatch*, rujan 2000.

Rezultat svega toga lako se mogao predvidjeti. Mjesta državnih monopola u gospodarstvu zauzeli su divovski strani privatni monopoli, financirani uglavnom kreditima Rockfellerovih banaka Chase Manhattan i Citibank. Iste te banke ubirale su goleme profite i istodobno organizirale odljev kapitala imućnih Argentinaca, čiji su pesosi, nekoliko godina kasnije, pretvoreni u dolare, završavali na računima "privatnih banaka" Chase Manhattan i Citibank izvan Argentine.

Posljedice po široke slojeve naroda bile su sve osim pozitivne. Nakon što su stranci preuzeli gospodarstvo, uslijedila su masovna otpuštanja do tada državnih radnika. Nije čudo da su Menemov režim i njegov ekonomski car Domingo Cavallo dobivali pohvale zato što su stvorili, kako su to nazvali financijski mediji, "argentinsko čudo".

Inflacija je zaustavljena 1991. potpunom predajom monetarne kontrole nekoj vrsti središnje banke, tijelu zvanome "Odbor za valutu", koji je bio pod kontrolom MMF-a. Tada je "Odbor za valutu" utvrdio tečaj pesosa u odnosu na dolar na 1:1, što znači da je pesos, u odnosu na njegovu vrijednost iz 1970-tih godina, pretrpio znatnu devalvaciju. Nije se smjelo tiskati novac za poticanje gospodarstva bez jednakog povećanja dolarskih zaliha na računu "Odbora za valutu". Tako utvrđeni pesos širom je otvorio vrata stranim ulagačima koji su tijekom 1990-tih godina zgrtali golemo bogatstva na privatizaciji državnoga gospodarstva. Časopis *ReVista*, koji izdaje Rockefellerov Centar za Latinsku Ameriku na Sveučilištu Harvard, napisao je: "Argentina je posljednjih deset godina napravila ekonomski velike korake na putu ulaska u 'prvi svijet'".

Kad je Cavallo, usred velike ekonomske krize u Argentini, u travnju 2001., ponovno pozvan na čelo Ministarstva gospodarstva, potajno je izveo udar u korist newyorških banaka i svojih domaćih prijatelja bankara. Zamrznuo je bankovne račune građana kako bi spasio banke i kreditne linije prema newyorškim bankama Rockefellera i prijatelja.

Argentina je u tome trenutku imala 132 milijarde dospjelog vanjskoga duga. Prvi Cavallov potez na dužnosti ministra gospodarstva 2001. godine bio je njegov tajni sastanak s predstavnikom Rockefellerove banke JP Morgan-Chase Manhattan, Davidom Mulfordom iz banke CSFB, predstavnikom londonske banke HSBC i predstavnicima još nekoliko biranih stranih banaka. Na tome su sastanku stare argentinske državne obveznice u vrijednosti od 29 milijarda dolara zamijenili novima. Tim tajnim poslom banke su ubrale goleme profite i osigurale svoje kredite u Argentini. Argentina je i ovoga puta bila gubitnik, jer je zamjenom obveznica njezin vanjski dug postao još veći. Prema američkim financijskim ulagačima tim je dogovorom čak ubrzano dospjeće vanjskoga duga. Ukupni inozemni dug narastao je do 2003. na 198 milijarda dolara, što znači da se od Menemova dolaska na vlast povećao za tri puta.

Rockefellerova "argentinska agrarna revolucija"

Sredinom devedesetih godina Menemova je Vlada poduzela revoluciju na području argentinske tradicionalno produktivne poljoprivrede kako bi je pretvorila u monokulturnu poljoprivredu namijenjenu svjetskome izvozu. Scenarij su i ovoga puta napisali strani interesi iz New Yorka i Washingtona, u prvome redu prijatelji Davida Rockefellera.

Menem je tvrdio kako je transformacija tradicionalnoga načina uzgoja poljoprivrednih kultura u industrijski uzgoj genetski modificirane soje Argentini prijeko potrebna želi li ta zemlja podmirivati svoje rastuće vanjske dugove. To je bila laž, ali je njome uspio argentinsku poljoprivredu transformirati po želji sjevernoameričkih ulagača poput Davida Rockefellera te kompanija Monsanto i Cargill Inc.

Poslije gotovo dvadeset godina uništavanja gospodarstva primamljivim dolarskim kreditima, uvjetima MMF-a, prisilnom privatizacijom i rastakanjem mjera zaštite domaćega tržišta, Argentina je trebala postati metom najradikalnije transformacije svoga visoko cijenjenoga poljoprivrednoga gospodarstva.

Godine 1991., tj. nekoliko godina prije negoli je u Sjedinjenim Američkim Državama takav uzgoj počeo i bio odobren, Argentina je postala tajnim pokusnim laboratorijem za uzgoj genetski modificiranih kultura. Menemova je Vlada osnovala komisiju sa znanstvenim prizvukom, zvanu "Savjetodavna komisija za biotehnologiju". Ona će nadzirati izdavanje licenca za više od 569 pokusnih uzgoja kukuruza, suncokreta, pamuka, pšenice i osobito soje. O cijelom tom prijemnom pitanju ni Menemova Vlada ni spomenuta komisija nisu pokrenule nikakvu javnu raspravu o tome jesu li genetski modificirani usjevi štetni ili nisu.

Komisija se sastajala potajno, a svoje spoznaje nije nikada javno objavljivala. Bila je tek puki predstavnik za javnost stranih multinacionalnih proizvođača genetski modificirana sjemena. Tome se nije trebalo čuditi budući da su članovi Komisije bili predstavnici divovskih proizvođača GM kultura, poput kompanija Monsanto, Syngenta, Dow AgroSciences i drugih. Zatim je Menem, 1996., iste godine u kojoj je genetski modificirana soja prvi put naveliko posijana u Sjedinjenim Američkim Državama, izdao licencu Korporaciji Monsanto iz St. Louisa iz američke savezne države Missouri. Monsanto je najveći svjetski proizvođač genetski modificirana sjemena soje, usjeva koji je od 1970-tih godina u svjetskoj poljoprivredi bio sve važniji kao stočna hrana.

Istodobno sa sveopćim uvođenjem genetski modificiranog sjemena soje u Argentinu, poslije 1996., velike strane tvrtke, poput Cargilla, kao najveće svjetske kompanije za prodaju žita i žitnih proizvoda, te međunarodni ulagački fondovi, poput Sorosova Fonda Quantum, kao i strana osiguravajuća društva i

korporacijski konglomerati tipa Seaboard Corp. počeli su nave-liko otkupljivati sada krajnje jeftinu (izraženo u dolarima) argentin- sku obradivu zemlju. Ta će zemlja postati neizmjer- no unosna stranim ulagačima, a temelj svega bilo je genetski mo- dificirano sjeme kompanije Monsanto. Argentinska zemlja bit će pretvorena u golemu tvornicu za proizvodnju industrijskoga sjemena. Za strane ulagače, ljepota toga projekta bila je u tome što je za uzgoj genetski modificirane soje, u usporedbi s tradi- cionalnom poljoprivredom, bilo potrebno vrlo malo ljudskoga rada.

Zbog nedaća prouzročenih ekonomskom krizom, banke su stavile na dražbu milijune hektara prvorazredne obradive zem-lje. Dolare za kupnju te zemlje imale su samo strane kompa- nije i strane privatne osobe. Seljacima sitnim poljoprivrednici- ma, koji su još uspijevali preživljavati, nuđen je bijedan sitniš za njihovu zemlju. One koji su odbijali zemlju prodati često su terorom ili policijskom silom tjerali sa zemlje. A bilo je na de- setke tisuća onih seljaka koji nisu mogli vratiti dugove. Oni su sa zemlje potjerani poplavom jeftinih poljoprivrednih proizvo- da iz uvoza, uvezenih uglavnom nakon ukidanja mjera zaštite tržišta slijedom zahtjeva MMF-a za uvođenjem slobodnoga tržišta.

Kako bi revolucija genetski modificirane soje bila doista unosna, njezinim su sponzorima bila potrebna golema prostran- stva, poput onih u Kansasu, na kojima velika poljoprivredna mehanizacija može raditi dan i noć i na kojima nije potreban ni •vozač traktora. Osim toga, za uzgoj genetski modificirane soje, u čije je sjeme ugrađen specijalni herbicid Roundup, nije po- trebno tradicionalno oranje zemlje. Genetski modificirano sjeme soje prodavano je argentinskim farmerima kao ekološki proizvod, za koji nije potrebno "kopanje". U stvarnosti, to je sjeme bilo daleko od ekološki pozitivnoga.

Genetski modificirana soja RR i herbicid Roundup sijani su tehnikom izmišljenom u Sjedinjenim Američkim Državama i

zvanom "direktno sijanje". Ta tehnika štedi vrijeme i novac. Specijalnim golemim strojem za direktno sijanje, kakav su sebi mogli priuštiti samo veći bogati farmeri, genetski modificirano sjeme soje mehanički se utiskuje do dubine od nekoliko centimetara, a onda se, također automatski, u rupice ugura zemlja. Tisuće hektara zemlje potpuno obradi, tj. zasije, samo jedan čovjek. Ostaci uroda od prethodne sjetve ostavljaju se trunuti na zemlji. Tako je kompanija Monsanto stjecala sve veća tržišta za prodaju svojih specijalnih herbicida Roundup. Radi usporedbe, da bi se voćnjak breskve ili limuna obradio na tradicionalan način, potrebno je 70 do 80 radnika.

Odlukom iz 1996. godine, kojom je argentinska Vlada odobrila uzgoj genetski modificirane soje kompanije Monsanto, Argentina će pretrpjeti revoluciju koju su njezini promicatelji pozdravljali kao "drugu zelenu revoluciju". A to je, zapravo, nekad produktivni sustav poljoprivrede temeljen na obiteljskim posjedima vratilo u neofeudalno stanje u rukama šačice moćnih i bogatih zemljoposjednika latifundista.

Menemova se Vlada pobrinula širom otvoriti vrata ulasku genetski modificirana sjemena soje. Argentinski su seljaci bili u teškim ekonomskim problemima nakon dugogodišnje krize i hiperinflacije. Kompanija Monsanto uskočila je i novca gladnim seljacima dala "kredite" za kupnju njezina genetski modificirana sjemena i herbicida Roundupa koji ide uz to sjeme i koji je jedini učinkovit za genetski modificirano sjeme soje. Usto je na uzgoj genetski modificirane soje seljake u početku mamilala tako što im je nudila poljoprivredne strojeve i stručnjake koji će ih educirati u primjeni te nove tehnologije.

"Soya for me, Argentina..."*

Rezultati revolucije genetski modificirane soje u Argentini bili su impresivni. Za niti deset godina poljoprivreda te zemlje do temelja je transformirana.

Tijekom sedamdesetih godina 20. stoljeća, prije dužničke krize, soja nije ni postojala kao čimbenik argentinske poljoprivrede. Sojom je bilo zasijano samo 9.500 hektara zemljišta. Na tipičnom obiteljskom posjedu uzgajali su se povrće, žitarice, pokoja krava za mlijeko i meso te kokoši.

Godine 2000., nakon samo četiri godine revolucije koju je kompanija Monsanto provela svojom genetski modificiranom sojom i mehanizacijom za masovnu proizvodnju soje, genetski modificiranom sojom bilo je zasijano više od 10 milijuna hektara poljoprivrednih površina. Do 2004. površine zasijane takvom sojom povećale su se na 14 milijuna hektara. Golemim strojevima posječene su šume, uključujući i dragocjene prašume Amazone u Brazilu te na područjima na kojima su tradicionalno živjeli Indijanci, kako bi površine za uzgoj GM soje bile što veće.

Argentinska raznolikost poljoprivrednih kultura s poljima kukuruza, pšenice i drugih usjeva, sa stadima goveda na slobodnoj ispaši golemom se brzinom pretvarala u monokulturnu poljoprivredu. Baš kao što je u Egiptu 1880-tih godina zavladao pamuk.

Više od stotinu godina argentinske obradive površine, osobito legendarne pampe, bile su šarenilo velikih polja kukuruza i pšenice prošaranih zelenim pašnjacima na kojima su pasla stada goveda. Poljoprivrednici su na svojoj zemlji neko vrijeme uzgajali poljoprivredne kulture, a zatim su na neko vrijeme tu

* Autor aludira na Madonninu pjesmu "Don' Cry for Me, Argentina" - nap. prev.

zemlju pretvarali u pašnjake kako bi sačuvali kvalitetu tla. S uvođenjem soje uvedena je poljoprivreda monokulture, s time da soja isisava vitalne hranjive sastojke iz tla. To znači da će biti potrebne sve veće količine umjetnoga gnojiva, a ne manje, kako je obećavala kompanija Monsanto. Velika stada goveda, koja su se uzgajala radi mlijeka i mesa, i koja su desetljećima slobodno pasla na prostranim pašnjacima, stjerana su u skućene obore američkoga tipa, kako bi oslobodila prostor za što veće količine unosne soje. Tradicionalna polja žitarica, leće, graška i mahuna gotovo su nestala.

Vodeći argentinski agroekolog Walter Pengue, specijalist za utjecaj genetski modificirane soje, predvidio je sljedeće: "Ako nastavimo ovim putem, možda za 50 godina, na zemlji se više neće moći uzgajati ništa".

Godine 2004. gotovo polovica poljoprivrednoga zemljišta u Argentini, koje pokriva 48% ukupne površine te zemlje, bila je zasijana sojom. Od toga je 90 do 97% bila genetski modificirana soja kompanije Monsanto. Od 1988. do 2003. broj argentinskih farma za proizvodnju mlijeka smanjio se za 50%. Argentina je prvi put u povijesti morala uvoziti mlijeko, iz Urugvaja, po znatno višim cijenama. Kako je soja stotine tisuća seljaka istisnula sa zemlje, zavladao su bijeda i neishranjenost.

U mirnijemu razdoblju iz 1970-tih godina, prije dolaska Rockefellera i newyorških banaka, Argentina je imala jedan od najviših životnih standarda na svijetu. Godine 1970. broj stanovnika koji je, po službenim statistikama, živio ispod granice siromaštva iznosio je 5%. Godine 1988. taj se postotak povećao na 30%, a 2002. na 51%.

Neishranjenost, koja je u Argentini do tada bila nepoznata, godine 2003. procjenjivala se na razini između 11 i 17% ukupnoga argentinskoga stanovništva, koje je tada brojilo 37 milijuna. U jeku drastične ekonomske krize, nastale zbog nemogućnosti otplate vanjskoga duga, argentinski je narod spoznao da se više ne može osloniti na tradicionalni način preživljavanja

od sitnih posjeda. Obradive površine već su bile preplavljene genetski modificiranom sojom i nedostupne čak i uzgoju uobičajenih usjeva za preživljavanje.

Uz pomoć stranih ulagača i agrarnih divova poput Monsanto i Cargilla, veliki argentinski zemljoposjednici sustavno su oduzimali zemlju bespomoćnim seljacima, najčešće uz potporu države. Po argentinskome zakonu, seljaci su mogli i dalje obrađivati zemlju ako su je do tada obrađivali najmanje 20 godina i ako tijekom tih 20 godina tu zemlju nije nitko potraživao. To tradicionalno pravo pogazili su novi moćni interesni krugovi s područja agrobiznisa. U golemoj pokrajini Santiago del Estero veliki zemljoposjednici feudalnoga tipa otpočeli su masovne sječe šuma kako bi ta područja pretvorili u površine za uzgoj genetski modificirane soje. Naseljima sa seljačkim posjedima najednom je priopćavano da njihova zemlja pripada nekome drugome. Ako bi odbili dragovoljno napustiti zemlju, često bi se pojavljivale naoružane skupine koje bi im otimalе stoku, palile ljetinu i prijetile ubojstvom. Diljem Argentine, primamljivi profiti od izvoza genetski modificirane soje bili su pokretačka snaga iza dokinuća tradicionalne poljoprivrede.

Kako su seljačke obitelji pretvarane u sirotinju bez posjeda i istjerivane sa zemlje, preživljavanje su tražile u sirotinjskim četvrtima na rubovima velikih gradova, koje su bile neljudski prenapučene i u kojima su vladali neredi, samoubojstva, zločini i bolesti. Za samo nekoliko godina više od 300.000 seljaka i malih zemljoposjednika istjerano je sa zemlje kako bi se oslobodio prostor za velike uzgajivače genetski modificirane soje. Sirotinjski višak stanovništva pobjegao je u gradove, osobito u Buenos Aires, u očajničkoj potrazi za preživljavanjem.

Kompanija Monsanto pobjeđuje prijevarom

Kao da su se pridržavali drevnih pravila španjolskih konkvistadora iz 16. stoljeća, ratnici kompanije Monsanto zauzeli su Argentinu kampanjom laži i prijevara. Kako po argentinskome Zakonu o sjemenu patentirano sjeme soje kompanije Monsanto, genetski modificirano i otporno na glifosate nije bilo zaštićeno, Monsanto nije po zakonu mogao tražiti naknadu za prava od argentinskih farmera koji su sijali njegovo genetski modificirano sjeme i od svoje ljetine ostavljali sjeme za iduću sjetvu. To je bilo normalno i zakonom dopušteno. Farmeri su tradicionalno mogli ostavljati dio ljetine za vlastitu sjetvu.

No, ubiranje prihoda od prava, takozvane "pristojbe za tehnološku licencu", bilo je srž Monsantoova marketinškoga projekta. Farmeri u Sjedinjenim Američkim Državama i u drugim zemljama moraju potpisati ugovor s kompanijom Monsanto, kojim se obvezuju da neće ostavljati sjeme za iduću sjetvu i da će svake godine Monsanto plaćati autorska prava. To je soton-ski oblik ropstva.

Kako bi zaobišla činjenicu da je nacionalistički orijentirani argentinski Parlament odbio prihvatiti zakon kojim bi Monsanto bila zajamčena prava slična onima koja je ta kompanija ugradila u Dekret broj 81 u Iraku, po kojima farmeri moraju svake godine plaćati autorska prava na sjeme ili snositi stroge zakonske posljedice, kompanija Monsanto smislila je posebnu taktiku.

Farmerima je prodala sjeme za prvu sjetvu kako bi se proširila revolucija soje u Argentini. Prvih godina namjerno nije reagirala na "krađu" svoga sjemena. U prvoj fazi preuzimanja argentinske poljoprivrede željela je da se genetski modificirano sjeme što više proširi, a s njime i njezin patentirani herbicid Roundup. Unatoč tome što su se površine zasijane GM sojom povećale 14 puta i što se patentirano sjeme krijumčarilo od jedne pampe do druge, zatim u Brazil, Paragvaj, Boliviju i

Urugvaj, kompanija Monsanto nije učinila ništa kako bi zauzavila to, po njoj nelegalno, širenje njezina sjemena. Krijumčareno GM sjeme iz Argentine u Brazilu su zvali sjeme "Maradona", po čuvenom nogometašu. Jednom je kompanija Car-

Milijunaš i playboy Carlos Menem, koji je, kao predsjednik Argentine, potajno dao dopuštenje Monsanto za sijanje GM soje i tako uništio tradicionalnu argentinsku poljoprivredu.

gill, partner kompanije Monsanto, bila optužena da u Argentini ilegalno doprema genetski modificirano sjeme soje, i to pomiješano s prirodnim, tj. nemodificiranim sjemenom.

Na kraju, nakon tri godine takvoga procesa, 1999., kompanija Monsanto formalno je zatražila od farmera da joj plaćaju "daljnja prava", unatoč sićušnome detalju da je taj njezin zahtjev po argentinskome zakonu bio nelegalan. Menemova Vlada nije uložila nikakav prosvjed na taj bezočni zahtjev kompanije Monsanto. Farmeri su, naravno, taj zahtjev ignorirali, ali je kompanija Monsanto pripremala pozornicu za sljedeći čin. Tvrdila je da joj je novac od prava potreban za ulaganja u "istraživanje i razvoj" genetski modificirana sjemena. Otpočela je brižljivo osmišljenu javnu kampanju u kojoj je ta kompanija prikazivana kao jedna žrtvu koju farmeri zlorabe i "pljačkaju".

Tri godine poslije toga, početkom 2004., kompanija Monsanto ponovno je pojačala pritisak. Nakon široko oglašavane Monsantoove prijetnje da će potpuno prestati prodavati genetski modificirano sjeme soje u Argentini, ministar poljoprivrede Miguel Campos je, tvrdeći kako farmeri više od 85% sjemena ilegalno ostavljaju za sljedeću sjetvu i nazvavši to "crnim tržištem", obznanio da su argentinska Vlada i kompanija Monsanto postigle dogovor.

Po tome dogovoru osnovat će se državni Fond za tehnološku naknadu, u nadležnosti Ministarstva poljoprivrede. Farmeri će morati plaćati prava ili porez u iznosu od 0.95% prihoda od GM soje prodane na mjestu prerade ili izvoza, primjerice kompaniji Cargill. Porez će se ubirati na mjestu prerade, gdje farmeri neće imati drugoga izbora do platiti porez žele li svoju soju preraditi. Taj će se porez zatim proslijediti kompaniji Monsanto i drugim dobavljačima genetski modificirana sjemena.

Kako bi ubrzala djelovanje Vlade, kompanija Monsanto najavila je da će, odbije li Argentina platiti pristojbu, prisilno naplaćivati svoja prava pri izvozu argentinske soje u Sjedinjene Američke Države i u bilo koju zemlju Europske Unije, gdje su

njezini patentni priznati. Time je argentinskom agrobiznisu zaprijetila strahotnim smanjenjem izvoza. Ta je ucjena bila vrlo učinkovita.

Unatoč ostrim prosvjedima argentinskih farmjera, Fond je do kraja te godina osnovan i zaživio. Početkom 2005. predala se i Vlada predsjednika Lula u Brazilu te je donijela zakon kojim je u Brazilu po prvi put ozakonjen uzgoj genetski modificiranih kultura. Time su bile srušene brane širenju genetski modificiranih kultura u Latinskoj Americi.⁵

Neka jedu soju!

Kako je revolucija genetski modificirane soje uništavala tradicionalnu poljoprivrednu proizvodnju, argentinski se narod našao sučeljen s dramatičnim promjenama na području dostupnih namirnica. Zbog monokulturnog sustava poljoprivrede argentinsko je stanovništvo, kad je nastupila sveopća kriza nacionalne ekonomije, zapalo u očajnu neimaštinu. Glad se proširila po cijeloj zemlji. U strahu od nemira zbog nestašice hrane, Vlada je reagirala, ali uz pomoć kompanije Monsanto i drugih velikih otkupljivača soje, poput Cargilla, Nestlea i Kraft Foodsa. Gladnom su narodu dijelili besplatne obroke soje, nastojeći time ujedno potaknuti konzumiranje soje među narodnim masama.

⁵ Branford, Sue: "Why Argentina Can't Feed Itself" (Zašto Argentina ne može samu sebe hraniti), *The Ecologist*, svezak 32., broj 8, listopad 2002. Paul, H., Steinbrecher, R. i suradnici: "Argentina and GM Soya: The cost of complying with US pressure" (Argentina i GMO soja: cijena pristnaka na američki pritisak), *EcoNexus*, Briefing, 2003., www.econexus.info. Jones, David: "Argentina and GM soya - success at what cost? (Argentina i GMO soja - uspjeh po koju cijenu?)", u časopisu *Saturday Star*, Južna Afrika, 19. lipnja 2004.

Pokrenuli su kampanju na razini države, u kojoj su argentinski narod nagovarali da umjesto zdrave prehrane, koja se sastojala od svježeg povrća, mesa, mlijeka, jaja i drugih namirnica, jede soju. Kompanija DuPont AgriSciences osnovala je u Argentini organizaciju pod nazivom "Protein for Life" (Proteini za život) radi promicanja konzumiranja soje među ljudima, iako se soja uzgaja kao krma. Kompanija DuPont je, kao dio te kampanje, tisućama siromašnih stanovnika Buenos Airesa dijelila obroke pojačane sojom. Bio je to prvi slučaj na svijetu da je stanovništvo neke zemlje konzumiralo tako velike količine soje. Argentinci su bili pokusni kunići na toliko načina da ih čovjek ne može sve ni zamisliti.

Argentinska Vlada i privatne kompanije u svojim su reklamama veličale soju kao zdravu hranu, umjesto prirodnoga mlijeka i bjelančevina životinjskog podrijetla. To je bila laž. Ljudima namjerno nisu rekli da je prehrana temeljena na soji za ljude nepogodna kao dugoročna prehrana. Sirova i prerađena soja sadrže cijeli niz otrovnih sastojaka, koji su, u velikim koncentracijama, kad je soja glavna namirnica, štetni po zdravlje i koje se povezuje s pojavom raka. Nisu rekli ni to da soja sadrži inhibitor tripsin, koji se u znanstvenim studijama u Sjedinjenim Američkim Državama povezuje s rakom želuca. Najveću koncentraciju tripsina sadrži sojina sačma, koju se proizvodi za krmivo.⁶

U ruralnim su predjelima posljedice uvođenja soje kao monokulture bile još strasnije. Naselja s tradicionalnom poljoprivredom smještena u blizini golemih polja soje ozbiljno su stradavala od tretiranja tih polja herbicidima, većinom glifosatom kompanije Monsanto zvanim Roundup. U naselju Loma Senes seljacima koji su za vlastite potrebe uzgajali razno povrće svi

⁶ Shiva, Vandana: "Stolen Harvest: The hijacking of the global food supply" (Ukradena ljetina: otimanje svjetske opskrbe hranom), South End Press, Cambridge, SAD, 2000.

su usjevi uništeni od tretiranja susjednih polja soje totalnim herbicidom Roundup. On ubija sve biljke osim specijalno genetski modificiranih, "otpornih na herbicide", koje je proizvela kompanija Monsanto.

Jedna studija iz 2003. pokazuje kako to zaprašivanje nije uništilo samo usjeve. Uginule su i kokoši i druge domaće životinje, a osobito su snažno bili pogođeni konji. Ljudi su od toga herbicida dobivali jake mučnine, proljeve, povraćanja i kožne bolesti. Bilo je izvješća o deformiranoj mladunčadi životinja u naseljima u blizini polja soje, o deformiranim bananama i slatkom krumpiru, o jezerima koja su najednom bila puna uginulih riba. Obitelji s ruralnih područja izvijestile su javnost o tome kako im djeca, poslije zaprašivanja obližnjih polja soje, dobivaju groteskne prišteve po tijelu.

Šteta je načinjena i na područjima pod šumom, koja je iskorjenjivana kako bi se stvorio prostor za masovni uzgoj soje, osobito u pokrajinama Chaco i Yungas. Nestankom šuma došlo je do masovnih oboljenja među urođenicima, poput lišmanijaze, čiji je uzročnik parazit koji prenose papatači. Liječenje te bolesti vrlo je skupo i ona ostavlja ozbiljne ožiljke na tijelu te uzrokuje razne deformacije. U predjelu Entre Rios (Među rijekama) posječeno je oko 500.000 hektara šume do 2003., kada je Vlada napokon izdala uredbu kojom je zabranila daljnju sječu.

Kako bi oprezne argentinske farmere privoljela na sijanje sojina sjemena koji je sama proizvela, godine 1996. kompanija Monsanto obećavala je čuda od uroda i tvrdila kako je njezino sjeme tako modificirano da je otporno na štetno djelovanje njezina herbicida Roundup. Uvjeravala je farmere da su im zbog toga za tretiranje genetski modificirane soje potrebne manje količine herbicida i kemijskih proizvoda nego za tretiranje obične soje. Pesticid RR ubija praktički sve što raste, samo ne genetski modificiranu Monsantoovu soju pa im je stoga potreban samo jedan pesticid, a ne više njih. Velebna obećanja davana su i glede većega uroda, uz manje troškove. Time su se očajnim farme-

rima pothranjivali snovi o boljem ekonomskom stanju. Ta je taktika rezultirala odazivom golemog broja farmera.

Pokazalo se da su ta obećanja bila čista laž. Genetski modificirana soja prosječno je davala 5 do 15% manji urod od tradicionalne soje. Osim toga, nije bilo ni govora o tome da je za njezin uzgoj potrebno manje pesticida. Naprotiv, pojavili su se novi otporni korovi pa su farmeri shvatili da im je potrebno tri puta više pesticida nego kod prve sjetve. Ta povećana primjena herbicida dovela je do većih troškova nego kod uzgoja prirodne soje. Ali, bilo je prekasno. Genetski modificirana soja do 2004. je godine preuzela sve površine za uzgoj soje. Sjeme se moralo kupovati od kompanije Monsanto, jer je bilo ovisno o herbicidu Roundup, koji proizvodi isključivo kompanija Monsanto. Teško bi bilo pronaći savršeniji plan porobljavanja ljudi.

No, Argentina nije jedina ciljna zemlja za velebni eksperiment uzgoja genetski modificiranih poljoprivrednih kultura. Bio je to samo početak svjetskoga plana, koji je pripreman desetljećima i čiji su dometi zastrašujući.

TREĆE POGLAVLJE

"LISICA ČUVA KOKOŠINJAC"

Znanost povija glavu

Dok se u argentinsku i sjevernoameričku poljoprivredu uvođio masovan uzgoj genetski modificiranih kultura, u dalekoj Škotskoj dogodilo se nešto od goleme važnosti za budućnost projekta uzgoja genetski modificiranih usjeva. Ondje, u mjestu Aberdeen, u Znanstvenom institutu Rowett (Rowett Research Institute), tj. laboratoriju koji financira država, jedan se iskusni znanstvenik, pod budnim okom nadređenih, bavio znanstvenim radom. Zadaća mu je bila napraviti dugoročnu studiju o mogućim posljedicama u životinja koje se hrane genetski modificiranom hranom.

Znanstveniku dr. Arpadu Pusztaiju genetsko istraživanje nije bila nikakva novost. Tim područjem biotehnologije do tada se bavio više od 35 godina, objavio je brojne priznate znanstvene radove i uživao ugled vodećega svjetskoga stručnjaka za lektine i genetski modificirane kulture.

Godine 1995., malo prije negoli je kompanija Monsanto počela masovno prodavati genetski modificirano sjeme soje američkim i argentinskim farmerima, škotsko Ministarstvo poljoprivrede, okoliša i ribarstva sklopilo je ugovor sa Znanstvenim institutom Rowett iz Aberdeena o provedbi opsežne trogodišnje znanstvene studije pod vodstvom dr. Pusztaija. Za

tu je studiju utvrdilo proračun od 1,5 milijuna dolara, što nije bio baš malen pothvat.

Škotsko Ministarstvo poljoprivrede željelo je da Znanstveni institut Rowett utvrdi smjernice ili znanstvenu metodologiju koju će državne vlasti primjenjivati pri procjeni rizika od genetski modificiranih namirnica. Kako su primjena i širenje genetski modificiranih kultura tada bili u početnoj fazi, većinom u fazi ispitivanja ili pokusne sjetve, bio je to logičan korak u smjeru pripreme zdrava regulatornog nadzora. Nije se moglo zamisliti bolju osobu od dr. Pusztaija, koja bi postavila znanstveni kredibilitet i zdravu metodologiju. Sa svojom suprugom, dr. Susan Bordocz, također znanstvenicom u Institutu Rowett, već je bio objavio dvije knjige na temu biljnih lektina, a do tada je objavio više od 270 članaka u znanstvenim časopisima o različitim znanstvenim spoznajama koje je tijekom godina stjecao. Kolege znanstvenici držali su ga besprijeckornim znanstvenikom.

Kao još važnije glede onoga što se kasnije dogodilo, znanstveni projekt gospodina i gospođe Pusztai, s obzirom na golemu važnost uvođenja genetski modificiranih organizama u temeljne ljudske i životinjske namirnice, bio je, na divno čudo, prva neovisna znanstvena studija na svijetu o mogućoj štetnosti genetski modificirane hrane. Do tada se ni u jednom znanstvenom časopisu na svijetu nije pojavila ni jedna jedina neovisna studija.

Jedina studija o posljedicama konzumiranja genetski modificirane hrane koja je tada postojala bila je ona koju je financirala kompanija Monsanto, u kojoj je, što ne začuđuje, stajalo da je genetski modificirana hrana potpuno zdrava za prehranu. Dr. Pusztai bio je svjestan da je potpuno neovisna studija jedini temelj za bilo kakvo znanstveno vrednovanje, potrebno za stvaranje povjerenja u tako golemo novo područje. Sam je bio potpuno siguran da će studija potvrditi kako je genetski modificirana

hrana bezopasna. Vjerovao je u budućnost tehnologije genetskog inženjerstva.

Dana mu je zadaća da provede pokuse na nekoliko skupina laboratorijskih štakora. Jednu će skupinu hraniti genetski modificiranim krumpirom. Krumpir je bio modificiran lektinom koji je trebao djelovati kao prirodni insekticid i sprječavati mogući skriveni napad na urod krumpira. Barem je tako tvrdio proizvođač toga krumpira.

Pada bomba na projekt GMO-a

I škotska Vlada i Institut Rowett i dr. Pusztai očekivali su da će tim projektom samo potvrditi taj vrlo značajan proboj u znanosti o biljkama, koji će biti od goleme dobrobiti za proizvodnju hrane i isključiti potrebu za dodatnim pesticidima kod uzgoja krumpira. Potkraj 1997. kod dr. Pasztaija pojavile su se prve dvojbe. Njegova su ispitivanja pokazivala potpuno neočekivane i zabrinjavajuće rezultate.

Štakori hranjeni genetski modificiranim krumpirom tijekom više od 110 dana pokazivali su uočljive promjene u razvoju. Bili su znatno manji i lakši od onih koji su u tome pokusu hranjeni običnim krumpirom. No, još je više zabrinjavala činjenica da su u štakora hranjenih genetski modificiranim krumpirom i jetra i srce bili znatno manji, a imunosni sustav slabiji. Ipak, promjena koja je najviše zabrinjavala, a proveo je više uzastopnih pokusa na različitim skupinama štakora, bila je činjenica da im je, u usporedbi sa štakorima hranjenim običnim krumpirom, mozak bio znatno manji. Ovo posljednje tako je zabrinulo dr. Pusztaija da je, kad su ga 1998. zamolili da rezultate svoje studije prezentira na jednoj neovisnoj engleskoj televiziji, odlučio tu promjenu ne spominjati. Kasnije je izjavio da se bojavao kako bi iznošenjem toga podatka prouzročio paniku među ljudima.

Dr. Arpad Pusztai, priznati biolog, kojega je Institut Rowett iz Škotske, po nalogu kompanije Monsanto i britanskoga premijera Tonyja Blaira, otpustio zato što je upozorio na moguće štetne posljedice konzumiranja GM krumpira.

No, i ono što je rekao u popularnoj emisiji ITV-a "World in Action" (Svijet u akciji), kamo je bio pozvan da ukratko iznese rezultate svoga rada, bilo je vrlo zabrinjavajuće. Svijetu je tada rekao: "Uvjeravaju nas da je ta hrana potpuno bezopasna. Da je možemo jesti cijelo vrijeme. Da je moramo jesti cijelo vrijeme. Da nema nikakvih mogućih štetnih posljedica koje bi nas mogle snaći".

Zatim je pred milijunima gledatelja iznio sljedeće upozorenje: "Ali, kad to pogledam kao znanstvenik, koji aktivno radi na tome području, držim da je vrlo vrlo nepošteno koristiti svoje sugrađane kao pokusne kuniće. Pokusne kuniće moramo naći u laboratoriju."

Svoje pojavljivanje na televiziji unaprijed je dogovorio s direktorom Instituta Rowett, koji mu je rekao da ne ulazi u pojedinosti svoga pokusa. No, i onim što je rekao detonirao je inačicu

hidrogenske bombe u svijetu biotehnologije, politike, znanosti i agrobiznisa genetskog inženjerstva.

Jednostavno je izjavio sljedeće: "...rezultati (prehrane genetski modificiranim krumpirom, W.E.) bili su donekle usporen rast i posljedice po imunosni sustav. Jedna vrsta genetski modificirana krumpira, nakon što smo štakore njime hranili 110 dana, smanjila je imunitet štakora". Zatim je dodao jednu osobnu napomenu: "Kad bih imao izbora, zasigurno ne bih jeo takav krumpir barem dok ne bih vidio usporedne znanstvene dokaze koje upravo stvaramo za naš genetski modificirani krumpir".

Svijet je najednom vrvio komentarima o senzacionalnim izjavama dr. Pusztaija. Oštećenje organa i imunosnog sustava bilo je samo po sebi dovoljno opasno. Ali, taj vodeći britanski znanstvenik rekao je i to da ne bi jeo genetski modificiranu hranu kad bi imao izbora.

Prva reakcija njegova šefa, profesora Philipajamesa, bila je ta da mu je čestitao na načinu na koji je toga dana predstavio svoj rad. Slijedom odluke profesora Jamesa, Institut je čak izdao priopćenje za tisak temeljeno na nalazima dr. Pusztaija. U tome je priopćenju istaknuto kako postoji "niz brižljivo kontroliranih studija koje potkrjepljuju temeljne razloge zabrinutosti dr. Pusztaija".

Ta potpora direktora ubrzo će se promijeniti, i to radikalno. U roku od 48 sati, 68-godišnjemu znanstveniku dr. Pusztaiju priopćeno je kako mu ugovor neće biti produljen. Zapravo, dobio je otkaz, zajedno sa svojom suprugom, također znanstvenicom, koja je do tada 13 godina bila cijenjena znanstvenica Instituta Rowett. Štoviše, pod prijetnjom da će ostati bez mirovine, zabranjeno mu je više ikada davati izjave medijima o rezultatima svoga znanstvenoga rada. Oduzeti su mu pisani znanstveni radovi i stavljeni pod ključ. Zabranjeno mu je razgovarati s članovima njegova znanstvenoga tima, pod prijetnjom sudskog

progona, a znanstveni je tim raspušten. Otkazani su mu telefon i e-mail adresa.

To će biti samo početak lova na vještice i blaćenja osobe, kakvi bi se mogli očekivati samo od nekog birokrate Trećega Reicha ili Staljinove Rusije. A dr. Pusztai je, kao mladić koji je odrastao u Mađarskoj, oba ta režima preživio.

Njegovi kolege počeli su blatiti njegov znanstveni ugled. Nakon nekoliko različitih izjava za tisak, od kojih je svaka bila proturječna prethodnoj, Institut Rowett konačno je usvojio priču o tome kako je dr. Pusztai jednostavno "pobrkao" uzorke štakora hranjenih genetski modificiranim krumpirom s onima hranjenim običnim krumpirom, kojima je tobože davan krumpir za koji se znalo da je otrovan. Nečuveno je da znanstvenik Pusztaijeva iskustva i dokazane sposobnosti napravi tako banalnu pogrešku. Mediji su tvrdili kako je to jedna od najgorih pogrešaka koju je priznala jedna velika znanstvena institucija.

No, to jednostavno nije bilo istina, kako je pokazala naknadna provjera znanstvenoga rada dr. Pusztaija.

Prema iscrpnome istraživačkom radu britanskoga novinara Andrewa Rowella, Institut Rowett je zatim promijenio svoju priču i počeo tvrditi da dr. Pusztai nije proveo dugoročno ispitivanje, kakvo je potrebno za potvrđivanje rezultata, što je bilo proziran uzmak.

Ali, traljavi pokušaji profesora Jamesa i Instituta Rowett da opravdaju otpuštanje i blaćenje dr. Pusztaija ubrzo su zaboravljeni, jer su se drugi znanstvenici i razni ministri uključili u krvožednu kampanju za diskreditiranje dr. Pusztaija. Reagirajući na te napade, u veljači 1999. oko trideset vodećih znanstvenika iz 13 zemalja potpisalo je otvoreno pismo potpore dr. Pusztaiju. To je pismo objavljeno u londonskom listu *Guardian* i izazvalo novi niz kontroverza o štetnosti genetski modificirane hrane i o nalazima dr. Pusztaija.

Blair, Clinton i "politička" znanost

Za samo nekoliko dana nakon što je *Guardian* objavio spomenuto pismo, u svađu se uključila i sama uzvišena institucija zvana Britansko kraljevsko društvo (British Royal Society). Najavila je kako je "odlučila" pregledati nalaze dr. Pusztaija. U svibnju 1999. to je društvo održalo konferenciju za tisak, na kojoj je izjavilo da je znanstveno istraživanje dr. Pusztaija "s više aspekata manjkavo glede plana, provedbe i analize, te da se na temelju toga rada ne trebaju donositi nikakvi zaključci".

Bio je to težak udarac vjerodostojnosti dr. Pusztaija, jer je došao od uglednoga tijela s 300-godišnjom tradicijom. Ali, primjedbe Kraljevskoga društva na rad dr. Pusztaija imale su prljavu političku primjesu, koja je dovela u opasnost i kredibilitet samoga Kraljevskoga društva. Kasnije je otkriveno da je Kraljevsko društvo donijelo tu odluku nakon što je za ocjenjivanje rada toga kolege znanstvenika napravilo uvid u nepotpune podatke. Takve ocjene to društvo inače nikada ne poduzima. Nadalje, odbilo je javno navesti imena ocjenjivača, što je neke kritičare potaknulo da napadnu metode toga društva kao metode koje podsjećaju na srednjovjekovnu Zvezdanu komoru (Star Chamber*).

Novinar Rowell u svome je istraživanju otkrio da su potez Kraljevskoga društva i slične optužbe koje je istoga dana, 18. svibnja, izrekao Odbor za znanost i tehnologiju Donjega doma britanskoga Parlamenta, bili dijelovi koordinirane zakulisne strategije Vlade britanskoga premijera Blaira, i to nakon što je britanska Vlada napravila golem pritisak i na Kraljevsko društvo i na Odbor.

* Nekadašnji sud inkvizicije i kaznenog pravosuđa, u Engleskoj, sastavljen od kraljevih savjetnika, koji je donosio presude bez porote i bio na zlu glasu zbog izricanja pristranih i oštih kazna. - nap. prev.

Blairova je Vlada osnovala tajno tijelo nazvano Skupina za predstavljanje biotehnologije (Biotechnology Presentation Group), kako bi lansirala protupromidžbenu kampanju, tj. kampanju protiv medija koji napadaju GMO, koji su u to vrijeme u Velikoj Britaniji prevladavali. Glede britanskih kompanija, javna rasprava o nalazima dr. Pusztaija dovela je u opasnost samu budućnost neizmjereno unosnoga agrobiznisa genetskog modificiranja.

Nakon tri dana koordiniranih napada Kraljevskoga društva i Odbora za znanstveni integritet na dr. Pusztaija, Blairov takozvani "kabinetski utjerivač" Jack Cunningham izišao je pred Donji dom i izjavio: "Kraljevsko je društvo ovoga tjedna uvjerljivo odbacilo, kao potpuno netočne, rezultate nekih nedavnih ispitivanja krumpira i njihova pogrešna tumačenja... Nema nikakvih dokaza koji bi govorili da je bilo koja GM namirnica koja se prodaje u ovoj zemlji štetna". Kako bi bio siguran da njegova poruka, u ime Blairove Vlade, ne bude pogrešno shvaćena, dodao je: "Biotehnologija je važno i uzbudljivo područje znanstvenoga napretka, koje nudi goleme mogućnosti poboljšanja naše kvalitete života".

Kasnije je iz britanskih državnih dokumenata otkriveno da je i sama Blairova Vlada bila podijeljena glede štetnosti GM namirnica i da su neki ministri savetovali daljnje istraživanje opasnosti GM namirnica po zdravlje. Bili su ušutkani, a Cunningham je bio zadužen za promicanje općeg Vladina stajališta o GM namirnicama, o Skupini za predstavljanje biotehnologije, od čijega bi se naziva i George Orwell vjerojatno lecnuo.

Čime bi se uopće mogla objasniti tako dramatična promjena stajališta profesora Jamesa i Instituta Rowett? Pokazalo se da odgovor na ovo pitanje glasi: političkim pritiskom.

Tek poslije pet godina, nekoliko srčanih udara i uništenih vrhunskih znanstvenih karijera dvoje vrijednih znanstvenika, dr. Pusztai uspio je posložiti pojedinosti onoga što se dogodilo tijekom 48 sati poslije njegova nastupa na televiziji iz 1998.

Došao je do spoznaja koji su o politici širenja genetski modificiranih usjeva govorile znatno više od rezultata njegove studije.

Nekoliko njegovih bivših kolega, nakon što su otišli u mirovinu, kada više nije bilo opasnosti od gubitka posla, privatno mu je potvrdila kako je direktora Instituta Rowett, profesora Jamesa, u to vrijeme dva puta nazvao glavom i bradom britanski premijer Tony Blair i kako mu je bez uvijanja rekao da Pusztaija treba nekako ušutkati.

Profesor James, iz straha da Institut ne ostane bez državnih sredstava ili da se ne bi dogodilo nešto još gore, odlučio je uništiti svoga kolegu dr. Pusztaija. Ali, priča se nije zaustavila na Blairu. Dr. Pusztai saznao je i to kako je premijera Blaira uznemireno nazvao nitko drugi nego američki predsjednik Bili Clinton.

Premijera Blaira njegov je bliski prijatelj i politički savjetnik Clinton uvjerio da je genetski modificirani agrobiznis temelj budućnosti i goleme multimilijardske dolarske razvojne industrije, u kojoj on, Blair, može imati vodeću ulogu za britanske farmaceutske i biotehnološke kompanije.

Clintonova je Vlada u to vrijeme trošila milijarde dolara na promicanje GM kultura kao tehnologije buduće biotehnološke revolucije. Jedan visoki dužnosnik njegova tima iz Bijeće kuće tada je ustvrdio da je cilj njihove Vlade devedesete godine 20. stoljeća učiniti "desetljećem uspješne komercijalizacije biotehnoloških poljoprivrednih proizvoda". Potkraj toga desetljeća na burzama Wall Streeta vrijednost dionica kompanija za proizvodnju GM hrane naglo je rasla, kao i dionica internetskih kompanija. Clinton nije imao namjeru dopustiti da mu neki znanstvenik iz Škotske osujeti taj program, a, jasno, ni njegov prijatelj Blair. U Velikoj Britaniji bilo je dobro znano da je Clinton već bio pridobio Blaira za projekte genetskog modificiranja kao buduću novu industrijsku revoluciju.

Posljednja kockica Pusztaijeve slagalice uklopila se kada je dobio neke informacije od bivšega kolege iz Instituta Rowett, profesora Roberta Orskova, vodećega znanstvenika na području nutricionizma, koji je u tome institutu radio 33 godine. U međuvremenu je napustio Institut Rowett i Pusztaiju priopćio kako su mu stariji kolege u Institutu rekli da je lanac telefonskih poziva krenuo iz kompanije Monsanto, koja je nazvala Clintona, a ovaj Blaira. Dakle, o "problemu Pusztai" Monsanto je razgovarao izravno s Clintonom, a ovaj izravno s Blairom.

Bila je to prava bomba. Ako je to istina, onda to znači da su privatne korporacije kadre podignuti slušalicu i dignuti na noge predsjednika Sjedinjenih Američkih Država kako bi ovaj uništio vjerodostojnost jednoga od vodećih neovisnih znanstvenika svijeta. To ima goleme posljedice po akademsku slobodu i neovisnost znanstvenoga rada u budućnosti. Ali, to ima goleme posljedice i po širenje GM usjeva po cijelome svijetu.¹

Kraljevsko društvo, koje baš ne resi etičnost, kreće u napad

U situaciji kada mu je znanstveni ugled već bio ozbiljno narušen kampanjom blaćenja koju su poduzeli Kraljevsko društvo i razni znanstvenici, dr. Pusztai konačno je, s jednim kolegom, u uglednome britanskome znanstvenom časopisu *The Lancet*, u listopadu 1999., uspio objaviti svoj znanstveni rad. Taj je časopis bio visoko cijenjen po svojoj znanstvenoj neovisnosti i integritetu. Prije objavljivanja, članak dr. Pusztaija podvr-

¹ Rowell, Andreiv: "Don't worry, it's safe to eat: The true story of GM food, BSE and Foot and Mouth" (Ne brinite o GMO hrani: istinita priča o GMO hrani, BSE-u i slinavki", Earthscan, London, 2003., i Rowell, A.: "The sinister sacking of the world's leading GM expert" (Mračno otpuštanje vodećega svjetskoga stručnjaka za GMO), *The Daily Mail*, 7. lipnja 2003.

gnut je ocjenjivačkome sudu šesteročlane znanstvene komisije, od kojih je četvero glasovalo za njegovo objavljivanje.

Urednik časopisa *The Lancet* dr. Richard Horton kasnije je izjavio kako je od jednog višeg dužnosnika Kraljevskoga instituta dobio "prijeteći" telefonski poziv, u kojemu mu je taj dužnosnik rekao da će on, tj. dr. Horton, dovesti u pitanje svoj posao odluči li objaviti taj članak. Kasnije je bivši predsjednik toga društva prof. Peter Lachmann priznao da je nazvao Hortona u svezi sa člankom dr. Pusztaija, ali je zaniijekao da mu je prijetio.

Novinari istražitelji iz lista *Guardian* otkrili su kako je Kraljevsko društvo osnovalo specijalnu "jedinicu za pobijanje otkrića" radi promicanja politike GMO-a i diskreditiranja ili odbijanja znanstvenika i organizacija koje imaju drukčije mišljenje. Na čelu te jedinice bila je dr. Rebecca Bowden, bivša ministrica okoliša u Blairvoj Vladi, koja je otvoreno zastupala politiku GMO-a.

Guardian je otkrio i to da je prof. Lachmann, koji je u svome napadu na dr. Pusztaija javno pozivao na "neovisnost" znanosti, i sam bio daleko od nepristrana suca po pitanju GMO-a. Taj je čovjek bio savjetnik za znanost u kompaniji Geron Biomed, koja se bavi kloniranjem životinja poput ovce Dolly, i direktor agrobiotehnoške kompanije Adprotech te član savjetodavnog znanstvenog odbora divovske farmaceutske kompanije za proizvodnju GMO proizvoda zvane SmithKleinBeecham. Prof. Lachmann očito je imao mnogo atributa, ali istinsko nepostojanje sukoba interesa glede pitanja GMO-a jamačno nije bio jedan od njih.

Najveći donator "Nove laburističke" stranke Tonyja Blaira u izbornoj kampanji iz 1997. godine bio je lord Sainsbury. Za tu svoju velikodušnost dobio je u Blairvoj Vladi mjesto ministra znanosti. Njegove znanstvene kvalifikacije bile su minimalne, ali je bio najveći dioničar u dvjema kompanijama koje se bave

tehnologijom GMO-a - Diatechu i Innotechu, i vrlo agresivan pobornik GMO-a.

Kako bi još snažnije zacementirao veze između Blairove Vlade i vodećih biotehnoloških kompanija, David Hill, direktor tvrtke za odnose s javnošću zvane Good Relations (Dobri odnosi), koja je vodila uspješnu Blairovu kampanju i 1997. i 2001., ujedno je bio i čelni čovjek kompanije Monsanto za odnose s javnošću u Velikoj Britaniji. Svijet je doista malen.

Najveća osuda tvrdnje Kraljevskoga društva da zastupa objektivni znanstveni interes jest činjenica da to društvo, unatoč tome što je javno izjavilo kako je znanstveni rad dr. Pusztaija "manjkav", nije nikada poslije toga pokušalo provesti "ne-manjkavo" istraživanje toga važnoga područja. To govori da interes toga društva nije znanstvena istina nego, možda, nešto drugo.

Nakon objavljivanja spomenutoga članka, časopis *The Lancet* snažno su napali Kraljevsko društvo i biotehnološke kompanije, a koautor objavljenoga članka, prof. Stanley Ewen, kasnije je bio prisiljen napustiti Sveučilište Aberdeen. Bio je to rezultat pritiska zbog objavljivanja spomenutoga članka.²

² Ewen, Stanley i Pusztai, Arpad: "Effects of diets containing genetically modified potatoes expressing *Galanthus nivalis* lectin on rat small intestine" (Posljedice prehrane koja sadrži genetski modificirani krumpir, utjecaj lektina *galanthus nivalis* na tanka crijeva štakora", *The Lancet*, svezak 354, broj 9187, 16. listopada 1999. Flynn, L. i Sean, M.: "Pro-GM scientist 'threatened editor' in *The Guardian*" (Znanstvenik koji podupire GMO 'prijetio uredniku lista *The Guardian*'), 1. studenoga 1999. Temeljitu znanstvenu obranu rada dr. Pusztaija dao je njegov bivši kolega prof. T. C. Bog-Hansen, koji je otišao na Sveučilište Kompenhagen kao stariji izvanredni profesor. Vidi: plab.ku.dk/tcbh/Pusztai. Lean, Geoffrey: "Expert on GM danger vindicated" (Stručnjak za opasnost od GMO-a osvećen), *The Independent*, London, 3. listopada 1999.

Znanost u službi biznisa...

Slučaj dr. Pusztaija, koliko god je mogao imati katastrofalne posljedice po ukupni projekt GMO-a, nije ni izdaleka bio jedini slučaj gušenja neovisnog znanstvenog rada, kao ni jedini slučaj izravne manipulacije znanstvenim podacima koji su bili negativni glede mogućih posljedica GM hrane po ljude i životinje. To se pokazalo pravilom.

Godine 2000. Blairova je Vlada pokrenula trogodišnji znanstveni projekt koji je imao svrhu utvrditi koje bi se sorte GM sjemena mogle uvrstiti u Nacionalni popis sjemena koje kupuju farmeri. Iz internih dokumenata britanskoga Ministarstva poljoprivrede, koje je list *Observer* uspio pribaviti, otkriveno je da je u tome projektu na djelu neka zanimljiva znanost. Najmanje jedan znanstvenik iz kompanije Grainseed manipulirao je znanstvenim podacima kako bi "pokusno sjeme pokazalo bolje rezultate od onih kakvi su doista bili". A Ministarstvo nije ni razmišljalo o mogućem odbacivanju rezultata toga projekta ni o otpuštanju dotičnoga djelatnika, nego je predložilo potvrđivanje nekoliko sorta genetski modificirana kukuruza koje bi se mogle sijati.

Evo još jednoga primjera britanske državne potpore procesu gušenja znanstvene slobode i integriteta. Na dr. Mae-Wan Ho, stariju profesoricu i znanstvenicu na Otvorenom sveučilištu, a kasnije direktoricu Instituta za znanost i društvo, njezino je sveučilište napravilo pritisak da ode u prijevremenu mirovinu. Gospođa Mae-Wan Ho ranije je bila profesorica u Zakaldi za nacionalnu genetiku u Sjedinjenim Američkim Državama. Svjedočila je pred Ujedinjenim narodima i Svjetskom bankom o pitanjima bioznanosti. Objavila je velik broj radova o genetici i bila je priznat stručnjak za znanost genetskog modificiranja biljaka.

Njezina "pogreška" bila je u tome stoje bila previše otvorena i iskrena glede opasnosti od genetski modificirane hrane.

Godine 2003. bila je članom jedne neovisne međunarodne znanstvene komisije za GM kulture, gdje se otvoreno izjašnjavala protiv površnih znanstvenih tvrdnja o bezopasnosti GM hrane.

Upozorila je da je genetsko modificiranje nešto potpuno drukčije od normalnoga uzgoja biljaka i životinja. Rekla je ovo: "Suprotno onome što vam govore pobornici znanosti genetskog modificiranja, taj proces nije uopće precizan. Nemoguće ga je kontrolirati i nije pouzdan te obično završava tako što oštećuje i narušava genom biljke ili životinje, s potpuno nepredvidivim posljedicama". To je za lobby genetskog modificiranja bilo više nego dostatno da napravi pritisak u svrhu njezin "umirovljenja".³

Kako bi u teoriju o sigurnosti genetski modificiranih usjeva u hrane što lakše ugradila integriteta znanstvenoga rada, i to na račun države, Blairova je Vlada objavila i "kodeks ponašanja". Po tome kodeksu Vladina Znanstvenoga vijeća za istraživanje biotehnologije i biologije (Biotechnological and Biological Science Research Council, skraćeno BBSRC), svaki djelatnik bilo kojega znanstvenoga instituta koji financira država, koji se usudi javno progovoriti o rezultatima istraživanja GM biljaka, može ostati bez posla, protiv njega može biti pokrenuta tužba za kršenje ugovora ili mu se sudskim putem može zabraniti davati izjave.

Mnogi od instituta koji se bave jednakim poslom, tim tako važnim istraživanjem GM hrane, poput instituta John Innes Centre Sainsbury Laboratory, koji je vodeći britanski institut za biotehnologiju, dobili su i znatna financijska sredstva od divova za GMO biotehnologiju, kao što su Zeneca i lord Sain-

³ Barnett, Anthony: "Revealed: GM firm faked test figures" (Otkriće: tvrtka za proizvodnju GMO-a lažirala rezultate ispitivanja", *Observer*, 16. travnja 2000. Stephens, Anastasia: "Puncturing the GM myth" (Probijanje mita o GMO-u), *Evening Standard*, 8. travnja 2004. Unatoč pritiscima, dr. Mae-Wan Ho nastavila je, kao jedan od rijetkih znanstvenika, otvoreno govoriti o opasnostima od GM kultura.

sbury osobno. Lord Sainsbury se, kao ministar znanosti, naravno, pobrinuo da BBSRC dobije znatno veća državna sredstva za obavljanje svoje uloge biotehnološkoga policajca zadužena za gušenje protivnika. U Upravnome odboru BBSRC-a sjede predstavnici brojnih velikih multinacionalnih kompanija, životno zainteresiranih za rezultate znanstvenih istraživanja, dok udrugama građana koje zastupaju javni interes, poput Državnoga udruženja vlasnika zemlje (Country Landowners' Association), članstvo u tome tijelu nije dopušteno. Čini se da krilatica Blairove Vlade, kad je riječ o divovskim biotehnološkim korporacijama, u najmanju ruku glasi ovako: "Očešeš li se o me,"⁴

Jedan od rijetkih ljudi koji su se usprotivili snažnome lob-bju koji zagovara slobodno uvođenje praktički neispitanih GM proizvoda u prehranu Velike Britanije, dr. Brian John, poslao je u ožujku 2003. pismo britanskome časopisu *GM Science Review*. U tome je pismu, pod naslovom "On the Corruption of GM Science" (O korupciji znanosti o GMO-u), napisao: "Nema nikakve ravnoteže na području istraživanja GMO-a ni u procesu provjere kolega-znanstvenika ni u procesu objavljivanja... To imamo zahvaliti činjenici da velike kompanije imaju vlast nad znanošću ili barem nad ovom granom znanosti... Jedan gubitnik jest znanstveni integritet, a drugi javni interes".

Dr. John u nastavku oštro kritizira poteze Kraljevskoga društva na području znanosti genetskog modificiranja, na kojemu "nepoželjni" rezultati "jednostavno nikada ne ugledaju svjetlo dana". Zatim dodaje: "Jedno pitanje jest sprječavanje znanstvenih prijevara, a potpuno drugo pitanje jest gušenje nepoželjnih znanstvenih rezultata". Zatim je istaknuo da je Bibliografija o

⁴ *Norfolk Genetic Information Network*: "Scientists Gagged on GM Foods by Public Funding Body with Big Links to Industry" (Znanstvenicima začepljena usta o GM hrani tijelom koje financira država i koje je snažno povezano s GMO-a indurstijom), izjava za tisak, 1999. Members.tripod.com.

istraživanju štetnosti GMO-a Međunarodnoga instituta za životne znanosti (International Life Sciences Institute) uvelike pristrana u korist radova koji zagovaraju GMO, bilo onih iz državnih izvora bilo onih koji dolaze izravno iz biotehnološke industrije. "Vrlo je malo radova koji sadrže istinske pokuse sa životinjama hranjenim GM namirnicama, a, koliko mogu vidjeti, nema do sada nijednog koji bi obrađivao takvo pokusno hranjenje ljudi".⁵

Znanstveno istraživanje dr. Pusztaija u Institutu Rowett bilo je jedno od prvih i jedno od posljednjih istraživanja u Velikoj Britaniji u kojemu su napravljeni pokusi na živim životinjama. Blairova je Vlada odlučila tu pogrešku ne ponoviti. U lipnju 2003., usred povike u Donjemu domu britanskoga Parlamenta zbog njegove odluke da podrži rat Georgea W. Busha protiv Iraka, Tony Blair otpustio je svoga ministra za okoliš Michaela Meachera. U nadležnosti ministra Meachera, koji je kasnije otvoreno istupao protiv Blairove odluke glede Iraka, bila je i trogodišnja studija o genetski modificiranim biljkama i njihovim posljedicama po okoliš. Gospodin Meacher otvoreno je kritizirao to znanstveno istraživanje GM kultura i pozvao Blairovu Vladu da napravi daleko temeljitija ispitivanja prije negoli genetski modificiranim namirnicama zaspe stanovnike Velike Britanije. Postajao je nezgodan za genetsku revoluciju. Odgovor na to bio je povik iz Francuske revolucije: "Odrubi mu glavu!"

Koliko god potpora Vlade Tonyja Blaira revoluciji GMO-a u poljoprivredi bila odlučna, ona je blijeda u usporedbi s onom koju ta revolucija dobiva od Blairova bliskog prijatelja s one strane Atlantika. Sjedinjene Američke Države, kolijevka revolucije GMO-a u svjetskoj poljoprivredi, imala je veliku prednost u toj igri, jer je kontrolirala projekte i rasprave o toj temi.

⁵ John, dr. Brian: "On the Corruption of GM Science", članak dostavljen časopisu *GM Science Review*, 20. ožujka 2003.

ČETVRTO POGLAVLJE

WASHINGTON BACA KOCKU ZA GMO: PIRIJEVARA ZVANA "BITNO EKVIVALENTNE" BILJKE

Počeci biotehnoloških istraživanja

Pitanje biotehnologije i genetski modificiranih biljaka prvi je put izišlo iz američkih znanstvenih laboratorija potkraj sedamdesetih i početkom osamdesetih godina 20. stoljeća. Politika predsjednika Reagana, koji je na toj dužnosti bio od 1980. do 1988., bila je preslik politike njegove bliske prijateljice - britanske premijerke Margaret Thatcher. Između to -dvoje pobornika nemiješanja države u gospodarstvo i radikalne politike slobodnoga tržišta postojalo je vrlo posebno prijateljstvo.

Ali, glede toga novoga znanstvenoga područja, genetskog inženjerstva, kao posljedice znanstvenih istraživanja na području DNK/RNK iz prethodnih godina, Reaganova je Vlada odlučila ne pustiti nikoga preda se u nastojanjima da Amerika na tome području bude zemlja broj jedan.

"Laži, puste laži....."

Zanimljiv aspekt povijesti zakonodavstva s područja GMO hrane i genetski manipuliranih proizvoda u Sjedinjenim Američkim Državama, počevši od 1980-tih godina, bilo je pružanje potpore biotehnološkome agrobiznisu, u kojoj se očitovala pristranost u korist agrobiznisa, i to od američkih državnih institucija kojima je bio povjeren mandat da štite zdravlje i sigurnost američkoga naroda.

Nekoliko godina prije negoli je prvi komercijalni GM proizvod stigao na američko tržište Reaganova je Vlada potihom pripremala teren kako bi širom otvorila vrata kompaniji Monsanto i drugim privatnim kompanijama specijaliziranim za genetski modificirane proizvode. Ključna osoba u Reaganovoj Vladi za pitanje odnosa prema novome području genetski modificiranih proizvoda bio je bivši direktor CIA-e, tadašnji američki potpredsjednik George H. W. Bush, otac današnjega predsjednika Busha.

Početak 1980-tih brojne agrokorporacije žurno su se uključivale u proizvodnju genetski modificiranih usjeva, lijekova za životinje i krmiva, a nije bilo nikakva sustava koji bi regulirao razvoj, rizike i prodaju takvih proizvoda. Agrokompanije su se trudile da to stanje takvo i ostane. Vladu Reagana i Busha pokretao je projekt ukidanja svih regulatornih zakona i mjera, smanjenja državnoga nadzora nad svim područjima života. Proizvodnja sigurne hrane nije bila nikakav izuzetak, nego upravo obrnuto, čak i ako je to značilo da će narod postati ljudska masa pokusnih kunića.

Laž zvana "bitna ekvivalenitnost"

Godine 1986., tadašnji potpredsjednik Bush potihio je u Bijeloj kući primio skupinu direktora velike kompanije za proizvodnju kemijskih proizvoda, Monsanto iz St. Louisa, na specijalni sastanak o strategiji. Svrha toga neobjavljenog sastanka, po riječima bivše dužnosnice američkoga Ministarstva poljoprivrede Claire Hope Cummings, bila je razgovor o "deregulaciji" nove biotehnološke industrije. Kompanija Monsanto imala je iza sebe dugu povijest suradnje s američkom Vladom, čak i s Bushovom CIA-om. Tijekom 1960-tih godina ta je kompanija proizvodila smrtonosni herbicid Agent Orange za uništavanje vegetacije u Vijetnamu.

Čim je Bush postao predsjednikom, 1988., on i njegov potpredsjednik Dan Quayle, hitro su se latili provedbe ciljeva kompanije Monsanto u svrhu postizanja slobodnog nereguliranog tržišta za tu i druge velike kompanije specijalizirane za GM proizvode. Predsjednik Bush poduzeo je korake u smjeru ozakonjenja regulatornoga okvira koji je nekoliko godina prije toga dogovorio iza zatvorenih vrata. Njegov potpredsjednik Quayle, kao predsjednik njegova Vijeća za tržišno natjecanje (Council on Competitiveness), najavio je da će "biotehnološki proizvodi imati jednak nadzor kao i drugi proizvodi" i da "ih se neće kočiti nepotrebnom regulacijom". Doista, nije donijet ni jedan jedini zakon, ni tada ni kasnije, unatoč tome što su neki zabrinuti kongresnici vrlo često isticali da su takvi zakoni prijeko potrebni kako bi se njima uredili nepoznati rizici i moguće opasnosti genetski modificirane hrane po zdravlje.

Okvir koji je Bush prihvatio bio je jednostavan: sukladno izraženim željama biotehnološke industrije, američka će Vlada genetsko inženjerstvo na području biljaka, hrane i životinja držati tek proširenjem tradicionalnoga načina uzgoja biljaka i životinja.

Nadalje, Bushova je Vlada zaključila da su tradicionalne američke državne institucije, tj. Ministarstvo poljoprivrede, Agencija za zaštitu okoliša (Environment Protection Agency, EPA), Uprava za hranu i lijekove (Food and Drug Administration, FDA) i Nacionalni institut za zdravstvo (National Institute of Health, NIH) sposobne procijeniti rizike na tome novome području GM proizvoda te da nije potrebna nikakva nova institucija za nadzor toga tako revolucionarnoga novoga područja. To nejasno stanje dovelo je do maksimalnog preklapanja nadležnosti i zbrke. To je kompaniji Monsanto i njoj sličnima omogućilo maksimalan manevarski prostor za uvođenje genetski modificiranih kultura. Istodobno se, glede vanjskoga svijeta, većini Amerikanaca činilo da se ti novi GM proizvodi, koji su se tek počeli pojavljivati, budno nadziru. Ljudi su, naravno, mislili kako je Upravi za hranu i lijekove ili Nacionalnome institutu za zdravstvo stalo do njihove dobrobiti. Nisu imali pojma što se događa.

Unatoč ozbiljnim upozorenjima znanstvenika o opasnostima od rekombinantne DNK i istraživanja s virusima, američka se Vlada odlučila za sustav u kojemu će kompanije "dragovoljno" same sebe kontrolirati. U toj ranoj fazi rijetki su ljudi obraćali pozornost na golemu važnost masovnog genetskog inženjerstva. S tim je procesom bio upoznat samo mali krug znanstvenika koje je financirala šačica širokogrudnih zaklada, osobito Zaklada Rockefeller iz New Yorka.

Godine 1992. predsjednik George H. W. Bush otvorio je Pandorinu kutiju GMO-a. Jednom izvršnom uredbom utvrdio je da su genetski modificirani usjevi i hrana "bitno ekvivalentni" tradicionalno uzgajanim usjevima iste sorte, primjerice kukuruza, soje i riže.

Doktrina o "bitnoj ekvivalentnosti" bila je zaštitna značka ukupne GMO revolucije. Njome se željelo reći da se genetski modificirane usjeve može držati jednakima konvencionalnim usjevima samo zato što se genetski modificirani kukuruz, soja

ili riža naoko ni po čemu ne razlikuju od običnoga kukuruza, soje ili riže. Time je zgodno zaobiđena kvalitativna unutarnja promjena, bez koje se ne mogu napraviti genetske promjene na nekoj sorti kukuruza ili bilo koje druge kulture. Kao što su istaknuli ozbiljni znanstvenici, koncept o "bitnoj ekvivalentnosti" sam je po sebi pseudoznanost. On je, kako je istaknuo znanstveni časopis *Nature*, "osmišljen u prvome redu da bi bio izlika za nedonošenje zakona koji bi zahtijevao biokemijska i toksikološka ispitivanja".

Zahvaljujući Bushovoj uredbi o "bitnoj ekvivalentnosti", neće, naravno, biti potrebne nikakve posebne regulatorne mjere. Nije slučajno da su agrokompnije bile oduševljene frazom o "bitnoj ekvivalentnosti". Monsanto i druge kompanije same su je izmislile. To je bila laž, što su Bushovi savjetnici za znanost dobro znali. Genetsko modificiranje neke biljke ili organizma znači uzimanje stranih gena i njihovo ugrađivanje u tu biljku ili organizam, primjerice, pamuk ili soju, kako bi se promijenila njihova genska struktura. A to nije moguće običnom reprodukcijom tih biljaka. Genetskim se inženjerstvom ugrađuje gen druge vrste u neku biljku, a posljedice toga procesa nepoznate su i nepredvidive.¹

Slijedom te uredbe Bushove Vlade iz 1992., koju je podržala i svaka sljedeća američka vlada, američka se Vlada prema genetski modificiranim organizmima, odnosno hrani, odnosi kao prema "prirodnim dodacima hrani", koji nisu podvrgnuti nikakvu posebnom ispitivanju. Na kraju krajeva, ako nije potrebno ispitivati kukuruz kako bi se vidjelo je li zdrav za prehranu, zašto bi se zamarali ispitivanjem "bitno ekvivalentnog" GM kukuruz koji proizvodi Monsanto ili neki drugi div s područja agrobiznisa?

¹ Cummings, Claire Hope: "Are GMO's being regulated or not" (Donose li se pravila o genetskom modificiranju ili ne?), *Farm Newsfrom Cropchoice*, 11. lipnja 2003., www.cropchoice.com.

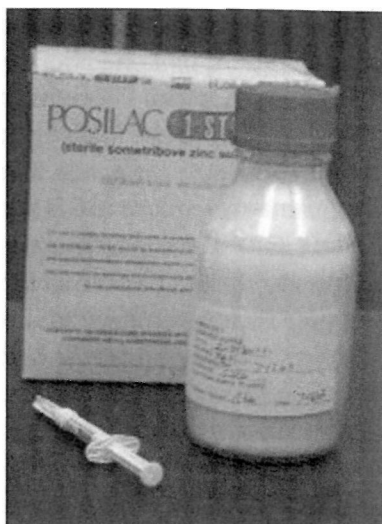
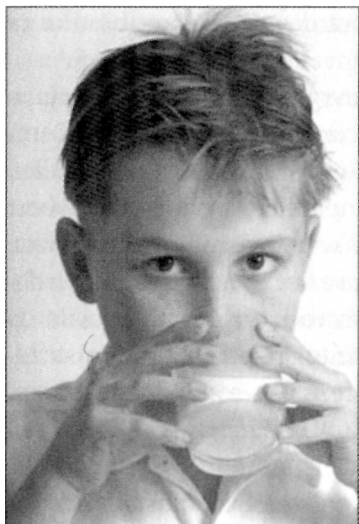
U većini slučajeva, državne institucije za nadzor jednostavno su prihvaćale podatke koje su im velikodušno dostavljale kompanije za proizvodnju GM hrane i donosile ocjene da su određeni novi proizvodi potpuno u redu. Državne institucije nisu nikada donijele nikakvu odluku protivnu željama i interesima velikih agrokompanija.

"Najbolja hrana što je priroda da je..."

Prva genetski modificirana namirnica koja se počela masovno prodavati na tržištu bilo je kravlje mlijeko koje sadrži genetski modificirani ili rekombinantni goveđi hormon rasta, odnosno rBGH. Naime, rBGH, koji je proizvela i patentirala kompanija Monsanto, davao se kravama kako bi davale više mlijeka. Uprava za hranu i lijekove proglasila je to mlijeko bezopasnim za ljusku prehranu prije negoli su bile dostupne informacije o tome na koji način to genetski manipulirano mlijeko može utjecati na ljudsko zdravlje.

Genetski modificirani goveđi hormon rasta bio je velika kušnja stočarima, koji su se borili za tržište. Kompanija Monsanto prodavala ga je pod tržišnim nazivom Posilac i tvrdila da će krave, ako im se rBGH bude davao redovito, tj. svaka dva tjedna, davati 30% više mlijeka. To je zvučalo zadivljujuće. Kompanija Monsanto reklamirala je svoj proizvod tako stoje farmerima preporučivala da "ne izostave nijednu kravu iz toga tretmana". Jedan državni povjerenik za poljoprivredu nazvao je rBGH "crackom za krave", zbog njegova nevjerojatno stimulirajućeg djelovanja na količinu mlijeka koje krave daju.

Ali, Monsantoov rBGH, tj. Posilac, nije samo stimulirao krave da daju 30% više mlijeka. Istodobno je stimulirao i proizvodnju još jednoga hormona, IGF-1, koji regulira kravljji metabolizam. Tu se počeo pojavljivati problem.

Kompanija Monsanto pokrenula je kampanju kako bi ljudi pili što više njezina tobože zdrava mlijeka koje sadrži njezin proizvod Posilac.

Rekombinantni hormon rasta, koji je kompanija Monsanto prodavala kao Posilac, uz tvrdnju da će krave koje ga budu konzumirale davati više mlijeka.

Progovorili su razni neovisni znanstvenici i upozoravali da Monsantoov proizvod rBGH povećava razinu inzulina faktora rasta (IGH-1) i da ga se može povezati s pojavom raka. Jedan od najglasnijih bio je dr. Samuel Epstein, znanstvenik s Fakulteta za javno zdravstvo (School of Public Health) Sveučilišta Illinois. Kao priznati autoritet za kancerogene, upozorio je na rastući broj znanstvenih dokaza o povezanosti inzulina faktora rasta s nastankom raka u ljudi, koji se može pojaviti i nakon više godina.

Ne začuđuje činjenica da hormonska stimulacija koja krave tjera da daju 30% više mlijeka ima i druge posljedice. Farmeri su počeli izjavljivati da im krave prije "sagorijevaju", za samo dvije godine, i da mnoge imaju ozbiljne upale papaka ili vime-
na. Uz ostale probleme, to je značilo da krave ne mogu hodati.

A to je opet značilo da im se mora davati više antibiotika za liječenje upala.

Uprava za hranu i lijekove opovrgavala je ta upozorenja, a pritom se koristila isključivo podacima koje je dobivala od kompanije Monsanto i oštro je kritizirala neovisne znanstvenike. Glavni znanstvenik za rBGH u kompaniji Monsanto, dr. Robert Collier, ovako je uzvratio na kritike neovisnih znanstvenika: "Zapravo, Uprava za hranu i lijekove već je nekoliko puta izdala priopćenje o tome pitanju... Javno je više puta izjavila da nema opasnosti po zdravlje... glede toga upućeni ljudi nisu zabrinuti". To baš nije bilo umirujuće, s obzirom na incestuozni odnos između kompanije Monsanto i vodećih ljudi u Upravi za hranu i lijekove.

Zatim je, 1991., jedan znanstvenik sa Sveučilišta Vermont dostavio tisku vijest o tome kako postoje dokazi o ozbiljnim zdravstvenim problemima u krava kojima se da je rBGH, uključujući i mastitis i deformiranu telad. Monsanto je prije toga potrošio više od pola milijuna dolara na ispitivanje rBGH-a na Sveučilištu Vermont. Glavni znanstvenik na tome projektu, suprotno svome zabrinutome kolegi, vjerojatno iz obzira prema ruci koja ga hrane, dao je prije toga brojne izjave u javnosti u kojima je tvrdio kako krave kojima se da je rBGH nemaju nikakvih posebnih zdravstvenih problema u usporedbi s ostalim kravama. Spomenuta neočekivana dojava novinarima u najmanju je ruku dovela u nelagodu kompaniju Monsanto i Sveučilište Vermont.²

Američki Glavni ured za knjigovodstvo (General Accounting Office), koji je istražna ruka američkoga Kongresa, bio je pozvan istražiti te navode. I Sveučilište Vermont i kompanija Monsanto odbili su surađivati pa je Ured na kraju bio prisiljen

² Ferrara, Jennifer: "Revolving Doors: Monsanto and the Regulators" (Kružna vrata: Monsanto i kontrolori", *The Ecologist*, rujan/listopad 1998., Velika Britanija.

odustati, bez ikakvih rezultata. Tek nakon više godina Sveučilište Vermont objavilo je svoje podatke, koji su pokazali da postoje negativni učinci po zdravlje. A tada je bilo prekasno.

Godine 1991. Uprava za hranu i lijekove uvela je novo radno mjesto - zamjenika povjerenika za provedbu mjera, koji je trebao kontrolirati politiku te uprave prema genetski modificiranoj hrani. Na to je mjesto imenovan Michael R. Taylor, koji je do tada bio washingtonski odvjetnik, ali ne neki obični washingtonski odvjetnik, nego odvjetnik koji je uspješno zastupao Monsanto i druge biotehnološke kompanije u sporovima vezanim za područje državne regulative, kao pravni stručnjak za hranu i lijekove iz moćne washingtonske odvjetničke tvrtke King & Spalding.

Početak devedesetih godina jedan od visokih položaja u Upravi za hranu i lijekove preuzela je i glavna znanstvenica kompanije Monsanto dr. Margaret Miller. Postala je zamjenicom direktora za sigurnost ljudske hrane. Na tome je položaju dr. Miller osobno i proizvoljno promijenila antibiotski standard Uprave za hranu i lijekove i dopustivu razinu antibiotika, koju farmeri smiju stavljati u mlijeko, povećala za 100 puta. Tako je raščistila put proizvodu rBGH, kao biznisu kompanije Monsanto koji je počeo cvjetati. Bilo je to ugodno društvo, neki bi možda rekli incestuozno, prepuno potencijalnih sukoba interesa.

Michael Taylor, kao dužnosnik Uprave za hranu i lijekove, smatrao je kako na deklaracijama GM proizvoda ne treba isticati činjenicu da su ti proizvodi genetski modificirani. To njegovo mišljenje na začuđuje, ali je slijedom njega donijeta takva odluka.

Uprava za hranu i lijekove, vođena mudrom Taylorovom rukom, istodobno je donijela odluku da se podaci o procjeni rizika, poput onih o teladi ili djeci koja zbog takve hrane dolaze na svijet nakazna, mogu javnosti uskratiti kao "povjerljivi poslovni podaci". Kad bi procurilo u javnost da Monsanto ili Dow

ili neka druga biotehnološka kompanija prouzročuju groteskne deformacije u životinja koje se hrane genetski modificiranom hranom, to bi moglo imati negativne posljedice po cijene dionica tih kompanija. Takva je, u svakom slučaju, bila logika - ta uvrnuta logika koja kaže: "Vrijednost vlasničkoga udjela tiber Alles".

Kao što je James Maryansky, koordinator za biotehnologiju u Upravi za hranu i lijekove, primijetio: "Uprava za hranu i lijekove ne želi obvezati potrošače da na GM proizvodima obvezno ističu taj podatak, iz straha da bi potrošači to mogli i pročitati".

Odvjetnik koji je zastupao kompaniju Monsanto postavljen je na položaj osobe zadužene za politiku genetski modificirane hrane u glavnoj američkoj državnoj instituciji za kontrolu hrane. Kako i priliči, nakon stoje revni državni djelatnik Michael Taylor otišao iz Uprave za hranu i lijekove, kompanija Monsanto nagradila ga je tako što ga je postavila za potpredsjednika svoje Službe za odnose s javnošću.³

³ Druker, Steven M.: "Bio-deception: How the Food and Drug Administration is Misrepresenting the Facts about Risks of Genetically Engineered Foods" (Bioprijevara: kako Uprava za hranu i lijekove krivotvori činjenice o rizicima konzumiranja genetski modificirane hrane", www.psra.org/fdalawstmore.htm. Druker je ovu izjavu sročio u svibnju 1998., kao dio tužbe koju je pokrenuo protiv Uprave za hranu i lijekove, u kojoj je tražio da ta uprava zahtijeva obvezatno testiranje genetski modificirane hrane i navođenje toga podatka na deklaraciji takvih proizvoda. U Sjedinjenim Američkim Državama nijedno od toga se ne radi.

Uprava za hranu i lijekove i kompanija Monsanto muzu javnost

Godine 1994., nakon proteka prikladnog razdoblja, Uprava za hranu i lijekove odobrila je prodaju mlijeka koje sadrži rBGH. Sukladno pravilima te uprave, na deklaraciji toga mlijeka taj podatak, naravno, nije stajao, pa potrošači nisu morali imati nikakvih nepotrebnih briga glede toga izlažu li sebe i svoju djecu uzročnicima raka i drugim iznenađenjima. Potrošač to neće

Kompanija Monsanto, vodeći svjetski proizvođač GM sjemena, meta je mnogih prosvjeda zbog njezinih smrtonosnih proizvoda poput dioksina i Agnet Orangea.

saznati. Nakon što su štakori kojima je davan Monsantoov Prosilac dobili leukemiju i druge vrste raka, izmijenjen je američki Zakon o zdravoj hrani i lijekovima kako bi se omogućila prodaja u svrhu ljudske prehrane, bez upozorenja na deklaraciji, onih proizvoda koji prouzrokuju rak u laboratorijskih životinja.

Nezadovoljna time što genetski modificiranim mlijekom hrani samo vlastiti neoprezni narod, američka je Vlada, kao doprinos širenju tržišta za kompaniju Monsanto i njezin rBGH, napravila snažan pritisak na meksičku i kanadsku Vladu da i one odobre uporabu toga proizvoda.

No, godine 1998. bandu iz Uprave za hranu i lijekove i kompanije Monsanto snašlo je grdno iznenađenje. U siječnju 1999. kanadska inačica Upravi za hranu i lijekove, zvana Health Canada (Kanadsko zdravstvo), usprotivila se SAD-u i izdala službenu "notu o neslaganju", kojom je odbila odobriti daljnju prodaju rBGH-a u Kanadi.

Taj je potez uslijedio poslije snažnog pritiska kanadskoga Udruženja liječnika i veterinara i Kraljevskoga medicinskog fakulteta zbog štetnih posljedica konzumiranja mlijeka koje sadrži rBGH, uključujući i dokaze o uzrokovanju šepavosti i o reproduktivnim problemima. Kompanija Monsanto silno se željela sa svojim rBGH-om probiti na kanadsko tržište. Išla je čak tako daleko da je, prema jednome izvješću kanadske televizijske kuće CBC, jedan njezin dužnosnik pokušao podmititi jednoga dužnosnika Kanadskoga zdravstva - člana kanadske državne komisije za ta pitanja. Ponudila mu je jedan do dva milijuna dolara kako bi, bez daljnjih ispitivanja, isposlovao odobrenje za prodaju takvoga mlijeka u Kanadi. Uvrijeđeni kanadski dužnosnik navodno ga je upitao "Je li to mito?" i sastanak je završio.

I posebni odbor Europske zajednice, sastavljen od priznatih stručnjaka, zaključio je, kao što su pokazali i kanadski nalazi, da rBGH nema samo već spomenute štetne posljedice, nego da postoji i velika opasnost da on izaziva rak dojke i prostate u ljudi.

Zatim je, u kolovozu 1999., Agencija za sigurnost hrane UN-a (United Nations Food Safety Agency), tj. njezina Komisija za zakon o prehrani (Codex Alimentarius Commission), jednoglasno podržala moratorij Europske unije iz 1993. na uvoz mlijeka

s rBGH-om kompanije Monsanto. Tako je Monsantoov rBGH dobio zabranu ulaska u Europsku uniju.⁴

Ta sitna nezgoda neće obeshrabriti uporne birokrate iz Uprave za hranu i lijekove ni njihove prijatelje iz kompanije Monsanto. Budući da je Uprava za hranu i lijekove zabranila da se na deklaraciji genetski modificiranih proizvoda navodi taj podatak, američki narod nije bio svjestan te opasnosti i zadovoljno je pio to mlijeko, uz reklamne poticaje da je mlijeko dobro za zdravlje. Krilatica u reklamama mliječne industrije glasila je: "Najbolja hrana što je priroda da je". Američki su mediji s dužnim poštovanjem šutjeli o spomenutoj odluci Ujedinjenih naroda, kao i o odlukama Kanade i Europske unije. Američkome je narodu jednostavno rečeno da je Europska unija odbila uvoziti američku govedinu zato što želi nanijeti štetu američkim stočarima.

Jedini zabrinuti znanstvenik iz Uprave za hranu i lijekove koji je odbio sve to mirno promatrati bio je dr. veterine Richard Burroughs. Od 1979. do 1989., kada je otpušten, bio je nadležan za nadzor životinjskih lijekova poput rBGH-a. Od 1985. bio je na čelu tima koji je u Upravi za hranu i lijekove nadzirao taj proizvod i s tim je procesom nadzora bio izravno povezan gotovo pet godina. Upravo je on ranije napisao pravila postupanja pri utvrđivanju zdravstvenog stanja životinja i, u provedbi tih pravila, pregledavao podatke koje su mu dostavljali proizvođači rBGH-a, uključujući i podatke dobivene od kompanije Monsanto.

Godine 1991. časopis *Eating Well* citirao je dr. Burroughsa, tj. njegovu izjavu o promjenama u Upravi za hranu i lijekove, koje su se počele događati sredinom 1980-tih godina. Rekao je

⁴ PRNewswire: "Monsanto's Genetically Modified Milk Ruled Unsafe by the United Nations" (Ujedinjeni narodi donijeli odluku da je Monsantoovo genetski modificirano mlijeko nezdravo), Chicago, 18. kolovoza 1999. John. R. Louma: u *Mother Jones*, siječanj/veljača 2000.

kako je sučeljen s predstavnicima velikih kompanija koji žele da Uprava za hranu i lijekove olabavi stroga pravila za ispitivanje hrane te da je vidio kako velike kompanije tijekom pokusnih ispitivanja rBGH-a uklanjaju oboljele krave i na druge načine manipuliraju podacima s namjerom da problemi povezani sa zdravljem i sigurnosti hrane "nestanu".

Usprotivio se popustljivosti te uprave i promjeni njezine uloge - od čuvara javnoga zdravstva u zaštitnika profita velikih kompanija. Upravu za hranu i lijekove kritizirao je i u svojim izjavama pred kongresnim istražiteljima, u svjedočenju pred tijelima državnoga sudstva i u izjavama za tisak. U samoj Upravi odbacio je kao nedostatne niz studija o sigurnosti hrane koje su financirale velike kompanije. Nakrajuje, u studenome 1989., dobio otkaz zbog "nekompetentnosti".

Uprava za hranu i lijekove ne samo što nije profesionalno djelovala slijedom dokaza o tome da je rBGH opasan, nego je taj proizvod kompanije Monsanto promicala, i prije negoli je odobren za uporabu i poslije toga. Dr. Michael Hansen iz Udruge potrošača (Consumers Union) izjavio je da se Uprava za hranu i lijekove ponaša kao promicatelj rBGH-a, jer izdaje priopćenja za medije u kojima reklamira taj proizvod, hvali ga u svojim izjavama za javnost i o njemu piše pozitivne članke u svojem časopisu *FDA Consumer*.

U travnju 1998. dvoje poduzetnih i nagrađivanih američkih televizijskih novinara iz utjecajne televizijske kuće Fox, koja je u vlasništvu medijskoga tajkuna Ruperta Murdocha, napravilo je izuzetnu priču o aferi s rBGH-om i o njegovim posljedicama po zdravlje. Bili su to Jane Akre i njezin suprug Steve. Na pritisak kompanije Monsanto televizijska kuća Fox oboma je dala otkaz, a njihovu priču sasjekla i iskrivila. Bračni par Akre tužio je kuću Fox. U kolovozu 2000., odlukom porote na Sudu savezne države Floride, dosuđena im je odšteta od 425.000 dolara, uz obrazloženje Suda da je televizijska kuća Fox "namjerno

i proizvoljno falsificirala i iskrivila priču tužitelja o rBGH-u".⁵

Televizija Fox i kompanija Monsanto, kao dvije bogate kuće, uložile su žalbu drugostupanjskome sudu, koji je tu presudu ukinuo. Kompanija Monsanto nastavila je nesmetano reklamirati i prodavati svoje mlijeko s rBGH-om. Uprava za hranu i lijekove nije se oglasila. Kao što reče jedan bivši dužnosnik američkoga Ministarstva poljoprivrede, vodilja za reguliranje genetski modificirane hrane glasi: "Ništa ne govori i ništa ne pitaj", što znači: "Ako prehrambena industrija ne govori vlastima ono što zna o svojim genetski modificiranim proizvodima, vlasti ništa ne pitaju". To baš i nije utjeha ljudima zabrinutim za zdravlje i sigurnost hrane. No, malo je onih koji su doista svjesni pravoga stanja stvari, jer na površini izgleda kao da Uprava za hranu i lijekove i druge relevantne institucije štite zdravlje i interes ljudi glede toga novoga područja - proizvodnje genetski modificirane hrane.

U siječnju 2004., nakon što je Uprava za hranu i lijekove utvrdila da genetski modificirani proizvod kompanije Monsanto zvan Prosilac sadrži nedopuštene količine otrova, ta je kompanija najavila da će smanjiti prodaju toga proizvoda za 50%. Mnogi su tada mislili da će Monsanto potihom taj proizvod povući. No, kako je Monsanto kompanija koju ništa ne može omesti, a ponajmanje dokazi o opasnosti njezinih proizvoda po zdravlje ljudi, poslije godinu dana najavila je kako planira proizvodnju Prosilaca povećati do razine od 7% najveće proizvodnje iz ranijega razdoblja.

Ta je kompanija došla pod veliki pritisak, ne samo američkih građana, zbog štetnih posljedica po zdravlje, nego i farmera, koji su shvatili da je povećanje proizvodnje mlijeka od 30% samo još više zagušilo američko tržište, na kojemu je po-

⁵ BGH Bulletin: "Hidden Danger in Your Milk: Jury Verdict Overturned on Legal Technicality" (Skrivena opasnost u vašemu mlijeku: presuda porote oborena zbog proceduralnih razloga), www.foxbghsuit.com.

nuda mlijeka ionako već bila znatno veća od potražnje, pa je to novo povećanje ponude mlijeka samo dovelo do naglog smanjenja njegove cijene. U to je vrijeme kompanija Monsanto krenula u preuzimanje svjetskoga tržišta sjemena, i to za uzgoj onih kultura koje čine temeljnu prehranu ljudi i životinja.

Ugodni odnosi kompanije Monsanto i američke Vlade

Opisani odnosi između velikih proizvođača genetski modificirana sjemena, poput kompanija Monsanto, DuPont i Dow AgroSciences, i američke Vlade nisu bili slučajni. Kao što smo već spomenuli, Vlada je od prvih godina mandata predsjednika Reagana poticala razvoj zakonski neregulirana GM sjemena kao strateški prioritet. Bilo je to znatno prije negoli je ikome bilo jasno je li takvo manipuliranje prirode uopće poželjno. Jedna je stvar kada Vlada da je stipendiju za neko dugoročno laboratorijsko znanstveno istraživanje. A kada Vlada širom otvori vrata neispitanim i potencijalno opasnim novim postupcima, koji mogu imati posljedica po opskrbu temeljnim namirnicama u zemlji, a kamoli na cijelome planetu, onda je to nešto sasvim drugo.

Washingtonska je Vlada već dugo poznata kao, kako su to neki nazvali, "vlada kružnih vrata". Taj je naziv dobila zbog uobičajren prakse po kojoj njezini dužnosnici, nakon što im istekne mandat, odlaze na visoke položaje u velikim korporacijama s kojih će, zahvaljujući svojem utjecaju i vezama, pridonijeti napretku korporacije. Ta praksa vrijedi i u obrnutome smjeru, što znači da čelne osobe raznih korporacija bivaju postavljene na najviše dužnosti u Vladi, s kojih opet, unutar Vlade, promiču i pomažu probitku korporacija.

Rijetko je koja kompanija tu igru "kružnih vrata" izvodila tako majstorski kao kompanija Monsanto. Ona je bila jedan od najvećih donatora za predsjedničke kampanje kandidata obju velikih stranaka, i Republikanske i Demokratske. Dvanaestorici članova Pododbora za mljekarstvo Odbora za poljoprivredu Zastupničkoga doma američkoga Kongresa, u vrijeme polemike oko toga mora li na mlijeku kompanije Monsanto koje sadrži rBGH taj podatak biti označen, nije bila nepoznata velikodušnost te kompanije u vrijeme predizbornih kampanja. Od te su kompanije za svoje kampanje dobili ukupno 711.000 dolara. Nije baš bilo moguće reći kako ta činjenica nije utjecala na odluku spomenutoga odbora o tome da kompanija Monsanto nije obvezna podatak o GMO-u unositi na deklaraciju spomenutoga mlijeka. Bila je to odluka u korist kompanije Monsanto. Odbor je tom odlukom uništio prijedlog zakona o obveznom isticanju podatka o GMO-u na deklaraciji proizvoda.

Kompanija Monsanto bila je izuzetno sposobna u postavljanju svojih ključnih dužnosnika na relevantne položaje u institucijama američke Vlade. Ministrica za poljoprivredu u Vladi Georgea W. Busha, Ann Veneman, stigla je u Washington 2001. s položaja direktora kompanije Calgene, koja je u sastavu kompanije Monsanto. Ministar obrane Donald Rumsfeld, prije stupanja na tu dužnost, bio je glavni direktor Monsantoove kompanije G. D. Searle. Bivši predstavnik za trgovinu i osobni pravnik predsjednika Billa Clintona Mickev Kantor otišao je iz Vlade da bi preuzeo mjesto člana Upravnoga odbora kompanije Monsanto. U Upravnome odboru te kompanije bili su i William D. Ruckelshaus, koji je u vrijeme predsjednika Nbcna i Reagana bio direktor Agencije za zaštitu okoliša (Environmental Protection Agency, skraćeno EPA). Doktor medicine Michael A. Friedman, viši potpredsjednik za kliničke poslove u Monsantojoj farmaceutskoj kompaniji G. D. Searle, ranije je bio vršitelj dužnosti direktora Uprave za hranu i lijekove. Marcia Hale, direktorica za poslove s britanskom Vladom u

kompaniji Monsanto, ranije je bila pomoćnica predsjednika Clintona za međuvladine poslove. Linda J. Fisher, potpredsjednica za javne poslove u kompaniji Monsanto bila je upraviteljica Ureda za prevenciju, pesticide i toksične supstance (Office of Prevention, Pesticides, and Toxic Substances) u državnoj Agenciji za zaštitu okoliša. Pravni savjetnik kompanije Monsanto Jack Watson bio je šef Stožera Bijele kuće za vrijeme mandata predsjednika Cartera.

Takav ili sličan obrazac kružnih vrata, odnosno sukoba interesa između visokih dužnosnika državnih institucija odgovornih za politiku hrane i njihovih sponzora - velikih kompanija poput Monsanto, Dowa, DuPonta i drugih agrodivova i biotehnoloških igrača - na djelu je najmanje od vremena predsjednika Reagana do sadašnjega Georgea W. Busha.

Malo pomalo, zaključak se nije mogao izbjeći: američka je Vlada bila glavni katalizator "genetske revolucije", genetski modificiranih kultura i njihova širenja diljem svijeta. Ona je na taj način djelovala u suglasju s divovskim agrokemijskim kompanijama poput Monsanto i Dowa, kao da su privatni interes, odnosno interes privatnih kompanija i javni interes jedno te isto.

Je li ta potpora američke Vlade, danas s pravom zvane najmoćnijom vladom na cijelome planetu, samo još jedan slučaj golema utjecaja pohlepnih privatnih kompanija koje korumpiraju državne dužnosnike? Čini se da nije tako, budući da je moćni GMO lobby bio čvrsto usidren u Bijeloj kući i u Kongresu, čak u Vrhovnome sudu, koji je donio povijesnu presudu u korist proizvođača genetski modificiranih proizvoda, a protiv farmera.

Kako je moguće objasniti nevjerojatnu potporu čak četiriju američkih predsjednika agrokemijskome lobbyju GMO-a? Kako objasniti zašto je Bili Clinton stavio na kocku autoritet svoga položaja predsjednika i od britanskoga premijera zatražio da ušutka čovjeka koji je kritizirao genetski modificirane usjeve?

Kako objasniti nevjerojatnu sposobnost kompanija poput Monsanto da među državnim dužnosnicima proguraju svoje interese, unatoč tolikim dokazima o potencijalnoj opasnosti po zdravlje ljudi? Stoje to nagnalo četvoricu američkih predsjednika da zdravlje nacije dovedu u opasnost s nesagledivim posljedicama, unatoč upozorenjima brojnih znanstvenika, čak i nekih državnih dužnosnika nadležnih za javno zdravstvo?

Odgovor na ovo pitanje nije baš bio tako skriven onima koji su ga bili spremni tražiti. Ali taj je odgovor bio tako šokantan da su se rijetki usudili o tome i razmišljati. Ova smiona strategija hrane traje od vremena svjetske krize hrane s početka sedamdesetih godina 20. stoljeća. Tada je začeta sudbonosna politika, čije će posljedice nepovratno promijeniti dinamiku globalne sigurnosti hrane.

PETO POGLAVLJE

PREPREDENI DICK NIXON I JOŠ PREPREDENIJI ROCKEFELLERI

Američki pomak paradigme zvan Vijetnam

Kada je Richard Nixon u siječnju 1969. preuzeo ključeve Bijele kuće, Sjedinjene Američke Države bile su u dubokoj krizi. Vrlo mala skupina odabranih vidjela je tu krizu kao dugo očekivanu priliku. Većina, pak, nije.

Sljedećih šest godina Nixon će biti predsjednikom prvoga velikoga vojnoga poraza što su ga Sjedinjene Američke Države pretrpjele - gubitka Vijetnamskoga rata. Stotine tisuća američkih studenata marširalo je na "Washington prosvjedujući protiv toga rata, koji se činio krajnje besmislenim. Moral mladih vojnih obveznika pao je u Vijetnamu do najniže moguće razine, vladala je ovisnost o drogi, a buntovni i ogorčeni vojnici na bojištima su bombama ili na druge načine ubijali svoje suborce. Tijela američke mladosti vraćala su se kući u vrećama.

I američko gospodarstvo bilo je u dubokoj krizi. Njegovu nadmoć iz vremena poslije Drugoga svjetskoga rata tada su prvi put nadišla nova i učinkovitija gospodarstva Zapadne Europe i Japana. Godine 1969., kada je Nixon preuzimao dužnost predsjednika, i dolar je već bio ušao u smrtnu krizu, jer su središnje banke stranih zemalja zahtijevale zlato umjesto papirnatih dolara. Dobit američkih kompanija, koja je od Drugoga

svjetskoga rata stalno rasla, doživjela je vrhunac 1965. i od tada se stalno smanjivala. Američke su kompanije stjecale daleko veće profite u stranim zemljama, kupnjom stranih kompanija. Bio je to početak stvaranja američkih multinacionalnih kompanija, preteča globalizacije. U tradicionalnoj američkoj privredi sve je više ljudi ostajalo bez posla. Nekada čvrsti stup američke industrijske nadmoći velikom je brzinom nestajao.

Američka industrijska postrojenja izjedala je hrđa, jer su američke tvornice, izgrađene prije i za vrijeme Drugoga svjetskoga rata, u usporedbi s modernom novom industrijom Zapadne

Od prdsjedničkih izbora iz 1960. Nelson Rockefeller žarko je želio postati američkim predsjednikom. Uspjelo mu je postati tek potpredsjednikom Gerald Forda. Zapravo, Fordov načelnik Glavnog stožera Don Rumsfeld nagovorio je Forda da ne podupre Rockeffellera kao predsjedničkoga kandidata na izborima 1976., kada je kandidat bio Jimmy Carter.

Europe i Japana bile zastarjele. Američke kompanije bile su sučeljene sa snažnom recesijom, čak krizom. A banke su svim silama nastojale pronaći unosna područja za davanje kredita. Od 1960. do 1974. u svakome kutku američkoga gospodarstva krediti su dosegli neviđene razine. Svi krediti zajedno, poslovnici, hipotekarni za kupnju kuća, potrošački i oni lokalnih tijela vlasti, povećali su se do 1974. za 300%. Tijekom tih istih 15 godina dug američke Vlade povećao se za nevjerojatnih 1.000%. Početkom 1970-ih godina Sjedinjene Američke Države bile su, po svim tradicionalnim mjerilima, u dubokoj ekonomskoj krizi. Nije čudo stoje u drugim zemljama rastao skepticizam u mogućnost da će dolar uspjeti održati vrijednost u odnosu na zlato.

Samo dvadeset i pet godina poslije uvođenja Brettonwoodskog monetarnog sustava, koji je utemeljen 1944., "američko stoljeće", onakvo kakvim ga je osmislio američki politički ustroj, u svojim je temeljima ubrzano srljalo u probleme. Ti su problemi u krugovima istoga toga ustroja i njegovih bogatih obitelji doveli do potrage za novim područjima stjecanja profita. Proizvodnja hrane, kasnije poznata kao američki agrobiznis, šezdesetih će godina 20. stoljeća, uz sve skuplju naftu, postati vitalnim potpornjem nove američke ekonomske prevlasti. Neki su to nazvali pomakom paradigme.¹

Vijetnamski rat i podjele u društvu koje je taj rat izazvao trajali su do ponižavajuće ostavke predsjednika Nixona iz kolovoza 1974., koji je i sam bio žrtva borbe za moć unutar američkoga ustroja. Nema osobe koja je u tim igrama moći imala toliko odlučujuću ulogu kao bivši guverner savezne države New

¹ Tekst o izradi projekta Studija o ratu i miru (War and Peace Studies), na web stranici newyorškoga Vijeća za inozemne odnose: www.cfr.org. Lučie, Henry: "The American Century", *Life*, 17. veljače 1941. Smith, Neil: *American Empire: Roosevelt's Geographer and the Prelude to Globalization*, University of California Press, Berkeley, 2003. Frank, Andre Gunder: "Crisis: In the World Economy" (Kriza: u svjetskoj ekonomiji), Heineman, London, 1980.

York Nelson Rockefeller, čovjek koji bi rado postao predsjednikom da je mogao. To mu je, usred krize predsjednika Nixona, bio glavni cilj. Zajedno s braćom Davidom, Laurenceom, Johnom i Winthropom, Nelson Rockefeller upravljao je zakladom svoje obitelji zvanom Zaklada Rockefeller (Rockefeller Foundation) i brojnim drugim organizacijama oslobođenim od plaćanja poreza, poput Zaklade braće Rockefeller (Rockefeller Brothers Fund).

Na početku sedamdesetih godina, kada su svijet razdirale krize, neke utjecajne figure iz američkoga političkoga ustroja donijele su odluku o drastičnoj promjeni smjera američke svjetske politike.

U tome su smislu najutjecajnije figure bili braća David i Nelson Rockefeller te skupina utjecajnih političara i poslovnih ljudi oko njihove obitelji. U to je vrijeme središte moći obitelji Rockefeller bila ekskluzivna newyorška organizacija zvana Vijeće za inozemne odnose (Council on Foreign Relations, skraćeno CFR). Tada su Rockefelleri bili središte moći američkoga političkoga ustroja, središte koje je šezdesetih godina 20. stoljeća vladalo američkim trustovima mozgova, sveučilištima, ustrojem vlasti i privatnim biznisom. Američki ministar vanjskih poslova Henry Kissinger bio je njihov odabrani štićenik, kojega su potkraj pedesetih godina unovačili izravno sa Sveučilišta Harvard i uključili ga u projekt osnivanja Zaklade Rockefeller. Brat Nelson ubrzo će postati američkim potpredsjednikom, što je bilo samo korak od priželjkovanoga položaja predsjednika.²

² Gavin, Francis J.: "Ideas, Power and the Politics of America's International Monetary Policy during the 1960's" (Ideje, moć i politika američke međunarodne politike tijekom 1960-tih godina), www.utexas.edu/lbi/faculty/gavin. Vidi i: Engdahl, F. William: *Stoljeće rata: anglo-američka naftna politika i novi svjetski poredak*, AGM, Zagreb, 1999., poglavlje o francuskom predsjedniku De Gaulleu i pitanju zlata. Također: Central Intelligence Agency, Directorate of Intelligence: "French Actions and the Recent Gold Crisis", Washington, D.C., 20. ožujka 1968.

"Krizu demokracije" Davida Rockefellera

Jedna od dalekosežnih reakcija užega kruga američkoga političkoga ustroja na krizu američke prevlasti iz 1960-tih godina bila je odluka o novoj podjeli ekonomskoga plijena na svjetskoj razini. Tada je Japan prvi put pozvan u klub "bogatih".

Godine 1973., poslije jednog sastanka na kojemu je sudjelovalo tristotinjak utjecajnih prijatelja braće Rockefeller, koje su oni osobno odabrali, a bilo ih je iz Europe, Sjeverne Amerike i Japana, David Rockefeller proširio je svoj krug prijatelja na utjecajnim položajima i osnovao moćni novi svjetski politički krug zvan Trilateralna komisija. Među utemeljiteljima toga tijela bili su, uz Georgea H. W. Busha, Zbigniew Brzezinski i guverner savezne države Georgije i uzgajivač kikirikija Jimmy Carter.

David Rockefeller, kojega se od 1970-tih do 1990-tih godina držalo jednim od najmoćnijih ljudi na svijetu. Kao predsjednik banke Chase Manhattan, poslije naftne krize iz 1973. izrežirao je stvaranje petrodolara, kao i krizu vanjskoga duga u Latinskoj Americi kako bi svojim poslovnim prijateljima omogućio jeftino kupovanje Latinske Amerike.

U tome elitnome klubu bili su i Paul Volcker, kojega je predsjednik Jimmy Carter kasnije postavio na položaj predsjednika Središnje banke, i Alan Greenspan. Nije to bila nimalo beznačajna ni kratkoročna operacija.

Zamisao o osnivanju još jedne elitne organizacije, slične američkome Vijeću za inozemne odnose, ali u suradnji s političkom elitom ne samo Zapadne Europe nego, po prvi put, i Japana, rodila se u razgovorima Davida Rockefellera i njegova

susjeda iz savezne države Maine Zbigniewa Brzezinskog. Brzezinski je u to vrijeme bio profesor u Centru za ruske studije na Sveučilištu Columbia, koji je dobivao velikodušne donacije od Zaklade Rockefeller.

Nedugo prije toga napisao je knjigu *Between Two Ages* (Između dvaju doba). Rockefelleru je predložio konsolidaciju utjecaja američkih kompanija i banaka na svjetskoj razini nizom redovitih sastanaka o kreiranju politike, iza zatvorenih vrata, na kojima će sudjelovati birane poslovne elite Europe, Sjeverne Amerike i Japana.

Njegova se gledišta nisu baš podudarala s "otrcanim" tradicionalnim američkim pričama o demokraciji i slobodi. U svojoj malo poznatoj knjizi pod naslovom *Between Two Ages: America's Role in the Technotronic Era* (Između dvaju doba: uloga Amerike u tehnotronskoj eri), objavljenoj 1970., on govori o "vladajućoj eliti" i bez uvijanja kaže: "Društvom će vladati elita... (koja) se neće libiti svoje političke ciljeve postizati primjenom najmodernijih tehnoloških sredstava za stvaranje utjecaja na ponašanje javnosti i za držanje društva pod strogim nadzorom i kontrolom".

Jasno je da je Brzezinski bio pogodna osoba za položaj prvoga izvršnog direktora Rockefellerove Trilateralne komisije.

Ta elitna privatna organizacija iza zatvorenih vrata organizirana je radi postavljanja temelja novoj globalnoj strategiji međunarodne elite, čija financijska, ekonomska i politička težina nije imala premca. Ambicija te organizacije bila je stvoriti, kako je to njezin član George H. W. Bush kasnije nazvao, "novi svjetski poredak", sazdan na projektima Rockefellera i njemu sličnih bogatih interesnih skupina. Ona je postavila temelje za projekt koji će devedesetih godina 20. stoljeća postati poznat kao "globalizacija".

Jedan od prvih projekata što ga je izdala Rockefellerova skupina iz Trilateralne komisije izradio je profesor sa Sveučilišta Harvard Samuel Huntington. To je ona osoba koja će kasnije,

sredinom 1990-tih, izraditi prijeponu tezu o "sukobu civilizacija", tezu koja je postavila temelje za rat Bushove Vlade zvan "rat protiv terora".

Huntingtonov projekt iz 1975. nosio je naslov "Kriza demokracije" (The Crisis of Democracy). Za Huntingtona i visokopozicionirane suradnike Davida Rockefellera iz Trilateralne komisije, "kriza" se sastojala od činjenice da su tisuće običnih američkih građana počele prosvjedovati protiv politike svoje Vlade. Americi, tj. njezinoj moćnoj eliti, prijetila je opasnost, kako je izjavio Huntington, od "viška demokracije". Za krugove oko Huntingtona i Davida Rockefellera američki su "urođenci" postajali previše "nemirni".

Huntington je nadalje upozorio: "Učinkovito funkcioniranje demokratskoga političkoga sustava obično zahtijeva određenu dozu malodušja i nesudjelovanja nekih pojedinaca i skupina". I, dodao: "...tajnost i prijevara... jesu... nerazdvojivi atributi... vladanja".

Po njihovu mišljenju, nepouzdana priroda vlasti u demokratskim zemljama, podložna pritiscima nepredvidiva raspoloženja naroda, samo pokazuje koliko je mudro, primjerice, privatizirati državna poduzeća i ukloniti privrednu regulativu. Pokret za uklanjanje regulative i privatizaciju državnih služba zapravo je počeo još u vrijeme predsjednika Jimmyja Cartera, osobnog odabranika Davida Rockefellera i jednoga od utemeljitelja Trilateralne komisije.

To se baš i nije podudaralo s pjesmom "Preljepa Amerika". Bio je to poziv na uzbunu moćnoga američkoga ustroja i njegovih bogatih mecena. Drastična stanja zahtijevaju primjenu drastičnih mjera.

Dugogodišnji štićenik obitelji Rockefeller za vanjsku politiku Henry Kissinger upravo je tada, 1973., krenuo preuzeti potpunu kontrolu nad američkim aparatom za vanjsku politiku. Kao čovjek koji je istodobno bio i ministar vanjskih poslova i predsjednikov savjetnik za nacionalnu sigurnost, u sredi-

šte svoje politike i diplomacije, uz geopolitiku nafte, postaviti će i proizvodnju hrane.³

Hrana je nekada imala stratešku ulogu, no s početkom Hladnoga rata ipak ne tako središnju u američkoj vanjskoj politici. Bila je prikrivena retoričkim imenima za razne programe, koji su zvučali pozitivno, poput onoga "Hrana za mir" (P. L. 480). Američka je Vlada često izjavljivala kako su njezine dotacije za izvoz prehrambenih proizvoda povezane s pritiskom domaćih farmera. Bilo je to daleko od pravih razloga, ali je poslužilo za prikrivanje pravoga stanja stvari, tj. činjenice da se američka poljoprivreda, iz malih obiteljskih farma, upravo pretvarala u poljoprivredu kojom će dominirati divovski globalni agrokonglomerati.

Dominacija nad svjetskom trgovinom poljoprivrednim proizvodima bit će jedna od okosnica poslijeratne američke politike, uz dominaciju nad svjetskim tržištima nafte i nad prodajom oružja zemljama izvan komunističkoga bloka. U to je vrijeme Henry Kissinger jednom novinaru, navodno, rekao: "Kontroliraj naftu i kontrolirat ćeš zemlju. Kontroliraj hranu i kontrolirat ćeš ljude". Već početkom 1970-tih godina Washington, točnije vrlo moćni privatni krugovi koji su se preko Kissingera koristili Washingtonom, počeli su preuzimati kontrolu i nad naftom i nad hranom, a taj je proces, tj. njegov zastrašujući domet, bilo najveća moguća prijevara.

³ Huntington, Samuel i suradnici: *The Crisis of Democracy: Report on the Governability of Democracies to the Trilateral Commission* (Kriza demokracije: Izvješće Trilateralnoj komisiji o mogućnosti upravljanja u demokratskom društvu), New York University Press, 1975. Brzezinski, Zbigniew: *Between Two Ages/ America's Role in the Technotronic Era*, New York, 1970.

"Velika pljačka žita"

Washington je poljoprivredu kao oružje u početku više koristio kao štap za šibanje drugih zemalja. Početkom 1970-tih počela je velika promjena u politici hrane, preteča onome u što će se ta politika pretvoriti 1990-tih godina, s nadolaskom genetske revolucije agrokemijskoga kartela.

Događaj koji je odredio novu američku politiku hrane bila je svjetska kriza hrane iz 1973., koja se pojavila u isto vrijeme kada i "leteća diplomacija" Henryja Kissingera, koja je potaknula porast cijene nafte od 400%. Istodobno drastično povećanje cijene nafte i nestašica hrane na svjetskoj razini, osobito osnovnih žitarica, bila je plodno tlo za golem zaokret u politici Washingtona. Taj je zaokret velikim dijelom bio zaodjenut tajnošću zvanom "nacionalna sigurnost".

Tijekom 1974. godine Ujedinjeni su narodi u Rimu održali veliku Svjetsku konferenciju o hrani. Na toj se konferenciji raspravljalo o dvije glavne teme, uglavnom na poticaj Sjedinjenih Američkih Država. Prva je bila porast stanovništva u kontekstu svjetske nestašice hrane, stoje nedvojbeno bila jednostrana formulacija toga problema. Druga je bila - kako rješavati probleme prouzročene naglim promjenama na području svjetske opskrbe hranom i porastom cijena prehrambenih proizvoda. U to je vrijeme na međunarodnim tržištima i cijena nafte i cijena žita istodobno porasla za 300 do 400%.

Jedna zgodna, iako ne namjerno prouzročena posljedica krize hrane bio je strateški porast geopolitičke moći najvećega svjetskoga proizvođača hrane, Sjedinjenih Američkih Država, nad svjetskom opskrbom hranom, a time i nad svjetskim cijenama prehrambenih proizvoda. Upravo je u to vrijeme stvoren savez između američkih privatnih kompanija za trgovinu žitom i američke Vlade. Taj je savez položio temelje nadolazećoj "genetskoj revoluciji".

U to je vrijeme i Henry Kissinger, kao američki ministar vanjskih poslova, već napravio velik proboj u preuzimanju kontrole nad američkom poljoprivrednom politikom, koja je tradicionalno, po logici, bila područje Ministarstva poljoprivrede. To je postigao ulogom pregovarača, kada je, u mjesecima prije rimske Konferencije o hrani, sa Sovjetskim Savezom sklopio sporazum o prodaji golemih količina američkoga žita Sovjetskom Savezu, u zamjenu za rusku naftu.

Po tome sporazumu, Sovjeti su pristali od Amerike kupiti nezapamćenih 30 milijuna tona žita. Ta je količina bila tako golema da se Washington, kako bi Rusima prodao toliko žita, obratio privatnim kompanijama za trgovinu žitom, poput Cargilla, a ne, kao obično, državnim zaliham. Bio je to dio Kissingerova plana. Kao što je to tada opisao jedan njegov pomoćnik: "Poljoprivredna je politika previše važna da bi ju se prepustilo u ruke Ministarstvu poljoprivrede".

Količina žita prodana Sovjetskom Savezu bila je tako golema da je ispraznila svjetske zalihe žita i kompanijama za trgovinu žitom omogućila da za samo nekoliko mjeseci povećaju cijene pšenice i riže za 70%. Cijena pšenice porasla je sa 65 dolara na 110 dolara po toni. Cijena soje se udvostručila. Istodobno su zavladaile suše pa je urod žita u Indiji, Kini, Indoneziji, Bangladešu, Australiji i drugim zemljama podbacio. Svijet je očajnički nastojao uvoziti žito, a Washington se pripremao taj očaj iskoristiti za pokretanje revolucije na području svjetskih tržišta i trgovine hranom.

Sporazum postignut sa Sovjetskim Savezom napali su američki farmeri i nazvali ga "velikom pljačkom žita", misleći na vrlo povoljne uvjete prodaje žita Sovjetskom Savezu i na niske cijene po kojima je te godina to isto žito plaćeno američkim farmerima. Kissinger je prodaju žita Sovjetskom Savezu dogovorio uz poticaj dotacija Američke izvožno-uvozne banke (US Export-Import Bank) i drugih kompanija. Veliki dobitnici bili su američke kompanije kao što su Cargill, Archer Daniel Mid-

land i Continental Grain, koje su time prerasle u prave svjetske agrodivove. Tako je ta nova Kissingerova diplomacije hrane prvi put u povijesti stvorila globalno poljoprivredno tržište. Taj potencijal moći i vlasti nije promakao američkome ustroju ni washingtonskim političarima.

Godine 1974. svijet je stenjao pod šokom 400-postotnoga poskupljenja nafte, s kojim je Kissinger, iza scene, bio dobroano povezan.

Tijekom toga razdoblja, dok je cijena nafte na svjetskim tržištima bjesnjela, dogodio se katastrofalan pad uroda žita. Sovjetska žetva bila je poharana slabim urodom i drugim problemima, a Sjedinjene Američke Države bile su jedina zemlja s velikim viškom pšenice i drugih prehrambenih proizvoda. To je označilo golem preokret u američkoj politici izvoza prehrambenih proizvoda.

Početkom 1974. Kissinger je bio i ministar vanjskih poslova i predsjednikov savjetnik za nacionalnu sigurnost. Ministar poljoprivrede bio je Earl Butz.

Časopis *Time* od 11. studenoga 1974. donio je specijalno izvješće o svjetskoj krizi hrane, u kojemu je opisao zašto podržava trijažu, tj. praksu iz ratnih vremena kojom se odlučuje koji će ranjenici preživjeti a koji neće, i zaključio ovako:

Na Zapadu se sve više govori o trijaži... Ako Sjedinjene Američke Države zaključe da će potpora kao sredstvo ublažavanja stanja jednostavno otići uludo zato što se zemlja primateljica ne trudi dovoljno oko poboljšanja svoje raspodjele hrane ili oko uvođenja programa kontrole porasta stanovništva, pomoć se neće slati. To je možda okrutna politika, ali je istodobno, možda, i jedina koja može imati nekakav dugoročni učinak. Pristup trijaže mogao bi zahtijevati i političke ustupke... Washington može odlučiti da nema obvezu pomagati onim zemljama koje mu se stalno i snažno opiru. Kao stoje za Time izjavio Earl Butz: 'Hrana je oružje. Ona je sada jedno od glavnih oružja u našim pregovorima'.

Ali, hrana ipak neće postati pravo oružje. Pravo oružje postat će odbijanje pomoći u hrani, tj. glad.

"Kad si u Rimu,..."

Za vrijeme Hladnoga rata Washington se uporno protivio stvaranju međunarodnih zaliha žita. Svjetska nestašica hrane potaknula je održavanje Svjetske konferencije o hrani, koju su 1974. u Rimu organizirali Ujedinjeni narodi. Godine 1972., kada je svijet pretrpio izuzetno slabu žetvu, u svjetskim državnim zalihama bilo je žita za samo 66 dana. Godina 1974. donijela je rekordne žetve na cijelome svijetu, a u državnim zalihama bilo je žita za samo 37 dana. Godine 1975., kada je žetva opet bila iznimno bogata, procijenjeno je da postoje zalihe žita dostatne za samo 27 dana.

Žita je bilo, ali je problem bio u tome što je ono bilo u rukama šačice velikih kompanija, listom američkih. Upravo je to Kissinger imao na umu kada je govorio o hrani kao oružju.

U to je vrijeme predsjednik Senatskoga odbora za prehranu George McGovern izjavio: "Privatne trgovačke kompanije nakanile su pretvoriti svoja ulaganja u najbrži mogući način stjecanja profit... U stvarnosti, zalihe u privatnim rukama nisu zalihe. To je na dlaku isti onaj tržišni mehanizam koji je doveo do stanja u kojemu se danas nalazimo".

Zbog takvih komentara gospodin McGovern nije baš bio obljubljen unutar američkoga političkoga ustroja. Njegova kandidatura kao protivnika Nbconu na predsjedničkim izborima iz 1972. bila je osuđena na propast zbog tradicionalnih pripadnika Demokratske stranke. Divovske kompanije za trgovinu žitom namjerno su manipulirale količinama žita kako bi povećale cijene. Kako američka Vlada nije tražila točna izvješća o količinama žita, samo su žitni divovi poput Cargilla i Continental Graina znali koliko žita imaju.

Ministar za poljoprivredu savezne države Pennsylvanije James McHale otišao je 1974. na spomenutu konferenciju u Rim kako bi zagovarao razboritu politiku hrane na međunarodnoj razini. Ondje je istaknuo da se 95% ukupnih svjetskih zaliha

žita nalazi u rukama šest multinacionalnih agrokorporacija, a to su: Cargill Grain Company, Continental Grain Company, Cook Industries Inc., Dreyfus, Bunge Company i Archer-Daniel Midland.

Ta veza između "Washingtona i divovskih žitnih kompanija bila je srce Kissingerova oružja u obliku hrane. Jean Pierre Lavieć iz Međunarodnoga sindikata radnika prehrambene industrije (International Union of Food Workers), u izjavi na Konferenciji o hrani u Rimu, misleći na "šest velikih" kompanija, rekao je: "One odlučuju koliko će se vitalnih poljoprivrednih proizvoda proizvesti, koliko će se tih proizvoda kupiti, gdje će se graditi tvornice i gdje će se ulagati. Stopa rasta agrobiznisa posljednjih se godina povećala i... izravno je proporcionalna porastu gladi i nestašica."⁴

Ono što će se dogoditi sljedećih deset i više godina uvelike će prelaziti stanje na koje je Lavieć upozorio 1974. Sjedinjene Američke Države reorganizirat će svjetsko tržište hrane na crti privatnih kompanija koje teže za profitom, čime će položiti temelje "genetskoj revoluciji" iz 1990-tih godina.

U preoblikovanju svjetske poljoprivrede tijekom sljedećih dvadeset godina nijedna interesna skupina na svijetu nije igrala tako veliku ulogu kao skupina Rockefeller i njihova Zaklada Rockefeller.

⁴ Simon, Laurence: "The Ethics of Triage: A Perspective on the World Food Conference" (Etika trijaže: pogled na Svjetsku konferenciju o hrani), objavljeno u časopisu *The Christian Century*, 1. - 8. siječnja 1975. Temeljiti prikaz Kissingerove uloge u šoku iz 1973. izazvanom porastom cijene nafte vidi u: Engdahl, F. William: *Stoljeće rata: anglo-američka naftna politika i novi svjetski poredak*, AGM, Zagreb, 1999.

Nixonova strategija izvoza poljoprivrednih proizvoda

Pojava svjetskog tržišta žitarica i drugih poljoprivrednih proizvoda pod dominacijom Sjedinjenih Američkih Država bila je dijelom dugoročne američke strategije, započete ranih 1970-tih godina, u vrijeme predsjednika Nixona. U kolovozu 1971. on je ukinuo zlatni standard kao temelj vrijednosti dolara utvrđen Brettonwoodskim monetarnim sustavom iz 1944. Dopustio je devalvaciju u obliku slobodnoga pada vrijednosti dolara, tj. plutanja, kako su to nazvali. Bio je to dio strategije koja je uključivala i politiku izvoza američkoga žita po cijeni koja će biti strateški konkurentna u Europi i diljem svijeta. Ratni poklik Nixonove Vlade bio je slobodna trgovina, a njezini ratnici bile su kompanije Cargill, Continental Grain, Archer i Daniels Midland.

Godine 1972. William Pearce postao je Nixonov posebni izaslanik za trgovinske pregovore, a ta je dužnost imala razinu veleposlanika. Ranije je bio jedan od glavnih članova predsjednikove Komisije za politiku međunarodne trgovine i ulaganja, specijalne skupine za trgovinu kojoj je predsjedavao bivši predsjednik kompanije IBM Albert Williams. Pearce je u to vrijeme bio potpredsjednik za pitanja javnosti u kompaniji Cargill.

Kako se moglo i očekivati, Pearce se pobrinuo za to da u izvješću Williamsove Komisije, koje je dostavljeno američkom predsjedniku, stoji preporuka da Sjedinjene Američke Države trebaju napraviti pritisak na druge zemlje kako bi te zemlje ukinule svoje odredbe kojima se ograničava uvoz poljoprivrednih proizvoda i koje su zapreka izvozu američkih poljoprivrednih proizvoda u te zemlje. Komisija se u tome izvješću izjasnila i protiv mjera američke politike kojima se podupiru, kako ih je Pearce nazvao, "neučinkoviti farmeri". Pobrinuo se i za to da to izvješće bude usredotočeno na mogućnosti ekspanzije izvoza američkih prehrambenih proizvoda. Nekoliko godina poslije

toga, na konferenciji američkoga Nacionalnog udruženja proizvođača žitarica i krmiva (National Grain and Feed Association), potpredsjednik kompanije Cargill Walter B. Saunders rekao je: "Temeljni problem poljoprivredne politike datira od prije gotovo 50 godina, kada je prihvaćeno mišljenje da je vezanje prihoda od poljoprivrede za cijene najbolja zaštita poljoprivrede i farmera... Prihod mora postati manje ovisan o jedničnim cijenama, a više o učinkovitosti proizvodnje, raznolikosti izvora prihoda, boljem marketingu i većem urodu". Drugim riječima, obiteljske se farme moraju maknuti s puta i prepustiti vlast divovskim agrokonglomeratima.

Ta promjena politike, i to u ime poznate američke vrline zvane "učinkovitost", imat će sudbonosne posljedice tijekom sljedećih desetljeća. Potpredsjednik kompanije Cargill gospodin Pearce ustvrdio je da američka poljoprivreda ima jedinstvenu prednost u smislu kvantitete i učinkovitosti, tehnologije i kapitala, zbog čega je ta poljoprivreda prirodni kandidat za vodeće mjesto u svjetskome izvozu hrane. Po njegovim riječima, one zemlje koje nastoje zaštititi svoju poljoprivredu, poput zemalja Europske ekonomske zajednice, štite "neučinkovitost". Washington je, dakle, krenuo u rušenje europskoga programa zvanog Zajednička europska poljoprivredna politika, koji je bio okosnicom poslijeratne političke stabilnosti Francuske.

U Williams-Pearceovu izvješću, primjenom "kišobrana" globalne sigurnosti kao argumenta, istaknuto je da "...mnogi od problema s kojima se danas sučeljavamo proizlaze iz odgovornosti koju su Sjedinjene Američke Države, kao najveća sila nekomunističkoga svijeta, preuzele za druge zemlje". Zaboravio je objasniti pozadinu namjernoga pretvaranja Amerike u svjetskoga "policajca". Bio je to slabo prikriiven argument kojim se trebao opravdati američki pritisak na trgovinske partnere da svoja tržišta otvore kompaniji Cargill i drugim divovima s područja agrobiznisa, kako bi ti partneri na taj način "vratili dug" Americi za njezinu ulogu u Hladnome ratu.

Pearceova strategija postala je okosnicom Nixonova projekta New Economic Policy (Nova ekonomska politika, skraćeno NEP) iz 1972. Dvije godine poslije toga gospodin Pearce je postao članom Predsjednikova Odbora za ekonomski razvitak (Committee for Economic Development), gdje je odlučivao o tijekovima američke poljoprivredne politike. Cilj mu je bio ukloniti "višak radne snage" iz američke farmerske poljoprivrede, stjerati u propast stotine tisuća manjih obiteljski farma i tako osloboditi prostor za goleme farme agrodivova. S toga se položaja vratio u Cargill, kao još jedan dužnosnik iz sustava kružnih vrata, koji mijenja položaje na relaciji od privatnih kompanija do državnih institucija o kojima te kompanije ovise.

Pearceova strategija koju je prihvatila Nixonova Vlada bila je slabo prikriven oblik imperijalizma hrane. Europa, Japan i druge razvijene zemlje moraju se odreći svoje dostatne poljoprivredne proizvodnje i raščistiti put za Sjedinjene Američke Države kao zemlju koja treba postati svjetskom žitnicom, jer je to "najracionalniji" oblik iskorištavanja svjetskih resursa. Svaka je druga mogućnost, očito, "neučinkovita".

Washington će primjenjivati klasični britanski argument o "slobodnoj trgovini", koji je na djelu još od 1846., kada je Velika Britanija ukinula Zakon o žitu, i kojim vodeća sila uklanja trgovinske zapreke slabijih konkurenata radi vlastitoga profita. Ta će strategija oblikovati američku trgovinsku politiku sljedećih trideset godina i bit će glavnim pokretačem pomoću kojega će šaćica velikih američkih agrokemijskih korporacija, sa svojim GM usjevima, preuzeti svjetsko tržište sjemena i pesticida.

Da bi Amerika postala najučinkovitijim proizvođačem poljoprivrednih proizvoda, tvrdio je Pearce, tradicionalna američka obiteljska poljoprivreda mora ustupiti mjesto velikoj revoluciji na području poljoprivredne proizvodnje. Obiteljska farma postat će "tvornička farma", a poljoprivreda "agrobiznis". Po mišljenju Williamsove Komisije, radi provedbe politike "slobod-

ne trgovine" američka će poljoprivreda morati biti pretvorena u učinkovitu izvoznu privredu, ugasiti domaće poljoprivredne programe, koji imaju svrhu štititi prihod obiteljskih farma, i okrenuti se poljoprivredi orijentiranoj na "slobodno tržište". Tu su strategiju uvelike poduprle velike agrokompanije, velike newyorške banke i investicijske kompanije, koje su u golemim agrokompanijama vidjele potencijalne divove s novim "vrućim" udjelima i dionicama na burzama Wall Streeta. Ta je strategija postala kamenom temeljcem poljoprivredne politike Nixonove Vlade.

Agrokompanije i divovske multinacionalne trgovačke kompanije poput Cargilla i ADM-a odlučivat će o prioritetima američke poljoprivredne politike. Tako je politika dostatne američke proizvodnje hrane ustupila mjesto krilatici koja glasi: ono što je dobro za Cargill i izvoznike žita "dobro je i za američku poljoprivredu". Američki se farmer u tome metežu negdje izgubio, a s njime i njegov pobornik u Senatu George McGovern.

U kolovozu 1971., devalvacijom dolara i provedbom svoje Nove ekonomske politike Nixon je napravio prvi korak na putu provedbe nove izvozne politike. Kao što je to opisao predsjednik Nacionalnoga udruženja proizvođača žita i krmiva, "NEP je bio vrlo važan zato što je američkoj poljoprivredi osigurao prednost tako što je devalvirao dolar".

Pearce je nadalje tvrdio da siromašne zemlje Trećega svijeta trebaju odustati od pokušaja dostatne proizvodnje namirnica poput pšenice, riže i drugih žitarica, kao i govedine, i usredotočiti se na proizvodnju voća, šećera i povrća. Da trebaju uvoziti učinkovitije proizvedeno američko žito i druge poljoprivredne proizvode, koje će im, naravno, isporučivati Cargill, po cijenama koje će određivati Cargill, a siromašne će zemlje Cargillove proizvode plaćati svojim voćem i povrćem. U toj će pogodbi te zemlje, naravno, ostati bez svoje samoodržive proizvodnje hrane. To će tijekom sljedećih trideset godina osigurati golemu

stratešku prednost nad zemljama u razvoju - kontrolu nad njihovom hranom.

Kada siromašna ili manje razvijena zemlja ukine mjere kojima svoju proizvodnju štiti od uvoza hrane i američkim poljoprivrednim proizvodima otvori svoje tržište, rezultat se može predvidjeti. To su Pearce i njegov Cargill dobro znali. Ekonomist J.W. Smith to je opisao ovako:

Visoko mehanizirane farme na velikim prostranstvima mogu proizvoditi hranu koja će biti jeftinija od one koju proizvode i najslabije plaćeni zemljoradnici u zemljama Trećega svijeta. Kada se ta jeftina hrana prodaje ili da je zemljama Trećega svijeta, njihova se poljoprivreda uništava. Kada bi siromašni i nezaposleni ljudi Trećega svijeta imali dostupnu zemlju, industrijsku mehanizaciju i zaštitu od uvoza jeftine hrane, uzgajali bi visokoproteinske i visokokalorične usjeve i postali bi neovisni u proizvodnji hrane. Kada bi te zemlje svoja područja pretvorile u obradive površine i tako uposile svoje nezaposlene, to ih ne bi stajalo gotovo ništa, imale bi dobru hranu i uštedjele daleko više novca od onoga što danas plaćaju za takozvane jeftine' uvozne prehrambene proizvode.

Ali, ta razumna alternativa neće se dopustiti. Nixonova je Vlada otpočela proces uništavanja proizvodnje hrane u zemljama u razvoju, kao otvaranje prostora za stvaranje golemog novog svjetskog tržišta za izvoz američke "učinkovite" hrane. Predsjednik Nixon primijenio je i mehanizam GATT-a - poslijeratnoga trgovinskog režima zvanog General Agreement on Tariffs and Trade (Opći sporazum o carinama i trgovini) - kako bi ubrzao svoj projekt stvaranja globalnoga tržišta za agrobiznis.

Godine 1972. Nixonova je Vlada, s Pearceom iz kompanije Cargill, koji je imao ključni položaj zamjenika predstavnika Bijele kuće za trgovinu, i Peterom Flamingom kao predsjednikom Nixonova Vijeća za međunarodnu ekonomsku politiku, osmislila pregovaračku strategiju za predstojeće multilateralne pregovore organizacije GATT o trgovini i carinama. Glavna meta te strategije bio je program zamalja Zajedničkoga europskoga

tržišta zvan Zajednička poljoprivredna politika (Common Agricultural Policy, skraćeno CAP).⁵

CAP je bio osmišljen kao zaštita europske poljoprivrede od dampinških uvoznih proizvoda iz Amerike i drugih zemalja. Pearce je 1974. godine uspio u Kongresu progurati Zakon o reformi trgovine (Trade Reform Act). Po tome su zakonu američki pregovarači u pregovorima s drugim zemljama bili ovlašteni davati ustupke za kupnju američke industrijske robe u zamjenu za ustupke stranih zemalja američkim poljoprivrednim proizvodima. To je ubrzalo slabljenje mnogih industrijskih grana u Americi, poput čelične, koja je ubrzo za sobom ostavila pustoš u takozvanome "pojasu hrđe" na sjeveroistoku Sjedinjenih Američkih Država. Ondje su ljudi masovno ostali bez posla, a cijela naselja potpuno napuštena. U svakidašnjemu rječniku iz toga vremena čeličnu industriju nazvali su industrijom "zalaska sunca", a agrobiznis industrijom "izlaska sunca".

Kissingerova "hrana kao oružje"

Uz potporu kompanije Cargill i drugih velikih kompanija za trgovinu žitom, Henry Kissinger pokrenuo je agresivnu diplomaciju hrane, koju je znao nazivati "hranom kao oružjem". Prodaja žita Rusiji, zvana "velikom pljačkom žita" bila je jedan od primjera takve njegove diplomacije, tj. pristupa "mrkve". Drugi primjer bila je primjena programa P.L. 480 u Vijetnamu tijekom Vijetnamskoga rata.

⁵ Krebs, A. V.: "Cargill & Co.'s 'Competitive Advantage'" (Konkurentna prednost Cargilla & Co.), u "Free Trade" (Slobodna trgovina), u časopisu *The Agribusiness Examiner*, broj 31, 26. travnja 1999. Smith, J. W.: "World's Wasted Wealth II" (Uništeno svjetsko bogatstvo II), Institut za ekonomsku demokraciju, 1994.

Kako je raslo opiranje američkoga naroda Vijetnamskome ratu i kako se to raspoloženje počelo osjećati i u Kongresu, američkoj je Vladi postalo teško dobivati od Kongresa odobrenja za financiranje ekonomske i vojne pomoći Južnome Vijetnamu. Kongres je ograničavao tu pomoć pa je Bijela kuća pokušavala pronaći način na koji bi izbjegla takvo upletanje Kongresa u njezinu politiku. Jedno rješenje bilo je preusmjeravanje američke pomoći preko multilateralnih institucija, u kojima je dominirala Amerika, a drugo davanje pomoći u hrani kao sredstvo promicanja američkih političkih i vojnih interesa.

Programi P.L. 480 nisu se morali dostavljati Kongresu na redovita godišnja odobrenja pa je Nixon tako mogao trošiti do 2,5 milijarde dolara, koje je posuđivao od Kreditne korporacije za kupnju robe Ministarstva poljoprivrede (Agricultural Department Commodity Credit Corporation). To je ista ona državna institucija koja će nekoliko godina kasnije poslužiti za tajno dostavljanje američke vojne pomoći Sadamu Huseinu. U situaciji u kojoj je tržište cvjetalo, a državne zalihe bile iscrpljene, Ministarstvu poljoprivrede više nisu trebali programi P.L. 480 kako bi se riješilo viška žita i drugih prehrambenih proizvoda. Glavnu ulogu u odlučivanju kamo će američka pomoć odlaziti imalo je Ministarstvo vanjskih poslova. Kissingerova krilatica glasila je: "Nagradi prijatelje, kazni neprijatelje".

Program P.L. 480 postao je izravnom dotacijom u vojne svrhe, za ratni stroj Indokine. Na početku 1974. godine pomoć u hrani Južnome Vijetnamu iznosila je 207 milijuna dolara. Kada je Kongres smanjio ekonomsku pomoć za 20%, Bijela je kuća, temeljem programa RL. 480, pomoć povećala na 499 milijuna dolara. Kissinger je tome dodao jednu posebnu odredbu kako bi Vijetnam i Kambodža mogli jednako toliko sredstava koristiti za izravne vojne svrhe.

Kada je Kongres 1974. donio jedan amandman, po kojemu se 70% pomoći u hrani moralo davati onim zemljama koje su

na popisu UN-a navedene kao zemlje s najvećim problemima, Kissinger je pokušao nagovoriti Ujedinjene narode da na taj popis stave i Južni Vijetnam, što mu nije uspjelo. Bijela je kuća na kraju zaobišla Kongres tako što je jednostavno povećala iznos pomoći po programu P.L. 480, s milijardu dolara na milijardu i šesto milijuna dolara.

Nakon toga je svoje oružje u obliku hrane usmjerio na Čile.

Kada je u Čileu na vlast došla socijalistička Vlada Salvadora Allendea, program P.L. 480 za Čile bio je obustavljen, kao i svi drugi oblici američke pomoći toj zemlji, naravno, po Kissingerovu nalogu. Svi programi američke pomoći Čileu ponovno su uvedeni čim je na vlast, uz potporu Amerike, došao vojni režim Augusta Pinocheta.

Hrana je 1970-tih godina igrala ključnu ulogu u državnome udaru protiv Salvadora Allendea, koji je organizirao Kissinger. Na poticaj američkoga Ministarstva vanjskih poslova i CIA-e, desno orijentirani bogati čileanski zemljoposjednici sabotirali su proizvodnju hrane. Tako su doveli do povećanja uvoza prehrambenih proizvoda, a zatim i do udvostručenja toga uvoza, što je iscrpilo čileanske zalihe strane valute. Čileu je postalo vrlo teško uvoziti hranu. To je rezultiralo nestašicom prehrambenih proizvoda i nezadovoljstvom srednjega sloja. Američko Ministarstvo vanjskih poslova odbilo je Allendeov zahtjev za dobivanjem kredita za kupnju hrane, iako je o tome zahtjevu trebalo odlučivati američko Ministarstvo poljoprivrede. Kissinger je ministru poljoprivrede Earlu Butzu već bio preoteo teren.

Poslije vojnoga udara, američka pomoć u hrani koja je stizala u Čile prodavala se na tržištu. To nije nimalo ublažilo bijedu radničkoga sloja u toj zemlji, jer je golema inflacija uništila kupovnu moć ljudi. Ali vojna je hunta bila na dobitku, jer je smanjila poteškoće platne bilance i oslobodila financijska sredstva za vojne svrhe. A Čile je u to vrijeme bio deveta zemlja na

svijetu po uvozu oružja iz Sjedinjenih Američkih Država.⁶

još davne 1948., dok se Hladni rat zagrijavao, a Washington osnivao NATO, čovjek koji je bio arhitekt američke politike "vojnog obuzdavanja" Sovjetskoga Saveza, viši dužnosnik za planiranje u Ministarstvu vanjskih poslova George Kennan, u jednom strogo tajnom dokumentu upućenu tadašnjemu ministru vanjskih poslova napisao je:

Mi imamo oko 50% svjetskoga bogatstva, a samo 6,3% svjetskoga stanovništva... U toj situaciji moramo biti predmetom zavisti i mržnje. Naša prava zadaća u nadolazećemu razdoblju jest osmisлити obrazac odnosa koji će nam omogućiti da zadržimo ovaj položaj nejednakosti bez pozitivne štete po našu nacionalnu sigurnost. Da bismo to postigli, morat ćemo odbaciti svaku sentimentalnost i svako sanjarenje, a naša će pozornost posvuda morati biti usredotočena na naše neposredne nacionalne ciljeve. Ne moramo se zavaravati da danas možemo sebi dopustiti luksuz altruizma i svjetskoga dobročinstva.¹

Ta željezno ledena procjena uloge Sjedinjenih Američkih Država s početka 1970-tih godina naišla je na prijemljive uši Henryja Kissingera - obožavatelja nesentimentalne *realpolitike* ravnoteže moći. Predsjednik Nixon Kissingeru je povjerio i čelno mjesto u tajnoj Vladinoj radnoj skupini za ispitivanje odnosa između porasta broja stanovnika u zemljama u razvoju i utjecaja toga porasta na nacionalnu sigurnost Sjedinjenih Američkih Država.

⁶ NACLA: "US Grain Arsenal", u Latinskoj Americi, i Empire Report, listopad 1975. www.eco.utexas.edu/facstaff/Cleaver/357Lsum_s4_NACLA_Ch2.html

⁷ Kennan, George: "PPS/23: Review of Current Trends in U.S. Foreign Policy" (Pregled današnjih kretanja u američkoj vanjskoj politici), u *Foreign Relations of the United States*, 1948., svezak I., str. 509. - 529. Dokumenti Odjela za planiranje politike, memorandum direktora za planiranje politike (Kennana), broj 2, ministru vanjskih poslova i njegovu doministru (Lovettu). TOP SECRET.PPS/23 (STROGA TAJNA), [Washington], 24. veljača 1948.

Poticaj za osnivanje te tajne radne skupine došao je od Johna D. Rockefellera i njegova Populacijskoga vijeća (Rockefeller Population Council). Sržna zamisao toga projekta potekla je od projekta Vijeća za inozemne odnose zvanog Projekt studija o ratu i miru (War and Peace Studies Project), odnosno od čelnoga čovjeka toga projekta Isaiaha Bowmana. Depopulacija na globalnoj razini i kontrola hrane postat će pod vlašću Kissingera strateškom politikom Sjedinjenih Američkih Država. Bit će to novo "rješenje" opasnosti po globalnu prevlast Amerike i po njezin neometani pristup jeftinim sirovinama u nerazvijenim dijelovima svijeta.

ŠESTO POGLAVLJE

DEPOPULACIJA SVIJETA: STROGO TAJNI DOKUMENT AMERIČKE NACIONALNE SIGURNOSTI

Porast stanovništva i nacionalna sigurnost

U travnju 1974., kada je svijet zahvatila glad, a transformacija američke poljoprivrede iz obiteljskih farma u ruke Cargilla i drugih agrodiovova bila u punom jeku, Nixonov ministar vanjskih poslova i savjetnik za nacionalnu sigurnost Henry A. Kissinger odaslao je jedan tajni dokument Vladinim dužnicima, između ostalih i ministru obrane, ministru poljoprivrede, zamjeniku ministra vanjskih poslova i direktoru CIA-e.

Naslov toga "strogo tajnog" dokumenta bio je: "Posljedice svjetskog porasta stanovništva po sigurnost Sjedinjenih Američkih Država i njihove interese u stranim zemljama". Njegove teme bile su: politika hrane, porast stanovništva i strateške sirovine. Naručio ga je Nixon, na preporuku Johna D. Rockefellera III. Po uobičajenoj washingtonskoj birokratskoj praksi uporabe kratica, projekt je dobio ime NSSM 200, tj. National Security Studv Memorandum 200.

Držali su ga tako eksplozivnim, u slučaju da ikada bude objavljen ili da procuri u javnost, da je držan u tajnosti gotovo

Ministar vanjskih poslova Henry Kissinger s kineskim predsjednikom Mao Ce Tungom i Ču En Lajem. Sedamdesetih godina prošloga stoljeća Kissinger je Rockefellerov projek depopulacije svijeta pretvorio u službenu politiku Sjedinjenih Američkih Država.

15 godina, sve dok ih jedna tužba, koju su podnijele organizacije povezane s Katoličkom crkvom, nije na kraju, 1989., prisilila da s njega skinu oznaku "strogo tajno". Kada je osramoćeni Nixon podnio ostavku zbog afere Watergate, na njegovo je mjesto, 1975., došao Gerald Ford, koji nije tratio vrijeme nego je bez imalo oklijevanja potpisao izvršnu uredbu kojom je projekt NSSM 200 pretvorio u službenu politiku Sjedinjenih Američkih Država.

Amerika je odluku o izradbi nacrtu za takvu politiku donijela poslije UN-ove Konferencije o populaciji, održane u glavnom gradu Rumunjske Bukureštu 1974. godine. Ujedinjeni narodi nisu na toj konferenciji prihvatili američko stajalište, koje je osmislila Zaklada Rockefeller, tj. osobno John D. Rockefeller III., kojim se tražilo da Ujedinjeni narodi prihvate "plan

akcije za svjetsko stanovništvo", odnosno mjere za drastično smanjenje broja stanovnika na svijetu. Oštro protivljenje Katoličke crkve i svih komunističkih zemalja osim Rumunjske te zemalja Južne Amerike i Azije uvjerilo je vodeće američke političke krugove kako su za provedbu toga njihova velebnoga projekta potrebna tajna sredstva. Izradba te strategije povjerenja je Henryju Kissingeru, što je rezultiralo projektom NSSM 200.

U prvom inicijativnom memorandumu on kaže:

Predsjednik je zatražio studiju o posljedicama porasta broja stanovnika na svijetu po sigurnost Amerike i po njezine interese u stranim zemljama. Studija treba obuhvatiti razdoblje do najmanje 2000. godine i primijeniti nekoliko mogućih alternativnih projekcija porasta stanovništva.

Glede svake projekcije, studija treba procijeniti:

- odgovarajuću stopu razvoja, osobito u siromašnijim zemljama,
- potražnju za američkim proizvodima, osobito prehrambenim, i trgovinske probleme s kojima bi se SAD mogao sučeliti zbog utrke za stjecanjem prirodnih, bogatstava, i
- mogućnosti da zbog porasta stanovništva ili raznih neravnoteža dođe do problema u vanjskoj politici i do nestabilnosti među državama. Studija mora biti usredotočena na posljedice porasta stanovništva po međunarodnu politiku i ekonomiju, a ne po ekologiju, sociologiju ni druge aspekte.

Studija zatim treba ponuditi moguće putove djelovanja kojima bi Sjedinjene Američke Države rješavale pitanje broja stanovnika u drugim zemljama, napose u zemljama u razvoju, s posebnom pozornošću na ova pitanja:

- Trebaju li Sjedinjene Američke Države pokrenuti nove inicijative i, ako trebaju, koje, kako bi svjetsku pozornost usredotočile na populacijski problem?
- Može li se tehnološkim izumima ili razvojem smanjiti porast stanovništva ili ublažiti njegove posljedice?

U prosincu 1974. Kissinger je taj svoj politički dokument dovršio. Među zaključcima toga dokumenta, nakon što je u njemu predviđen golem porast broja stanovnika na svijetu, kaže se:

Najozbiljnija posljedica za kratko i srednje razdoblje jest mogućnost masovne gladi u nekim dijelovima svijeta, osobito na najsiromašnijim

područjima. Svjetske potrebe za hranom povećavaju se za 0,5 do 2 posto ili još više na godinu... i to u vrijeme kada se dostupno umjetno gnojivo i obradive površine s dostatnim količinama vode već uvelike koriste. Stoga se proizvodnja hrane mora povećavati uglavnom većim urodima. Zemlje s velikim porastom stanovništva ne mogu sebi priuštiti neprestano povećanje uvoza hrane, a neprestano povećavanje vlastite proizvodnje hrane za 2 do 4 posto tijekom sljedećih generaciju ili dvije tim je zemljama strahotan problem.

Intenzivna poljoprivreda zahtijeva golem kapital i sredstva u stranoj valuti, a taj problem dodatno otežavaju sve veći izdaci na energiju, nestašica umjetnoga gnojiva i porast cijena. K tome, vrlo je teško prebroditi institucionalne, tehničke i ekonomske probleme transformacije tradicionalne poljoprivrede.'

U prosincu 1974. svijet je proživljavao prve tjedne šokantnog povećanja cijene nafte, koja će za šest mjeseci porasti za 400% i imati duboke posljedice po svjetski ekonomski razvitak. Kissinger je osobno, iza scene, igrao ključnu ulogu u manipuliranju tim naftnim šokom. On je vrlo dobro znao kakve će posljedice taj porast cijene nafte imati po svjetsku opskrbu hranom. To je naumio iskoristiti kao američku stratešku prednost.

U svome izvješću zvanom NSSM 200, misleći na siromašnije zemlje, koje naziva najmanje razvijenijim zemljama (Least Developed Countries, skraćeno LDC), on kaže:

Svijet je sve ovisniji o prirodnim bogatstvima zemalja u razvoju i ako brzi porast stanovništva u tim zemljama dovede u pitanje njihov ekonomski razvitak i društveni napredak, nestabilnost kao posljedica toga stanja mogla bi otežati uvjete za povećanje proizvodnje i narušiti tijekove tih bogatstava.

' Kissinger, Henry: "National Security Study Memorandum 200", 24. travnja 1974.: "Implications of Worldwide Population Growth for US Security and Overseas Interests. Initiating Memo." (Posljedice svjetskog porasta stanovništva po sigurnost Sjedinjenih Američkih Država i njihove interese u drugim zemljama). nssm200.tripod.com/nssm200kiss.html. Kissinger, Henry: NSSM 200 final report (NSSM 200, konačno izvješće), 14. prosinca 1974., integralni tekst dostupan na: www.usmutes.com/NSSM200.htm.

Bit će ozbiljnih problema u nekima od najsiromašnijih među najmanje razvijenim zemljama, koje imaju brz porast stanovništva. Tim će zemljama biti sve teže plaćati potrebne sirovine i energiju. Umjetna gnojiva, koja su od vitalne važnosti za njihovu poljoprivrednu proizvodnju, bit će tijekom sljedećih nekoliko godina teško nabavljati. Uvoz goriva i drugih materijala prouzročit će ozbiljne probleme, koji bi mogli biti štetni po Sjedinjene Američke Države, i zato što bi se u tim zemljama pojavila veća potreba za financijskom pomoći i zato što će te zemlje nastojati postići što bolje trgovinske uvjete, tj. povećati cijene svojih izvoznih dobara.

Ekonomski razvoj i porast stanovništva

Brzi porast stanovništva stvara ozbiljne kočnice za stopu ekonomskog razvoja, koja bi u protivnom bila dostižna, i to ponekad do te mjere da sprječava bilo kakvo povećanje prihoda po glavi stanovnika. Osim sveopćih posljedica po prihod po glavi stanovnika, brzi porast broja stanovnika ozbiljno narušava golem niz drugih aspekata kvalitete života važnih za socijalni i ekonomski napredak u najmanje razvijenim zemljama.²

Ovaj washingtonski dokument bio je potpuno jasan. Sjedinjene Američke Države moraju biti u prvim redovima promidžbe programa smanjenja broja stanovnika na svijetu, bilo izravno programima pomoći, po kojima će smanjenje nataliteta u određenoj zemlji biti preduvjet dobivanja pomoći od Sjedinjenih Američkih Država, bilo neizravno, preko raznih nevladinih organizacija, tj. organizacija Ujedinjenih naroda i drugih institucija, poput Međunarodnog monetarnog fonda i Svjetske banke.

Rečeno bez uvijanja, nova politika američke Vlade izgledat će ovako: "ako prokleta kopilad tih inferiornih rasa stane na put osiguranju obilnih i jeftinih sirovina potrebnih za našu ekonomsku prevlast, onda pronađi način da ih pobiješ..." Naravno, sve je to bilo izraženo donekle rafiniranijim birokratskim

² Ibid.

jezikom, no to je bilo pravo značenje Kissingerova programa NSSM 200.

Kad je riječ o kontroli broja stanovnika, u tome programu stoji:

Američka strategija mora podupirati opće aktivnosti kojima je moguće postići velike proboje u ključnim problemima koji koče postizanje ciljeva kontrole plodnosti. Primjerice, razvoj učinkovitijih i jednostavnijih metoda kontracepcije pomoću biomedicinskih istraživanja bit će na dobrobit svim zemljama koje se sučeljavaju s problemom brzog porasta stanovništva. Poboljšanje metoda mjerenja demografskih promjena pomoći će brojnim najmanje razvijenim zemljama pri utvrđivanju tekućih stopa porasta stanovništva i pri procjenjivanju učinka koji će aktivnosti na planiranju stanovništva/obitelji polučiti za određeno razdoblje.

Jezik koji je Kissinger primijenio nije bio slučajan. Znao je na što misli kada je napisao "jednostavnije metode kontracepcije pomoću biomedicinskih istraživanja". Bio je u bliskom dodiru s obitelji Rockefeller i s onim krilom američkoga političkoga ustroja koje je promicalo biomedicinska istraživanja kao novi oblik kontrole broja stanovnika. Prije negoli su Drugi svjetski rat i Auschwitz taj izraz učinili neprobavljivim, to se zvalo *eugenika*. Poslije Drugoga svjetskoga rata taj je naziv zamijenjen eufemizmom *kontrola stanovništva*. Sadržaj je ostao nepromijenjen: eliminiraj "inferiorne" rase i narode kako bi se održale i sačuvale "superiorne" rase.

Hrana za Cargill & Co.

Program NSSM 200 imao je i snažno obilježje Williama Perceea i Cargillova agroindustrijskog lobbyja. U poglavlju pod naslovom "Hrana za mir i stanovništvo" (Food for Peace and Population), Kissinger je napisao: "Jedan od najtemeljnijih aspekata posljedica porasta stanovništva po političku i eko-

nomsku dobrobit svijeta jest odnos između toga porasta i hrane. Ovdje se objedinjuje problem odnosa između stanovništva, nacionalnih bogatstava, okoliša, produktivnosti te političke i ekonomske stabilnosti, kada dođe do nestašica na području te osnovne ljudske potrebe".

Zatim nastavlja: "Najveći problem bit će povećati proizvodnju hrane upravo u najmanje razvijenim zemljama i liberalizirati sustav kojim se žito doprema iz zemalja proizvođača u zemlje potrošače".

Kissinger je, zapravo, predložio širenje "zelene revolucije" Zaklade Rockefeller uz istodobno postavljanje zahtjeva stranim zemljama za ukidanjem mjera zaštite njihovih gospodarstva, kako bi se otvorio put za izvoz velikih količina američkog žita u ključne zemlje u razvoju. Kissinger je otvoreno predložio sljedeće: "Ekspanziju proizvodnje čimbenika potrebnih za proizvodnju hrane (tj. umjetnog gnojiva, sustava navodnjavanja i sijanja visokorodnih sorta) i povećanje poticaja za ekspanziju proizvodnosti u poljoprivredi", a to je srž "zelene revolucije". Podrazumijevalo se da će američke agrokompanije opskrbljivati tržišta potrebnim umjetnim gnojivom i specijalnim visokorodnim sjemenom. Upravo je to bila bit takozvane "zelene revolucije" iz 1960-tih godina.

Program NSSM 200 predložio je sklapanje "novih međunarodnih trgovinskih sporazuma za poljoprivredne proizvode, dovoljno otvorenih da učinkovitim proizvođačima dopuste maksimalnu proizvodnju". A to se, ne baš slučajno, podudaralo sa zahtjevima gospodina Pearcea, kompanija Cargill, ADM, Continental Grain, Bunge i drugih divovskih agrokorporacija koje su se tada pojavljivale kao veliki američki strateški koncerni.

U dokumentu NSSM 200 Kissingerova "hrana kao oružje" zaodjenuta je u novo ruho:

Hrana je još jedna posebna briga u bilo kakvoj populacijskoj strategiji. Moraju se stvoriti odgovarajuće zalihe hrane za razdoblja ozbiljnih nestašica, a napore oko proizvodnje hrane u najmanje razvijenim zemljama moraju se pojačati kako bi ta proizvodnja udovoljila rastućim potrebama kao posljedici porasta stanovništva i prihoda. Ciljevi američke poljoprivredne proizvodnje moraju uzeti u obzir normalne uvozne potrebe najmanje razvijenih zemalja (kao i razvijenih) i moguće povremene slabe žetve u većim dijelovima najmanje razvijeno-ga svijeta. Bez poboljšanog osiguranja hrane doći će do pritiska koji će dovesti do mogućih sukoba i do želje za velikim brojem djece radi "sigurnosti", što će oslabiti... napore oko kontrole stanovništva.

Radi najbržeg mogućeg puta ka stabiliziranju broja stanovnika primarni naglasak mora se staviti na najveće i najmnogoljudnije zemlje u razvoju, u kojima je porast stanovništva najbrži i u kojima, zbog neravnoteže između porasta stanovništva i razvojnog potencijala, može doći do ozbiljne nestabilnosti, nemira i međunarodnih napetosti. To su sljedeće zemlje: Indija, Bangladeš, Pakistan, Nigerija, Meksiko, Indonezija, Brazil, Filipini, Tajland, Egipat, Turska, Etiopija i Kolumbija... U ovoj skupini prioritetnih zemalja ima zemalja čije vlade nemaju praktički nikakva interesa za planiranjem obitelji i onih koje imaju djelatne državne programe za planiranje obitelji, a te zemlje zahtijevaju i objeručke će prihvatiti veću tehničku i financijsku pomoć. Tim zemljama treba dati najveći prioritet glede populacijskoga programa AID-a, u smislu dodjele sredstava i/ili nastojanja vodećih ljudi oko poticanja drugih donatora i organizacija na davanje pomoći tim zemljama (naglasio W. E.)³

Nesretni broj trinaest...

Indija, Nigerija, Meksiko, Indonezija, Brazil, Turska, Kolumbija i druge navedene zemlje... trinaest navedenih zemalja u razvoju jesu zemlje koje po prirodnim bogatstvima i sirovinama pripadaju najbogatijemu dijelu našega planeta. Te će zemlje

³ Ibid.

tijekom sljedećih trideset godina biti i među politički najnestabilnijim dijelovima svijeta. U programu NSSM 200 stoji da će Sjedinjene Američke Države koristiti sirovine tih zemalja isključivo pod uvjetom da te zemlje drastično smanje svoj broj stanovnika.

Kissinger je, naravno, znao da će Washington, sazna li se kako američka Vlada aktivno promiče smanjenje broja stanovnika u određenim zemljama koje su bogate sirovinama, biti optužen za imperijalističke ambicije ili nešto još gore. Predložio je vještu promidžbenu kampanju kako bi prikrrio taj aspekt programa NSSM 200:

Sjedinjene Američke Države mogu obezvrijediti optužbe da iza njihove potpore kontroli broja stanovnika stoje imperijalistički motivi tako što će tvrditi da je ta potpora rezultat brige za:

a) pravo parova da slobodno i odgovorno odlučuju o broju djece i o vremenskim razmacima između djece te da im budu dostupni informacije, obrazovanje i sredstva za takvu odluku, i

b) temeljni socijalni i ekonomski razvoj siromašnih zemalja, u kojima je porast stanovništva ujedno i jedan od uzročnika i posljedica sveopćega siromaštva.

Nadalje, Sjedinjene Američke Države moraju također poduzeti korake i prenijeti poruku o tome da je kontrola svjetskoga stanovništva od zajedničkoga interesa i razvijenih zemalja i zemalja u razvoju⁴

Tako će se genocid na svjetskoj razini od tada zvati "sloboda izbora" i "održivi razvoj". Ni George Orwell ne bi to bolje smislilo.

U programu NSSM 200 stoji da će se izvoz žita za potrebe zemalja u razvoju "znatno povećati". Zato on poziva na liberalizaciju uvoza žita u svim zemljama svijeta kako bi se ublažio taj problem. A to je "slobodno tržište", slično onome kakvo je tražila Velika Britanija kada su, poslije 1946., njezini industrijski proizvodi dominirali svijetom.

⁴ Ibid.

Kao i "populacijska bomba", 1970-tih je godina i kriza hrane bila umjetno napuhana kriza, kojoj je pridonio šok cijene nafte na gospodarstva zemalja u razvoju. Slike iz mnogih dijelova svijeta, koje vrve "prenapučenošću", nemirima i ubojstvima, neprestano su se vrtjele na američkim televizijskim kanalima kako bi poruka bila jasno predočena. U stvarnosti, problem glede zemalja u razvoju bio je uglavnom u tome što nisu dopuštale dovoljno prostora za ulazak velikih američkih agrokompanija. Cargill i druge velike kompanije nisu bile daleko od Kissingerovih vrata.

U programu NSSM 200 dodaje se da "lokacije poznatih nalazišta kvalitetnijih ruda i većine minerala govore o sve većoj ovisnosti svih industrijskih zemalja o uvozu tih sirovina iz manje razvijenih zemalja. Pravi problemi opskrbe tim mineralima ne leže u njihovoj temeljnoj fizičkoj dostatnosti, nego u političko-ekonomskim pitanjima njihove dostupnosti, uvjeta istraživanja i eksploatacije i u podjeli dobiti između proizvođača, potrošača i vlada zemalja u kojima se ta dobra eksploatiraju". Bude li potrebno, morat će se primijeniti prisilni programi kontrole stanovništva i druge mjere, kako bi se Sjedinjenim Američkim Državama osigurao pristup tim strateškim sirovinama.

Taj dokument zaključuje: "Najmanje razvijene zemlje moraju dugoročno i znatno smanjiti porast stanovništva i znatno povećati poljoprivrednu proizvodnju".

Kissinger u tome programu zagovara smanjenje broja stanovnika na svijetu za 500 milijuna do 2000. godine. A istodobno, na drugim mjestima u tome istome programu, napominje kako problem prevelikoga broja stanovnika već prouzročuje smrt 10 milijuna ljudi na godinu. Ukratko, on zagovara udvostručenje smrtnosti na najmanje 20 milijuna, i to u ime rješavanja problema smrtnosti prouzročena nedostatkom hrane. Javnost će biti navedena da vjeruje kako je ta nova politika, barem onakva kakva je javnosti predstavljena, pozitivna politika.

Kissinger u nastavku predlaže vrste prisilnih mjera koje je osmislila američka politička elita. Bez uvijanja kaže kako se pomoć u hrani mora držati "instrumentom državne moći". Zatim, u jednoj zornoj primjedbi, kaže da Sjedinjene Američke Države moraju smanjiti pomoć u hrani kako bi "pomogle narodima koji ne mogu ili ne žele kontrolirati svoj porast stanovništva". Sterilizirajte se ili umrite! Nije čudo da je taj dokument nosio oznaku "strogo tajno".

Program NSSM 200 u mnogim je aspektima nevjerojatan. Bio je to prvi dokument kojim je depopulacija u zemljama u razvoju izražena kao jasan strateški prioritet američke nacionalne sigurnosti. Zacrtao je buduću strategiju promicanja kontrole nataliteta, pod nazivom "planiranje obitelji", a pitanje porasta stanovništva povezao s dostupnošću strateških sirovina. No, jedan od najvažnijih aspekata toga programa jest da je on odrazio jednoglasno stajalište nekih bogatih američkih obitelji, koje čine najutjecajniji dio američkoga političkoga ustroja.

Kissinger je, ustvari, bio unajmljena pomoć unutar Vlade, ali ga nije unajmila malenkost u obliku predsjednika Sjedinjenih Američkih Država. Unajmljen je kako bi provodio naloge ustroja koji ga je promicao. Svoj uspon na vlasti imao je zahvaliti potpori obitelji Rockefeller.

Godine 1955. Nelson Rockefeller ponudio mu je mjesto direktora studija u Vijeću za inozemne odnose. A godinu dana poslije toga postao je direktorom Projekta za posebne studije u Zakladi braće Rockefeller, gdje je upoznao i zbližio se s obitelji Rockefeller. Kako bi zaokružio vezu, kasnije se oženio djelatnikom obitelji Rockefeller.

U studenome 1975., predsjednik Richard Nixon svrgnut je s položaja predsjednika tajnovitom aferom "Watergate. Ta je afera, po mišljenju nekih ljudi, bila umjetno stvorena makinacija politički ambicioznoga Nelsona Rockefellera, u sprezi s Kissingerom i Alexanderom Haigom. Nixonov nasljednik, bezlični Gerald Ford, imenovao je Nelsona Rockefellera za svoga pot-

predsjednika. Tako je Nelson stigao nadomak ostvarenju svoga sna da postane predsjednikom Sjedinjenih Američkih Država. Njegov veliki prijatelj Kissinger bio je ministar vanjskih poslova.

U istome mjesecu predsjednik Ford potpisao je Kissingerov program NSSM 200 i time ga učinio službenim programom američke vanjske politike. Na Kissingerovo mjesto direktora Vijeća za nacionalnu sigurnost došao je njegov pomoćnik i kasnije poslovni partner Brent Scowcroft, koji je dokument NSSM 200, poslušno, s najvećim preporukama, podnio predsjedniku na potpis. Kissinger je ostao na mjestu ministra vanjskih poslova, a Nelson Rockefeller, naravno, na mjestu potpredsjednika. Sjedinjene Američke Države bit će dugo u biznisu smanjenja stanovništva, a središnju ulogu u tome biznisu imat će kontrola hrane.⁵

Brazil kao "uzorak" za provedbu programa NSSM 200

Tajni Kissingerov program odmah se počeo provoditi. Trinaest zemalja s popisa prioriternih zemalja za smanjenje stanovništva bit će tijekom sljedećih trideset godina podvrgnuto drastičnim promjenama. Većina od njih neće ni biti svjesna što se događa.

Brazil je bio jedan od najtemeljitije dokumentiranih primjera u programu NSSM 200. Potkraj osamdesetih godina 20. stoljeća, gotovo 14 godina od početka provedbe toga programa u Brazilu, brazilsko je Ministarstvo zdravstva pokrenulo istra-

⁵ Banyan, Will: "The New World Order Visions of the Rockefellers" (Vizija novoga svjetskoga poretka obitelji Rockefeller), *Nexus Magazine*, svezak 11, broj 2 (veljača-ožujak 2004.). www.nexusmagazine.com

gu slijedom novinskih napisa o masovnoj sterilizaciji brazilskih žena. Ta Vladina istraga bila je rezultat službene kongresne istrage, koju je pokrenulo više od 165 članova brazilskoga Kongresa iz svih političkih stranaka koje su u njemu imale zastupnike.

Istraga je potaknuta nakon što je u novinama *Orna/ de Brasília, Hova do Povo* (Rio de Janeiro), *Jornal do Brasil* i drugim velikim brazilskim novinama, u svibnju 1991., objavljena informacija o postojanju tajnog dokumenta američkoga Vijeća za nacionalnu sigurnost u kojemu su utvrđeni američki ciljevi kontroliranja porasta stanovništva u zemljama u razvoju.⁶

Brazilska je Vlada bila šokirana spoznajom da je oko 44% svih brazilskih žena u dobi između 14 i 55 godina trajno sterilizirano. Većina starijih žena sterilizirana je sredinom 1970-tih godina, kada se taj program počeo primjenjivati. Vlada je utvrdila da su sterilizaciju provodile mnoge organizacije i agencije, od kojih su neke bile brazilske. Među tim organizacijama bile su: International Planned Parenthood Federation (Međunarodna federacija za planiranje roditeljstva), US Pathfinder Fund (Američka zaklada Pathfinder), Association for Voluntary Surgical Contraception (Udruženje za dragovoljnu kiruršku kontracepciju), Family Health International (Međunarodno obiteljsko zdravlje), a gotovo svi programi provodili su se pod okriljem i vodstvom organizacije američkoga Ministarstva vanjskih poslova USAID (United States Agency for International Development, Američka agencija za međunarodni razvoj).

Godine 1989. brazilska je Vlada, koju su u početku uvjerali kako treba surađivati u interesu ekonomskog razvoja i smanjenja siromaštva, uložila prosvjed organizaciji USAID, navodeći kako

⁶ Baobab Press: "Brasil Launches Inquiry into US Population Activities" (Brazil pokreće istragu o američkim populacijskim aktivnostima", Baobab Press, svezak 1, broj 12, Washington D.C., dostupno na: www.hsph.harvard.edu/Organizations/healthnet/SAsia/depop/Chap2.html

su programi sterilizacije bili "sveopći i nepotrební". Prema nekim izvješćima, po tome je programu sterilizirano čak 90% žena afričkoga podrijetla. Time će biti eliminirani budući naraštaji te rase u zemlji koja je po broju crnačkoga stanovništva druga na svijetu, odmah iza Nigerije. Gotovo polovicu brazilskoga stanovništva, koje je osamdesetih godina brojilo 154 milijuna, držalo se stanovnicima afričkoga podrijetla.

Kissinger je u svome programu NSSM 200 posebno naveo ulogu Brazila. Ta je zemlja bila na popisu trinaest ciljnih zemalja zato što "ona demografski jasno dominira tim kontinentom", tj. Južnom Amerikom, pa je predvidio da će se njezin broj stanovnika do 2000. godine izjednačiti s onim Sjedinjenih Američkih Država. Takav rast Brazila, upozorio je Kissinger, podrazumijeva "sve veću moć Brazila u Latinskoj Americi i na svjetskoj razini tijekom sljedećih 25 godina".

Iza Kissingera, Scowcrofta i biranih državnih dužnosnika u Washingtonu, koji su provodili politiku po programu NSSM 200, stajao je krug privatnih, neizmjereno utjecajnih osoba. Najutjecajnije osobe u to vrijeme bili su braća Rockefeller, a glede populacijske politike, najveći autoritet i utjecaj imao je John D. Rockefeller III., unuk osnivača naftne kompanije Standard Oil.

Toga je Rockefellera, u srpnju 1969., predsjednik Nixon imenovao na čelo Komisije za porast stanovništva i budućnost Amerike (Commission of Population Growth and the American Future). Izvješće te komisije bilo je podloga kasnijemu Kissingerovu programu NSSM 200. Godine 1972., nekoliko mjeseci prije početka izradbe Kissingerova tajnoga programa, John D. Rockefeller III. predstavio je svoje izvješće predsjedniku Nixonu. Bila je to izborna godina pa je Nixon odlučio ne pridavati važnost tome izvješću i tako ono nije privuklo veliku pozornost medija. No, preporuke toga izvješća dobile su velik prioritet. Rockefeller je predložio za to vrijeme drastične mjere

obuzdavanja navodne populacijske eksplozije u Sjedinjenim Američkim Državama.

Između ostaloga, preporučio je uvođenje seksualnog obrazovanja u sve škole, edukaciju stanovništva, kako bi javnost spoznala tu navodnu krizu, i ukidanje svih zakona kojima je mladeži i odraslima bila zabranjena uporaba kontracepcijskih sredstava. Preporučio je i mjere kojima će se olakšati provedba dragovoljne sterilizacije, kao i liberalizaciju državnih zakona o zabrani pobačaja. Rockefellerovi su krugovi desetljećima prije toga pobačaj držali jednim od najvećih sredstava kontrole plodnosti i nataliteta, a njegovu su se ozakonjenju oštro protivili Crkva i neke druge skupine. Ono što je uslijedilo s programom NSSM 200 bilo je moguće razumjeti samo s točke gledišta pozadine zbog koje je John D. Rockefeller bio opsjednut porastom stanovništva.⁷

⁷ Rockefeller, John D. III: *Report of the Commission on Population Growth and the American Future*, 1972.

SEDMO POGLAVLJE

JOHN D. III., NELSON, DAVID I SMRTONOSNO BRATSTVO

Ljudi kao pokusni kunići

Mnogo godina prije negoli su Henry Kissinger i Brent Scowcroft smanjenje broja stanovnika učinili službenom politikom američke Vlade, John D. Rockefeller III., ili JDR, kako su ga neki od milja zvali, bio je zaokupljen pokusima na ljudima kao pokusnim kunićima.

Pedesetih godina 20. stoljeća njegov brat Nelson Rockefeller bio je zaokupljen izrabljivanjem jeftine portorikanske radne snage, koja nije bila organizirana u sindikate, u svojim tekstilnim tvornicama u New Yorku, kamo ih je, po niskim cijenama leta, dopremao zrakoplovima kompanije svoje obitelji Eastern Airlines. Istodobno je bio zaokupljen, i to temeljem Vladina programa Operations Bootstrap (Operacija petlje na čizmama, tj. Operacija vlastitim snagama), osnivanjem tvornica s jeftinom radnom snagom u samome Portoriku, daleko od dosadnih američkih zakona o zdravstvenom osiguranju i onih o sigurnosti na radu. U to je vrijeme Nelson Rockefeller bio sjeno-vita, ali vrlo utjecajna figura u Vladi predsjednika Eisenhowe-

¹ *Bootstrap* u doslovnom smislu jest *petlja na čizmama*, na vrhu sare, koja služi za lakše obuvanje čizama. U prenesenom smislu ta riječ označuje (učiniti ili poduzeti nešto) *vlastitim snagama*. - nap. prev.

ra. U njegovoj verziji Operacije petlje na čizmama, čizme su bile u vlasništvu obitelji Rockefeller i njezinih poslovnih prijatelja. A petlje su, po njima, vjerojatno bile sredstvo pomoću kojega su vlasnici tvornica iznuđivali veću produktivnost.

Dok je Nelson tako bio zaokupljen poticanjem duha slobodnog poduzetništva među Portorikancima, njegov brat John D. svom je snagom prionuo poslu na pokusima masovne sterilizacije siromašnijih građana Portorika. Portoriko je bio otok bez sreće, koji je negdje u dvoličnom metežu američke diplomacije ostao bez suvereniteta. Bio je *de facto* američka kolonija, o čijim se zakonima odlučivalo u dalekome Washingtonu, što ga je činilo idealnim mjestom za provedbu pokusa. Pomoću svoga novoosnovanoga Populacijskoga vijeća, John D. Rockefeller III. prvo je proveo neke pokuse smanjenja stanovništva koji će kasnije, temeljem programa NSSM 200, postati dijelom globalne politike američkoga Ministarstva vanjskih poslova.

John D. Rockefeller III. već je pedesetih godina 20. stoljeća pretvorio Portoriko u golem laboratorij za testiranje svojih zamisli o masovnoj kontroli porasta stanovništva. Prema jednoj studiji koju je 1965. godine izradilo portorikansko Ministarstvo zdravstva, do te je godine oko 35% portorikanskih žena u dobi plodnosti već bilo trajno sterilizirano. Tu kampanju sterilizacije upakirali su Populacijsko vijeće i američko Ministarstvo zdravstva, obrazovanja i socijalne skrbi, u kojemu je početkom pedesetih godina prvi doministar bio sveprisutni Nelson Rockefeller. Taj su projekt proveli služeći se lažnom tvrdnjom da će se sterilizacijom zaštititi zdravlje žena i stabilizirati prihode, jer će biti manje usta koja će trebati hraniti.

Siromašne portorikanske seljanke poticalo se da rađaju u besprijekorno čistim bolnicama koje je izgradila Amerika. Liječnici u tim bolnicama imali su nalog sterilizirati žene nakon drugoga poroda što su činili podvezivanjem jajovoda, obično bez znanja žena na kojima su taj zahvat provodili. Godine 1965. Portoriko je, barem po jednoj kategoriji, bio vodeća zemlja na

svijetu - imao je najveći postotak steriliziranih žena. Indija je znatno zaostajala, jer je imala samo 3% steriliziranih žena. Kad je Rockefeller imao priliku izravno kontrolirati taj proces, bez upletanja vlasti, bila je to, kao što pokazuje Portoriko, sasvim drukčija priča.¹

Prisilna sterilizacija koju je uveo John D. III. nije bila nikakva radikalna novina u njegovoj obitelji. Članovi te obitelji već su dugo Portoriko držali pogodnim ljudskim laboratorijem. Godine 1931. Rockefellerov institut za medicinska istraživanja (Rockefeller Institute for Medical Research), koji je kasnije postao Sveučilište Rockefeller (Rockefeller University), financirao je pokuse u istraživanju bolesti raka koje je provodio dr. Cornelius Rhoads. Dr. Rhoads nije bio običan znanstvenik. Kasnije je izbilo na vidjelo kako je svoje pacijente namjerno inficirao stanicama raka kako bi pratio što će se dogoditi. Trinaest takvih njegovih pacijenata je umrlo. Ti su gnusni pokusi na ljudima otkriveni, a dr. Rhoads svoje je radnje opravdavao tako što je napisao da je portorikansko stanovništvo inferiornije i da ga treba iskorijeniti. Umjesto da bude osuđen za ubojstvo, toga znanstvenika Rockefellerova instituta zamolili su da osnuje ustanovu Biološko ratovanje Američke vojske (US Army Biological Warfare) u Marvlandu u saveznoj državi Utah, a potom i u Panami, koja je kasnije nazvana Američkom komisijom za atomsku energiju (US Atomic Energy Commission). U njoj su se na zatvorenim, bolničkim pacijentima i američkim vojnicima provodili tajni pokusi zračenja.

¹ Stycos, J. M.: *Female Sterilization in Puerto Rico* (Sterilizacija žena u Portoriku), *Eugenics Quarterly*, 1, broj 1, 1954. Colby, Gerard i Dennett, Charlotte: *"Thy Will be Done: Nelson Rockefeller and Evangelism in the Age of Oil"* (I tako će biti: Nelson Rockefeller i evanđelizam u doba nafte", Trideseto poglavlje, HarperCollins, New York, 1995. Izvješće ACHE o Rhoadsovima pokusima na raku, na <http://www.seas.gwu.edu/nsarchive/radiation/>. "Funding the Eugenics Movement" (Financiranje eugeničkoga pokreta), John Cavanaugh-O'Keefe, Dvanaesto poglavlje, na: www.eugenics.watch.com.

Godine 1965., tj. nekoliko godina prije negoli će njegova politika biti uvijekječena u programu NSSM 200, John D. III. je, na konferenciji koju je u gradu Honolulu na Havajima organiziralo Vijeće za razvoj poljoprivrede (Agricultural Development Council), održao uvodni govor o samodrživom i seljačkom gospodarstvu. Zapravo, taj govor nije održao kao jedan od pozvanih sudionika konferencije, nego kao direktor organizatora konferencije - Vijeća za razvoj poljoprivrede, tj. jedne od svojih mnogobrojnih organizacija.

U tome je govoru rekao i ovo: "Ako ne možemo kontrolirati porast stanovništva, život kakav poznajemo ili, kao još važnije, život kakav bismo željeli zasigurno će polagano nestati." John D. III. odrastao je okružen eugeničarima i teoretičarima rasa - maltuzijancima iz Zaklade Rockefeller, poput Fredericka Osborna, Henryja Fairchilda i Allana Gregga. Njemu je bilo prirodno da on i drugi ljudi njegova "sloja" trebaju odlučivati o tome koji će dijelovi ljudske vrste opstati, a koji neće. Na to su gledali po prilici kao na odabir ovaca za klanje tako da u stadu ostane najbolja pasmina.

Logika njegove obitelji bila je jednostavna: zakon ponude i potražnje. Kao stoje to izrazio Jameson Taylor: "Za Rockefellere, pravilna briga o ovcama... zahtijeva samo izjednačenje ponude i potražnje. Ako ponuda, tj. ponuda hrane, vode i prostora, ne može zadovoljiti potražnju, onda ponudu treba povećati, a potražnju smanjiti. Ovaj dvokraki pristup Zaklada Rockefeller primjenjuje već dugo i vrlo učinkovito. Smanjenje ponude rješava se... primjenom napredne medicine i povećanjem uroda poljoprivrednih kultura. Problem potražnje rješava se odabirom ovaca za klanje, tj. kontrolom rađanja i pobačajem".

Za većinu Amerikanaca, a i svijeta, zamisao da bi vodeći politički krugovi Sjedinjenih Američkih Država, djelujući po nalogu nekih najbogatijih obitelji i nekih najutjecajnijih sveučilišta, namjerno promicali tajnu masovnu sterilizaciju cijelih populacijskih skupina bilo je mimo njihove mogućnosti poi-

manja. Tijekom prvih desetljeća 20. stoljeća to se zvalo eugenika - znanost o poboljšanju rasa.

Rijetki su ljudi shvaćali da su obitelji s imenima poput Rockefeller, Harriman, bankar J. P. Morgan mlađi, Mary Duke Biddle iz duhanske obitelji, Cleveland Dodge, bogati proizvođač kukuruznih pahuljica John Harvey Kellogg i Clarence Gamble iz kompanije Proctor & Gamble, već tijekom Prvoga svjetskoga rata listom potajno financirali eugeniku, većinom kao članovi Američkoga eugeničkoga društva (American Eugenics Society), preko kojega su financirali pokuse prisilnog steriliziranja "inferiornih osoba" i razne oblike kontrole stanovništva. Njihove inačice u Engleskom eugeničkom društvu (English Eugenics Society) u to su vrijeme bili, među ostalima, britanski ministar financija Winston Churchill, ekonomist John Maynard Keynes, lord Arthur Balfour i Julian Huxley, koji je kasnije, poslije Drugoga svjetskoga rata, postao prvim direktorom UNESCO-a.

Većina običnih ljudi jednostavno nije znala tko tim stvarima upravlja i kako ti upravljači, iza sve svoje plemenite retorike o demokraciji i razvitku, gledaju na većinu ljudskoga roda.

"Ljudski rak"

Broj stanovnika i s njim povezana politika hrane američke Vlade s početka sedamdesetih godina 20. stoljeća rodili su se u prostorijama Zaklade Rockefeller, u njezinu Populacijskome vijeću, u Zakladi braće Rockefeller i u šačici sličnih bogatih privatnih zaklada oslobođenih od plaćanja poreza, poput Zaklade Ford (Ford Foundation) i Zaklade Carnegie (Carnegie Foundation). Prava povijest ovih organizacija brižljivo je zakopana iza fasade velike javne filantropije. U stvarnosti, te su zaklade, oslobođene od plaćanja poreza, služile kao sredstvo za promicanje vladavine bogate moćne elite, sve više na štetu većine američkih građana i većine čovječanstva.

Jedan čovjek bio je više od 34 godine direktor Medicinskoga odjela Zaklade Rockefeller. Zvao se Allan Gregg. Taj je čovjek, gotovo nepoznat vanjskome svijetu, tijekom svoje 34 godine na čelu toga odjela, imao možda veći utjecaj na život i smrt ljudi nego Jozef Staljin i Adolf Hitler zajedno. U vrijeme odlaska u mirovinu, 1956., bio je potpredsjednik Zaklade. Njegova ideologija prožimala je tu zakladu još desetljećima poslije njegova odlaska. Bila je to ideologija maltuzijanske okrutnosti i rasističke konačnosti.

Jednom je napisao jedan članak za neki znanstveni časopis o populaciji, u kojemu je rekao: "Postoji uznemirujuća paralela između rasta raka u nekom organizmu i rasta ljudske populacije na zemaljskom ekološkom gospodarstvu". Zatim je ustvrdio da "kancerogeni zametci zahtijevaju hranu, no koliko ja znam, hranjenjem ih se nikada nije uspjelo izliječiti... Analogije toj pojavi mogu se naći na našem opljačkanome planetu".

Prevedeno na neuvijeni govor, to bi značilo: "Ljudi zagađuju, dakle, eliminiranjem ljudi eliminiraj zagađenje..." Zatim je nastavio, u jednom uratku koji je naručio jedan od najuglednijih znanstvenih časopisa u Sjedinjenim Američkim Državama, rekavši: "koliko su sirotinjske četvrti naših velikih gradova slične nekrozi tumora". A to, po njemu, "potiče hirovito pitanje: što je veća uvreda doličnosti i ljepoti, sirotinjske četvrti ili smrdljivi otpaci rastućega tumora?"²

Mračnije tajne obitelji Rockefeller

Uloga Zaklade Rockefeller u američkoj i globalnoj populacijskoj politici nije bila ni slučajna niti je bila manje bitan aspekt misije te institucije. Ta je politika bila sama srž te institucije. Ta

² Taylor, Jameson: lifeissues.net. citati iz tekstova Alana Gregga.

uloga Zaklade Rockefeller jest ključ za razumijevanje njezina kasnijeg djelovanja u revoluciji biotehnologije i biljne genetike.

Godine 1913. utemeljitelji kompanije Standard Oil Johnu D. Rockefelleru starijemu savjetovali su da svoje bogatstvo sakrije iza neke zaklade oslobođene od poreza. Te je godine američki Kongres donio prvi savezni porezni zakon, koji je razbjesnio obitelj Rockefeller i druge bogate američke obitelji, poput magnata čelične industrije Andrewa Carnegieja, koje su taj zakon nazvale nepravednom pljačkom pravedno zarađena novca. Carnegie je to jednom izrazio ovako: "Bogatstvo u rukama malog broja ljudi može biti daleko moćnija snaga za unaprjeđenje naše rase, nego kad ga se ljudima razdijeli u malim iznosima". Drugim riječima, novac mora pripadati samo bogatima, koji znaju kako ga koristiti.

John D. Rockefeller, osnivač kompanije Standard Oil Trust i prvi milijarder svijeta, osnovao je 1913. godine Zakladu Rockefeller kako bi izbjegao plaćanje poreza na svoja bogatstva. Donošenje Zakona o Američkoj narodnoj banci isplanirano je na jednom tajnom sastanku održanom na imanju obitelji Rockefeller na Jackyll Islandu (Otoku Jackyll), blizu obale savezne države Georgije, 1910. godine.

Javno izražena misija novoosnovane Zaklade Rockefeller glasila je: "...promicati boljitak čovječanstva diljem svijeta". Naravno, podrazumijevalo se da će Zaklada, tj. obitelj Rockefeller, sama odlučivati o tome što se pod "promicanjem boljika čovječanstva" podrazumijeva.

Od samoga početka Zaklada Rockefeller bila je opsjednuta idejama prorjeđivanja stada, tj. sustavnog smanjenja broja "in-

feriornih" pasmina, tj. ljudskih pasmina. Jedna od prvih stipendija te zaklade dodijeljena je 1923. Vijeću za istraživanje društvenih znanosti (Social Science Research Council), za izradbu studije o tahnikama kontrole nataliteta. Godine 1936. Zaklada je osnovala, na Sveučilištu Princeton, prvi Ured za istraživanje populacije (Office of Population Research), na čije je čelo imenovala člana Eugeničkoga društva Franka Notesteina, sa svrhom proučavanja političkih aspekata promjene broja stanovnika.

Filozofija Zaklade Rockefeller, od samoga osnutka, bila je rješavati "uzroke, a ne simptome". Naravno, jedan od "uzroka" svjetskih problema, po mišljenju obitelji Rockefeller, bila je uporna sklonost ljudske vrste, barem njezina siromašnijega dijela, ka razmnožavanju. Veći broj ljudi na svijetu znači veću mogućnost uzrokovanja problema, traženje većega dijela "velikoga kolača", koji su Rockefelleri i njihovi bogati prijatelji držali svojim bogomdanim pravom.

Još davne 1894., kada je naftno bogatstvo te obitelji bilo u svojoj početnoj fazi, otac Johna D. trećega, John D. mlađi, kao student na Sveučilištu Brown napisao je jedan esej pod naslovom: "Opasnosti od neograničenog useljavanja po Ameriku". U njemu je pisao o doseljenicima, tada većinom iz Italije, Irske i drugih europskih zemalja, koje je nazvao "smećem stranih gradova, lutalicama, protuhama, bijednicima i neradnicima... neznačicama i gotovo nimalo boljima od životinja".

"Najbolja pasmina..." **Eugenika i američka elita "vladarske rase"**

Jedan od prvih filantropskih projekata Zaklade Rockefeller, iz 1920-tih godina, bilo je financiranje Američkoga eugeničkoga društva. Eugenika je bila pseudoznanost, riječ koju je 1883.

u Engleskoj skovao Darwinov rođak Francis Galton. Temeljila se na Darwinovoj knjizi *Podrijetlo vrsta*, objavljenoj 1859. Darwin je u toj knjizi nametnuo "primjenu Malthusovih teorija na cijelo biljno i životinjsko carstvo". Malthus, koji se malo prije svoje

Margaret Sanger, bliska prijateljica obitelji Rockefeller, bila je zagriženi rasist i pobornik eugenike, koju je promovirala pod krinkom "planiranja roditeljstva".

smrti odrekao vlastite teorije o populaciji, u svome uratku iz 1798., pod naslovom *Essay on the Principles of Population* (Ogled o načelu stanovništva), ustvrdio je da se populacijske skupine šire geometrijski, dok se dostupna hrana povećava aritmetički, što dovodi do povremenih gladi i umiranja.

Golemi porast broja stanovnika i rastući životni standard, kao i porast dostupne hrane, u drugoj polovici 19. stoljeća, primjenom znanosti i tehnoloških dostignuća diljem Europe i Sjeverne Amerike, potpuno su diskreditirali maltuzijanstvo kao moguću ozbiljnu znanost. No, 1920-tih godina, Rockefeller, Carnegie i još neki neizmjereno bogati Amerikanci prihvatili su ideju maltuzijanstva u obliku "društvenog darvinizma", kojim su opravdavali svoje gomilanje bogatstva. Tvrdili su kako je to božanski dokaz da oni kao ljudi posjeduju sposobnost preživljavanja superiorne vrste, za razliku od manje sretnih smrtnika, stoje neka vrsta "preživljavanja najsposobnijih".

S tim povezani veliki projekt Zaklade Rockefeller, također iz 1920-tih godina, bilo je financiranje institucije gospođe Margaret Sanger zvane Američka federacija za planiranje roditeljstva (Planned Parenthood Federation of America), koja se u početku zvala Američka liga za kontrolu rađanja (American Birth Control League). Bilo je to rasističko udruženje koje je, pod krinkom racionalnog "planiranja obitelji", promicalo eugeniku u obliku kontrole porasta stanovništva i prisilne sterilizacije.

Prikazivana kao nesebična žena puna milosrđa, gospođa Sanger bila je predana eugeničarka, otvorena pobornica postojanja nadmoćne rase i sve do svoje smrti intimna prijateljica obitelji Rockefeller. Izrugivala se "inferiornim klasama" i bila je opsjednuta pitanjem o tome "kako ograničiti i osujetiti prekomjernu plodnost umno i tjelesno oštećenih osoba". Eugenika je, po definiciji njezinih pokrovitelja, proučavanje načina poboljšanja "kvalitete" ljudske vrste, uz smanjenje kvantitete inferiornih bića, ili, kako je to izrazila gospođa Sanger, "čimbenik kvalitete nad čimbenikom kvantitete... u rješavanju pro-

blema velikih ljudskih masa". U svojoj knjizi iz 1922., pod naslovom *The Pivot of Civilization* (Okosnica civilizacije), napisala je: "Kontrola rađanja... doista je najveći i najistinskiji eugenički program". Zbog svoje predanosti populacijskome pitanju bila je cijenjena u međunarodnim krugovima. Godine 1933. osobni liječnik Adolfa Hitlera dr. Gerhard Wagner veličao je gospođu Sanger zbog njezine gorljive rasne politike i zamolio svoje sunarodnjake Nijemce da se u nju ugledaju.

Suprotno uvriježenome mišljenju, ideja o superiornoj nordijskoj rasi nije bila fantazija samo nacističke Njemačke. Niknula je u Sjedinjenim Američkim Državama na samome početku dvadesetoga stoljeća.

Dekan prestižnoga Sveučilišta Stanford u Kaliforniji David Starr Jordan, u svojoj knjizi *Blood of a Nation* (Krv nacije) iz 1902. godine, promicao je ideju o "rasi i krvi". Tvrdio je kako je siromaštvo urođena genska osobina, kao i darovitost, te kako obrazovanje nema nikakva utjecaja - ili "to imaš" ili nemaš.

Dvije godine poslije toga institut Andrewa Carnegieja zvan Institut Carnegie osnovao je veliki laboratorij u Cold Springs Harboru na bogatome Long Islandu, izvan grada New Yorka, u kojemu su se skupljali milijuni obiteljskih stabala običnih Amerikanaca u svrhu planiranja mogućeg uklanjanja cijelih obiteljskih stabala koje se drži inferiornima. Zemlju za izgradnju toga instituta darovao je željeznički tajkun i snažni pobornik eugenike E. H. Harriman. Bila je to eugenika u stilu američke elite. Naravno, ako je idealna rasa bila visok, plavokos i plavook nordijski tip, to je značilo da se Azijate, Indijance, crnce, Hispanike i druge rase, uključujući i bolesne i retardirane, držalo inferiornima glede eugeničkoga cilja postizanja "najbolje pasmine".

Zamisao spomenutoga projekta o izradbi spomenute datoteke bila je napraviti popis krvnih stabala i pripadnike tih stabala podvrgnuti doživotnoj segregaciji i sterilizaciji kako bi se "ubila njihova krvna stabla".

Pokrovitelji toga projekta imali su cilj iskorijeniti one koje su držali "nepodobnima". Još 1911. godine Carnegie je financirao jedno istraživanje Američkoga udruženja za oplodnju (American Breeder's Association) o "najboljim praktičnim sredstvima za uklanjanje nasljedne osnove u ljudskoj populaciji".

Najveći donator za projekte eugenike ubrzo je postala Zaklada Rockefeller. Ulagala je stotine tisuća dolara u razne eugeničke i populacijske projekte, od Američkoga eugeničkoga društva preko Cold Spring Harbora do Američkoga udruženja za oplodnju.

Jedan od istaknutijih članova Američkoga eugeničkoga društva s početka dvadesetih godina 20. stoljeća bio je dr. Paul Bowman Popenoe, specijalist za spolne bolesti pri Američkoj vojsci iz Prvoga svjetskoga rata, koji je napisao udžbenik pod naslovom *Applied Eugenics* (Primijenjena eugenika). Ukratko, taj je specijalist rekao: "Prva metoda koja se nameće jest smaknuće... Njezina vrijednost za održanje standarda rase ne smije se podcijeniti". Zatim elokventno zagovara "uništenje pojedinaца nekom prirodnom nepogodom, poput prevelike hladnoće ili bakterije ili tjelesnog nedostatka". U svojoj knjizi govori o, po njegovoj procjeni, 5 milijuna Amerikanaca koji će prije ili kasnije završiti u umobolnicama i o "još pet milijuna intelektualno defektnih, s prosječnom inteligencijom manjom od 70%, koji će, u mnogim slučajevima, biti opterećenje rase, a ne njezino bogatstvo". Knjiga je bila namijenjena biranim elitnim čitateljima.

Taj njegov radikalni pristup neki su držali malo previše prijepornim, ali već 1927. godine američki je Vrhovni sud, u sporu *Buch protiv Bella*, odlukom suca Olivera Wendella Holmesa, presudio da je program prisilne sterilizacije savezne države Virginije ustavan. Sudac Holmes u svojoj je presudi napisao: "Bolje je za cijeli svijet ako društvo, umjesto da čeka smaknuće degeneriranog potomstva zbog kriminala ili da takvo potomstvo prepusti umiranju od gladi zbog njegove imbecilnosti,

može onima koji su očito nesposobni spriječiti produljenje njihove vrste... Dosta su tri naraštaja imbecila".

Ta presuda Vrhovnoga suda iz 1927. godine širom je otvorila vrata steriliziranju tisuća američkih građana ili nekom drugom obliku njihova progona kao ljudske podvrste. U jednoj umobolnici u saveznoj državi Illinois pacijentima su davali mlijeko krava za koje se znalo da boluju od tuberkuloze, u uvjerenju da će genetski snažne osobe biti na to mlijeko imune. Savezna država Kalifornija sterilizirala je 9.782 osobe, od kojih su većina bile žene koje se držalo "lošim ženama". Mnoge od njih život je bio nagnao u prostituciju.³

Mnogo godina poslije toga, na suđenju u Niirnbргу, nacisti su u svoju obranu navodili Holmesove riječi. Ne čudi što su ti navodi za poslijeratni svijet bili uzaludni. Rockefellerov propagandni stroj sve je njihove navode zakopao. Uvjete mira i istinu o ratu određivali su pobjednici.

"Bobu treba reci bob..."

Zanos obitelji Rockefeller eugenikom iz 1920-tih godina nije se zaustavio na američkim obalama. Novac Zaklade Rockefeller igrao je tijekom 1920-tih godina presudnu ulogu u financiranju njemačke eugenike. Počevši od ranih mjeseci 1922. pa do 1926. Zaklada Rockefeller je, preko svoga ureda u Parizu, donirala nevjerojatnih 410.000 dolara stotinama njemačkih znanstvenika s područja eugenike. Godine 1926. donirala je impre-

³ Crass, Peter: *Carnegie*, John Wiley & Sons, 2002. Richmond, Mike: "Margaret Sanger's Eugenics" (Eugenika Margarete Sanger), u časopisu *Life Advocate*, svezak XII., broj 10, siječanj/veljača 1998. Popenoe, dr. Paul: "Eugenic Sterilization" (Eugenička sterilizacija), u časopisu *Birth Control Review*, travanj 1933. Cavanaugh-O'Keefe, John: *Introduction to Eugenics* (Uvod u eugeniku), American Life League, na: www.ewtn.com.

sivnu svotu od 250.000 dolara za osnivanje berlinskoga Instituta za psihijatriju Kaiser Wilhelm. To bi danas, 2005., bilo jednako svoti od 26 milijuna dolara, što je bio nevjerojatan iznos, osobito u Njemačkoj, koja je dvadesetih godina bila poharana weimarskom hiperinflacijom i ekonomskom krizom. Novac Zaklade Rockefeller činio je glavninu sredstava njemačkih eugeničkih istraživanja i usmjeravao je ta istraživanja.

Kao što su američki znanstvenik Edwin Black i drugi već dokumentirali, vodeći psihijatar u Institutu za psihijatriju Kaiser Wilhelm u to je vrijeme bio Ernst Rudin, čovjek koji je napravio blistavu karijeru kao arhitekt sustavnoga eugeničkoga programa Adolfa Hitlera. Godine 1932., Rudin, kojega je financirala obitelj Rockefeller, imenovan je predsjednikom Svjetskoga udruženja eugeničara. Platforma toga udruženja otvoreno je zagovarala ubijanje ili steriliziranje ljudi koji su, zbog svoga nasljeđa, "teret za državu".

Velikodušnost Zaklade Rockefeller prema njemačkim znanstvenicima u to vrijeme, očito, nije imala granica. Godine 1929., usred velikoga sloma američke burze i usred ekonomske krize u Njemačkoj, Rockefeller je Institutu Kaiser Wilhelm, u svrhu istraživanja mozga, dao donaciju od 310.000 dolara, a to je bila samo prva u nizu donacija koje su uslijedile kasnije.

Višestruko nadareni gospodin Rudin bio je u to vrijeme i direktor istraživanja mozga u tome institutu, u kojemu je radio i američki eugeničar Hermann J. Muller, također financiran Rockefellerovim novcem. Kasnije je otkriveno da je taj institut dobivao "po 150 do 200 mozgova" žrtava nacističkoga programa eutanazije iz Brandenburga. Istraživanje mozga bilo je dijelom nacističkih pokusa na Židovima, ciganima, umno retardiranima i na drugi način "defektnima". Rockefellerov novac u Njemačkoj financirao je eugeniku u pravom smislu riječi.

Rudin je ujedno bio i čelni čovjek nacističkoga programa prisilne eugeničke sterilizacije i glavni arhitekt nacističkoga Zakona o sterilizaciji iz 1933. Od „der Führera“, tj. Adolfa Hi-

tlara, dobio je dva odličja za svoj doprinos njemačkoj eugenici, tj. čišćenju njemačke rase. Po Zakonu o sterilizaciji, oko 400.000 Njemica i Nijemaca s dijagnozom manične depresije ili shizofrenije prisilno je sterilizirano, a mnoga hendikepirana djeca jednostavno su ubijena. Rudin je od svojih kolega dobio prikladan nadimak - *Reichführer za sterilizaciju*.

Sam Hitler bio je veliki ljubitelj američke eugenike i u svojoj knjizi *Mein Kampf* 1924., u kojoj je hvalio američke doprinose na području eugenike, napisao je: "Danas postoji jedna zemlja u kojoj su vidljivi barem mali pomaci u smjeru bolje zamisli useljavanja. Naravno, to nije naša uzorna Njemačka Republika, nego Sjedinjene Američke Države". Nekoliko godina kasnije napisao je pismo američkome eugeničaru Madisonu Grantu kako bi osobno pohvalio Grantovu knjigu iz 1916., naslovljenu: *The Passing of the Great Race* (Odlazak velike rase). Grant je u toj knjizi, između ostaloga, napisao da "naperi oko preživljavanja male djece među nižim slojevima često rezultiraju ozbiljnim narušavanjem rase". Hitler je nedvojbeno u Grantu, jednome od utemeljitelja Američkoga eugeničkoga društva, prepoznao srodnu dušu.

Do 1940. godine tisuće njemačkih građana - stanovnika domova za starije osobe i mentalnih institucija - sustavno je ubijeno plinom. Upravo onako kako je to Popenoe dvadeset godina ranije zagovarao za Sjedinjene Američke Države, ali s vrlo ograničenim uspjehom. Negdje 1940., odmah nakon povratka s obilaska njemačkih instituta za eugeniku, Leon Whitney, izvršni tajnik Američkoga eugeničkoga društva koje je financirao Rockefeller, o nacističkim je pokusima izjavio: "Dok smo se mi šuljali kao mačke... Nijemci su bobu rekli bob".

U svibnju 1932. Zaklada Rockefeller poslala je brzojav svoje Uredi u Parizu, koji je Rockefellerov novac iz Amerike pothitno dostavljao u Njemačku. Brzojav je glasio:

„U LIPNJU SASTANAK IZVRŠNOGA ODBORA: DEVEĆ TI-
SUĆA DOLARA TIJEKOM TRI GODINE ANTROPOLOŠKO-

ME INSTITUTU KWG ISTRAŽIVANJE BLIZANACA I POSLJEDICA PO KASNIJE NARAŠTAJE SUPSTANCA TOKSIČNIH PO NASLJEDNU OSNOVU."

Bilo je to godinu dana prije nego što je Hitler postao kancelarom. Skraćenica KWG odnosila se na Institut Keiser Wilhelm za antropologiju, ljudsko nasljeđe i eugeniku, iz Berlina. Istraživanje nasljedne osnove trajat će i tijekom Trećega Reicha, a bit će financirano novcem Zaklade Rockefeller.

Direktor njemačkoga instituta za eugeniku u Berlinu bio je Otmar Freiherr von Verschuer. Njegovo istraživanje na blizancima davno prije toga bio je san američkih pobornika eugenike. To je istraživanje trebalo pridonijeti unaprjeđenju njihovih teorija o nasljedstvu. Godine 1942., u njemačkom nacističkom časopisu za eugeniku *Der Erbarzt*, von Verschuer je, kao urednik toga časopisa, zagovarao "potpuno rješenje židovskoga problema". Godine 1936., dok je još uvijek dobivao Rockefellerov novac, pozvan je u Frankfurt na čelo novoosnovanoga Instituta za genetiku i rasnu higijenu pri Sveučilištu u Frankfurtu. Taj je institut, kao najveći takve vrste, bio nadležan za prisilne medicinske programe eugenike i rasne higijene.

Dr. Josef Mengele, koji je od svibnja 1943. bio na čelu pokusa na ljudima u koncentracijskom logoru Auschwitz, bio je dugo godina von Verschuerov asistent. Kad je Mengele, koji je zbog svojih smrtonosnih pokusa na zatočenicima dobio nadimak "anđeo smrti", postavljen u Auschwitz, von Verschuer je bio oduševljen. Njihov "znanstveni" rad mogao se u Auschwitzu odvijati bez ikakvih ograničenja. U to je vrijeme Njemačkome znanstvenom društvu napisao: "Moj asistent dr. Josef Mengele (doktor medicine, doktor znanosti) pridružio mi se u ovoj grani znanosti. Sada je na položaju Hauptsturmführera (kapetana) i logorskoga liječnika u Koncentracijskom logoru Auschwitz. Antropološka ispitivanja najrazličitijih rasnih skupina u ovoj logoru provode se s dopuštenjem SS Reichsführera (Himmlera)".

Zaklada Rockefeller, koja nikada ne stavlja načela ispred pragmatike, prestala je financirati većinu nacističkih eugeničkih istraživanja tek nakon nacističke invazije na Poljsku, 1939. Tada je već bilo jasno što je, tijekom razdoblja od više od 15 godina, postignuto Rockefellerovim novcem. Čovjek koji je, zahvaljujući svome položaju, bio intimno povezan sa svakim korakom na tome prokletome putu financiranja nacističkih eugeničkih projekata bio je direktor Medicinskoga odjela Zaklade Rockefeller Alan Gregg. Njegov je odjel bio zadužen za financiranje raznih projekata instituta Kaiser Wilhelm.

Druga ključna osoba bio je Raymond B. Fosdick, koji je 1936. godine postao predsjednikom Zaklade Rockefeller, a bio je vjerojatno najvažnija osoba u Američkome eugeničkome društvu. Godine 1924. taj je čovjek napisao osobno pismo Johnu D. Rockefelleru starijem, u kojemu se založio za to da njegova zaklada financira eugenički rad gospođe Margaret Sanger, tj. njezin projekt kontrole rađanja. U tome je pismu napisao: "Vjerujem da je problem broja stanovnika jedna od velikih pogibelji budućnosti i ako se ne učini nešto od onoga što ovi ljudi predlažu, svojoj ćemo djeci ostaviti svijet u kojemu će borba za hranu i osnovna životna sredstva biti daleko žešća od bilo čega što danas postoji".

Ostavivši Mengelea s njegovom poslovičnom torbom, von Verschuer je pobjegao iz Berlina prije kraja rata i tako izbjegao suđenje u Ntirnbergu. Godine 1946. pisao je svome starome prijatelju u Kaliforniji, eugeničaru u Američkoj vojsci Paulu Popenoeu, koji mu je u razrušenu poslijeratnu Njemačku poštom slao kakao i kavu. Stari prijatelji nacista iz Amerike uspjeli su sprati von Verschuerovu prošlost iz Auschwitz, gdje su na vrijeme uništeni svi dokumenti o njemu.

Godine 1949. doktor iz Auschwitz Otmar Freiherr von Verschuer imenovan je dopisnim članom Američkoga društva za ljudsku genetiku. Bila je to nova organizacija koju su 1948.

osnovali vodeći eugeničari kako bi se sakrili iza toga novoga, ne tako okaljanoga termina - genetika.

Članstvo u Američkome društvu za ljudsku genetiku von Verschueru je osigurao jedan drugi Nijemac i stari kolega eugeničar dr. Franz J. Kallmann, koji je ranije s Ernstom Rudinom radio na "genetskoj psihijatriji". Dio novoga ruha u koji su upakiravali vodećega nacističkoga eugeničara von Verschuera bio je i položaj koji je poslije rata dobio u novoosnovanome Uredu za ljudsko nasljeđe u Kopenhagenu. Zaklada Rockefeller osigurala je novac za osnivanje toga novoga ureda u Danskoj, u kojemu se, u većoj tišini, mogla nastaviti ista stara eugenička djelatnost.⁴

Populacijsko vijeće Johna D. Rockefellera III. i "kriptoeugenika"

Temelj opsjednutosti Johna D. Rockefellera III. prenapućenošću svijeta bila je eugenika. Zahvaljujući njegovu golemom utjecaju i neizmjernoj financijskoj moći kojom je, preko Zaklade Rockefeller, financirao znanstvena istraživanja, ta će opsjednutost imati neizrecive posljedice još generacijama poslije njegove smrti.

⁴ Messall, Rebecca: "The Long Road to Eugenics: From Rockefeller to Roe vs Wade" (Duga cesta do eugenike: od Rockefellera do slučaja Roe protiv Wadea), *War Against the Weak: Eugenics and America's Campaign to Create a Master Race*, 2003. Također: Seidelman, dr. William E.: *Science and Inhumanity: The Kaiser Wilhelm/Max Planck Society*, e-časopis *IfNot Now*, svezak 2, zima 2000. www.baycrest.org/journal/ifhot01w.html. Black, Erwin: "US Eugenics, Nazis and the California Connection" (Američka eugenika, nacisti i kalifornijska veza), 9. studenoga 2003., *San Francisco Chronicle*. Qingley, Margaret: "The Roots of the I.Q. Debate: Eugenics and Social Control" (Korijeni rasprave o kvocijentu inteligencije: eugenika i kontrola društva), *The Public Eye*, ožujak 1995. www.publiceye.org/magazine/v09nl/eugenics.html. Toner, Ed: "The Study of Eugenics" (Studija o eugenici), 26. travnja 2003. www.originaldissent.com/forums/archive/index.php/t-6346.htm.

John D. III. bio je, gotovo kao majčinim mlijekom, zadojen mračnom Malthusovom pseudoznanošću i strahovima od rasta stanovništva. Godine 1928., kad je bio na četvrtoj godini studija na elitnome Sveučilištu Princeton, njegov otac John D. Rockefeller mlađi imenovao ga je u odbor obiteljske organizacije za kontrolu nataliteta zvane Ured za društvenu higijenu. Njegov mentor na Sveučilištu Princeton, profesor ekonomije Frank Fetter, bio je član Američkoga eugeničkoga društva. Profesor Fetter poučavao je svoje studente o tome kako "demokracija povećava mediokritetske, a smanjuje izvrsne crte ljudskoga roda...".

John D. Rockefeller III., utemeljitelj Populacijskoga vijeća i gorljivi pobornik eugenike izravno je odgovoran za više uništenih života nego Hitler, Mao Ce Tung i Staljin zajedno. Naravno, njemu se više sviđala anonimnost.

Godine 1931. John D. Rockefeller III. postao je i članom Odbora Zaklade Rockefeller. U tome tijelu, eugeničari poput Raymonda Fosdicka i Fredericka Osborna poticali su njegovo zanimanje za kontrolu nataliteta, tj. rasta stanovništva. Godine 1934., tj. godinu dana nakon Hitlerova dolaska na vlast, ocu je napisao da svoju energiju želi posvetiti problemu populacije.

Godine 1952. bio je spreman dati svoj veliki životni doprinos, kako je to sam nazvao, "jednome od svjetskih problema". Iznosom od 1.400.000 dolara vlastita novca i novca Zaklade Rockefeller osnovao je u New Yorku Populacijsko vijeće sa svrhom promicanja istraživanja opasnosti od "prenapučenosti" i s njome povezanih pitanja. Tijekom sljedećih 25 godina to će vijeće potrošiti vrtoglava 173 milijuna dolara na smanjenje broja stanovnika diljem svijeta. Tako će postati daleko najmoćnijom organizacijom za promicanje eugeničkih projekata na svijetu. Među omiljenim projektima toga vijeća bilo je financiranje istraživanja i razvoja kontracepcijskoga sredstva IUD u Norplantu i francuske tablete za pobačaj RU-486.

Godine 1952. John D. Rockefeller III. okupio je skupinu znanstvenika na imanju svoje obitelji u Williamsburgu u saveznoj državi Virginiji, i to pod pokroviteljstvom Nacionalne akademije znanosti, kako bi tome skupu dao kvaziznanstvenu aureolu. Predsjednik Akademije dr. Detlev Bronk bio je naklonjen projektu kontrole stanovništva. Na tome se skupu promicala ista nepatvorena eugeničko-rasna ideologija, samo ovoga puta pod krinkom gladi i populacijskih problema na svijetu.

Prvim direktorom novoosnovanoga Rockefellerova Populacijskoga vijeća postao je stari obiteljski prijatelj i vodeći eugeničar Frederick Osborn, koji je sve do potkraj 1960-tih godina ostao središnjom figurom toga vijeća.

Rockefeller je 1952., kada je odlučio osnovati Populacijsko vijeće, pažljivo izbjegao termin "eugenički". Novi termini za istu politiku, uz daleko veća sredstva uložena diljem svijeta,

nakon 1952., bit će "kontrola stanovništva" i "planiranje obitelji". Stari izrazi "rasna čistoća" i "eliminacija inferiornih" pothit su promijenjeni. Ali, eugenički vuk nije poslije rata promijenio ćud. Naprotiv, pod vodstvom Populacijskoga vijeća Johna D. Rockefellera III. postao je daleko ubojitijim.

Tako je Rockefeller svoju obeščašćenu ideologiju o eugenici rasa i klasa lukavo zapakirao u "kontrolu stanovništva". Nije se usredotočio na siromašne američke doseljenike ni na američku mentalno retardiranu populaciju. Svoje je projekte usmjerio prema stanovnicima svih zemalja u razvoju, tom nepreglednom moru ljudskoga roda koji je stajao između obitelji Rockefeller i ostvarenja njihovih ambicioznih poslijeratnih projekata* o stvaranju "novoga američkoga stoljeća".

Stratezi oko Rockefellerovih organizacija za eugeniku jasno su krenuli putem ostvarenja onih istih projekata kakve su bili zacrtali Von Verschuer i nacistički čopor eugeničara. Ali ovoga puta pod vlastitom strategijom koju su nazvali "kriptogene- tikom".

U vrijeme McCarthyjeve kampanje "straha od crvenih", koja se u Sjedinjenim Američkim Državama događala 1950-tih godina, bezbroj nedužnih intelektualaca i njihovih karijera uništeno je tako što su proglašavani "kriptokomunistima", tj. ljudima koji duboko skrivaju svoja komunistička uvjerenja dok istodobno rade na podrivanju američkoga sustava. Potkraj 1950-tih godina dr. Carlos R. Blacker, bivši predsjednik Engleskoga eugeničkoga društva, predložio je sljedeće: "Društvo treba nastojati postići eugeničke ciljeve manje vidljivim sredstvima, to jest, politikom kriptoeugenike, koja se očito pokazala uspješnom u Američkome eugeničkome društvu". Blacker je bio blizak prijatelj predsjednika Populacijskoga vijeća Fredericka Osborna.

Godine 1960. Englesko eugeničko društvo prihvatilo je Blackerov prijedlog i usvojilo rezoluciju u kojoj je stajalo: "Djelatnosti Društva na području kriptoeugenike moraju se provoditi

oštro, a Društvo mora posebno nastojati povećati novčanu pomoć od Udruženja za planiranje obitelji (engleski ogranak organizacije gospođe Sanger "Planirano roditeljstvo", nap. aut.) i od organizacije Međunarodne federacije za planiranje roditeljstva te uspostaviti veze s Društvom za proučavanje ljudske biologije..."

Arhitekt američkoga prepakiranja elitističke eugenike u novo ruho zvano kontrola stanovništva bio je Rockefellerov prijatelj i uposlenik Frederick Osborn, prvi predsjednik Populacijskoga vijeća Johna D. Rockefellera III. i jedan od osnivača Američkoga eugeničkoga društva i njegov predsjednik do 1952., kada je prešao na položaj predsjednika Populacijskoga vijeća.

Poslije Drugoga svjetskoga rata postojao je jedan problem - naziv "eugenika" bio je u glavama ljudi povezan s nacističkim programima istrijebljenja određenih rasa, selekcijom više rase i drugim zločinima nad ljudima.

U jednom članku objavljenom 1956. u časopisu *Eugenics Review*, Osborn je taj problem *izrazio* ovako: „U nekim je krajevima i sama riječ eugenika okaljana... Moramo se zapitati gdje smo pogriješili". Sam je imao spreman odgovor na to: ljudi su iz nekog razloga odbijali prihvatiti činjenicu da su "drugorazredni" u usporedbi s Osbornom, Rockefellerom, Sangerovom i njima sličnim pripadnicima "boljega sloja". Osborn je to izrazio ovako: "Propustili smo uzeti u obzir osobinu koja je gotovo univerzalna i vrlo duboko ukorijenjena u ljudskoj prirodi. Ljudi jednostavno nisu spremni prihvatiti zamisao da je genetska baza na kojoj je oblikovan njihov karakter inferiorna i da se ne bi trebala ponoviti u sljedećemu naraštaju... Ne žele prihvatiti zamisao da su oni općenito drugorazredni soj..."

Stoga je predložio promjenu pakiranja. Masovni marketing za eugeniku mora se provoditi pod novom i drukčijom krinkom. Umjesto govora o eliminiranju "inferiornih" ljudi prisilnom sterilizacijom ili kontrolom nataliteta, za brojnost i kvalitetu obitelji primjenjivat će se izraz "slobodan izbor". Već početkom

1952., pridruživši se Johnu D. Rockefelleru u Populacijskome vijeću, Osborn je u kontracepciji i masovnoj edukaciji vidio golem potencijal za eugeniku, koju je svesrdno promicao u obliku "slobodnog izbora".

Opet u časopisu *Eugenics Review*, Osborn je napisao: "Zasjenjujući budući rad Populacijskoga vijeća i Zaklade Rockefeller na kontroli stanovništva, postoji, jamačno, mogućnost da se... pritiscima dade bolji smjer (za kontrolu nataliteta, nap. aut.) i da se postignu rezultati kod većine stanovništva, umjesto kod manjine". A kada ti pritisci budu davali rezultate, dodao je Osborn, ljudi će vjerovati kako sami odlučuju o tome da nemaju djece "ako se planiranje obitelji proširi na sve pripadnike stanovništva i ako učinkovita kontracepcijska sredstva budu svima dostupna". Ovo je napisao 13 godina prije uvođenja široke primjene pilula za kontracepciju.

Zatim je počeo zagovarati uvođenje sustava, kako ga je sam nazvao, "nesvjesne dragovoljne selekcije". Obične ljude vodit će se putem eugenike i prorjeđenja rasa a da neće biti ni svjesni kamo idu ni što čine. Tvrdio je da se ljude može pridobiti za "dragovoljni" izbor, tj. pristanak, isticanjem ideje o "željenoj djeci". Rekao je: "Svoje prijedloge temeljit ćemo na želji da se djeca rađaju u obiteljima u kojima će se o njima brinuti s ljubavlju i odgovornosti". Na taj će način, tvrdio je, eugenički pokret konačno krenuti prema svome visokome cilju koji joj je postavio Galton", tj. prema stvaranju superiorne rase i smanjenju broja pripadnika inferiornih rasa.

Za javnost, Osborn je predstavljao osobu koja poslijeratnu eugeniku čisti od ranijega rasizma. To je bila fasada. U stvarnosti, on je vrlo učinkovito primjenjivao rasizam na stotine milijuna ljudi tamnije boje kože, stanovnike zemalja Trećega svijeta. Istodobno je potajno, od 1947. do 1956., bio na položaju predsjednika zloglasne organizacije pristaša nadmoći bijele rase zvane Pioneer Fund (Zakladapionira, tj. prvih doseljenika, koji su, naravno, bili bijelci, nap. prev.). Prema jednome članku iz

New York Timesa od 11. prosinca 1977., ta je organizacija, među ostalim projektima, "podupirala visoko kontroverzno istraživanje desetaka znanstvenika koji su vjerovali da su crnci genetski manje inteligentni od bijelaca". Jedan od primatelja novca Zaklade Pioneer bio je profesor Sveučilišta Stanford i dobitnik Nobelove nagrade William Schocklev, koji je zagovarao prisilnu sterilizaciju svih osoba čiji je kvocijent inteligencije manji od 100. Od Osbornove Zaklade Pioneer dobio je više od milijun dolara za svoja istraživanja.

U vrijeme kada je napisao riječi kojima je zagovarao "nesvjesnu dragovoljnu selekciju" Osborn je još uvijek bio tajnik Američkoga eugeničkoga društva i predsjednik Rockefellerova novoutemeljenoga Populacijskoga vijeća. John D. Rockefeller III. bio je predsjedavajući toga vijeća, eugeničar sa Sveučilišta Princeton Frank Notestein bio je član upravnoga odbora, a kasnije predsjednik Vijeća.⁵

O, zdravo, Dolly...

Osborn, član Odbora Zaklade Rockefeller i blizak prijatelj obitelji Rockefeller, bio je svesrdan pobornik potpore Zaklade Rockefeller nacističkim pokusima na području eugenike. Taj potomak bogate američke obitelji vlasnika željeznica, koji je 1910. godine diplomirao na elitnome Sveučilištu Princeton, na kojemu se kasnije školovao i John D. Rockefeller III., bio je

⁵ Symonds, Richard i Carder, Michael: *The United Nations and the Population Question* (Ujedinjeni narodi i populacijsko pitanje), objavilo Populacijsko vijeće, McGrawHill, New York, 1973. Osborn, Frederick: "Galton and Mid-Century Eugenics" (Galton i eugenika sa sredine stoljeća), u *Eugenics Review*, svezak 48, broj 1, 1956. Knjižnica Američkoga filozofskoga društva (American Philosophical Society Library): "Sources in the Study of Eugenics #1" (Izvori za proučavanje eugenike, broj 1), *The Mendel Newsletter*, broj 14, lipanj 1977. Cavangh-O'Keefe, John: *Introduction to Eugenics* (Uvod u eugeniku), American Life League, na www.ewtn.com.

pripadnik bogatoga američkoga visokoga sloja, sloja koji je u javnosti izbjegavao sebe zvati slojem. Pod parolom filantropije, Osborn će slijediti politiku koju su njegovi imućni prijatelji osmislili radi očuvanja svoje hegemonije i kontrole društva.

Godine 1937. hvalio je "nacistički eugenički program kao 'najvažniji eksperiment u povijesti čovječanstva'". Godinu dana poslije toga oplakivao je činjenicu da se široka javnost, kako mu se činilo, opire "izvršnome programu sterilizacije u Njemačkoj zbog nacističkoga podrijetla toga programa". Osborn i Zaklada Rockefeller dobro su znali u koju svrhu šalju novac u Treći Reich, iako su kasnije licemjerno zaniijekali da su to znali. Znao je to i John D. Rockefeller III.

Čak 1946., dobrano poslije završetka rata i sablasnih otkrića o pokusima na ljudima u Auschwitzu i u drugim koncentracijskim logorima, Osborn je, kao predsjednik Američkoga eugeničkoga društva, u časopisu *Eugenics News* objavio takozvani "Manifest genetičara", pod naslovom "Genetsko poboljšanje svjetskoga stanovništva".

Godine 1968. objavio je knjigu pod naslovom *The Future of Human Heredity: An Introduction to Eugenics in Modern Society* (Budućnost ljudskoga nasljeđa: uvod u eugeniku u modernome društvu). Njegov nominalni šef i štićenik na području populacijske eugenike, predsjedavajući Populacijskoga vijeća John D. Rockefeller III. u to se vrijeme pripremao zauzeti položaj čelnoga čovjeka Komisije američkoga predsjednika za probleme populacije.

U toj je knjizi naveo novija istraživanja koja pokazuju da je manje inteligentne žene moguće privoljeti na dragovoljno smanjenje broja poroda, rekavši: "Smanjenje broja poroda na ovoj razini bio bi važan doprinos smanjenju učestalosti gena koji pridonose mentalnim poremećajima". Zatim je dodao: "Ciljevi eugenike najvjerojatnije će se postići pod nekim drugim imenom, a ne pod imenom eugenike". Ukratko, primjenom taktike kriptoeugenike.

Kao nagovještaj kasnije rasprave o kloniranju ljudi i naširoko reklamirane ovce Dolly, Osborn je uvelike hvalio Hermanna J. Mullera i kolegu Ernsta Rubina iz Njemačke, koji je tijekom tridesetih godina 20. stoljeća primao Rockefellerov novac za svoja eugenička istraživanja. Citirajući Mullera napisao je: "Bilo bi, uostalom, daleko lakše i razumnije proizvesti potpuno *de novo* novog čovjeka, iz dobro odabranih sirovina, nego sve bijedne smrtnike pokušavati pretvoriti u ljudski oblik". Hvalio je i Mullerov prijedlog za osnivanje banaka sperme kako bi se "sperma visoko kvalitetnih donatora učinila dostupnom". Već su se tada vodile rasprave o provedbi genetske revolucije.

Rockefellerovo Populacijsko vijeće davalo je donacije vodećim sveučilištima, uključujući i Ured za populaciju Sveučilišta Princeton. Na čelu toga ureda bio je Rockefellerov eugeničar i dugogodišnji Osbornov prijatelj Frank Notestein, koji je 1959. godine postao predsjednikom Rockefellerova Populacijskoga vijeća, odakle je promicao pseudoznanost zvanu demografijom. Imao je zadaću izrađivati zastrašujuće statističke prognoze o tome kako će svijet preplaviti narodi tamnije boje kože, čime se željelo pripremiti ljude da prihvate programe za kontrolu nataliteta na međunarodnoj razini. U financiranje raznih znanstvenih projekata Populacijskoga vijeća ubrzo se uključila i Zaklada Ford, dajući tim projektima aureolu akademske razine i, iznad svega, novac.

Godine 1952., dakle, iste godine kada je John D. Rockefeller III. osnovao svoje Populacijsko vijeće na čelu s Osbornom, Margaret Sanger je, novcem Zaklade Rockefeller, osnovala svjetsku inačicu svoje organizacije zvane Američka federacija za planiranje roditeljstva. Tu novu svjetsku organizaciju nazvala je Međunarodnom federacijom za planiranje roditeljstva (International Planned Parenthood Federation, skraćeno IPPF). Gospođa Sanger upoznala je Johna D. Rockefellera III. 1947. godine i već ga je tada uvjerila u žurnost promicanja kontrole nataliteta na masovnoj razini.

Nakon što je početna sredstva za pokretanje Međunarodne federacije za planiranje roditeljstva osigurao Rockefeller, ubrzo su tu njezinu instituciju počele podupirati velike kompanije, među kojima su bile kompanije DuPont, US Sugar, banka Davida Rockefellera Chase Manhattan Bank, kompanije Newmont Mining Co., International Nickel, RCA, Gulf Oil i druge istaknute kompanije. Krema američke poslovne i bankarske elite zbijala je redove iza Rockefellerove vizije kontrole stanovništva globalnih razmjera.

Tako je kontrola stanovništva u nekim američkim elitnim krugovima dolazila u modu već pedesetih godina 20. stoljeća, dakle, niti deset godina nakon što su otkriveni eugenički pokuši u Auschwitzu. To je dokaz koliko je američki ustroj, osobito obitelj Rockefeller, sposoban oblikovati javno mišljenje i manipulirati strahovima od navodnih strahota što će ih prouzročiti gladne mase i siromašni seljaci diljem svijeta, koji će Amerikancima oteti njihov životni standard ili prouzročiti nešto još gore od toga.

Šezdesetih godina 20. stoljeća prijatelj obitelji Rockefeller i bogati zaštitnik kontrole stanovništva Hugh Moore osnovao je Hitnu kampanju za svjetsko stanovništvo (World Population Emergency Campaign), uz pomoć novca kompanije DuPont, koja je kasnije postala glavnim promicateljem genetske revolucije u poljoprivredi. Kampanjom je rukovodio tadašnji predsjednik Svjetske banke, a glavni joj je cilj bio stvoriti i ojačati strahove Prvoga svijeta od eksplozije stanovništva u zemljama Trećega svijeta. Među Amerikancima, koji nisu bili svjesni što se događa, dodatni poticaj osigurala je revolucija Fidela Castra na Kubi iz 1958. godine. Argument koji su u američkim masovnim medijima promicali krugovi oko Populacijskoga vijeća bio je jednostavan i učinkovit: prenapučenost u siromašnim zemljama u razvoju dovodi do gladi i do sve većeg siromaštva, što je plodno tlo za komunističku revoluciju. I tome slično...

Jedan od braće Rockefeller, Laurance, osnovao je 1958. godine Zakladu za očuvanje (Conservation Foundation), kojoj je sam bio na čelu, kao nadopunu Populacijskome vijeću svoga brata Johna D. Te dvije institucije bile su ujedinjene oko neizgovorene teme, tj. oko toga da se prirodna bogatstva moraju očuvati, što je značilo da ih se ne smije prepustiti manjim tvrtkama ni osobama, kako bi ih mogle prigrabiti birane svjetske korporacije. Bila je to strategija politike nijekanja prava drugima, pod krinkom očuvanja prirodnih bogatstava.

Već 1961., u jednom govoru na konferenciji Organizacije za hranu i poljoprivredu UN-a, John D. Rockefeller III. je rekao: "Po mome mišljenju, kontrola stanovništva po važnosti je odmah iza kontrole nuklearnog oružja kao golemi problem današnjice". Porast stanovništva, lakonski je izjavio, "uništava čovjekova dostignuća na području njegovih uzvišenijih potreba".

Lobby za kontrolu stanovništva, koji će kasnije osmisлити Kissingerov projekt NSSM 200, konsolidirao se oko donacija, stipendija i osoba Zaklade Rockefeller. Pripremao se za globalni napad na "inferiorne ljude", pod nazivima kao što su "izbor", "planiranje obitelji" i "sprječavanje opasnosti od 'prenapućenosti'" - mit koji su proizveli njihovi trustovi mozгова kako bi birače uvjerali u žurnost postizanja tih ciljeva.⁶

⁶ Messall, Rebecca, op. cit.; Meehan, Mary: *Secret war against the poor* (Tajni rat protiv siromašnih), na: www.catholic.net. 21. siječnja 1996. www.eugenics-watch.com. Banvan, Will: "The New World Order Visions of the Rockefellers" (Rockefellerova vizija novoga svjetskoga poretka), u *Nexus Magazine*, svezak 11., broj 2 (vejičja-ožujak 2004.). www.nexusmagazine.com. Izvješće predsjedniku Nixonu nosilo je naslov: Rockefeller, John D. III.: "Report of the Commission on Population Growth and the American Future" (Izvješće Komisije za porast stanovništva i budućnost Amerike). American Philosophical Society: "Frederick Henry Osborn Papers, 1903 - 1908." Ms. Coll, 24, Philadelphia, www.amphilsoc.org/library/mole/o/osborn.htm.

Od eugenike do ljudske genetike...

Bivši nacistički znanstvenik i kolega Ernsta Rubina, koji je poslije Drugoga svjetskoga rata pomogao rehabilitirati njemačkoga eugeničara Otmara Freiherra von Verschauera i izborio mu ugled i ulazak u američku znanstvenu zajednicu, bio je dr. Franz J. Kallmann, njemački znanstvenik koji je Njemačku napustio 1936. godine, kada je otkriveno da je dijelom Židov.

Frederick Osborn, bogataš koji je diplomirao na Sveučilištu Princeton i utemeljitelj Američkoga eugeničkoga društva. Godine 1952., sa svojim prijateljem Johnom D. Rockefellerom III., bio je i utemeljiteljem Populacijskoga vijeća.

To njegovo iskustvo nije nimalo ublažilo njegovo oduševljenje nacističkom eugenikom. Osim što je bio profesor na Sveučilištu Columbia (Columbia University), bio je i psihijatrijski genetičar na Institutu za psihijatriju savezne države New York (New York State Psychiatric Institute), a 1948. i jedan od osnivača i predsjednik nove organizacije za eugeniku zvane Američko društvo za ljudsku genetiku (American Society of Human Genetics). U spomenutom institutu nastavio je jednaka istraživanja na području genetske psihijatrije kakva je s Rudinom provodio u nacističkoj Njemačkoj.

Kallmann nije bio nikakav reformirani eugeničar, nego potpuni pobornik nacističke eliminacije ili prisilne sterilizacije shizofreničara. Godine 1938., kada je već boravio u Sjedinjenim Američkim Državama, napisao je jedan članak koji je u prijevodu na engleski objavljen u časopisu Fredericka Osborna *Eugemics News*. U tome je članku napisao da su shizofreničari "izvor loše prilagođenih luđaka, asocijalnih ekscentrika i najnižih tipova prijestupnika". Zahtijevao je prisilnu sterilizaciju čak i naizgled zdravih potomaka shizofreničara kako bi se uništila njihova genetska loza.

Izborom izraza "ljudska genetika" htjelo se prikriti eugeničke ciljeve te nove organizacije. Većina njezinih utemeljitelja bili su istodobno i članovima Američkoga eugeničkoga društva Fredericka Osborna. Godine 1954. članom je postao i Osbornov stari prijatelj von Verschuer, pa su tako svi činili jednu veliku i sretnu eugeničku obitelj. Kallmannovo Američko društvo za ljudsku genetiku ubrzo je preuzelo kontrolu nad područjem medicinske eugenike, koju je Američko udruženje liječnika priznalo kao legitimnu granu medicine.⁷

Kallmannovo Američko društvo za ljudsku genetiku kasnije je postalo pokroviteljem Projekta ljudskoga genoma. Taj projekt, na koji su utrošene milijarde dolara, smješten je, kako mu i priliči, u Cold Spring Harboru, na istome mjestu gdje je neka-

da, 1920-tih godina, bio smješten Rockefellerov, Harrimanov i Carnegiejev zloglasni Ured za istraživanje eugenike.

Dok je brat John D. kovao planove za depopulaciju svijeta, braća Nelson i David bili su zaokupljeni poslovnom stranom osiguravanja "američkoga stoljeća" za desetljeća koja će uslijediti nakon krize iz 1960-tih i 1970-tih godina. U tome će projektu odlučujuću ulogu igrati američke agrokompanije i razvoj genetike.

⁷ "American Eugenics Society Directors", popis direktora Američkoga eugeničkoga društva s kratkim biografijama, www.eugenics-watch.com/aeu-genicsoc/aedir-a.htm. Lewontin, Richard: "Not in Our Genes", 1984. Lederman, Robert: "The Human Genome Project and Eugenics" (Projekt ljudskoga genoma i eugenika), 1. srpnja 2000., na: www.hartford-hwp.com/archives/457298.htm. Mehler, Barry: "In Genes we Trust: When Science Bows to Racism" (U gene mi vjerujemo: kad se znanost klanja rasizmu), u časopisu *Reform Judaism*, zima 1994.

OSMO POGLAVLJE

STUDIJE O RATU I MIRU

Pripreme za stvaranje poslijeratnog kolonijalnog carstva

Dobrano prije slavne pobjede Sjedinjenih Američkih Država u Drugome svjetskome ratu, vodećim ljudima najvećih američkih kompanija i banaka bilo je jasno da je američko tržište premaleno za njihove globalne ambicije. "Očita sudbina", tj. ekspanzija američke moći, kako su to oni vidjeli, bit će biznis diljem svijeta. Naizgled laka pobjeda u Prvome svjetskome ratu i plijen stečen Versajskim sporazumom u Europi samo su povećali njihove apetite.

Vodeći tvorci politike u američkome ustroju potihom su osnovali jednu visoko utjecajnu političku skupinu, i to potkraj 1939. godine, samo nekoliko tjedana poslije njemačke invazije na Poljsku i pune dvije godine prije negoli će japanski napad na Pearl Harbor uvesti Ameriku u Drugi svjetski rat. Zadaća te tajne skupine bila je jednostavna: osmisliti poslijeratne ekonomske i političke ciljeve Amerike kao vodeće sile svijeta. Ta elitna skupina, zvana Skupina za studije o ratu i miru (War and Peace Studies Group), bila je sastavni dio newyorškoga Vijeća za inozemne odnose (Council on Foreign Relations). Ona je preuzela izradbu svih važnih poslijeratnih planova američkoga Ministarstva vanjskih poslova (State Departmenta). Poslije 1942. većina članova te skupine potihom je prelazila na platnu listu toga ministarstva.

Rad te skupine financirala je sveprisutna Zaklada Rockefeller. Od studenoga 1939. do kraja 1942. ta je zaklada, preko Skupine za studije o ratu i miru, donirala najmanje 300.000 dolara za izradbu projekata za uspostavu američke ekonomske prevlasti u poslijeratnome razdoblju. Bila je to investicija koja se, kao i većina investicija te zaklade, u kasnijim godinama tišće puta isplatila.

Tijekom međuratnih godina, točnije, 1930-tih, kada se veći na Amerikanaca mučila s problemima velike ekonomske krize, šačica biznismena i njihovih prijatelja, profesora privatnih sveučilišta poput Harvarda, Yalea i Princetona, te starijih partnera iz velikih odvjetničkih kuća s Wall Streeta pripremala je teren za novi "američki mir" (Pax Americana). Njegov je cilj bio jednostavan: učvrstiti se kao nasljednici zalazećega "britanskoga mira" (Pax Britanica) Britanskoga Carstva. Ti američki tvorci politike uglavnom su bili koncentrirani među biračnim članovima newyorškoga Vijeća za inozemne odnose. Za razliku od britanskoga modela, njihova američka vizija svjetske prevlasti temeljila se na ekonomskim ciljevima, a ne na fizičkom posjedovanju kolonijalnog carstva. Bila je to sjajna zamisao, koja je divovskim američkim kompanijama omogućila svoje interese prekriti zastavom borbe za demokraciju i ljudska prava "potlačenih kolonijalnih naroda", slobodnoga poduzetništva i otvorenih tržišta.

Nije čudo da su interesi koje je predstavljala ta radna skupina Vijeća za inozemne odnose bili interesi elitne šačice američkih korporacija i njihovih odvjetničkih kuća, koje su razvile globalne interese, tj. veliku naftnu, bankarsku i druge s njima povezane gospodarske grane. Biznismeni predstavljeni u Vijeću za inozemne odnose, tj. CFR-u, kako su ga zvali, bili su poseban soj. Nisu to bili obični poduzetnici.

Vijeće za inozemne odnose osnovali su u svibnju 1919., u vrijeme održavanja Versajske mirovne konferencije, najednom ekskluzivnom sastanku u pariškome hotelu Majestic, vodeći

ljudi iz banke J. P. Morgan, među kojima je bio i Thomas Lamont, iz Rockefellerove kompanije Standard Oil i druge birane osobe, uključujući i savjetnika predsjednika Woodrowa Wilsona brigadira Edwarda Housea. Ondje su se sastali s jednako biranim britanskim prijateljima kako bi razgovarali o osnivanju privatne mreže instituta koji će njihovim vladama "savjetovati" vanjsku politiku.

Ta šačica moćnih američkih banaka i korporacija, koje su u vrijeme Prvoga svjetskoga rata počele poslovati u inozemstvu, sastojala se od maloga broja kompanija, od kojih je većina imala sjedište u New Yorku, na istočnoj obali, zbog čega su i nazvane "ustrojem istočne obale". Njihovo stvarno sjedište poslije Prvoga svjetskoga rata bilo je Vijeće za inozemne odnose u New Yorku. Početna sredstva za osnivanje toga vijeća osigurali su J. R. Morgan, John D. Rockefeller, financijaš Bernard Baruch, Jacob Schiff i Paul Warburg - najmoćniji ljudi svoga vremena u američkome poslovnome svijetu.

Ta elitna skupina već je ranije uspješno otvorila vrata za svoj pohod u strane zemlje lobiranjem u Kongresu u korist donošenja niza zakona kojima su njihove kompanije izuzete iz zakona protiv monopola i drugih antitrustovskih ograničenja koje je donijela američka Vlada.

Godine 1918. Kongres je donio Webb-Pomereneov zakon, po kojemu kompanije ne podliježu antitrustovskim zakonima, tj. dopušten im je monopol, "ako je njihova djelatnost usmjerena na promicanje izvoza". Najveći dobitnik po tome zakonu bila je kompanija Standard Oil. Godine 1919. Kongres je donio Edgeov zakon, po kojemu ni američke banke, također temeljem izvozne djelatnosti, nisu podlijezale antitrustovskim zakonima. Najveći dobitnici bili su Chase Bank, National City Bank i banka J. P. Morgan iz New Yorka. A 1920. američki Vrhovni sud donio je presudu u slučaju kompanije US Steel kojom je proglasio da spajanje kompanija, pomoću kojega te kompanije stječu gotovo potpunu kontrolu nad tržištem, "nije nužno pro-

tiv općega interesa". U srži tih američkih interesa u stranim zemljama, tijekom 1920-tih godina, bile su vodeće banke i naftne kompanije obitelji Rockefeller i Morgan.

Bili su to dalekovidni vođe međunarodnih kompanija i banaka, koji su izbliza vidjeli goleme potencijale u preuzimanju ostataka kolonijalnih carstava europskih zemalja. U usporedbi s onim što su držali ograničenim tržišnim potencijalom unutar granica Sjedinjenih Američkih Država, dominacija nad golemim tržištima stranih zemalja značila je neviđen potencijal, profit i, iznad svega, moć.

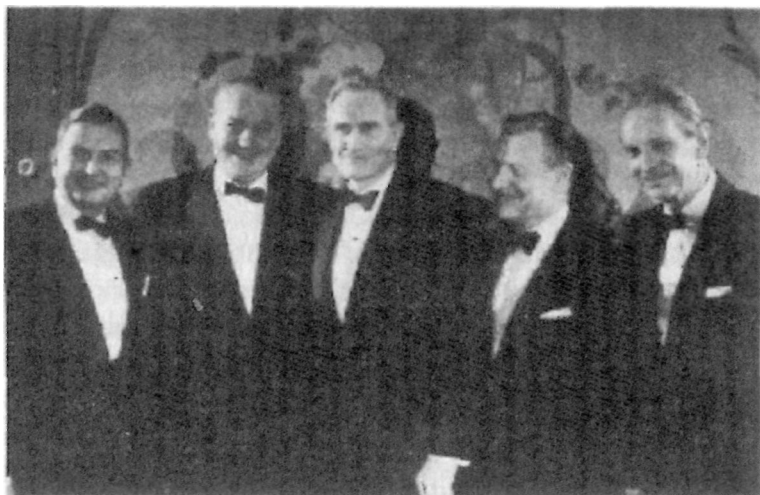
"Američko stoljeće" - američki "Lebensraum"

Dana 17. veljače 1941., desetak mjeseci prije japanskoga napada na Pearl Harbor, Henry Luče, izdavač časopisa *Time* i *Life* i dobro povezani član elite istočne obale, napisao je u časopisu *Life* uvodnik pod naslovom "Američko stoljeće", u kojemu je opisao pojavu konsenzusa pripadnika ustroja američke istočne obale koncentriranog oko Vijeća za inozemne odnose.

"Tiranije", napisao je Luče, "možda zahtijevaju veliku količinu životnog prostora; ali Sloboda zahtijeva i uvijek će zahtijevati veći životni prostor od Tiranije". Otvoreno je pozvao Amerikance da prihvate novu ulogu Amerike kao vodeće sile svijeta, svijeta u kojemu Sjedinjene Američke Države nisu još bile ušle u Drugi svjetski rat. U nastavku je napisao: "...evo lijeka: svesrdno prihvatiti svoju dužnost i svoju priliku da postanemo najmoćnijom i najvitalnijom državom svijeta i, kao posljedica toga, pokazati svijetu punu snagu naše moći, u svrhe koje mi budemo držali prikladnima i sredstvima koja mi bude-mo držali prikladnima".

Time je Luče odrazio novi pogled moćnoga, međunarodno orijentiranoga američkoga poslovnoga ustroja. Bio im je potreban neometan pristup svjetskim prirodnim dobrima i tržištima,

u razdoblju poslije rata. Vidjeli su zlatnu priliku da taj pristup i ostvare, budući da su sve postojeće suparničke sile bile poharane ratom. Američkim bankarskim i industrijskim divovima bio je potreban prostor ili, kako su to neki nazvali, "velika are-

Petorica braće Rockefeller, snimljena 1967., na vrhuncu moći. Poslije Drugoga svjetskoga rata oni su doslovno upravljali hladnoratovskom politikom SAD-a i među sobom podijelili svijet, od Azije preko Latinske Amerike do Europe. Od 1939. do sredine 1970-tih bili su na čelu najmoćnije interesne skupine u američkome političkom ustroju.

na". Ekonomska i financijska skupina unutar Studija o ratu i miru Vijeća za inozemne odnose napravila je potkraj tridesetih godina pregled svjetske trgovine i predložila povezivanje zapadne hemisfere i Pacifika u blok pod dominacijom Sjedinjenih Američkih Država, utemeljen na, kako su to nazvali, "vojnoj i ekonomskoj prevlasti Sjedinjenih Američkih Država". Taj je blok uključivao zemlje koje su tada, još uvijek, činile Britansko Carstvo. Njihova "velika arena" obuhvatit će cijeli planet, osim sfere utjecaja Sovjetskoga Saveza, koja je ostala zatvorena za prodor američkoga kapitala, što ih je živciralo.

Jedan od utemeljitelja Vijeća za inozemne odnose i jedan od vodećih ljudi Skupine za studije o ratu i miru u tome vijeću, čovjek po imenu Isaiah Bowman, poznat tijekom Drugoga svjetskoga rata i kao "američki geopolitičar", imao je drugi izraz za "veliku arenu". Po uzoru na Hitlerov geografski termin za njemačku ekonomsku ekspanziju, nazvao ju je "američkim ekonomskim Lebensraumom". Od toga se termina kasnije odustalo, iz jasnih razloga, a umjesto njega prihvaćen je neutralniji izraz "američko stoljeće", kao naziv za novu viziju poslijeratnoga američkoga imperijalizma.

Po mišljenju Bowmana i drugih ljudi iz te znanstvene skupine Vijeća za inozemne odnose, odnosno američkoga Ministarstva vanjskih poslova, predvodnici te nove američke geografije sami će sebe odrediti tako što će sebe prikazivati kao nesebične zagovornike slobode kolonijalnih naroda, kao neprijatelje imperijalizma, barem onoga europskoga tipa, i kao pobornike svjetskoga mira koji se ima postići uspostavom kontrole multinacionalnih kompanija. Od vremena potkraj Prvoga svjetskoga rata, kada je radio u tada tajnome tijelu predsjednika Woodrowa Wilsona zvanom Skupina za istraživanje strategije, Bowman je radio na osmišljavanju načina kako američke imperijalne ambicije zaodjenuti u liberalno, dobroćudno ruho.

Po zamisli Bowmana i drugih planera iz Vijeća za inozemne odnose, američka dominacija nad svijetom poslije 1945. bit će postignuta pomoću jedne nove organizacije - Ujedinjenih naroda, te novih brettomwoodskih institucija - Međunarodnoga monetarnoga fonda i Svjetske banke, kao i Općim sporazumom o carinama i trgovini (General Agreement on Tariffs and Trade, skraćeno GATT).

To nije bilo slučajno. Bowmanova skupina iz Vijeća za inozemne odnose zacrtala je, za predsjednika Roosevelta, i temeljne postavke organizacije koja će dobiti ime Organizacija ujedinjenih naroda. Pod krilaticom "slobodne trgovine" i otvaranja zatvorenih tržišta diljem svijeta, velike američke kompanije

promicat će svoje ciljeve, prisilno otvarati netaknuta nova tržišta radi stjecanja jeftinih sirovina i radi prodaje američkih proizvoda poslije rata. Ta je skupina izradila više od 600 dokumenata za američko Ministarstvo vanjskih poslova i za predsjednika Roosevelta. U njima je obradila sve moguće dijelove ovoga planeta, od kontinenata do najmanjih otoka. Svi dokumenti temeljili su se na pretpostavci da će Amerika pobijediti u ratu, u kojemu u to vrijeme nije službeno ni sudjelovala.

Po mišljenju Vijeća za inozemne odnose i za dalekovidnih članova američkoga političkoga ustroja, svjetska moć poslije Drugoga svjetskoga rata neće se mjeriti vojnom kontrolom kolonijalnih područja. Taj se sustav pokazao vrlo skupim i vrlo neučinkovitim. Moć će se definirati izravno ekonomskim mjerilima. Temeljiti će se na, kako je to kasnije izrazio jedan harvardski predavač, "mekoj sili".

Kako se rat 1945. bližio kraju, nijedna skupina nije globalne razmjere velikoga američkoga biznisa tako utjelovljivala kao obitelj Rockefeller, čije je bogatstvo bilo sazdano na globalnome carstvu nafte i banaka. Ta obitelj, u prvome redu braća Nelson, John D. III., Laurance i David, pobjednički kraj Drugoga svjetskoga rata držali su, kao nikada do tada, zlatnom prilikom za uspostavu prevlasti nad svjetskom politikom u korist svojega kruga. Nelson Aldrich Rockefeller igrat će, iza scene, diskretnu ali odlučujuću ulogu u definiranju tih globalnih interesa. Ti su interesi, od privatnih interesa obitelji Rockefeller, lukavo preimenovani u "američke nacionalne interese". Uostalom, obitelj Rockefeller financirala je Studije o ratu i miru za Ministarstvo vanjskih poslova pa prikladnijega naziva nije ni moglo biti.¹

¹ *Handbook*, The New York Council on Foreign Relations, New York, 1936. *Studies of American Interests in the War and the Peace* (Studije o američkim interesima u ratu i miru), The New York Council on Foreign Relations, New York, 1939-1942. Smith, Neil: *American Empire: Roosevelt's Geographer and the Prelude to Globalization* (Američko carstvo: Rooseveltov geograf i uvod u globalizaciju), University of California Press, Berkeley, 2003. Lučec, Henry: "The American Century", u časopisu *Life*, 17. veljače 1941.

Nelson gradi biznisi u Latiniskoj Americi

Što je točno američki ustroj mislio pod svojom zamisli o "velikoj areni" i ekonomskom imperijalizmu pod krinkom razvoja slobodnoga tržišta ubrzo je postalo jasno. Nelson Rockefeller, jedan od najvećih financijera Studija o ratu i miru Vijeća za inozemne odnose, nije tratio vrijeme. Žurno je grabio nove ekonomske prilike koje je američkome biznisu otvorio Drugi svjetski rat.

Dok je njegov brat John D. Rockefeller III. bio zaokupljen smišljanjem novih i učinkovitijih metoda promicanja rasne čistoće, stoje poslije rata radio preko svoga Populacijskoga vijeća, Nelson je djelovao s onu stranu granice, u ulozi dalekovidnog međunarodnog biznismena, koji je svjetsku proizvodnju hrane, napose u siromašnijim, manje razvijenim zemljama poput Meksika, želio učiniti "učinkovitijom". Kasnije je svoju revoluciju u svjetskoj poljoprivredi nazvao "zelenom revolucijom". Bila je to doista revolucija, ali ne onakva kakvom ju je većina ljudi, namjerno zavedena, držala.

Za vrijeme rata Nelson je objedinio promidžbu golemih interesa svoje obitelji diljem Latinske Amerike i svoj visoki položaj u obavještajnoj službi američke Vlade. Bio je šef službe zvane Koordinacija međuameričkih pitanja (Co-ordinator of Inter-American Affairs, skraćeno CIAA), odakle je formalno djelovao u korist Bijele kuće predsjednika Roosevelta. S toga strategijskoga položaja mogao je potporu američke Vlade usmjeravati prema saveznicima svoga obiteljskoga biznisa u ključnim zemljama, od Brazila, preko Perua i Meksika do Venezuele, čak Argentine, pod krinkom borbe protiv nacističke infiltracije u objema Amerikama i "promicanja američke demokracije". Pomno je polagao temelje poslijeratnoj američkoj ekonomskoj ekspanziji.

Na dužnost šefa spomenute službe imenovan je u kolovozu 1940., više od godinu dana prije ulaska Amerike u Drugi svjetski

rat. To je bilo očito kršenje američke službene neutralnosti u tome ratu. Radi prikrivanja te činjenice ta je služba prikazivana kao organizacija za promicanje "američke kulture" u Latinskoj Americi.²

Kosturi u Rockefellerovu mračnom ormaru

Godine 1941. kompanija Standard Oil iz savezne države New Jersev, kasnije preimenovana u Exxon, bila je najveća naftna kompanija na svijetu. Držala je 84% američkoga naftnoga tržišta. Njezina banka bila je Chase Bank, a glavni vlasnici bili su joj Rockefelleri. Drugi po veličini dioničar kompanije Standard Oil bio je I. G. Farben, vlasnik golemoga petrokemijskog trusta iz Njemačke, koji je u to doba bio vitalnim dijelom njemačke ratne industrije. Veza između Rockefellerovih i I. G. Farbena datira od 1927. godine, tj. manje-više od vremena kad je Zaklada Rockefeller počela snažno financirati njemačko istraživanje eugenike.

Cijelo vrijeme dok se Nelson Rockefeller, kao šef organizacije CIAA, tobože borio protiv nacističkih ekonomskih interesa u Latinskoj Americi, kompanija obitelji Rockefeller Standard Oil, preko svoga predsjednika Waltera Teaglea, organizirala je dopremu vitalno važnog tetraetilnog olovnog benzina njemačkome Luftwaffeu. Kada je Velika Britanija uložila prosvjed protiv dopreme toga strateškog materijala nacističkoj Njemačkoj, jer su zrakoplovi Luftwaffea bombardirali i samu Veliku Britaniju, kompanija Standard Oil promijenila je svoju politiku. No, ta je promjena bila čisto kozmetička. Jednostavno je cijelu flotu registrirala u Panami, kako bi izbjegla britanska pretraživanja i

² Kramer, Paul: *Nelson Rockefeller and British Security Coordination*, u časopisu *Journal of Contemporary History*, svezak 16., 1981. Colby, Gerard i Donnett, Charlotte, op. cit.

pljenidbe. Njezini brodovi i dalje su prevozili naftu do Tenerifa na Kanarskimi otocima, gdje su uzimali gorivo, a naftu prekrcavali u njemačke tankere, koji su je odvozili u Hamburg.

Američki senator Harry S. Truman, u jednoj senatorskoj istrazi iz vremena rata, izjavio je da odnos između Rockefellera i I. G. Farbena "graniči s izdajom". Ratni izvjestitelj CBS Newsa Paul Manning izvijestio je 10. kolovoza 1944. da su partneri Rockefeller i I. G. Farben svoj kapital prebacili preko podružnica svojih banaka u Americi, Njemačkoj, Francuskoj, Velikoj Britaniji i Švicarskoj.

Uloga Nelsona Rockefellera u Latinskoj Americi tijekom rata, tj. prije osnivanja CIA-a, bila je koordinirati američku obavještajnu službu i tajne operacije. On je bio izravna veza između predsjednika Roosevelta i osobnoga šefa obavještajne službe Winstona Churchilla za Ameriku Sir Williama Stephensona, direktora fiktivne kompanije zvane Koordinacija britanske sigurnosti (British Security Coordination ili BSC). Zanimljiva je činjenica da je Stephensonovo tajno sjedište, za njegove tajne aktivnosti, bilo u Centru Rockefeller u New Yorku. To nije bilo slučajno. Rockefeller i Stephenson blisko su koordinirali uzajamne tajne operacije u objema Americama.

Rockefeller je sa sobom u Washington doveo ekipu koju je sam odabrao, sastavljenu od poslovnih veza svoje obitelji, među kojima su bili Joseph Rovensky iz banke Chase i Will Clayton, teksaški tajkun pamuka iz poljoprivredne kompanije Anderson Clayton. Nelsonov pomoćnik John McClintock upravljao je tijekom rata golemim plantažama kompanije United Fruit diljem Srednje Amerike, u čiju je korist CIA 1954. godine organizirala državni udar u Gvatemali.

Rockefeller je svojim djelovanjem za vrijeme rata postavio temelje golemoj ekspanziji biznisa svoje obitelji koja je uslijedila 1950-tih godina. Oblikovao je koncept obrane Sjeverne i Latinske Amerike, kojim će tijekom Hladnoga rata vojnu elitu zemalja Latinske Amerike vezati za politiku Sjedinjenih Američkih

Država. Velik broj pripadnika te latinskoameričke elite bili su bešćutni vojni diktatori koji su uživali potporu obitelji Rockefeller. S točke gledišta promicanja poslovnih interesa obitelji Rockefeller bilo je to krajnje učinkovito. Nelson je kooperativne latinskoameričke vojne diktatore koje je podupirao nazivao "novom vojskom".

Nelson Rockefeller bio je od tridesetih godina 20. stoljeća vodeća figura na području ulaganja američkih kompanija u zemlje Latinske Amerike, a onda je prešao u venezuelansku podružnicu kompanije Standard Oil zvanu Creole Petroleum. Godine 1938. pokušao je s meksičkim predsjednikom Lazarom Cardenasom postići dogovor za kompaniju Standard Oil u Meksiku, ali nije uspio. Cardenas je nacionalizirao kompaniju Standard Oil, što je dovelo do zaoštavanja odnosa između SAD-a i Meksika.

Četrdesetih godina Rockefeller je osnovao Korporaciju Mexican American Development i osobno ulagao u meksičku industriju poslije rata. Svoga brata Davida potaknuo je da osnuje podružnicu banke Chase Bank u Latinskoj Americi. Jedan od motiva bio je ponovni ulazak u Meksiko pod krinkom pomoći u rješavanju problema nestašice hrane u toj zemlji. Kao predsjedavajući tijela američke Vlade zvanog Savjetodavni odbor za međunarodni razvoj (International Development Advisory Board), postao je arhitekt programa inozemne pomoći u vrijeme predsjednika Harryja S. Trumana. Po običaju, goleme kredite banaka Chase, National City Bank (danas Citicorp) i drugih newyorških banaka pokrivao je američkim državnim jamstvima. Industrijalizacija poljoprivrede ubrzo je postala središnjim dijelom tih njegovih pothvata.

Tijekom rata, kao direktor Rooseveltove organizacije CIAA, organizirao je mrežu novinara i vlasnika velikih novina diljem Latinske Amerike. To je postigao tako što je izdavačima neutralnih južnoameričkih novina prijetio obustavom dostave papira iz Kanade. Ubrzo se počeo hvaliti kako tom prijetnjom

kontrolira 1.200 izdavača novina, jer se papir morao dopremati američkim brodovima. Zatim je njegovo osoblje za promidžbu preplavilo Latinsku Ameriku ciljanim člancima i pričama naklonjenim Sjedinjenim Američkim Državama, a napose Rockefellerovim poslovnim interesima na tome kontinentu. Pod krinkom borbe protiv nacističkoga utjecaja u Latinskoj Americi, Nelson Rockefeller i njegova braća polagali su temelje svome golemom privatnom carstvu iz poslijeratnoga doba. Demokracija i slobodna trgovina Rockefellerova tipa širile su se diljem Sjeverne i Južne Amerike.

Jedna od najdalekosežnijih tajnih operacija koju su Nelson Rockefeller i njegov krug potkraj Drugoga svjetskoga rata, 1944. i 1945., proveli u Latinskoj Americi bilo je osiguranje Americi potrebnog većinskog broja glasova zemalja koje su sudjelovale na Osnivačkoj skupštini Ujedinjenih naroda, a time i *de facto* američku kontrolu nad Međunarodnim monetarnim fondom i Svjetskom bankom. Bio je to pokazatelj načina na koji nova američka međunarodna elita pokreće vlade i druge čimbenike u korist vlastitih ciljeva. Ujedinjeni narodi bit će njihovo sredstvo, kako su ga oni vidjeli, upakirano u odoru svjetske demokracije.

Prema povjesničaru Johnu Loftusu, Rockefeller je primijenio pritisak iza scene kako bi osigurao potporu svih zemalja Latinske Amerike na Osnivačkoj konferenciji Ujedinjenih naroda, održanoj u San Franciscu 1945. godine. Među vladama tih zemalja bila je i argentinska Vlada Juana Perona, koja je podržavala sile osovine. Rockefeller i Vlada u Washingtonu pravili su pritisak na Perona da službeno objavi rat Njemačkoj i Italiji, iako se sve to događalo samo dva tjedna prije završetka rata. To je Argentini omogućilo glasovanje s "pobjedničkom" stranom.

Rockefellerova politička strategija bila je iskoristiti svoj blok zemalja za "kupovanje" većine glasova u Ujedinjenim narodima. Latinskoamerički blok imao je devetnaest glasova, naspram devet glasova europskih zemalja. Kao rezultat toga, Washin-

gton, a s njime i moćni međunarodni bankarski interesi, koji su oblikovali njegovu poslijeratnu politiku, imali su odlučujuću kontrolu nad Međunarodnim monetarnim fondom, Svjetskom bankom te dominantnu ulogu u Ujedinjenim narodima. Obitelj Rockefeller, velikodušna do kraja, čak je donirala zemljište u New Yorku za izgradnju sjedišta te nove organizacije zvane Ujedinjeni narodi. I to je bio dobro uloženi novac, a s njime i dobar razlog za otpis poreza.³

Sve u svemu, Nelson Rockefeller bio je 1941. na pravome mjestu, više, možda, nego itko drugi iz američkih poslovnih krugova, s kojega je mogao pokrenuti veliku inicijativu za agrobiznis u Latinskoj Americi.

Rockefeller-Wallaceovo izvješće

Rockefeller i američki potpredsjednik Henry A. Wallace, koji je u Vladi predsjednika Franklina Roosevelta bio ministar poljoprivrede, poslali su 1941. u Meksiko jedan tim sa zadaćom da s meksičkom Vladom razgovara o načinu povećanja poljoprivredne proizvodnje. Wallace je bio dobro poznat poljoprivrednik, ministar poljoprivrede do 1940. i osnivač kompanije za proizvodnju sjemena Pioneer Hi-Bred.

U izvješću "Wallace-Rockefellerova tima o Meksiku bila je istaknuta potreba za uzgojem usjeva koji daju veće prinose. U to je vrijeme kukuruz bio glavna poljoprivredna kultura u Mek-

³ Loftus, John i Aarons, Mark: *The Secret War Against the Jews: How Western Espionage Betrayed the Jewish People* (Tajni rat protiv Židova: kako je zapadna špijunaža izdala židovski narod), New York, St. Martin's, 1994. Vidi i: Higham, Charles: *Trading with the Enemy: An Expose of the Nazi-American Money Plot, 1933-1947* (Trgovanje s neprijateljem: prikaz nacističko-američke zavjere novca), New York, Delacorte, 1983. Povijest djelatnosti Zaklade Rockefeller sadržana je na njihovoj web stranici: www.rockfound.org/Documents/l80/1970.html.

siku, uz pšenicu i grah. Godine 1943., kao rezultat toga projekta, Zaklada Rockefeller otpočela je Meksički poljoprivredni program (Mexican Agricultural Program, skraćeno MAC), na čijemu je čelu bio George Harrar iz Zaklade Rockefeller, a u njegovu timu radio je i mladi biljni patolog po imenu Norman Borlaug, također iz Zaklade Rockefeller. Obitelj Rockefeller pripremala je prve korake onoga što će poslije rata postati velikom transformacijom svjetskoga poljoprivrednog tržišta.

Dok su Nelson Rockefeller i potpredsjednik Wallace obrađivali Latinsku Ameriku, tražeći poljoprivredne mogućnosti za Sjedinjene Američke Države, Laurance i Nelson Rockefeller već su od 1941. počeli, po niskim cijenama, kupovati golema prostranstva visoko kvalitetne obradive zemlje diljem Latinske Amerike. Obitelj Rockefeller time je, uz naftu, ulazila i u poljoprivredu. Ali, nije to bila tek obična obiteljska poljoprivreda, nego globalni agrobiznis, kako su ga pedesetih godina počeli nazivati. Srž te nove ekonomije agrobiznisa bila je nafta. A o nafti Rockefelleri su znali baš sve. Ekonomski obrazac koncentracije biznisa u obliku globalnoga monopola, koji su desetljećima gradili u industriji nafte, primijenit će i na transformaciju svjetske poljoprivrede u globalni "agrobiznis".

U ožujku 1941., devet mjeseci prije nego što je japansko bombardiranje Pearl Harbora uvelo Sjedinjene Američke Države u Drugi svjetski rat, Laurance Rockefeller iskoristio je britanske financijske poteškoće u Sjevernoj i Južnoj Americi i kupio milijun i pol jutara prvorazredna poljoprivrednog zemljišta uz rijeku Magdalenu u Kolumbiji. Njegov brat Nelson netom prije toga kupio je golem ranč u Venezueli, koji je nekada bio u vlasništvu Sinoma Bolivara. Jedan njegov pomoćnik iz organizacije CIAA u to je vrijeme bez uvijanja rekao: "Ima dobrih nekretina u britanskom portfelju. Sada i njih možemo bez problema pobrati".

U vrijeme kad je predsjednik Roosevelt imenovao Rockefellera pomoćnikom ministra vanjskih poslova za Latinsku Ame-

riku, Rockefeller je već bio do grla u industriji hrane i agrobiznisu. U organizaciji američkoga Ministarstva vanjskih poslova, godine 1943. održana je u meksičkome gradu Chapultepecu konferencija o međuameričkoj suradnji, na kojoj je, uz Nelsona Rockefellera i druge velike američke biznismene, sudjelovao i predsjednik Američke federacije farmera Edward O'Neill.

Na toj se konferenciji Nelson Rockefeller suglasio s O'Neilovim mišljenjem o tome kako su američkoj poljoprivredi potrebna nova izvozna tržišta. U vidu su imali tržišta zemalja Južne Amerike. Nelson Rockefeller rekao je da traži nove "prostore". U istinskome duhu promidžbe otvorenog i slobodnog tržišta, zatražio je da se tržišta Sjeverne i Južne Amerike zatvore za sve poslovne interese osim za interese Sjedinjenih Američkih Država. Istodobno je zatražio da sve zemlje na svijetu, uključujući i zemlje Južne Amerike, otvore vrata američkim proizvodima, uključujući i poljoprivredne. Slobodna trgovina bila je krilatica koja će se primjenjivati samo selektivno, tj. strane zemlje moraju otvoriti svoja tržišta za američke kompanije.

Rockefeller se na toj konferenciji složio i s mišljenjem generala Pentagona o tome kako bi prodaja viška američkoga oružja zemljama Latinske Amerike, poslije rata, radi sigurnosti tih zemalja, bila dobar način dovođenja tih zemalja u ovisnost o Washingtonu. Ovisnost o američkome oružju teći će istodobno s ovisnošću o američkim kompanijama i o kapitalu američkih banaka. A na samome čelu te politike bila je obitelj Rockefeller, koja je ujedno bila i vlasnik velikih udjela u najvećim kompanijama za proizvodnju oružja.

Dok se, potkraj četrdesetih godina 20. stoljeća, zahuktavao Hladni rat, predsjednik Truman najavio je da će se Sjedinjene Američke Države boriti protiv širenja komunizma u Africi, Aziji i Latinskoj Americi. Zagovarao je izvoz američke tehnike i kapitala u zemlje u razvoju, istaknuvši kako u transferu američke tehnologije u strane zemlje glavnu ulogu treba imati američki

privatni sektor, a ne američka Vlada. Ta je zamisao stigla od Nelsona Rockefellera. Američka dominacija na području svjetske poljoprivredne tehnologije ubrzano se pretvarala u oružje u Hladnome ratu za Washington, a još više za moćne interese obitelji Rockefeller.

Početkom pedesetih godina američki izvoz poljoprivrednih proizvoda bio je po važnosti gotovo jednak izvozu oružja i proizvoda za široku potrošnju. Višak hrane američkoga Ministarstva poljoprivrede smatrao se oružjem američke vanjske politike. Godine 1954., projektom P.L. 480, zvanim i "Hrana za mir", proces opisan ranije u ovoj knjizi uglavnom je formaliziran.

Obitelji Rockefeller i Zakladi Rockefeller nije u to vrijeme bio problem američkome Ministarstvu vanjskih poslova nametnuti svoja gledišta o svjetskoj proizvodnji i trgovini hrane i o populacijskim pitanjima. Članovi te obitelji i s njima povezane osobe iz newyorškoga Vijeća za inozemne odnose zauzimali su sve visoke položaje u američkome ustroju za vanjsku politiku.

Jedan od pokazatelja tadašnjih intimnih veza između skupine Rockefeller i Ministarstva vanjskih poslova jest činjenica da je svaki američki ministar vanjskih poslova, u kritičnome razdoblju Hladnoga rata, od 1952. do kraja mandata predsjednika Jimmyja Cartera, tj. do 1979., prije dolaska na taj položaj bio jedna od vodećih figura u Zakladi Rockefeller. Ministar vanjskih poslova u Vladi predsjednika Eisenhowera John Foster Dulles, odvjetnik s Wall Streeta, bio je, prije dolaska na dužnost ministra u Washingtonu, predsjednik Zaklade Rockefeller. Ministar u Vladi predsjednika Johna Kennedyja i Lyndona Johnsona, Dean Rusk, na tu je dužnost došao 1961. izravno s dužnosti predsjednika Zaklade Rockefeller. Savjetnik za nacionalnu sigurnost predsjednika Nixona Henry Kissinger, koji je 1974. od ministra Ruska preuzeo i položaj ministra vanjskih poslova, također je potekao iz uskoga kruga Zaklade Rockefeller. I ministar vanjskih poslova u Vladi Jimmyja Cartera, Cyrus Vance,

prije stupanja na taj položaj bio je predsjednik Zaklade Rockefeller. Golemi utjecaj te privatne neprofitne zaklade na poslijeratnu američku vanjsku politiku uvelike je držan u pozadini.

I Dullesu i Rusku i Vanceu i Kissingeru bila su dobro poznata Rockefellerova gledišta o važnosti djelovanja privatnog sektora na Vladu i znali su što Rockefelleri misle o poljoprivredi - da je to proizvod baš kao i nafta, koji se može prodavati i kontrolirati, kojim se može proizvoditi nestašica ili ga može biti u izobilju, ovisno o ciljevima vanjske politike.

Zanimljivo je da su se veze između Dullesa, Ruska, Vancea, Kissingera i Rockefellera vrlo rijetko spominjale otvoreno, a bile su od bitne važnosti za razumijevanje ključnih aspekata američke vanjske politike i američke politike hrane.⁴

Počeci agrobiznisa: Rockefeller se udružuje s Cargillom

Godine 1947., nakon završetka Drugoga svjetskoga rata, Nelson Rockefeller osnovao je još jednu kompaniju - IBEC (International Basic Economy Corporation, Međunarodna korporacija za temeljno gospodarstvo). Cilj te kompanije bio je pokazati da privatni kapital, organiziran kao profitna organizacija, može unaprijediti poljoprivredu u zemljama u razvoju. Zapravo, kompanija IBEC imala je cilj uvesti agrobiznis golemih razmjera u one zemlje u kojima je američki dolar, pedesetih i šezdesetih godina, mogao kupiti veliku moć.

Rockefellerova kompanija IBEC pozvala je tadašnjega američkoga diva na području agrobiznisa, kompaniju Cargill, da s njome radi u Brazilu. Kompanija IBEC imala je mnoge plano-

⁴ Vidi prethodnu bilješku.

ve: proizvodnju hibridnog kukuruza, proizvodnju svinja, tretiranje usjeva iz helikoptera, uzgoj i skladištenje žitarica. Jedna od kompanija u sastavu IBEC-a bila je kompanija Sementes Agrocere, koja je igrala ključnu ulogu na području genetike biljaka i životinja u Brazilu.

Kompanije IBEC i Cargill počele su razvijati hibridne sorte kukuruza. Pretvorile su Brazil u treću zemlju na svijetu po proizvodnji kukuruza, odmah poslije Sjedinjenih Američkih Država i Kine. Smjesa kukurza i soje u Brazilu se koristila kao krmivo. To će devedesetih godina 20. stoljeća postati temeljem za širenje GM soje na svjetskom tržištu krmiva.

I uzgoj šećerne trske doveo je do toga da Brazil zauzme istaknutu ulogu u uzgoju soje. Šećerna trska obično da je urod oko pet godina, nakon čega se mora preorati. U dvopoljnom plodoredu brazilski su farmeri nakon šećerne trske počeli sijati soju, koja obogaćuje tlo dušikom. Budući da šećerna trska treba dušik, to je smanjilo potrebu za umjetnim gnojivom pa se upravo zbog toga u Brazilu počela uzgajati soja.

Kompanija Cargill i druge američke kompanije za proizvodnju i trgovinu žitaricama kasnije su pretvorile soju u jedan od glavnih izvoznih proizvoda, koji se u početku prodavao samo kao krmivo. Ona je postala glavnim oružjem u arsenalu američke kontrole hrane.

Bivši predsjednik Zaklade Rockefeller Lester Brown zacrtao je ciljeve "zelene revolucije" Zaklade Rockefeller, koji glase: "Umjetno gnojivo ide u paketu s drugim proizvodima, a farmeru je potrebno kako bi ostvario pun potencijal novoga sjemena. Kada primjena moderne tehnologije postane profitabilna, potražnja za svim vrstama proizvoda brzo će rasti. A samo agrokompnije mogu osigurati učinkovitu opskrbu tim proizvodima".

Nadalje, izjavio je da su multinacionalne kompanije "zapanjujuće učinkovit način institucionaliziranja transfera tehničkoga znanja u poljoprivredi". A najbolji položaj za opskrbu

sjemenom i umjetnim gnojivom u to su vrijeme, naravno, imale američke agrokompanije - DuPont, Pioneer Hi-Bred, Cargill i ADM. Potaknut Rockefellerovom "zelenom revolucijom", počevši od kasnih 1950-tih godina, izvoz američkih agrokompanija ubrzano se, uz naftu i oružje, pretvarao u srž američke ekonomske strategije.⁵

Projekti i za Brazil i Venezuelu

Dok je "zelena revolucija" Zaklade Rockefeller kročila velikim koracima u Meksiku, Nelson Rockefeller osnovao je još jednu organizaciju sa svrhom postizanja istih ciljeva u Brazilu i Venezueli. Želio je nastaviti s projektima koje je započeo kao djelatnik organizacije CIAA tijekom Drugoga svjetskoga rata. Okupio je nekoliko bivših kolega iz organizacije CIAA i osnovao organizaciju AIA (American International Association for Economic and Social Development, Američko međunarodno udruženje za ekonomski i društveni razvoj). Cilj toga pothvata bio je transfer tehnologije i obrazovanja.

Pomoću te organizacije želio je brzo modernizirati temeljnu infrastrukturu. Ta je organizacija tvrdila da će u onoj zemlji u kojoj njezini projekti dožive neuspjeh, zbog naglog porasta broja stanovnika, doći do smanjenja životnog standarda. Kao najveći dioničar venezuelanske kompanije Creole Petroleum, uvjerio je kompanije Shell, Mobil i Gulf te još neke privatne donatore da mu se poslije 1946. pridruže u projektima njegove organiza-

⁵ *Sowing the Seeds of the Green Revolution: The Pivotal Role Mexico and International Non-Profit Organizations Play in Making Biotechnology an Important Foreign Policy Issue for the 21st Century* (Sijanje sjemena "zelene revolucije": ključna uloga Meksika i međunarodnih neprofitnih organizacija u pretvaranju biotehnologije u važno pitanje vanjske politike u 21. stoljeću), na: www.isop.ucla.edu/profmex/volume4/3summer99/Green_Finalm.htm.

čije AIA. Braća Rockefeller već su ranije financirala niz studija, preteča projektu NSSM 200, u kojima su obrađene one zemlje Latinske Amerike, Jugoistočne Azije, Bliskoga istoka i Afrike koje bi mogle biti "mekane za komunizam". U tim su studijama izdvojeni Brazil i Venezuela na području Južne Amerike, Brazil zbog svojih golemih netaknutih prirodnih bogatstava, a Venezuela zbog tamošnje naftne industrije njihove obitelji.

Nelson A. Rockefeller bio je majstor retorike Hladnoga rata u službi promicanja interesa svoje obitelji, a sve u ime američke "nacionalne sigurnosti". Njegovim naporima nije nimalo smetala činjenica da je njegov stari prijatelj John Foster Dulles, u to vrijeme američki ministar vanjskih poslova, vodio nuklearnu politiku "masovne odmazde" i hladnoratovskog sukoba "sračunatog rizika", kojom je američki narod uvjerio u navodnu opasnost i prijetnju od sovjetske oružane sile. Time je doveo do toga da se gotovo sve moglo vrlo lako opravdati kao "interes američke nacionalne sigurnosti".⁶

Poljoprivredom u Latinskoj Americi Nelson Rockefeller i drugi vodeći američki bankari i biznismeni stvarali su ranu fazu buduće revolucije u svjetskoj proizvodnji hrane i u tome su procesu kontrolu nad temeljnim životnim namirnicama oduzimali iz ruka većine svjetskih naroda i država i predavali je u ruke male elitne skupine igrača. Kao ni većina drugih revolucija, ni "zelena revolucija" nije bila ono što se pod tim pojmom reklamiralo.

U tome je Zaklada Rockefeller bila predvodnikom, što ne začuđuje. Tome su procesu dali novo ime - agrobiznis. Njihov model agrobiznisa, pokretan pravilima koja su postavili glavni igrači, tj. američke kompanije i financijske kuće, stvorio je savršenog partnera za uvođenje genetskog inženjerstva u poljoprivredi i genetski modificirane hrane, što se dogodilo devede-

⁶ Colby & Donnett, op. cit., str. 212.

setih godina 20. stoljeća. Kako se dogodio taj brak između strateških interesa i dugoročnih ciljeva ostat će sakriveno pod krinkom učinkovitosti slobodnog tržišta, modernizacije, hranjenja gladnoga svijeta i drugih izmišljotina za potrebe odnosa s javnošću, kojima su lukavo prikrivali najsmioniji udar u povijesti svijeta na sudbine cijelih naroda i država.

DEVETO POGLAVLJE

SVEUČILIŠTE HARVARD - TVORAC AMERIČKOGA AGROBIZNISA

"Zelena revolucija" otvara vrata

Rockefellerova "zelena revolucija" počela je u Meksiku i tijekom pedesetih i šezdesetih godina 20. stoljeća proširila se po cijeloj Latinskoj Americi. Ubrzo nakon toga, uz potporu njegovih mreža u Aziji, doprla je do Indije i nekih drugih zemalja. Ta je "revolucija" bila samo fasada za preuzimanje kontrole nad proizvodnjom hrane u ciljanim zemljama nerazvijenoga svijeta, a promicala se u ime učinkovitistu slobodnog poduzetništva, kao suprotnost neučinkovitosti komunističkoga sustava.

Poslije Drugoga svjetskoga rata, kada je njemačka kompanija I. G. Farben bombardiranjem pretvorena u hrpu ruševina, američke kemijske kompanije postale su najveće na svijetu. Najveće među njima - DuPont, Dow Chemical, Hercules Powder i još neke - imale su skladišta zatrpana golemim količinama dušika koji su proizvele novcem poreznih obveznika u svrhu proizvodnje bomba i raketa za ratne potrebe.

Dušik je bio osnovni element za proizvodnju bomba i eksploziva, glavni sastojak trinitrotoluola i drugih visokorazornih eksploziva. Osim toga, mogao je biti i osnov za proizvodnju dušičnih gnojiva. Kemijske su kompanije došle na ideju

da stvore nova velika tržišta za svoj dušik u obliku umjetnog gnojiva i za američku poljoprivredu i za izvoz.

Proizvodnja dušičnoga gnojiva bila je dio politike moćnoga lobbyja iz krugova oko Rockefellerove kompanija Standard Oil, u kojemu su potkraj rata, između ostalih, bile i kompanije DuPont, Dow Chemical i Hercules Powder.

Marketingom tih novih agrokemijskih proizvoda, koji je poslije rata poduzet na svjetskoj razini, riješen je i problem preuzimanja velikih novih tržišta i za američke petrokemijske kompanije i za karte za proizvodnju i trgovinu žitaricama, tj. za skupinu od četiri-pet kompanija, uključujući kompanije Cargill, Continental Grain, Bunge i Andre. Najveće kompanije za trgovinu žitaricama bile su one u Americi, a njihov rast bio je rezultat širenja visokorodnih hibridnih sorata iz razdoblja "zelene revolucije" iz šezdesetih i sedamdesetih godina. Poljoprivreda je tada krenula u globalizaciju, a Zaklada Rockefeller u usmjeravanje i oblikovanje te globalizacije.

Kako su divovske američke agrokompanije imale monopol na kemijske proizvode za poljoprivredu i na hibridno sjeme, odlučile su zavladatai svjetskim tržištima poljoprivrednih proizvoda. Uostalom, kako sedamdesetih godina reče Kissinger, "ako kontroliraš hranu, kontroliraš ljude". Sve zemlje svijeta, od zemalja u razvoju, preko zemalja Europske ekonomske zajednice do Sovjetskoga Saveza i Kine, ovisile su o moćnim kompanijama iz američkoga žitnoga kartela, od kojih su kupovale žito i druge prehrambene proizvode kako bi održale stabilnost u godinama kad su njihove žetve bile slabe.

Istina, američka je Vlada šezdesetih godina nastojala suzbijati komunizam i nacionalističke pokrete u zemljama u razvoju tako što je tim zemljama nudila pomoć u hrani - poljoprivredne proizvode privatnih agrokompanija. Spoj američke državne pomoći i tehnika koje su se stvarale u ime "zelene revolucije" pružit će utjecajnim političkim krugovima oko Rockefellera i njihovim interesnim skupinama s područja agrobiznisa zlatnu

priliku da ta nastojanja američke Vlade usmjere u svoju korist.

Nelson Rockefeller djelovao je na području poljoprivrede rame uz rame sa svojim bratom Johnom D. Rockefellerom, koji je 1953., godinu dana nakon osnivanja Populacijskoga vijeće, osnovao i svoje privatno Vijeće za razvoj poljoprivrede (Agriculture Development Council). Glavna meta toga Vijeća bila je Azija, dok se Nelson koncentrirao na dobro mu poznato područje Latinske Amerike. Cilj im je bio zajednički - dugoročna kartelizacija svjetske poljoprivrede i opskrbe hranom, naravno, pod hegemonijom njihovih kompanija.

Kad je, pedesetih godina, Norman Borlaug iz Zaklade Rockefeller došao u Meksiko, radio je na sortama pšenice otpornim na hrđu i na hibridnim sortama kukuruza. Projekt genetskog inženjerstva doći će tek nekoliko desetljeće poslije toga. No, pod krinkom poljoprivrede i biološke znanosti, šezdesetih i sedamdesetih godina skupina oko Rockefellera provodila je sračunatu strategiju svoje "zelene revolucije".

Srž te strategije bila je uvesti "modernu" poljoprivredu radi povećanja uroda, barem su tako govorili, i na taj način smanjiti glad i mogućnost komunističkog skretanja među gladnim, neuradnim i potencijalno buntovnim stanovništvom. Taj isti zavođljivi argument primijenili su i mnogo godina kasnije kako bi prodali svoju "genetsku revoluciju". Kompanijama za proizvodnju sjemena bile su privlačne F1 hibridne sorte zbog činjenice da je rodnost hibrida u narednim generacijama uzgoja bila sve manja. Dakle, poljoprivrednici su morali štedjeti novac kako bi svake godine kupovali novo visokorodno F1 hibridno sjeme. Osim toga, svako hibridno sjeme jamčilo vlasniku patenta monopol na njegovu prodaju. "Zelena revolucija" bila je početak svjetske kontrole nad proizvodnjom hrane, a "genetska revolucija", nastala nekoliko desetljeća nakon toga, taj je proces dovršila. Nije čudo da su iste kompanije provele obje spomenute revolucije, uz Zakladu Rockefeller i druge moćne američke zaklade.

Godine 1966. financijskim sredstvima Zaklade Rockefeller priključila su se i znatna financijska sredstva Zaklade Ford, koja je također bila oslobođena od plaćanja poreza i imala bliske veze s američkom Vladom, obavještajnom službom i ustrojem za vanjsku politiku. S tako objedinjenim novcem, "zelena revolucija" Zaklade Rockefeller bila je u punom zamahu.

Te je godine meksička Vlada, zajedno sa Zakladom Rockefeller, osnovala Međunarodni centar za unaprjeđenje kukuruza i pšenice (International Maize and Wheat Improvement Center, skraćeno CIMMYT). Taj je centar svoj rad usredotočio na program pšenice, što je bio rezultat studija o dobivanju novih sorta pšenice, koje je Zaklada Rockefeller počela provoditi u Meksiku još četrdesetih godina 20. stoljeća.

Godine 1970. Norman Borlaug iz Zaklade Rockefeller dobio je Nobelovu nagradu. Zanimljivo, ne za biologiju, nego za mir, istu onakvu kakvu će nekoliko godina kasnije dobiti i Henry Kissinger. Obojica su bili štićenici Rockefellerova interesnog kruga.

"Zelena revolucija" uvela je američki agrobiznis u ključne zemlje u razvoju, pod krinkom promicanja znanosti o poljoprivrednim kulturama i moderne poljoprivredne tehnologije. Nove visokorodne sorte pšenice u Meksiku zahtijevale su moderno umjetno gnojivo, modernu poljoprivrednu mehanizaciju i drugu opremu, a iznad svega navodnjavanje, što je značilo pumpe koje rade na naftu ili plin.

Tehnologija "zelene revolucije" bila je pogodna samo za najbogatija poljoprivredna područja pa je zato i bila namjerno usmjerena prema najvećim poljoprivrednim proizvođačima, što je pojačalo staru polufeudalnu latifundističku podjelu. Nove sorte pšenice u Meksiku su se sijale samo na bogatim poljoprivrednim područjima na sjeveroistoku, koja su imala novosagrađene sustave navodnjavanja. Sva nova tehnologija, od umjetnoga gnojiva preko traktora do sustava navodnjavanja, zahtijevala je naftu i druge potrepštine, koje su se mogle kupovati samo

od dobavljača iz razvijenih industrijskih zemalja, osobito onih iz Sjedinjenih Američkih Država. Tako su, pod Rockefellerovom palicom, nafta i poljoprivreda udružile snage.

U Indiji je "zelena revolucija" bila ograničena na samo 20% zemljišta na sjeveru i sjeveroistoku zemlje, gdje su postojali sustavi za navodnjavanje. Tamošnju "revoluciju" nisu brinule goleme razlike između velikih feudalnih zemljoposjednika na tim područjima i siromašnih seljaka bezzemljaša, koji su činili golemu većinu stanovništva. Ona je stvorila područja s agrobiznisom, povezanim s velikim izvoznim divovima poput kompanije Cargill. Predjeli u kojima je živjela i radila golema većina seljaka i dalje su ostali siromašni. Uvođenje "zelene revolucije" nije učinilo apsolutno ništa u pogledu smanjenja jaza između bogatih zemljoposjednika-feudalaca i siromašnih seljaka. Ali statistički podaci u globalu pokazivali su znatan porast proizvodnje pšenice u Indiji. Statistički podaci mogu biti divna stvar, ovisno o tome tko ih izrađuje.¹

¹ Anderson, Robert: *American Foundations, the Green Revolution and the CGIAR: Intentions, implementation and contingencies* (Američke zaklade, zelena revolucija i CGIAR: namjere, provedba i nepredviđeni izdaci), Simon Fraser University, studeni 2003., na: es.man.ac.uk/government/publications/working_papers_docs/Giobalisation/Foundations%20papers%20Anderson.pdf *The Contradictions of the Green Revolution* (Proturječja zelene revolucije), na: www.eco.utexas.edu/facstaff/Cleaver/cleavercontradictions.pdf, Economics and Politics of the World Social Forum (Ekonomija i politika svjetskog društvenog foruma), broj 35, rujan 2003., "Globalizacija", Appendix I: *Ford Foundation - A Case Study of the Aims of Foreign Funding*.

Osposobljavanje kadrova za biorevoluciju...

U jugoistočnoj Aziji Zaklada Rockefeller, institucija Johna D. Rockefellera III. zvana Vijeće za razvoj poljoprivrede i Zaklada Ford udružili su snage i 1960. godine, u gradu Los Barios na Filipinima, osnovali Međunarodni institut za istraživanje riže (International Rice Research Institute, skraćeno IRRI). Godine 1970., taj institut, zajedno s još četiri međunarodna znanstvena instituta za međunarodnu i tropsku poljoprivredu, udružili su se u instituciju zvanu Savjetodavna skupina za istraživanje međunarodne poljoprivrede (Consultative Group on International Agruculture Research, skraćeno CGIAR).

Toj su se instituciji priključile i neke druge organizacije, uključujući i Svjetsku banku i trideset četiri zemlje. Stipendijama darežljive Zaklade Rockefeller i Zaklade Ford vodeći znanstvenici i agronomi iz zemalja Trećega svijeta, specijalizirani za područje poljoprivrede, pozivani su u Sjedinjene Američke Države kako bi "svladali" koncept poljoprivredne proizvodnje u obliku modernoga agrobiznisa i naučeno znanje prenijeli u svoje zemlje. Tim je procesom u tim zemljama stvorena neizmjereno utjecajna mreža za promidžbu američkoga agrobiznisa, a sve u ime znanosti i učinkovitosti slobodnoga tržišta.

Malo pomalo, do trenutka kada je od Kissingera naručen projekt NSSM 200, ta mreža znanstvenih instituta i centara što ih je Zaklada Rockefeller osnovala u mnogim zemljama Trećega svijeta položila je temelje kontroli znanstvenoga rada na području poljoprivrede i razvojne strategije diljem Trećega svijeta.

Istodobno je Rockefellerovo Vijeće za razvoj poljoprivrede odašiljalo američke sveučilišne profesore na birana sveučilišta azijskih zemalja, kako bi ondje osposobili novi naraštaj znanstvenika koji će odlaziti u Sjedinjene Američke Države kako bi stekao doktorate iz poljoprivrednih znanosti i slijedili recepte onih američkih sveučilišta čija su stajališta na tome području

bila bliska Rockefellerovima. Ta pomno sagrađena mreža pokazat će se presudnom za buduću strategiju kojom je Zaklada Rockefeller širila primjenu genetskog inženjerstva po svijetu.

U naširoko čitanome priručniku koji je napisao izvršni direktor Vijeća za razvoj poljoprivrede Arthur Mosher ističe se kako je potrebno seljake treba poticati da "žele više za sebe", kako ih treba poticati da napuste "stare navike i da se late poljoprivrede kao 'biznisa'". Zagovarao je širenje obrazovnih programa za žene i osnivanje klubova za mladež kako bi se stvorila veća potražnja za kupovanjem gotovih proizvoda. Tvrdio je kako će "ljubav muževa i očeva prema njihovim obiteljima" potaknuti u njima takve želje i natjerati ih da više rade. Naravno, za ulaganja u tu novu tehnologiju morat će uzimati kredite, što će ih još više vezati za tu novu tržišnu ekonomiju.

Svojim programom "zelene revolucije" Zaklada Rockefeller i Zaklada Ford djelovale su rame uz rame s vanjskopolitičkim ciljevima Agencije za međunarodni razvoj (AID-a), koja je dio američkoga Ministarstva vanjskih poslova, i CIA-e. Jedan od velikih ciljeva "zelene revolucije" bio je potjerati seljake sa zemlje i prisiliti ih da, u očajničkoj potrazi za poslom i preživljavanjem, bježe u siromašna predgrađa velikih gradova. To se nije dogodilo slučajno. Bio je to dio plana stvaranja jeftine radne snage za buduće američke multinacionalne kompanije.

Kad je promidžba "zelene revolucije" jenjala, njezini rezultati bili su znatno drukčiji od početnih obećanja. Problemi su nastali zbog sveopće primjene herbicida, koji su često imali loše posljedice po zdravlje ljudi. Zbog uzgoja hibridnih monokultura s vremenom su se smanjili i plodnost tla i prinosi. Prvi rezultati u Meksiku bili su impresivni - dvostruko, čak trostruko veći prinos od jednake količine posijane pšenice, a kasnije i kukuruza.

"Zelena revolucija" bila je popraćena velikih projektima na vodnjavanja, koji su često uključivali zajmove od Svjetske banke

kako bi neka zemlja mogla izgraditi goleme brane i velika jezero na područjima koja su do tada bila nastanjena i imala velike površine obradive zemlje. Zatim se na ostatku obradiva zemljišta uzgajala superpšenica, uz goleme količine umjetnoga gnojiva po hektaru, a to gnojivo bilo je proizvod od dušika i nafte, tj. sirovina čije su tržište kontrolirale velike naftne kompanije, takozvanih "sedam sestara" pod vodstvom obitelji Rockefeller.

Koristile su se i goleme količine herbicida i pesticida, čime su stvorena nova tržišta za velike naftne i kemijske kompanije. Kao što reče jedan analitičar, "zelena revolucija" nije bila ništa drugo do kemijska revolucija. Zemlje u razvoju nisu nikada imale dostatno novca za kupnju tih golemih količina umjetnoga gnojiva i herbicida. Zato su, dobrotom Svjetske banke, uzimale kredite od te banke kao i specijalne kredite od banke Chase i drugih velikih newyorških banaka, uz jamstva američke Vlade. Dajući tim zemljama kredite, polako su ih dovodili u zamku.

Krediti su većinom odlazili velikim zemljoposjednicima u tim zemljama. Za male seljake situacija je bila drukčija. Oni nisu mogli sebi priuštiti umjetno gnojivo, herbicide ni druge moderne potrepštine pa su morali posuđivati novac. U početku bi im država raznim programima pokušala osigurati neke kredite za kupnju sjemena i umjetnog gnojiva.

Oni zemljoradnici koji nisu uspijevali ući u takve programe morali su uzimati kredite od privatnih banaka. Zbog visokih kamata, mnogi mali zemljoradnici nisu imali nikakve koristi od većih prinosa. Morali su poslije žetve prodati većinu, ako ne i svu ljetinu kako bi otplatili glavnice i kamate. Postajali su ovisni o kreditorima i trgovačkim kompanijama, koje su mnogima, zbog nevraćanja kredita, oduzimale zemlju. Čak i s povoljnijim državnim kreditima seljaci su često prestajali uzgajati raznovrsne kulture i prelazili na one unosne na tržištu. Takva unosna kultura u Kolumbiji bila je koka, što je udarilo temelje kasnijoj poplavi kokaina.

Zelena revolucija donijela je i strojeve za obradu zemlje. Najpoznatija je bila traktorska kopačica. Taj je stroj, kojim su se obrađivala rižina polja, uvelike uništavao prirodnu strukturu tla. Ali je zemlju obrađivao vrlo učinkovito.

Još jedan ključni aspekt koji je pokretao interese američkih agrokompanija bila je činjenica da se "zelena revolucija" temeljila na širenju novog hibridnog sjemena u zemlje u razvoju. Jedan od vitalnih aspekata toga sjemena, kao što sam već spomenuo, bila je činjenica da se ono nije moglo reproducirati. Imalo je ugrađenu zaštitu protiv razmnožavanja. Za razliku od normalnog oprašenog sjemena, koje je davalo plodove slične onima od kojih je i samo nastalo, prinos od sjemena dobivena od hibridnih biljaka bio je znatno manji od onoga u prvoj generaciji.

To smanjenje prinosa u drugoj generaciji značilo je da zemljoradnici moraju kupovati hibridno sjeme za svaku sjetvu kako bi imali dobar prinos. Drugo, zbog toga što je druga generacija sjemena davala manji prinos nestalo je prodaje svakog sjemena osim onoga za koje je trebalo odobrenje uzgajivača. Nestalo je posrednika, koji su dio prethodne ljetine prodavali za sjeme. Ako velike multinacionalne kompanije kontroliraju svoje izvorne sorte hibridnog sjemena, onda nikakav konkurent ni poljoprivrednik ne može niti smije proizvoditi takvo sjeme.

Ustvari, primjena moderne američke poljoprivredne tehnologije, umjetnog gnojiva i komercijalnog hibridnog sjemena napravili su poljoprivredu u zemljama u razvoju, osobito u onim većim, ovisnom o uvozu. Bio je to prvi korak dugoga, pomno isplaniranoga procesa koji traje već desetljećima. Tako su velike agrokompanije velikim koracima zakoračile na tržišta koja su američkim izvoznici do tada bila nedostupna. Ta je pojava kasnije nazvana "poljoprivredom orijentiranom na tržište". U stvarnosti, bila je to poljoprivreda orijentirana na stjecanje kontrole velikih agrokompanija nad svjetskom poljoprivredom.

Tako su "zelena revolucija" i njezino hibridno sjeme značili novu veliku kontrolu tržišta za američke agrokompnije. Henry Wallace, ministar poljoprivrede u Vladi predsjednika Franklina Roosevelta, izgradio je prvu veliku kompaniju za proizvodnju hibridnog sjemena, zvanu Pioneer Hi-Bred, velikim dijelom tako što je, na račun toga ministarstva, selektivno poticao istraživanja o pozitivnim stranama hibridnog sjemena, a one negativne zataškavao. Time je omogućen nastanak velikih komercijalnih kompanija za proizvodnju sjemena. To je položilo temelje nastanku genetskog patentiranog sjemena i njegovoj koncentraciji u rukama šačice golemih zapadnih agrokompnija.

Te su kompanije, uz ostalo, tvrdile kako je veći urod moguće postići samo primjenom njihovih proizvoda i tehnologije. To je gledište poduprla i američka Vlada, preko programa USAID-a i drugih, kojima je uspijevala pridobiti potporu vlada zemalja uvoznica, tj. zemalja u razvoju. To je dovelo do toga da su poljoprivrednici zanemarivali tradicionalne metode postizanja boljih uroda, jer su savjetnici iz Zaklada Rockefeller i Ford te metode proglašavali primitivnima i neučinkovitima.

Sijanje visokorodnih sorta (High Yield Varieties, skraćeno HYV) hibridne pšenice, kukuruza ili riže te primjena velikih količina umjetnoga gnojiva i herbicida ubrzo su prevladali u mnogim zemljama. Dužnosnici vlada tih zemalja više nisu ni razmišljali o mogućnostima poboljšanja uroda tradicionalnim metodama. K tome, strane agrokompnije često su intervenirale kako bi potisnule i omele znanstvene programe koji bi mogli dovesti u pitanje njihov pristup glede postizanja većih uroda. Ta je pojava bila prisutna diljem svijeta.

Godine 1959. jedan tim stručnjaka, pod vodstvom američkoga Ministarstva poljoprivrede, izradio je u Zakladi Ford dokument pod naslovom "Izvješće o krizi hrane u Indiji i mjerama za njezino rješavanje" (Report on India's Food Crisis and Steps

to Meet It). Umjesto da, kao temelj za razvoj poljoprivrede, predloži bitnu promjenu, tj. oduzimanje dijela zemlje i drugih ruralnih dobara velikim kvazifeudalnim zemljoposjednicima i podjelu te zemlje i dobara seljacima, to izvješće Zakalde Ford istaknulo je potrebu za tehnološkim promjenama, tj. primjenu poboljšanog sjemena, umjetnog gnojiva i herbicida, i to na onim područjima koja su imala sustave navodnjavanja, kakvih je bilo vrlo malo. Bila je to strategija "zelene revolucije".

Zaklada Ford čak je financirala program zvan Indijski program razvoja intenzivne poljoprivrede (India's Intensive Agriculture Development Program, skraćeno IADP), kao pokusni program te svoje strategije. Njime je bogatim poljoprivrednicima na područjima koja su imala sustave navodnjavanja osigurala pomoć za kupnju proizvoda moderne tehnologije - povoljne kredite, poticajne cijene i tako dalje. Tu strategiju povoljnim je kreditima poduprla, naravno, Svjetska banka.

Indijska je Vlada ubrzo prihvatila Rockefellerovu i Fordovu "zelenu revoluciju", što je imalo dalekosežne posljedice. S primjenom novog hibridnog sjemena i kemikalija, proizvodnja riže i pšenice na odabranim navodnjavanim područjima odmah je porasla. Razgovori o reformi zemlje, o reformi sustava zakupa zemlje i o ukidanju lihvarstva zauvijek su skinuti s dnevnoga reda indijske Vlade.

Stopa povećanja uroda iz prvih godina s vremenom se smanjila, ali se to nije na široko objavljivalo, tako da je u glavama ljudi ostao prvotni dojam o postignutom uspjehu. Gledano prosječno, ukupna poljoprivredna proizvodnja u Indiji rasla je sporije poslije "zelene revolucije" nego prije nje, a u velikom dijelu te zemlje ta je proizvodnja stagnirala ili se smanjila. Ali "zelena revolucija" postigla je i jedan uspjeh - stvorila je veliko novo tržište za američke i druge velike multinacionalne agrokompnije, za prodaju njihovih kemijskih proizvoda, umjetnoga gnojiva, pesticida, nafte, mehanizacije i drugih proizvoda zemljama

u razvoju. Bio je to početak onoga što će dobiti ime "agrobiznis".²

Rockefelleri financiraju stvaranje agrobiznisa

Dok su braća Rockefeller u zemljama u razvoju, projektom svoje "zelene revolucije", svoj globalni biznis širili s nafte na poljoprivredu, istodobno su na Sveučilištu Harvard financirali jedan slabo zapaženi projekt koji će postati infrastrukturom njihova plana za globalizaciju svjetske proizvodnje hrane, pod kontrolom šačice privatnih korporacija. Taj su plan njegovi tvorci nazvali "agrobiznisom", kako bi ga se razlikovalo od tradicionalne poljoprivrede temeljene na manjim posjedima i na uzgoju raznovrsnih kultura, kvalitetnih za ljudsku prehranu.

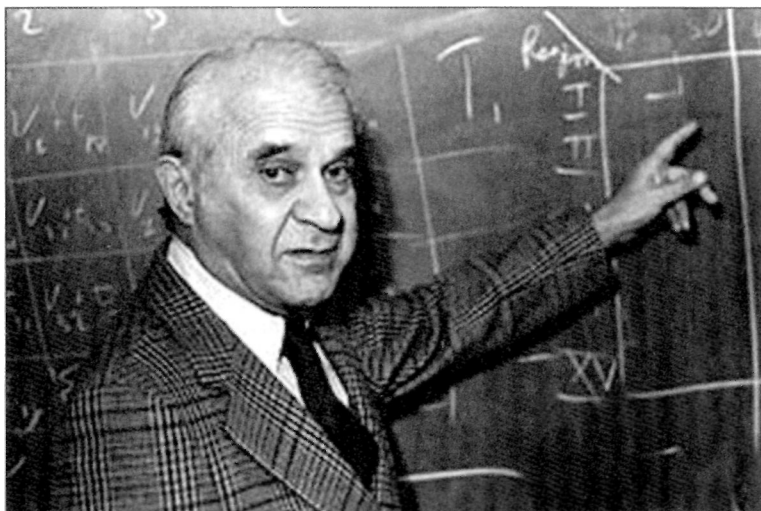
Agrobiznis je djelovao rame uz rame sa "zelenom revolucijom". Bili su dio velike strategije, u sklopu koje je Zaklada Rockefeller, u kasnijim godinama, financirala istraživanje i razvoj genetskih promjena na biljkama.

Pedesetih godina 20. stoljeća John H. Davis bio je pomoćnik ministra poljoprivrede u Vladi predsjednika Dwighta Eisenhowera. Godine 1955. napustio je Washington i postao profesorom na Poslijediplomskom poslovnom studiju Sveučilišta Harvard, što je bilo vrlo neobično s obzirom na činjenicu da je bio stručnjak za poljoprivredu. Ali on je imao vrlo jasnu strate-

² Stevenson, Russell i Virginia O. Locke: *The Agricultural Development Council: A History*, 1989., Winrock Institute for Agricultural Development, Morrilton, AR. Rockefeller Family Archives (Arhiv obitelji Rockefeller), na: [http://archive.rockefeller.edu/collections/The Rockefeller Archive. The Green Revolution: The Miracle that never was](http://archive.rockefeller.edu/collections/The%20Rockefeller%20Archive.%20The%20Green%20Revolution%20The%20Miracle%20that%20never%20was) (Zelena revolucija: čudo koje se nikada nije dogodilo), na: www.panap.net/ricecampaign/docs/greenr.pdf. Wijk, Jeroen van: *Hybrids Bred for Superior Yields or for Control?* (Hibridi stvoreni za veći urod ili za kontrolu?), u: *Biotechnology and Development Monitor*, broj 19, str. 3 - 5, 1994., Nizozemska.

giju. Godine 1956. objavio je jedan članak u časopisu *Harvard Business Review*, u kojemu je napisao: "...jedini način rješavanja takozvanog problema farmera, jednom zauvijek, i izbjegavanja neprikladnih državnih programa, jest prijelaz s poljoprivrede na agrobiznis". Dobro je znao što pod time misli, iako su rijetki ljudi u to vrijeme shvatili njegovu poruku. Uostalom, on je i izmislio riječ "agrobiznis", kako bi označio ono što je planirao provesti.

On i Ray Goldberg, također profesor na Harvardskom poslovnom fakultetu, te ekonomist Wassily Leontief, rođen u Rusiji, koji je u to vrijeme obrađivao ukupno američko gospodarstvo, činili su radnu skupinu za izradbu jednog projekta koji je financirala Zaklada Rockefeller. Godinama prije toga, u vrijeme

Ruski emigrant Wassily Leontief, profesor ekonomije i matematike na Sveučilištu Harvard, dobio je poslije Drugoga svjetskoga rata od Zaklade Rockefeller donaciju od 200.000 dolara za izradu modela ukupnoga američkoga gospodarstva. Na većini toga projekta radili su i njegovi harvardski kolege Ray Goldberg i John Davis. Ta je trojka 1950-tih godina doslovno stvorila prvi model agrobiznisa.

Drugoga svjetskoga rata, američka je Vlada unajmila profesora Leontiefa da osmisli metodu dinamičke analize ukupnoga američkoga gospodarstva, koju je on nazvao analizom troškova i rezultata. Radio je za američko Ministarstvo rada (Labor Department) i za Ured za strateške službe (Office of Strategic Services, skraćeno OSS), koji je bio preteča CIA-e.

Godine 1948. dobio je od Zaklade Rockefeller sredstva u iznosu od 100.000 dolara kako bi na Harvardu pokrenuo "Projekt ekonomskog istraživanja strukture američkoga gospodarstva" (Economic Research Project on the Structure of the American Economy). Godinu dana poslije toga tome se projektu priključilo Američko ratno zrakoplovstvo (US Air Force), što je vrlo čudno, s obzirom na činjenicu da je Američko ratno zrakoplovstvo sastavni dio Američke vojske. Netom prije toga izmišljeni su tranzistor i elektronsko računalo, kao i metode linearnog programiranja, što će omogućiti obradu golemih količina statističkih podataka o gospodarstvu. U financiranje toga projekta ubrzo se uključila i Zaklada Ford.

Taj harvardski projekt i onaj njegov dio koji se odnosio na agrobiznis bili su dijelom velikoga plana za provedbu revolucije u američkoj poljoprivredi. Za četrdeset godina taj će projekt zavladati industrijom hrane. Goldberg je kasnije revoluciju agrobiznisa i nastanak agrobiznisa genetskog modificiranja nazvao "pojavom koja je u svjetskome gospodarstvu i društvu prouzročila korjenitiju promjenu od bilo kojeg događaja u povijesti ljudskoga roda".³

³ Current Biography, 1967., Leontif, W. i Goldberg, Ray: *The Evolution of Agribusiness*, Harvard Business School Executive Education Faculty Interviews, na: www.exed.hbs.edu/rgoldberg.html. Leontif, W.: *Studies in the Structure of the American Economy*, 1953. International Science Press Inc., White Plains, New York. U godišnjemu izvješću Zaklade Ford za 1956. godinu, zabilježena je sljedeća donacija: "Harvard Economic Research Project: osim ovih općih programa, donacija od 240.000 dolara dodjeljuje se za Harvard Economic Research Project (Harvardski projekt o ekonomskom istraživanju) za razdoblje od šest godina. Taj centar, pod vodstvom profesora Wassilyja Leontifa,

Monopol i vertikalna integracija uzvraćaju udarac

Kao što se Ray Goldberg kasnije hvalio, sržna misao vodilja projekta o stvaranju agrobiznisa bilo je ponovno uvođenje "vertikalne integracije" u američku proizvodnju hrane. Do sedamdesetih godina 20. stoljeća malo je ljudi u Americi znalo da su se u Kongresu vodile žestoke bitke oko donošenja raznih zakona, kao pokušaj sprječavanja integracije kompanija u velike konglomerate ili trustove, poput Standard Oila, kako bi se spriječio monopol nad cijelim privrednim granama.

Tek sedamdesetih godina, s ustoličenjem predsjednika Jimmyja Cartera, koji je na vlast došao uz potporu Davida Rockefellera, ustroj američkih multinacionalnih kompanija s područja agrobiznisa počeo je uspješno uništavati desetljećima pomno građeni američki državni sustav zakona o zaštiti zdravlja, sigurnosti hrane i zaštiti potrošača te otvarati vrata novome valu

izrađivao je i niz kvantitativnih studija o strukturi američkoga gospodarstva, koje su uglavnom bile usredotočene na odnose među različitim gospodarskim granama i na povezanosti industrije i drugih grana gospodarstva. Jednak iznos dodijelila je i Zaklada Rockefeller. Ford Foundation, Annual Report, 1956., New York. Goldberg, Ray: "The Genetic Revolution: Transforming Our Industry, Its Institutions, and Its Functions" (Genetska revolucija: transformiranje naše industrije, njezinih institucija i njezinih funkcija), govor na sastanku Međunarodnoga udruženja menadžera s područja proizvodnje hrane i agrobiznisa (International Food and Agribusiness Management Association, skraćeno IAMA), Chicago, 26. lipnja 2000. Goldberg je ovo udruženje osnovao i bio mu na čelu, a istodobno je bio članom upravnih odbora velikih agrokompanija Archer Daniels Midland, Smithfield Foods i Pioneer Hi-Bred. Svoje propovijedanje provodio je u praksi. Nevjerojatno i kontroverzno izvješće o provedbi Leontiefova harvardskoga Projekta o ekonomskom istraživanju strukture američkoga gospodarstva objavljeno je pod naslovom "Tiho oružje za miran rat". Tko je taj rad napisao upitno je, a pripisuje se Hartfordu Van Dykeu i Williamu Cooperu. Postoje i mnoga mišljenja o tome je li riječ o stvarnom projektu ili o fikciji. On govori i o aspektima Leontiefova istraživanja, o tome kako ga je financirao Rockefeller i kako je bilo aktivno povezano s radom Raya Goldberga i Johna H. Davisa na stvaranju modela golemih agrokompanija i agrobiznisa, zbog čega ga ne treba potpuno odbaciti. Zato je taj dokument, ako zbog ničega drugoga, vrijedno pročitati. www.universalway.org/Foreign/silentweapons.html.

vertikalne integracije. Taj proces vertikalne integracije naivnim je američkim građanima prodan pod krilaticama "ekonomske učinkovitosti" i "produktivnosti".

Ta je politika uvedena s pomoću javne kampanje u istaknutim medijima i u privredi, u kojoj se tvrdilo kako se država previše miješa u svakidašnji život svojih građana i kako se to miješanje mora smanjiti da bi obični građani imali "slobodu". Ratni poklik predvodnika te kampanje bila je "deregulacija". Ono što su namjerno izostavili iz svoje kampanje bila je činjenica da se tom deregulacijom jednostavno otvaraju vrata regulaciji koju će u stvarnosti provoditi najveće i najmoćnije skupine ljudi i njihove kompanije u određenoj privrednoj grani.

Osoba koju treba otvoreno prozvati zbog deregulacije i privatizacije, prije prozivanja Jimmyja Cartera, Ronalda Reagana i Margaret Thatcher, jest John D. Rockefeller III. Godine 1973. on je objavio knjigu pod naslovom *The Second American Revolution* (Druga američka revolucija). U toj je knjizi, kao i u mnogim javnim istupima, pozvao na "smišljenu, ustrajnu, dugoročnu politiku decentralizacije i privatizacije mnogih državnih služba... radi raspršivanja moći po cijelome društvu".

No, znatno prije toga, Davis i Godberg otpočeli su s industrijalizacijom pojedinih dijelova američke poljoprivrede, tj. s njihovim pretvaranjem u agrobiznis pomoću vertikalne integracije. Pritom su ignorirali moguća kršenja zakona protiv trustova i primjenjivali Leontiefov pristup "troškova i rezultata" na cijele lance proizvodnje i distribucije. Prvi rezultat suradnje između Davisa, Goldberga i Leontifa bio je projekt industrijalizacije proizvodnje agruma na Floridi. Ubrzo su nestali mali uzgajivači agruma, a na njihovo mjesto došli su veliki proizvođači soka od naranče, poput kompanije Sunkist, koja je, kontrolom distribucije i prerade, određivala cijene po kojima je od farmera otkupljivala agrume.

Njihov sljedeći cilj bila je izradba strategije za industrijalizaciju američkoga lanca proizvodnje pšenice, od proizvođača

do potrošača, i stvaranje tržišta za prodaju soje kao krmiva. Kako je Vlada, korak po korak, ukidala mjere za reguliranje poljoprivrede i monopola, vertikalna se integracija industrije hrane ubrzala.

Zanimljivo je da je nafta bila prva vertikalno integrirana američka privredna grana, pod vodstvom Rockefellerova trusta Standard Oil, i to od 1882. Unatoč brojnim pokušajima mnogih saveznih država da se monopol kompanije Standard Oil nad naftom i njezinim prijevozom dokine, čak unatoč presudi Vrhovnoga suda iz 1911. godine, naftni kartel nije ukinut, nego je, naprotiv, preuzeo kontrolu nad svjetskom trgovinom naftom, i to na cijelo jedno stoljeće. Nije čudo da je obrazac poslovanja kompanije Standard Oil postao obrascem projekta Sveučilišta Harvard i Zaklade Rockefeller za pretvaranje poljoprivrede u agrobiznis.

Ironična je činjenica da je američki Kongres 1920-tih godina donio niz zakona o kontroli monopola nad hranom, posebno nad mesnom industrijom, nakon što su pisci poput Uptona Sinclaira, koji je napisao knjigu *The Jungle* (Džungla) o strahotnim uvjetima u industriji pakiranja mesa, otkrili šokantne pojave u američkoj industriji pakiranja i obrade mesa, osobito onoj u Chicagu.

Prema optužbi Savezne komisije za trgovinu (Federal Trade Commission, skraćeno FTC), koju je američka Vlada netom bila osnovala, pet velikih kompanija, Armour, Swift, Morris, Wilson i Cudahy, pokušale su 1920-tih godina "monopolizirati opskrbu hranom na razini cijele države". Te su kompanije već bile sustavno i ilegalno gotovo postigle monopol nad pakiranjem mesa. Zatim su provjerile tko ima pristup javnim oborima za stoku pa su stvaranjem monopola pokušavale poremetiti proces uzgoja i prodaje stoke te ograničavanjem dostave mesa malopridaji preuzeti veleprodajne kanale. S izumom vagona-hladnjače i tvornica za automatsku preradu mesa, kompanije za otkup i preradu mesa vertikalno su se integrirale. Bila je to

integracija i prema naprijed, tj. na području prodaje govedine, i prema natrag, tj. na području uzgoja i otkupa sirovina - goveda i svinja.

U jednoj istrazi Savezne komisije za trgovinu s početka 1920-tih godina utvrđeno je da su te kompanije preuzele opskrbu stokom tako što su preuzele velike obore, kao i kontrolu nad glavnim željeznicama, nad kreditima za uzgoj stoke, nad medijima za taj dio tržišta i nad mjestima za moguću izgradnju konkurentskih industrijskih pogona. Nadalje, svoj su položaj koristile za istiskivanje konkurenata s tržišta pa su i ostatak tržišta podijelile među sobom. Kontrolirale su maloprodaju tako što su u rukama držale vagone-hladnjače i skladišta-hladnjače, čime su konkurentima znatno smanjile pristup na tržište. Još uvijek nezadovoljna, prema istrazi spomenute državne komisije, ta "velika petorka" otkupila je ili preuzela kontrolu i nad proizvođačima zamjenskih proizvoda, pa je tako stekla kontrolu i nad tim dijelom tržišta.

Sedamdesetih godina američka opskrba hranom opet se koncentrirala u rukama male monopolističke skupine agrokompanija, ovoga puta uz pomoć Zaklada Rockefeller i Ford, koje su financirale harvardski Projekt ekonomskog istraživanja strukture američkoga gospodarstva. Osim metoda po modelu Leontiefova utroška i rezultata, Goldberg i Davis predvodili su i vertikalnu integraciju kompanija i stvaranje monopola na području proizvodnje hrane, ne samo u Americi nego i na cijelome planetu. Oni su bili glavni nositelji osposobljavanja novoga naraštaja menadžera velikih kompanija, koji će postati inficirani mogućnošću stjecanja golemih profita ako se uključe u korjenito restrukturiranje američkoga sustava proizvodnje hrane za američko i svjetsko tržište.

Kako je, pod poklikom o deregulaciji, padala državna regulativa, osobito u vrijeme mandata predsjednika Ronalda Reagana, ideološkog pobornika teorije o nemiješanju države, agrobiznis je hitro uveo svoje standarde kojima je popunio zrako-

prazni prostor nastao nakon ukidanja državne regulative. Standarde nisu postavljali svi igrači, nego samo četvorica ili petorica najvećih monopolista.

Taj je proces doveo do koncentracije i transformacije američke poljoprivrede, koju se potkraj devedesetih godina 20. stoljeća više nije moglo prepoznati. Vlasnici obiteljskih farma istisnuti su sa zemlje kako bi se oslobodio prostor za "učinkovite" divovske kompanije specijalizirane za industrijsku poljoprivredu, poznate kao "tvorničke farme". Oni koji su ostali većinom su prisiljeni raditi za velike agrokompanije, kao njihovi "kooperanti".⁴

Tvornička poljoprivreda: "gdje su naše farme...?"

Kako je osamdesetih godina 20. stoljeća, tijekom mandata predsjednika Reagana i Busha, sustavno olabavljena sva državna regulativa glede standarda o sigurnosti hrane i zakona o monopolu, agrobiznis je počeo transformirati tradicionalnu američku poljoprivredu tako drastično da je taj proces običnim američkim potrošačima bio nerazumljiv. Većina ljudi jednostavno je i dalje odlazila u svoje obližnje trgovine i s polica za meso uzimala lijepo zapakirane goveđe ili svinjske odreske, misleći kako još uvijek kupuju proizvode s obiteljskih farma.

No, u međuvremenu se dogodila i još se uvijek događala sveopća integracija i konsolidacija svih dijelova američke proizvodnje hrane, koji su, jedan za drugim, iz ruka obiteljskih farma prelazili u ruke golemih globalnih korporacija. Farmeri

⁴ Rockefeller, John D. III.: *The Second American Revolution*, Harper & Row, New York, 1973. Aduddell, Robert M. i Cain, Louis P.: *Public Policy Toward 'The Greatest Trust in the World'*, Business History Review, svezak LV, broj 2, ljeto 1981., Harvard College, Cambridge.

su postupno postajali njihovi zaposlenici, zaduženi samo za hranjenje i održavanje tisuća životinja u golemim oborima. Više nisu bili vlasnici ni životinja ni farma. Postali su, zapravo, kmetovi modernoga doba, vezani golemim kreditima, ne za svoga gospodara veleposjednika, nego za neku od globalnih multinacionalnih kompanija poput Cargilla, Archer Daniels Midlanda, Smithfield Foodsa ili ConAgre.

Za te nove agrodivove spomenuta je transformacija bila vrlo unosna. Prihodi obiteljskih farma naglo su se smanjili, jer su do kraja 1990-tih godina velike agrokompanije potpuno preuzele kontrolu nad njihovim tržištem. Prema jednoj studiji Senatskoga odbora za poljoprivredu udio farmera u godišnjim prihodima od poljoprivrednih proizvoda smanjio se s prosječnih 10%, koliko je iznosio 1970-tih godina, na 2%. Istodobno je udio kompanija za industrijaliziranu proizvodnju i preradu hrane, tj. vlasnika njihovih dionica i udjela, od 1993. do 1999. godine povećao s 13% na 23%. Sirenjem agrobiznisa i njihovih golemih pogona istisnute su stotine tisuća obiteljskih farma. Jednostavno se nisu mogle natjecati na tržištu. Oni farmeri koji su uspjeli dobiti kredite za uzgoj stoke ubrzo su otkrili da im mala ušteda na radnoj snazi nije dostatna za pokriće sve većih troškova održavanja obora - energije, hranjenja i lijekova.

Povećanje broja tvorničkih farma dovelo je do smanjenja cijena po kojima su neovisni farmeri prodavali svoju stoku, što je, opet, tisuće takvih stočara istisnulo iz posla. Od 1979. do 1998. broj američkih farmera i stočara smanjio se za 300.000.

Broj svinjogojskih farma smanjio se sa 600.000 na 157.000, dok se istodobno broj prodanih svinja povećao. Integracija velikih kompanija dovela je do toga da je samo 3% američkih svinjogojskih farma proizvodilo više od 50% svinja. U jednom izvješću izrađenom potkraj 1990-tih godina za američko Ministarstvo poljoprivrede navode se golemi troškovi društva kao posljedica uništenja američkih obiteljskih farma, čime je uništena ekonomska baza mnogih ruralnih područja pa su se ru-

ralni gradovi pretvorili u sablasne gradove. To je izvješće hitro zakopano.

Kako su brojni farmeri 1980-tih i 1990-tih godina svoje obiteljske posjede napuštali, velike agrokompanije su ih zauzimale. Gradske i općinske vlasti, često u očajničkom pokušaju da na svoja ruralna područja zahvaćena krizom privuku nova radna mjesta, nudile su tim novim agrodivovima razne pogodnosti, poput manjih poreza i slično, kako bi se industrijske farme izgradile baš na njihovu području, u nadi da će time osigurati radna mjesta za nezaposlene i potaknuti ekonomski razvoj. Jedini porast postignut koncentracijom golemog broja životinja najednom mjestu bio je porast fekalija - životinjskoga izmeta, i to u nezamislivim količinama.

Pojava tvorničke proizvodnje životinja nazvana "revolucijom" počela je ranih 1980-tih godina. O njoj se, naravno, nije naširoko pisalo. Masovnu tvorničku proizvodnju životinja uvele su velike korporacije, metodama sličnim automatskoj proizvodnji automobila. Svinje, goveda i kokoši više se nisu uzgajali na velikim prostranstvima ni na malim farmama, gdje je farmer o svakoj životinji vodio brigu, napose u slučaju bolesti. S novom proizvodnjom došao je takozvani "zatvoreni tov". Mjesta za takvo hranjenje kasnije su nazvana CAFO-ima, stoje skraćeni od Concentrated Animal Feeding Operations (Koncentrirani pogoni za hranjenja životinja). Cilj im je bio što veći profit uz što manje troškove, što je Wall Street nazvao "vrijednošću uloženoga kapitala".

CAFO-i znače što veću koncentraciju životinjskoga mesa na što manjem prostoru. Tvornička svinja, od dolaska na svijet do klanja, kada obično ima 250 do 300 kilograma, ne izlazi iz svoga kotca od betona i željeznih prečaka, koji nije nimalo veći od nje. Nikada ne može leći pa joj stoga stradavaju papci. Od takva neprirodna života svinje lude i često "grizu željezne prečke" te do iznemoglosti žvaču. Cijeloga života ne ugledaju svjetlo dana. Po procjeni američkoga Ministarstva poljoprivrede godišnje na

tim farmama-tvornicama ugiba 900 milijuna svinja, od stresa, bolesti i ranjavanja. Direktorima tih tvornica ne isplati se trošiti vrijeme ni novac na oboljele svinje. Kažu kako je "isplativije" imati takav gubitak nego ulagati u veterinarsku njegu. Tvornički uzgoj životinja, kao rezultat velikih donacija što su ih te tvornice davale i još uvijek daju za izborne kampanje budućih zastupnika u američkome Kongresu, uživao je poseban status i glede zakona protiv okrutnosti prema životinjama.

Na sličan su se način počela uzgajati i goveda, na tisuće u malim kavezima. U svibnju 2000. londonski časopis *The Economist* objavio je izvješće o tome kako se američka savezna država Iowa pretvara u najveći centar za tvorničku proizvodnju svinja u Americi. U tome je izvješću stajalo: "Otiđite u 'raj svinja'. To područje od deset milja sjeverno od Amesa u Iowi proizvodi gotovo desetinu američke svinjetine. Ali nigdje nema nijedne svinje. U golemim metalnim oborima istodobno se uzgaja do 4.000 svinja za klanje, prehrana im se brižljivo nadzire, izmet im se redovito uklanja, uzgajivači su im svježe istuširani i odjeveni kao kirurzi kako ne bi inficirali životinje".

Organizacija koja motri ulogu državnih institucija na tome području, zvana OMB Watch, izvijestila je o posljedicama drastičnog ukidanja zakona po zagađenje okoliša prouzročeno životinjskim otpadom iz tih golemih postrojenja za proizvodnju životinja. U vrijeme mandata predsjednika Georgea W. Busha, Agencija za zaštitu okoliša (Environment Protection Agency), na zahtjev agrobiznisa, ukinula je uredbu po kojoj su vlasnici tvorničkih farma bili odgovorni za štetu prouzročenu zagađenjem životinjskim otpadom. Ta je organizacija istaknula da mnogi vlasnici životinjskih farma aklapaju s drugim odobama podugovore za uzgoj životinja kako bi izbjegli odgovornost. Osim toga, Agencija za zaštitu okoliša odbacila je zahtjev kojim se vlasnike farma željelo prisiliti da nadziru podzemne vode radi njihova mogućeg zagađenja životinjskim otpadom, koji

često otječe u zemlju, zagađuje pitku vodu i dovodi u opasnost stanovnike toga kraja.

Zbog velikoga broja CAFO-a, tj. tvorničkih farma, životinjski otpad i zagađenje podzemnih voda nisu baš malen problem. Na golemim tvorničkim farmama uzgajaju se, na malim i skućenim prostorima, tisuće goveda, svinja ili kokoši. Zato su i dobile naziv CAFO-i. Procijenjeno je da životinje na tim farmama stvaraju 130 puta više otpada nego ljudi, tj. oko 1.350 milijarda kilograma na godinu. Korporacije koje posjeduju CAFO-e ili one koje njima upravljaju upošljavaju ilegalne useljenike, koji, naravno, za mizerne plaće, čiste goleme količine životinjskog otpada, tj. usmjeravaju ga u velike "lagune", u kojima često dolazi do napuknuća ili bivaju prepune pa se fekalije izlijevaju i dospijevaju u okolne vode, gdje dolazi do pomora riba i zagađenja pitke vode.

Potkraj devedesetih godina tvorničke su farme pretvorile poljoprivredu u najvećeg zagađivača vode u Sjedinjenim Američkim Državama. Jedna je studija pokazala da jedna svinja tijekom rasta stvara dva do četiri puta više izmeta nego čovjek te da je dnevna količina izmeta jedne krave muzare jednaka dnevnoj količini izmeta 24-vero ljudi. Na tradicionalnim obiteljskim farmama životinjski je izmet ostajao na velikim poljima i pašnjacima pa stoga nije nikada predstavljao ozbiljan ekološki problem. Koncentriran u industrijskim centrima s maksimalnim brojem životinja po kvadratnome metru, taj je otpad počeo predstavljati golem problem za okoliš i zdravlje ljudi. Zbog financijske moći velikih tvorničkih farma u vlasništvu velikih agrokompanija, Vlada je počela udovoljavati njihovim potrebama za stvaranjem sve većega profita i ignorirati svoju dužnost glede zaštite ljudskoga zdravlja.

Kako bi riješile veliki problem životinjskoga izmeta tvorničke su farme gradile u zemlji goleme deponije, u koje su pohranjivale stotine tisuća tona zagađena izmeta koji ima 'snagu

zagađenja' 160 puta veću od kanalizacije naseljenih mjesta. Zatrovani životinjski izmet i urin zagađili su bezbroj potoka, rijeka i podzemnih voda diljem Sjedinjenih Američkih Država. Izmet s golemih farma na području zvanom Central Valley (Središnja dolina) u Kaliforniji, na kojima se uzgaja 900.000 krava, dospio je do podzemnih voda pa je količina nitrata u vodi za piće porasla za 400%. Količina izmeta tih 900.000 krava jednaka je količini izmeta dvadeset i jednog milijuna ljudi.

Problem nisu samo goleme količine otpada, nego i goleme količine lijekova, osobito antibiotika, kojim se u tim natrpanim oborima pod kontrolom drže razna oboljenja životinja. Potkraj devedesetih godina najveći korisnici antibiotika i drugih sličnih lijekova što ih proizvode velike farmaceutske tvrtke nisu više bili ljudi nego životinje, koje su konzumirale 70% antibiotika svih farmaceutskih kompanija. Velike farmaceutske kompanije postale su integralnim dijelom lanca zvanog agrobiznis.

U 1954. godini, dok su Goldberg i Davis na Sveučilištu Harvard razvijali svoje zamisli o agrobiznisu, američki su farmeri na liječenje životinja potrošili 250.000 kilograma antibiotika. Godine 2004. u tu je svrhu potrošeno 12.500.000 kilograma antibiotika, odnosno pedeset puta više. Oko 80% tih antibiotika stavljalo se u krmivo radi bržeg rasta životinja. Najčešće su se koristili penicilin i tetraciklin. Jedna od posljedica bila je pojava novih vrsta bakterija koje su, kada se njima zaraze ljudi, otporne na antibiotike. Centar za kontrolu bolesti (Center for Disease Control) i američko Ministarstvo poljoprivrede (USDA) objavili su vijest o tome kako se broj ljudi oboljelih od zagađene hrane, tj. mesa prepuna antibiotika i drugih otrovnih supstanca, povećava takvom brzinom da se pretvara u 'epidemiju'. Uzročnici većine takvih bolesti jesu hrana, osobito mlijeko, te voda zatrovana životinjskim izmetom.

Spajanje i vertikalna integracija velikih kompanija doveli su do neviđene koncentracije korporacijske moći. Potkraj devede-

setih godina, četiri velike korporacije - Tvson, Cagill, Swift i National Beef Packing - u svojim su rukama držale 84% tržišta govedine u Sjedinjenim Američkim Državama. Četiri kompanije - Smithfield Foods, Tvson, Swift i Hormel - držale su 64% tržišta svinjetine. Kompanije Cargill, ADM i Bunge držale su 71% tržišta krmiva od soje, a kompanije Cargill, ADM i ConAgra 63% tržišta brašna. Dva divovska proizvođača genetski modificirane hrane, kompanije Monsanto i Pioneer, kontrolirala su 60% američkoga uzgoja i prodaje kukuruza i soje, uzgojenih u cijelosti od genetski modificirana sjemena. Deset najvećih kompanija za maloprodaju prehrambenih proizvoda, od kojih je najveća Wal-Mart, kontroliralo je 2002. godine dio svjetskog tržišta hranom vrijedan 649 milijarda dolara.

Početkom novoga tisućljeća velike korporacije s područja agrobiznisa bile su tako vertikalno integrirane da su posjedovale takvu koncentraciju moći kakva nije zapamćena ni u danima trustova iz dvadesetih godina 20. stoljeća. Tako je agrobiznis u Americi, kao privredna grana, zauzeo drugo mjesto po profitabilnosti, odmah iza farmaceutskih kompanija, s godišnjim prihodom na američkome tržištu od preko 400 milijarda dolara. Sljedeća logična faza bila je, naravno, spajanje divovskih farmaceutskih kompanija i divovskih agrokompanija, a pokretač toga procesa u objema granama bilo je genetsko inženjerstvo.

Stoga ne čudi što je Pentagonovo Nacionalno sveučilište za obranu (National Defense University), uoči iračkoga rata iz 2003., izdalo dokument u kojemu piše i ovo: "Agrobiznis je za Sjedinjene Američke Države isto što i nafta za Srednji istok". Jer, agrobiznis je postao strateško oružje u arsenalu jedine svjetske velesile.

Goleme tvorničke farme uništile su svaku mogućnost opstanka tradicionalne poljoprivrede i stočarstva. Po postojećim procjenama, za svaka tri uništena radna mjesta u tradicionalnoj poljoprivredi i stočarstvu agrobiznis je stvorio jedno, i to s

mizernom plaćom. Vrijednost uloženoga kapitala, tj. dobit, duboko je zahvatila američku poljoprivredu, zahvaljujući "pionirskome" radu Raya Goldberga, Johna H. Davisa i Wassilyja Leontiefa iz 1950-tih godina kao i novcu Zaklade Rockefeller.

Američko Ministarstvo poljoprivrede osnovao je 1862. predsjednik Abraham Lincoln i nazvao ga "narodnim" ministarstvom. Zadaća mu je bila služiti farmerima i njihovim obiteljima, koji su u to vrijeme činili oko polovice američkoga stanovništva. Do kraja 20. stoljeća broj farmerskih obitelji je desetkovan. Pod snažnim pritiskom agrobiznisa i njegove moći kojom je, vertikalnom integracijom, preuzeo kontrolu nad cijelim privrednim granama, tradicionalni farmer gotovo je postao izumrla, tj. istrijebljena vrsta.

Američko Ministarstvo poljoprivrede pretvoreno je u stožer za promicanje interesa velikih agrokompanija. Od 1995. do 2003. američki su porezni obveznici platili više od 100 milijarda dolara poreza za potrebe dotacija za poljoprivredu koje dijeli Ministarstvo poljoprivrede. Ali, taj novac u obliku dotacija nisu dobile obiteljske farme koje s mukom spajaju kraj s krajem, nego divovske agrokompanije, korporacijske farme, a silni milijuni otišli su i Davidu Rockefelleru, čovjeku kojemu za lagan život državna pomoć i nije prijeko potrebna. Oko deset posto najvećih kompanija dobilo je 72% dotacija Ministarstva poljoprivrede. To se nije dogodilo slučajno. Njihovi moćni lobisti u Washingtonu izradili su Zakon o farmama, po kojemu se raspodjeljuje državni novac. Američki građani nemaju pojma što se događa.

Tako su potkraj devedesetih godina osigurani uvjeti za ono što je Rav Goldberg nazvao transformacijom koja će, kako je rekao, "naše globalno gospodarstvo i društvo promijeniti korjenitije od bilo kojeg događaja u povijesti ljudskoga roda".

Godine 1998. Goldberg je imao 77 godina i još je bio vrlo aktivan. Bio je član upravnih odbora nekoliko agrokompanija, poput AMD-a i Smithfield Foodsa, i savjetnik Svjetske banke

za područje agrobiznisa u zemljama u razvoju. Te je godine na Sveučilištu Harvard organizirao novu znanstvenu skupinu koja ima zadaću istraživati utjecaj genetske revolucije na svjetski prehrambeni sustav. Bila je to nova faza, u kojoj je tvorac agrobiznisa integrirao genetsku revoluciju u revoluciju agrobiznisa. Zacrtao je transformaciju svjetske konsolidacije proizvodnje hrane za razdoblje od sljedećih trideset godina.

U svojoj je studiji procijenio da će "tradicionalni sustav agrobiznisa, bez farmaceutske znanosti, znanosti o zdravlju i životu, godine 2028. prerasti u industrijsku granu s prihodom od 8.000 milijarda dolara. Udio sektora uzgoja", dodao je, "smanjit će se s 32%, koliko je iznosio 1950., na 10%... a udio prerade i distribucije, koji je 1950-tih godina iznosio polovicu ukupne vrijednosti poljoprivredne proizvodnje, porast će do 2028. godine na 80%". Farmeru je suđeno postati sitnim igračem u tome golemome globalnome lancu.

Goldberg je predvidio posljedice stvaranja potpuno novih privrednih grana temeljenih na spoznajama i otkrićima genetskog inženjerstva, uključujući i genetski modificirane lijekove dobivene od genetski modificiranih biljaka, stoje nazvao "agroceutskim sustavom". Evo jedne njegove izjave: "Uvođenjem sudionika s područja znanosti o životu (biotehnologije, W. E.) u agroceutski sustav, ukupna novostvorena vrijednost povećat će se do 2028. godine na više od 15.000 milijarda dolara, audio farmera svest će se na samo 7%". S oduševljenjem je rekao: "Genetska revolucija dovest će do stapanja industrijskih grana koje se bave proizvodnjom hrane, zdravljem, medicinom i energijom".

Mogao je još dodati i to da će se to stapanje dogoditi praktički bez državne, odnosno vladine regulative i bez nadzora neutralnih znanstvenih organizacija. U načinu i smjeru razvoja genetske revolucije glavnu ulogu opet je imala Zaklada Rockefeller. Od "zelene revolucije" do "genetske revolucije", ta je zaklada bila u središtu stvaranja strategije za transformaciju

načina na koji se ljudi na ovome planetu prehranjuju ili ne prehranjuju.⁵

⁵ Harkin, Tom, američki senator (iz savezne države Iowe): *Economic Concentration and Structural Change In the Food and Agriculture Sector*", pripremili članovi Demokratske stranke u Senatskome odboru za poljoprivredu, prehranu i šumarstvo, 29. listopada 2004.

Spitzer, Mark: *Industrial Agriculture and Corporate Power*, Global Pesticide Campaigner (Volume 13, Number 2), kolovoz 2003. www.panna.org/iacp. El Feki, Shereen: "Growing Pains", u listu *The Economist*, 23. ožujka 2000. *OMB Waters Down Standards on Factory-Farm Runoff*, 28. svibnja 2003. www.ombwatch.org/article/articleview/1540.

DeVore, Brian: *Factory Farming's Faulty Foundation*, u časopisu *High Plains Reader*, 8. veljače 1999.

National Defense University: *2003 Agribusiness Group Paper*.

The Humane Farming Association: "Factory Farming: The True Costs", San Rafael, Kalifornija, 31. srpnja 2005. www.hfa.org.

PR Newswire: "Agriceuticals: The Most Important Economic Event in our Lifetime", kaže harvardski profesor dr. Ray Goldberg, 8. prosinca 1999.

Goldberg, Ray: *The Genetic Revolution: Transforming our Industry, Its Institutions, and Its Functions*, Chicago, u povodu Desetog jubilarnog sastanka Međunarodnoga udruženja za upravljanje hranom i agrobiznisom, na Harvard Business School (Poslovnom fakultetu Sveučilišta Harvard), 26. lipnja 2000.

Carstensen, Peter C: *Monopsony in Markets for Agricultural Products: A serious problem in need of a remedy*, iskaz pred Odborom za pravosuđe američkoga Senata, 30. listopada 2003., Washington, na: www.agribusinesscenter.org.

Krebs, A. V.: *The Corporate Reapers: The Book of Agribusiness*, Essential Books, Washington D. C., 1992.

DESETO POGLAVLJE

"HRANA I MOĆ":

Hrana je moć! Mi je koristimo u svrhu promjene ponašanja. Neki će to, možda, nazvati mitom. Nemamo se namjere ispričavati.

- Catherine Bertini, izvršna direktorica Programa svjetske hrane pri Ujedinjenim narodima, bivša pomoćnica američkog ministra poljoprivrede, u govoru na Svjetskom sastanku na vrhu o hrani (World Food Summit) u Ujedinjenim narodima, u studenome 1996.

Zdjela "zlatne riže"

Prvo veliko znanstveno istraživanje mogućnosti genetskog inženjerstva na biljkama Zaklada Rockefeller inicirala je 1984. godine i opisala ga kao "veliko i dugoročno angažiranje u genetskom inženjerstvu na biljkama". Bio je to vrlo blag opis.

Novac Zaklade Rockefeller bio je katalizator znanstvenih istraživanja diljem svijeta, koja će dovesti do stvaranja genetski modificiranih biljaka, tj. do "genetske revolucije". Tijekom sljedećih dvadeset godina obitelj Rockefeller potrošit će više od 100 milijuna dolara izravno i više stotina milijuna neizravno za kataliziranje i promicanje znanstvenoga rada na području razvoja genetskog inženjerstva i na njegovoj primjeni u transformaciji svjetske proizvodnje hrane. Bilo je to, naravno, vrlo veliko pitanje u velikom strateškom planu Rockefellerovih.

Godine 1982. jedna skupina savjetnika te zaklade, koje su vlasnici Zaklade sami odabrali, uporno je predlagala da Zaklada svoja sredstva u budućnosti posveti primjeni molekularne biologije na uzgoj biljaka. U prosincu 1984. Upravni odbor Zaklade odobrio je program koji će, po njima, trajati 10 do 15 godina. Bio je to program primjene novih molekularnih tehnika na uzgoj riže, osnovne namirnice većine današnjega čovječanstva. Ta se zaklada nije nikada bavila "tričarijama".

Predsjednik Zaklade Rockefeller Gordon Conway, koji je promicao "genetsku revoluciju" kao slijednicu "zelene revolucije" te zaklade.

Godina 1984. bila je godina ponovnog izbora Ronalda Reagana za predsjednika i velike potpore birača njegovu ekonomskom programu "nove desnice" - privatizaciji i deregulaciji - koji su deset godina prije toga zacrtali Rockefelleri i još neki. Američke agrokompanije već su bile dostatno velike i imale dostatno veliku moć nad politikom američkoga Ministarstva poljoprivrede, a time i nad svjetskim tržištem hrane. Bio je to

pravi trenutak za pokretanje korjenita pomaka na području kontrole svjetske proizvodnje i opskrbe hranom u budućnosti.

"Nova eugenika": *reductio ad absurdum*

Odluka Zaklade Rockefeller o pokretanju genetskog inženjerstva nije bila ishitrena. Bio je to vrhunac istraživanja koje je obitelj Rockefeller financirala još od tridesetih godina 20. stoljeća. Kasnih tridesetih, dok je ta zaklada još bila duboko upletena u financiranje eugenike u Trećemu Reichu, počela je novačiti kemičare i fizičare kako bi potaknula izum nove znanstvene discipline, koju su nazvali molekularnom biologijom kako bi ju se razlikovalo od klasične biologije. Taj su izraz osmislili dijelom i zato da bi otklonili sve učestaliye kritike javnosti na račun njihove rasističke eugenike. Zbog nacističke Njemačke eugenika je postala "loš naziv".

Predsjednik Zaklade Rockefeller iz 1930-tih godina "Warren Weaver bio je fizičar. On i Max Mason bili su na čelu novoga programa s područja biologije. Zahvaljujući svojoj širokogrudnosti tijekom velike ekonomske krize, priskrbili su Zakladi golem utjecaj na smjer razvoja znanosti, i to golom činjenicom da su imali novca koji su, u to vrijeme posvemašnje bijede, dijelili vodećim znanstvenicima. Od 1932. do 1957. Zaklada Rockefeller donirala je čak 90 milijuna dolara na ime stipendija za stvaranje novoga područja molekularne biologije. To područje znanosti u svakom je pogledu tvorevina Zaklade Rockefeller.

Naslanjajući se uvelike na svoj rad na području rasne eugenike, iz temeljne pretpostavke po kojoj se svi ljudski problemi mogu "riješiti" genetskim i kemijskim manipuliranjem, razvili su ideju molekularne biologije. To područje znanosti držali su konačnim sredstvom uspostave društvene kontrole i društvenog inženjerstva.

Na žalost većine ljudskoga roda, postoji velika mogućnost da su bili u pravu.

Mogući rizici nisu zanimali tu Rockefellerovu skupinu. Metodologija tih ljudi naslanjala se na ono što je Rene Descartes nazvao "redukcionizmom", tj. na metode Charlesa Darwina i njima slične. Bio je to nastavak vjerovanja da se složeni životni oblici mogu svesti na temeljni obrazac, tj. na "elementarno sjeme", iz kojega se mogu izvesti svi oblici života. Weavera i druge ljude u Zakladi Rockefeller nije zanimala činjenica da je znanstveni redukcionizam već bio potpuno pobijen. "Tko plaća svirača, taj bira glazbu". Imali su društveni program, a redukcionistička genetika odgovarala je tome programu.

Kad su svoju zamisao učinili popularnom u američkim znanstvenim krugovima, učenjem da se organizmi svode na gene, ti organizmi, po njima, nisu imali svoje urođene prirode. Sve se svodilo je "poštenu igru". Ali priroda je daleko složenija od digitalnog računala. Evo samo jednog primjera na kakve su ukazivali klasični biolozi: dok neka molekula DNK u epruveti ostaje stabilna, ona u živom organizmu postaje vrlo nestabilna i djeluje na krajnje nelinearne i složene načine.

Molekularna biologija i istraživanja na području genetike Zaklada Rockefeller svjesno je temeljila na toj osnovnoj znanstvenoj pogrešci - redukcionizmu. Njezini su znanstvenici koristili izraz "genetsko programiranje" kao metaforu na rad računala, ali nijednom znanstveniku nije uspjelo nekim genetskim programom proizvesti neki organizam. Kao stoje istaknuo britanski biolog, profesor Brian Goodwin: "Čovjeku je potrebno veće znanje od poznavanja genetskih proizvoda da bi shvatio nastanak oblika organizama".

Te sitnice nisu nimalo zanimale eugeničare Zaklade Rockefeller, koji su 1980-tih godina sebe prikazivali kao genetičare. U to vrijeme mnogi pripadnici mlađeg naraštaja biologa i znanstvenika koji su dobivali stipendije Zaklade Rockefeller nisu imali pojma o tome da su eugenika i genetika na bilo koji način

povezane. Jednostavno su se borili kako bi iz nedostatnih fondova za znanost dobili dio dolara, a na tim su dolarima prečesto bili prikazani ime i uvjeti Zaklade Rockefeller.

Znanstveni cilj Zaklade bio je pronaći način na koji bi se neizmjereno složena živa bića svelo na jednostavne, determinističke i predvidive modele. Warren "Weaver gorljivo je nastojao primijeniti znanost, ako treba i onu lošu, kako bi svijet oblikovao u skladu s Rockefellerovim svjetonazorom. Promicatelji te nove znanosti - molekularne biologije - u Zakladi Rockefeller odlučili su otkriti strukturu gena i tu informaciju primijeniti, kao što reče Philip Regal, "u svrhu ispravljanja društvenih i moralnih problema, uključujući kriminal, siromaštvo, glad i političku nestabilnost". A način na koji su te društvene probleme namjeravali ispraviti desetljećima će ostati skriven. Regal je viziju obitelji Rockefeller opisao ovako:

Iz perspektive teoretičara redukcionizma bilo je logično da će se društveni problemi svesti na jednostavne biološke probleme koji se mogu ispraviti kemijskim manipuliranjem tla, mozga i gena. Tako je Zaklada Rockefeller odlučila svoje veze i sredstva posvetiti promicanju filozofije eugenike.

Zaklada Rockefeller koristila je svoj novac i brojne i moćne društvene, političke i ekonomske veze za promicanje ideje o tome da društvo mora pričekati pojavu znanstvenih izuma koji će riješiti njegove probleme pa više neće biti potrebe baviti se ekonomskim ni političkim sustavima. Tako će se, strpljenjem i stalnim ulaganjem u redukcionistička istraživanja, doći do neproblematičnih rješenja društvenih i ekonomskih problema.

Uz pomoć Masona i Weavera stvorena je mreža ljudi koje će se jednog dana nazivati molekularnim biologima, mreža ljudi koji nisu imali gotovo nikakva tradicionalnog znanja o živim organizmima ni o zajednicama organizama. Svi su vjerovali u teoriju redukcionizma i u determinizam. Svi su imali utopističke ideale. Naučili su kako se u razgovoru koristiti pozitivistički rječnik koji je jamčio stipendije i status. Bio je to projekt u duhu vizija Baconove "Nove Atlantide" i "Prosvjetiteljstva" - o društvu bez problema, temeljenu na ovladavanju prirodnim zakonima i na znanstvenom/tehnološkom napretku.

Tijekom 1970-tih godina među molekularnim biolozima u Sjedinjenim Američkim Državama vodila se oštra rasprava o tome treba li uopće nastaviti istraživanja rekombinantne DNK, što je kasnije nazvano genetskim inženjerstvom, ili ga, zbog mogućih i nepredvidivih opasnosti po život na ovome planetu i moguće ekološke katastrofe, u interesu čovječanstva, treba dragovoljno prekinuti. Do 1973. već su u laboratoriju bile stvorene osnovne tehnike genetskog inženjerstva.

Biolog Robert Mann, umirovljeni profesor Sveučilišta u Aucklandu, objasnio je taj problem rockefellerovskim redukcionističkim pristupom. Takav redukcionistički pristup razlog je zanemarivanja analize o mogućim rizicima. Mann je rekao: "Pokušaji analize rizika od genetskog inženjerstva očito je osuđeni na propast. Sustav žive stanice, čak i ako se u nju ne unose nikakav virus ni strani plazmid (ili samo prion), neusporedivo je složeniji od nuklearnog reaktora. Nemoguće je zamisliti sve mogućnosti lošeg završetka takvog unosa strane nasljedne osnove... Neka cijepanja gena mogu dati željene rezultate, mnoga druga ne daju nikakvih rezultata, ali pritom moguća bitna zastranjenja, kao i kod nuklearne energije, navode na odluku da taj pristup znanosti i životu treba isključiti".

Taj Mannov poziv na uzbunu bio je samo jedan od bezbrojnih upozorenja znanstvenika. No sva ta upozorenja pokopao je moćni propagandni stroj agrobiznisa, koji stoji iza genetskog inženjerstva. Mann kaže: "Za prijenos nekog gena u nesrodnu vrstu genetsko inženjerstvo koristi male dijelove DNK nazvane plazmidima. Uobičajeno je mišljenje da je plazmid, kojim se ugrađeni strani gen uvodi u genetski modificirani mikroorganizam, predvidiv i neprenosiv... (naprotiv), ne postoji "siguran" plazmid... zagonetka koju ćemo možda morati rješavati da bismo preživjeli jest: što učiniti kako bi se transfer gena za otpornost na antibiotike u druge organizme usporio ili zaustavio...? Ali genetski varalice tvrde da mogu, poput Boga, predvidjeti

evolucijske rezultate svojih umjetnih prijenosa ljudskih gena u ovce, govedih gena u rajčice itd."

Srž genetskog inženjerstva na biljkama, za razliku od dugogodišnjih metoda stvaranja hibridnih sorta križanjem dviju sorta iste biljne vrste, primjerice kukuruza, kako bi se dobila nova sorta sa specifičnim osobinama, jest uvođenje strane DNK u neku biljku. To kombiniranje gena različitih organizama nazvano je rekombinantnom DNK. Jedan primjer toga bilo je stvaranje genetski modificirana slatkog kukuruza ili Bt-slatkog kukuruza. To je učinjeno uvođenjem jednoga gena iz bakterije koja živi u zemlji, zvane *Bacillus thuringiensis*, skraćeno Bt, u genom hibrida kukuruza kako bi se taj hibrid zaštitilo od kukuruznog moljca. Bt je još 1961. registriran kao pesticid.

Postupak genetskog inženjerstva temelji se na regeneraciji biljke iz jedne jedine stanice u kulturi tkiva. Takva se kultura tkiva prethodno tretira hormonima i antibioticima kako bi se stanica s unesenim stranim genima potaknula na nenormalnu diobu. Također je potrebna infekcija patogenim organizmom ili bombardiranje česticama tungstena. Taj postupak, za razliku od uobičajenih metoda stvaranja biljnih ili životinjskih hibrida, potpuno preskače reprodukciju pa prema tome nije obrađen zaprekama koje onemogućavaju razmjenu nasljedne osnove između različitih vrsta.

Dr. Mae-Wan Ho, biolog i direktorica londonskoga Instituta znanosti u društvu (Institute of Science in Society), istaknula je da se "u laboratoriju proizvedeni potpuno novi geni ili kombinacije gena ugrađuju u genome organizama kako bi se genetski promijenili. Suprotno onome što vam govore znanstvenici koji zagovaraju GMO", dodala je, "taj proces uopće nije precizan. Nije ga moguće kontrolirati i nije pouzdan te obično oštećuje ili narušava genom domaćina, s potpuno nepredvidivim posljedicama".

Ni Zaklada Rockefeller ni znanstvenici koje je ona financirala nisu imali nikakva interesa ispitivati takve rizike. Elemen-

tarna je istina, izjavili su, da su rizici minimalni. Točka. "Znanost nezaustavljivo ide dalje..."

Prvi takav prijenos gena napravljen je 1973., nakon čega se rekombinantna genetska tehnika rasprostranila po znanstvenim laboratorijima, unatoč postojećim žustrim raspravama o mogućim opasnostima od zlorabe te nove tehnologije. Među znanstvenicima se pojavila duboka zabrinutost zbog opasnosti od takozvanog scenarija "andromede", tj. od bijega neke mutirajuće vrste. Taj je izraz preuzet iz romana znanstvene fantastike autora Michaela Crichtona, objavljena 1971., o smrtonosnom kukcu od kojega prijeti opasnost cjelokupnome životu na zemlji.

Unatoč tome što, 1984., iza zatvorenih vrata američkih znanstvenih laboratorija nije postojao nikakav ozbiljan znanstveni konsenzus glede opasnosti od uvođenja genetski modificiranih biljaka u prirodu i što su glede toga područja postojale velike dvojbe, Zaklada Rockefeller odlučila je izdvajati golem novac upravo za financiranje procesa genetskog modificiranja, i to na svjetskoj razini. Vrlo važna posljedica deregulacijske revolucije na području molekularne biologije, koju je 1980-tih godina proveo predsjednik Reagan, jest činjenica da su odluke glede sigurnosti i rizika, što su ih donijele relativno neovisne državne institucije, sve više bile u rukama privatnih kompanija, koje su u potencijalima biotehnologije vidjele veliku dobit. Rockefellerovim planerima nije bilo teško zainteresirati velike kompanije za pokuse na području genetskog inženjerstva.

Godine 1984. Zaklada Rockefeller odlučila je pokrenuti jedan opsežan program za izradbu genoma riže primjenom nove molekularne tehnike i dostignuća s područja računalne tehnologije. U to vrijeme nije bilo nikakvih eksperimentalnih dokaza koji bi opravdali tu odluku. Odluka je donijeta unatoč tome "sitnome" nedostatku. Zaklada je imala dugoročnu strategiju.

Za potrebe javnosti, objavila je da je ulaganje tako golemih sredstava pokušaj rješavanja gladi na svijetu u nadolazećim

desetljećima, budući da će, zbog predviđenoga porasta broja stanovnika na svijetu trebati hraniti još nekoliko milijarda gladnih usta. Novac za znanstvena istraživanja kanalizirao se, preko jedne nove institucije koju je ta zaklada osnovala, zvane Međunarodni program za biotehnologiju riže (International Program on Rice Biotechnology, skraćeno IPRB), u neke vodeće svjetske znanstvene laboratorije. Sljedećih 17 godina Zaklada je potrošila nevjerojatnih 105 milijuna dolara svoga novca na razvoj i širenje genetski modificirane riže diljem svijeta. K tome je, 1989., potrošila još 54 milijuna dolara na "osposobljavanje i izgradnju kapaciteta" za širenje novih spoznaja o genetskom modificiranju riže. Sjeme "genetske revolucije" sijalo se vrlo sračunato.¹

¹ The Rockefeller Foundation: *History and Chwnology*, na: www.rockfound.org.

Reagal, prof. Philip J.: *A Brief History of Biotechnology Risk...*, Edmonds Institute, 18. srpnja 1999.

Lehmann, Volker: *The Rockefeller Foundation*, u: *Biotechnology and Development Monitor*, 2001., broj 44, str. 17.

Regal, Philip: *Metaphysics in Genetic Engineering*, referat pripremljen za International Center for Human and Public Affairs, Buenos Aires, 1996, na: www.psrast.org/pjrbiosafety.htm.

King, David: *Interview with Professor Brian Goodwin*, u: *GenEthics News*, broj 11, ožujak/travanj 1996., str. 6 - 8.

Arnold, Tom: *Against Selfish Commercial Gene*, objavio Prast, na: www.psrast.org/selfshgen.htm.

Hindmarsh, Richard: *Constructing would-be Molecular Empires: Behind the Scenes*, u: *AgBioIndia*, 24. listopada 2002., na: www.icold-cigb.org/indus.htm.

Wilson, dr. Allison, i suradnici: *Genome Scrambling - Myth or Reality?*, EcoNexus Technical Report, listopad 2004., na: www.econexus.info.

Ho, dr. Mae-Wan: *Puncturing the GM Myths*, 4. kolovoza 2004., na: www.unobeserver.com.

"Zlatna riža" i mračne laži

Odluka o stvaranju genetski modificirane riže bila je majstorski potez vještih odnosa s javnošću Zaklade Rockefeller i njezinih pristaša unutar znanstvenog i političkog ustroja.

Zaklada je osnovala 46 znanstvenih laboratorija diljem industrijskoga svijeta i do 1987. na taj projekt genetskog modificiranja, tj. izrade genoma riže, trošila više od pet milijuna dolara na godinu. Među uživateljima velikodušnosti Zaklade Rockefeller bili su švicarski Savezni institut za tehnologiju iz Ztiricha i Centar za primijenjene bioznanosti sa Sveučilišta Freiburg u Njemačkoj.

Zaklada je dijelila stipendije i za izgradnju goleme međunarodne mreže znanstvenika koji će upijati njezin svjetonazor glede uloge genetskog modificiranja biljaka u budućnosti čovječanstva. Školovala je stotine polaznika postdiplomskih studija i doktora znanosti diljem svijeta kako bi stvorila infrastrukturu za kasnije komercijalno širenje GMO-a. Po riječima nekim njezinih stipendistima, nje govala je njihov osjećaj pripadnosti elitnome bratstvu. Financirala je filipinski Međunarodni institut za istraživanje riže (International Rice Research Institute, skraćeno IRRI), kao i doktorate svih pet vrhunskih znanstvenika toga instituta. "Bez potpore Zaklade Rockefeller bilo bi nam gotovo nemoguće staći ove sposobnosti", primijetio je zamjenik direktora za znanost u tome institutu.

Ubrzo nakon početka toga programa Međunarodni program za tehnologiju riže (IPRB) Zaklade Rockefeller odlučio je svoje napore usredotočiti na stvaranje sorte riže koja će, kako su rekli, riješiti nedostatak vitamina A u pothranjene djece u zemljama u razvoju. Bila je to sjajna promidžbena varka, koja je u javnosti stvorila predodžbu o tome kako genetski znanstvenici neumorno rade na rješavanju problema gladi i pothranjenosti na svijetu. Problem je jedino u tome stoje to bila smišljena prijevarena.

Riža je, kao prva kultura u Rockefellerovoj genetskoj revoluciji, odabrana vrlo sračunato. Kao stoje istaknuo jedan znanstvenik, riža je osnovna namirnica za više od 2,4 milijarde ljudi. Uzgaja se već najmanje 12.000 godina i to na velikom broju različitih područja.

Riža je sinonim za sigurnost hrane na većini azijskoga kontinenta, gdje se uzgaja 90% svjetske riže, a najviše u Kini i Indiji, gdje riža čini 80% dnevnih kalorija tamošnjega stanovništva. Riža je glavna namirnica i u zapadnoj Africi, na Karibima i u tropskim predjelima Južne Amerike. Uzgajivači riže uzgojili su sorte koje su mogle izdržati sušu, koje su bile otporne na nametnike i uspijevale u svim mogućim klimatskim uvjetima, i to bez pomoći biotehnologije. Stvorili su nevjerojatnu biološku raznolikost te kulture, s više od 140.000 sorta.

Zaklada Rockefeller bacila je oko na azijsku rižu znatno prije projekta IPRB iz 1984. Kao što sam već spomenuo, primarni cilj njezine "zelene revolucije" bila je proizvodnja riže u Aziji. Tijekom razdoblja od trideset godina taj je projekt u znatnoj mjeri uništio biološku raznolikost sorta riže, i to svojim takozvanim "visokorodnim sortama" (High-Yielding Varieties). Azijski su seljaci, umjetnim gnojivom, visokorodnim sjemenjem, pesticidima, mehanizacijom, sustavima navodnjavanja, kreditima i marketinškim smicalicama, koje im je upakirao zapadni agrobiznis, uvučeni u ralje svjetskoga trgovinskoga sustava i globalnoga tržišta.

Glavni pokretač te prve "revolucije riže" bio je Međunarodni institut za istraživanje riže (IRRI), koji je osnovala Zaklada Rockefeller, sa sjedištem na Filipinima. Stoga ne čudi što je taj institut, sa svojom genetskom bankom koja sadrži više od jedne petine svjetskih sorta riže, postao glavnim sredstvom za širenje nove rižine "genetske revolucije" Zaklade Rockefeller. U svoju su banku pohranili sve poznate važne sorte riže.

Pristaše "zelene revolucije" taj su institut koristili za preuzimanje kontrole nad nezamjenjivim sjemenskim blagom

azijskih sorta riže, i to lukavo smišljenom prijevarom, tvrdeći kako će te sorte na taj način biti "zaštićene".

Taj je institut, nakon što su ga 1960-tih godina, tj. u vrijeme "zelene revolucije", stvorile Zaklada Rockefeller i Zaklada Ford, stavljen pod okrilje Savjetodavne skupine za međunarodno istraživanje poljoprivrede (Consultative Group of International Agricultural Research, skraćeno CGIAR). To je ista ona institucija koja kontrolira iračku sjemensku banku. Djelovala je iz sjedišta Svjetske banke u Washingtonu, a također ju je financirala Zaklada Rockefeller.

Na taj je način Svjetska banka, sa svojim jasnim političkim programom koji utvrđuje Washington, u rukama držala ključeve azijske banke rižina sjemena. Više od tri četvrtine američke rižine plazme poteklo je iz sjemenske banke IPPR-a. Ta je riža zatim proslijeđena u azijske zemlje tako što je američka Vlada od tih zemalja zahtijevala uklanjanje "nepoštenih trgovinskih zapreka" uvozu američke riže.

Zatim je Međunarodni institut za istraživanje riže (IPPR) pretvoren u mehanizam kojim su veliki multinacionalni divovi, poput kompanija Syngenta i Monsanto, krale sjeme iz banke toga instituta, kojemu su ga s povjerenjem predali uzgajivača riže iz raznih zemalja.

Kad je to sjeme dospjelo u laboratorije Monsanto i drugih biotehnoloških divova, ondje su ga genetski modificirali i zatim patentirali kao svoje isključivo intelektualno dobro. Svjetska trgovinska organizacija, osnovana 1994. godine kao slijednica GATT-a, osmislila je novi radikalni sporazum TRIPS, kojim je multinacionalnim kompanijama prvi put bilo dopušteno patentiranje biljnih kultura i drugih živih vrsta.

Godine 1993. prihvaćena je Konvencija UN-a o biološkoj raznolikosti, kako bi se kontrolirala krađa sjemena iz zemalja u razvoju. No, Washington je napravio jednu malu promjenu u izvornome prijedlogu toga dokumenta. Zatražio je da genetski modificirano sjeme iz sustava CGIAR-a (čiji je IRRI sastavni

dio) ne podliježe odredbama te konvencije. To se odnosilo na pola milijuna vrsta sjemena, odnosno 40% svjetskih sorta sjemena, koje su držale genetske banke, i značilo je da velike agrokompnije i dalje mogu to sjeme uzimati i patentirati.

Koristeći se sjemenom IRRI-a i njegova centra, Rockefellerovo financiranje riže s povećanim sadržajem vitamina A postalo je ranih 1990-tih godina glavnim područjem istraživanja u Međunarodnome programu za istraživanje riže (IPRB-u). Stipendijama Zaklade Rockefeller financirali su se veliki znanstveni projekti na tome području, koje je, između ostalih, provodio i švicarski Savezni institut za tehnologiju iz Ziiricha.

Propagandisti iz Zaklade Rockefeller tvrdili su kako je nedostatak vitamina A glavni uzročnik sljepoće i smrtnosti novorođenčadi u zemljama u razvoju. Statistički podaci Ujedinjenih naroda pokazivali su da, možda, 100 do 140 milijuna djece diljem svijeta ima neki oblik nedostatka vitamina A, a od toga broja njih, možda, 250.000 do 500.000 oslijepi. Bila je to humana priča sa snažnim emocionalnim nabojem, osmišljena radi promicanja i prihvaćanja kontroverznih genetski modificiranih kultura i namirnica. "Zlatna riža" postala je simbolom, krilaticom i pokazateljem mogućnosti koje pruža genetsko inženjerstvo, iako su se te mogućnosti temeljile na mračnim lažima i namjerno smišljenoj prijevari.

U stvarnosti, uvođenje genetski modificirane riže po prvi će put otvoriti mogućnost izravne kontrole nad sjemenom riže, te glavne namirnice za 2,4 milijarde ljudi. Prije "genetske revolucije", velike multinacionalne agrokompnije nisu se na rižu ni osvrtale. Jedan razlog tome bili su maleni prihodi područja na kojima se uzgaj riža, a drugi činjenica da je iznimno teško napraviti hibridne sorte riže. Osamdeset posto sjemena riže u Aziji bilo je sjeme koje su od svojih ljetina ostavljali azijski farmeri.

Želeći genetski modificiranim sjemenom preuzeti to golemo tržište riže, Zaklada Rockefeller i njezine suradnice - velike

agrokompanije - nisu ništa prepuštale slučaju ni hirovima slobodnih tržišta. Godine 1991. Zaklada Rockefeller osnovala je jednu novu organizaciju zvanu ISAAA, tj. International Service for the Acquisition of Agribiotech Applications (Međunarodnu službu za stjecanje agrobiotehnoloških primjena), na čelu s direktorom svoga ogranka "meksičke zelene revolucije", tj. organizacije CIMMYT (Međunarodnoga centra za poboljšanje pšenice i kukuruza), dr. Cliveom Jamesom. (Čini se da ih je posebno zabavljalo izmišljati duge i komplicirane nazive za svoje institucije, kako ljudi ne bi obraćali pozornost.)

Institucija ISAAA je, po riječima njezina osnivača, imala svrhu "pridonijeti ublažavanju siromaštva u zemljama u razvoju povećanjem uroda i prihoda, napose među siromašnim seljacima, te omogućiti održiviju poljoprivredu i sigurniji globalni okoliš". Jedina kvaka u tome projektu bila je zamisao da se ta golema zadaća, prema njihovu okviru, može obaviti samo primjenom biotehnologije. Organizacija ISAAA bila je samo platforma za širenje genetski modificiranih usjeva u ciljanim zemljama Trećega svijeta.

Organizacija ISAAA osnovana je gotovo deset godina prije negoli je bilo poznato da je uzgoj "zlatne riže" Zaklade Rockefeller uopće moguć. Cilj je bio širiti genetski modificirane kulture u zemljama u razvoju, i to nepristojnom žurbom.

Ali, iza organizacije ISAAA nije stajala samo Zaklada Rockefeller. Financirale su je i velikodušne biotehnološke korporacije, poput Monsanto, Novartisa, AgrEvo-a, čak Američka agencija za međunarodni razvoj (USAID), koja je u sastavu američkoga Ministarstva vanjskih poslova. Cilj im je bio "stvoriti globalno partnerstvo" između divovskih biotehnoloških agrokompanija iz razvijenih zemalja, poglavito onih iz SAD-a, i zemalja u razvoju. U svrhu stvaranja toga partnerstva organizacija ISAAA osmislila je projekte za transfer poljoprivredne tehnologije, dijagnostiku i genetsko inženjerstvo.

Zanimljivo je spomenuti sljedeće: kada je Henry Kissinger, u svome strateškome dokumentu iz 1974. nazvanom NSSM 200, napravio popis od 13 "prioritetnih" zemalja u razvoju kao ciljnih zemalja za depopulacijsku politiku američke Vlade, istodobno je i organizacija ISAAA napravila svoj popis od 12 prioritetnih zemalja za uvođenje genetski modificiranih usjeva. Na tome su popisu bile: Indonezija, Malezija, Filipini, Tajland i Vijetnam u Aziji, Kenija, Egipat i Zimbabve u Africi te Argentina, Brazil, Kostarika i Meksiko u Latinskoj Americi. Zanimljivo je da na popisu organizacije ISAAA ima čak šest zemalja koje je Kissinger, sedamnaest godina prije toga, naveo kao geopolitičke ciljeve SAD-a. Čini se da geopolitika ima svoje konstante.

Godine 2000. Zaklada Rockefeller i švicarski Savezni institut za tehnologiju objavili su da su uspješno izdvojili tri gena sunovrata, u svrhu proizvodnje, kako su to nazvali, "zlatne riže" s povećanim sadržajem a-karotena (pro-vitamina A).

Kako zbog beta karotena, iz kojega u ljudskome organizmu nastaje vitamin A, zrno riže postaje narančasto, ta je riža nazvana "zlatnom rižom", što je bio još jedan briljantan propagandni potez, budući da svatko cijeni zlato u bilo kojemu obliku. Tako je siromašni svijet, tobože, u istoj zdjeli riže dobio i vitamin A, koji će spriječiti sljepoću i druge tegobe prouzročene nedostatkom vitamina A u djece.

Djeca u azijskim i drugim zemljama stoljećima su vitamin A dobivala iz drugih izvora. Problem nije u nedostatku prirodnih izvora vitamina A, nego u tome što nekim dijelovima svijeta nišu dostupne dovoljne količine tih prirodnih izvora.

Indijski borac za biološku raznolikost dr. Vandana Shiva, u jednoj oštroj kritici upućenoj promicanju "zlatne riže" Zaklade Rockefeller, istaknula je: "Prvi nedostatak genetskog modificiranja riže radi dobivanja vitamina A jest istiskivanje alternativnih izvora vitamina A. Direktor Međunarodnoga instituta za istraživanje riže Per Prinstripe Anderson rekao je kako je riža s

vitaminom A potrebna siromašnoj Aziji zato što 'na svijetu ima vrlo mnogo onih do kojih ne možemo doprijeti s tabletama'".

Dr. Shiva je istaknula kako "postoje mnoge alternative tabletama vitamina A. Izvori vitamina A jesu jetra, žumanjak, piletina, meso, mlijeko i maslac. Izvori beta-karotena, koji proizvodi vitamin A, jesu zeleno lisnato povrće, špinat, mrkva, buča, mango..."

Liječnici i znanstvenici svjesni su činjenice da velike količine vitamina A mogu dovesti do "hipervitaminoze" ili trovanja vitaminom A, koje u djece može dovesti do trajnog oštećenja mozga i drugih štetnih posljedica.

Nadalje, zbog niske koncentracije beta karotena u GM "zlatnoj riži", da bi osoba dobila potrebnu dnevnu količinu vitamina A morala bi pojesti nemoguće veliku količinu riže. Po jednoj procjeni, prosječan stanovnik Azije morao bi pojesti 9 kilograma kuhane riže, tj. ekvivalent od 3,75 kilograma sirove riže kako bi zadovoljio minimalnu dnevnu potrebu za vitaminom A. Stanovnik Azije dnevno obično konzumira 300 grama riže, što je samo 8% količine potrebne za zadovoljenje dnevne potrebe za vitaminom A.

Predsjednik Zaklade Rockefeller Gordon Conway dao je prigup odgovor na tu kritiku. U jednoj izjavi za tisak rekao je: "Prvo treba reći da mi 'zlatnu rižu' ne držimo rješenjem problema nedostatka vitamina A. Naprotiv, ona je izvrsna nadopuna voću, povrću i namirnicama životinjskoga podrijetla, te raznim ojačanim namirnicama i vitaminskim dodacima". Zatim je dodao: "Ja se slažem s doktoricom Shiva da je upotreba zlatne riže u reklamne svrhe otišla predaleko".

"U reklamne svrhe", možda, ali kampanja širenja genetski modificirane "zlatne riže", za pristaše "genetske revolucije" Zaklade Rockefeller, očito još nije bila otišla predaleko.

Godine 2000. Zaklada Rockefeller objavila je kako rezultate svoga dugogodišnjega istraživanja riže predaje "javnosti". Zapravo, te su rezultate lukavo predali velikim biotehnološkim

agrokompanijama. Britanska kompanija AstraZeneca, koja je kasnije postala dijelom švicarske kompanije Syngenta, objavila je u svibnju 2000. da je stekla isključiva prava na komercijalizaciju "zlatne riže".

"Zlatna riža" osigurala je biotehnološkoj industriji golemo promidžbeno oružje. Godine 1999. tadašnji američki predsjednik Bili Clinton izjavio je: "Kada bismo ove zlatne riže, koja je genetski modificirana sorta riže posebno bogata vitaminom A, mogli u većim količinama dostavljati u zemlje u razvoju, to bi spasilo 4.000 života dnevno, ljudi koji su neishranjeni i koji umiru". Kada su kompanije Syngenta i Monsanto patentirale "zlatnu rižu" tvrdile su kako će to omogućiti da ta tehnologija "bude besplatno dostupna u humanitarne svrhe bilo kojoj zemlji u razvoju".

Kritike i skepticizam glede toga koliko je mudro tu temeljnu namirnicu ljudskoga roda predati doktorima genetike i divovskim agrokompanijama sve su više jenjavali kako je promidžbeni stroj Zaklade Rockefeller i agrobizniskoga lobbyja postajao sve glasniji. Vrlo istaknuti stručnjak za medicinu dr. Richard Horton, urednik britanskoga medicinskog časopisa *The Lancet*, rekao je: "Nastojanje da se tehnološkom hranom riješi glad na svijetu može biti... potjera za komercijalno najzlomijom guskom u novome stoljeću". Rijetki su čuli njegove riječi. I jedna osoba iz biotehnološkoga svijeta, Steven Smith, koji je radio na genetskom inženjerstvu za švicarsku kompaniju Syngenta Seeds, koja je najveći vlasnik patenata za "zlatnu rižu", u lipnju 2003., kratko prije svoje smrti, izjavio je: "Ako vam tko kaže da će genetski modificirana hrana nahraniti svijet, recite mu da neće... Da bi se svijet nahranio potrebna je politička i financijska volja. Problem nije u proizvodnji i distribuciji".

Mit o tome kako Zaklada Rockefeller namjerava genetski modificiranim organizmima nahraniti svijet nije ništa drugo nego mit. Ali, bio je to mit u rukama moćnih tvoraca mitova. "Revolucija" se nastavila.

Uz dobro osmišljenu međunarodnu strukturu za širenje sjemena "genetske revolucije" preko organizacija ISAAA, CGIAR i IRRI, te uz izravna financijska sredstva Zaklade Rockefeller, velike agrokompanije i pristaše "genetske revolucije" bili su spremni za sljedeći divovski korak - konsolidaciju svjetske kontrole nad opskrbom ljudske hrane i još više od toga - nad samim ljudskim životima. Za to je bila potrebna nova organizacija - Svjetska trgovačka organizacija ili skraćeno WT0.²

² Normile, Dennis: *Rockefeller to end network after 15 years of success*, 19. studenoga 1999., na: www.genet-info.org/genet/2000/Feb/msg0000.html.
Martinez i Prat, Anna-Rosa: *Genentech Preys on the Paddy Field*, Grain, lipanj 1998.

Shiva, dr. Vandana: "Genetically Engineered Vitamin 'A' Rice: A Blind Approach to Blindness Prevention", 14. veljače 2000., na: www.biotech-info.net/blind_rice.html.

Brown, Paul: *GM rice promoters 'have gone too far'*, The Guardian (UK), 10. veljače 2001.

Assisi Foundation, BIOTHAL et al: *Biopiracy, TRIPS and the Patenting of Asia's Rice Bowl*, svibanj 1998., na: www.poptel.org.uk/panap/archives/larice.htm.
Rice, IRRI, and Corporate Earnings, na: www.poptel.org.uk/panap/archives/larice.htm.

Kirby, Alex: *'Mirage' of GM's golden promise*, na: BBC News Online, veljača 2004.

Kuvek, Devlin: *ISAAA in Asia: Promoting corporate profits in the name of the poor*, GRAIN, listopad 2000., na: www.grain.org/publications/reports/isaaa.htm.

O'Toole, John C. i suradnici: *Rockefeller Foundation's International Program on Rice Biotechnology*, na: www.rockfound.org.

Monsanto Press Release: *Scientists achieve major breakthrough in rice: data to be shared with worldwide research community*, St. Louis, 4. travnja 2000.

Nestle, dr. Marion: *Genetically Engineered Golden Rice is Unlikely to Overcome Vitamin A Deficiency*, pismo uredniku, Journal of the American Dietetic Association, ožujak 2001., vol. 101, str. 289. - 290.

JEDANAESTO POGLAVLJE

SJEME PROPASTI - SIJANJE "VRTA OVOZEMALJSKIH UŽITKA"

Svjetska trgovinska organizacija: američki agrobiznis kreće u preuzimanje svjetske poljoprivrede

U rujnu 1986., samo dvije godine nakon što je Zaklada Rockefeller pokrenula svoj smion projekt genetskog modificiranja riže, američke agrokompanije odlučile su svoju veliku moć koristiti u obliku jednog novog i radikalnog međunarodnog trgovinskog režima, takozvanog Urugvajskog sastanka GATT-a (General Agreement on Tariffs and Trade, Opći sporazum o carinama i trgovini).

Nakon osam godina prijepornih rasprava unutar GATT-a, 1994., nastala je nova multinacionalna organizacija - Svjetska trgovinska organizacija, poznata po skraćenici UTO.

Utvrđeno je da će joj sjedište biti u Ženevi u Švicarskoj - na neutralnoj, lijepoj i mirnoj lokaciji. No, iza fasade, WTO je bila sve osim mirna i neutralna. Osnovana je da bi bila policajac globalne slobodne trgovine i malj za provedbu globalnih ciljeva velikih agrokompanija, s prihodima koji se mjere u tisućama milijarda dolara, za promicanje interesa privatnog agrobiz-

niša. Zato je ta organizacija osmišljena kao nadnacionalno i naddržavno tijelo, koje će biti iznad zakona i država i koje neće polagati račune nikakvu državnome tijelu izvan vlastitih zidova.

Sporazum GATT nije imao nikakvih provedivih sankcija ni kazna za kršenje dogovorenih trgovinskih pravila. WTO ih ima, a s njima i moć nametanja golemih financijskih kazna onim zemljama članicama koje ta pravila prekrše. Kad je konačno postignut dogovor o osnivanju WTO-a, 1994., ta je organizacija postala novo oružje koje silom ruši razne trgovinske barijere i postaje sve sposobnijom u širenju genetski modificiranih usjeva, koji će se ubrzo pojaviti na tržištu.

Zamisao o osnivanju WTO-a, kao i većina inicijativa za uspostavu slobodne trgovine od Drugoga svjetskoga rata, stigla je iz "Washingtona. Bio je to krajnji rezultat Urugvajskoga sastanka GATT-a o liberalizaciji trgovine, koji je počeo u mjestu Punte del Este u Urugvaju 1986., a završio u Marakešu u Maroku u travnju 1994.

Sve od 1948., tj. od osnivanja GATT-a, Washington se oštro protivio uključivanju poljoprivrede u razgovore o svjetskoj trgovini, iz straha da bi bilo koje uobičajeno međunarodno pravilo otvorilo američko tržište uvozu stranih prehrambenih proizvoda i nanijelo štetu konkurentnosti američke poljoprivrede. Od pedesetih godina 20. stoljeća izvoz poljoprivrednih proizvoda bio je strateško američko nacionalno pitanje.

Za razliku od svih ranijih sastanaka GATT-a, na onome u Urugvaju poljoprivreda je imala prioritetan položaj. Razlog tome vrlo je jednostavan: do polovice 1980-tih, uz agresivnu politiku deregulacije Reaganove Vlade i uz potporu te Vlade slobodnome tržištu, američke su agrokompanije bile spremne za pokretanje svoje globalne trgovinske ofenzive, tj. za krupne poslove.

Stajalište Washingtona za Urugvajski sastanak o poljoprivredi osmislila je kompanija Cargill Incorporated iz grada Min-

neapolisa iz savezne države Minesote. Bivši dužnosnik te kompanije Daniel Amstutz, sada u ulozi posebnoga izaslanika Reaganove Vlade na sastanku GATT-a, osmislio je takozvani Plan Amstutz, koji se sastojao od četiri točke. Bio je to, zapravo, Plan Cargill. Kompanija Cargill tada je bila vodeća američka privatna agrokompanija, sa svjetskom prodajom većom od 56 milijarda dolara i s podružnicama u 66 zemalja svijeta. Svoje moćno globalno carstvo izgradila je suradnjom s Rockefellerovim interesima u Latinskoj Americi, kao i prodajom američkoga žita Sovjetskome Savezu, zvanom "velikom pljačkom žita", koju je, za velike profite, 1970-tih godina organizirao Henry Kissinger. Utjecaj te kompanije na Washington, a posebno na američko Ministarstvo poljoprivrede, bio je, blago rečeno, golem.

Četiri Amstutzova zahtjeva na pregovorima GATT-a bila su isključivo u korist američkoga agrobiznisa i njegova sve snažnijega svjetskoga položaja. Evo triju Amstutzovih točaka:

1. zabrana bilo kakvih državnih poljoprivrednih programa i zaštićenih cijena u svim zemljama svijeta,
2. zabrana članstva zemljama koje žele ozakoniti kontrolu uvoza kako bi zaštitile vlastitu poljoprivrednu proizvodnju i
3. zabrana bilo kakve državne kontrole izvoza poljoprivrednih proizvoda, čak i u vrijeme gladi u državi.

Kompanija Cargill nakanila je preuzeti kontrolu nad svjetskim izvozom i trgovinom žitom.

Četvrti Amstutzov zahtjev, iznijet pred sudionicima Urugvajskoga sastanka GATT-a u srpnju 1987., bio je zahtjev da GATT donese trgovinska pravila kojima će se svim zemljama ograničiti pravo na donošenje strogih zakona o sigurnosti hrane. Kompaniji Cargill i njezinim saveznicima s područja agrobiznisa "slobodno tržište" bilo je, čini se, svetije od ljudskoga života. Američke su agrokompanije državne zakone o sigurnosti hrane držale glavnom zaprekom neometanu stjecanju golemih profita od tvorničkih farma u zemljama u razvoju i onih u

Sjedinjenim Američkim Državama, s mizernim plaćama radnika i s lošom kvalitetom proizvoda. Osim toga, željele su imati pogodne uvjete za neograničenu prodaju svojih novih, genetski modificiranih usjeva, bez zapreka u obliku dosadne državne brige za zdravlje i sigurnost ljudi.

Amstutz je bio predani borac za interese agrobiznisa. Godine 2003. Ministarstvo poljoprivrede u Bushovoj Vladi imenovalo ga je posebnom osobom za vezu za Irak, kako bi usmjeravao transformaciju iračke poljoprivrede u "tržišno orijentiran" agrobiznis za uzgoj i izvoz, pod vodstvom SAD-a, genetski modificiranih usjeva, što sam opisao u jednom ranijem poglavlju.

Srž glavnih zahtjeva glede poljoprivrede, koje je Amerika postavila u Urugvaju, bio je zahtjev za obveznim okončanjem državnih dotacija za izvoz poljoprivrednih proizvoda, a taj je potez bio u prvome redu uperen protiv Zajedničkoga poljoprivrednoga programa (CAP-a) Europske zajednice. Washington je taj proces nazvao "liberalizacijom trgovine poljoprivrednim proizvodima". On je išao u korist američkih agrokompanija kao glavnih igrača, jednako kao što su britanski zahtjevi za slobodnom trgovinom s kraja 1870-tih godina bili u interesu britanskih kompanija i banaka, koje su u to vrijeme bile glavni igrači na svjetskome tržištu.

Kompanija Cargill bila je glavni pokretač moćnoga lobbyja direktora najvećih američkih agrokompanija zvanog US Business Roundtable (Okrugli stol američkoga poslovnoga svijeta). Godine 1994. taj je lobby osnovao Savez za GATT, kako bi privolio američki Kongres da prihvati njegov program za GATT. I prihvatio ga je.

Odluku Kongresa da podrži taj program za GATT i osnivanje Svjetske trgovinske organizacije olakšala je činjenica da su kompanija Cargill i njezini prijatelji iz lobbyja Okrugloga stola poslovnoga svijeta donirali milijune dolara za izborne kampanje ključnih kongresnika. Ne želeći staviti sve na jednu

kocku, kompanija Cargill osnovala je organizaciju Potrošači za svjetsku trgovinu (Consumers for World Trade, skraćeno CWT), kao još jedan pro-GATT-ovski lobby, koji, zanimljivo, nije predstavljao potrošače, nego interese multinacionalnih kompanija, uključujući i Cargill. Kompanijska članarina u toj organizaciji iznosila je 65.000 dolara. Kompanija Cargill osnovala je i Krizni odbor za američku trgovinu (Emergency Committee for American Trade), kako bi privoljela Kongres na prihvatanje radikalnog poljoprivrednog programa Svjetske trgovinske organizacije.

Taj međunarodni lobby, koji je djelovao u suradnji s Cargillom i drugim američkim agrokompanijama na uspostavi radikalnoga poljoprivrednog programa GATT-a, bio je jedna mračna i moćna organizacija koja je sebe nazvala Međunarodnim vijećem za politiku trgovine hranom i poljoprivrede (International Food and Agricultural Trade Policy Council, skraćeno IPC). Osnovana je 1987. sa svrhom promicanja liberalizacije u trgovini poljoprivrednim proizvodima i Plana Amstutz za agrobiznis, a članovi su mu bili najviši direktori i dužnosnici kompanija Cargill, Syngenta (tada Novartis), Nestle, Kraft Foods, Monsanto, ADM, Bunge Ltd., Winthrop Rockefeller's Winrock International, američko Ministarstvo poljoprivrede i Mitsui & Co iz Japana. Bila je to interesna skupina koju je malo političara u Bruxellesu, Parizu i bilo kojemu svjetskome središtu moglo ignorirati.

Kompanija Cargill, organizacija IPC i organizacija Business Roundtable blisko su surađivale s predstavnikom za trgovinu u Clintonovoj Vladi Mickevjem Kantorom, koji je kasnije postao ministrom trgovine. Kantor je prijedlog s Urugvajskoga sastanka GATT-a o osnivanju Svjetske trgovinske organizacije progurao kroz američki Kongres tako što je članovima Kongresa uglavnom govorio laži o tome kako će Svjetska trgovinska organizacija imati pravila u biti slična konsenzusnim pravilima GATT-a. To nije bilo točno, što je on dobro znao.

O pravilima Svjetske trgovinske organizacije odlučivat će takozvana "četveročlana skupina", tj. zemlje QUAD-a - SAD, Kanada, Japan i Europska unija. Te se članice mogu sastajati iza zatvorenih vrata i donositi odluke u ime sve 134 zemlje svijeta. A unutar QUAD-a glavnu riječ imaju divovske agrokompanije, pod vodstvom onih američkih. Zapravo, bio je to konsenzus, ali privatnih agrokompanija koje odlučuju o politici Svjetske trgovinske organizacije. Svima je jasno da WTO-ov Sporazum o poljoprivredi (popularno zvan AoA, što je skraćeni- ca od Agreement on Agriculture, nap. prev.), koji su napisale kompanije Cargill, ADM, DuPont, Nestle, Unilever, Monsanto i druge, osmišljen tako da se njime, na cijelome svijetu, dokinu svi državni zakon i drugi akti koji bi mogli osujetiti golemu moći velikih agrokompanija da određuju cijene poljoprivred- nih proizvoda.

Godine 2001., kada je Kantor napustio službu u američkoj Vladi, odmah je nagrađen za usluge koje je tijekom pregovora GATT-a učinio američkome agrobiznisu. Kompanija Monsan- to, u to vrijeme najagresivniji promicatelj genetski modificira- nih usjeva i s njima povezanih pesticida, imenovala ga je u svoj Odbor direktora. Kružna vrata između američke Vlade i privat- noga sektora uvijek su dobro podmazana.

Godine 1994., dok se Svjetska trgovinska organizacija osni- vala, već je bilo jasno da Washington pruža punu potporu razvoju genetski modificiranih usjeva kao velikom strateškom prioritetu Sjedinjenih Američkih Država. Kao što sam već na- pisao, tadašnji američki predsjednik George Herbert Walker Bush već je 1992. godine donio uredbu kojom je sve genetski modificirane kulture *defacto* izuzeo iz zakona, jer ih je proizvolj- no proglasio "bitno ekvivalentnima" normalnim kulturama i sjemenu.

Zatim je Clintonova Vlada "biotehnologiju", zajedno s In- ternetom, pretvorila u strateški prioritet koji će uživati državnu potporu, formalnu i neformalnu. Clinton je dao punu potporu

Mickeyju Kantoru kao glavnom pregovaraču u procesu ratifikacije Svjetske trgovinske organizacije.

Monsanto, DuPont, Dow Chemical i druge divovske poljoprivredne i kemijske kompanije već su u svojim rukama držale patentirano genetski modificirano sjeme osnovnih prehrambenih kultura svijeta. Bio je to pravi čas za osnivanje jedne politijske institucije koja će skeptičnome svijetu silom nametati genetski modificirane usjeve. Sporazum o poljoprivredi Svjetske trgovinske organizacije bit će oružje za provedbu toga projekta, jednako kao i Intelktualna prava na vlasništvo povezano s trgovinom (Trade Related Intellectual Property Rights, skraćeno TRIPS).²

"WTO i loši TRIPS"

Svjetska trgovinska organizacija napravila je velike korake na putu globalizacije svjetske poljoprivrede, po uvjetima koje je zacrtao američki agrobiznis. Pravila WTO-a otvorit će pravne i političke putove stvaranju globalnoga "tržišta" za preham-

² Greenfield, Gerard: *The WTO, the World Food System and the Politics of Harmonized Destruction*, IUF-A/P Globalisation Seminar, 16. - 18. studenoga 1998., Ahmedabad, Indija, na: www.labournet.org/discuss/GLOBAL/wto.html.

Goettlich, Paul: *Will Genetically Engineered Foods Feed the World?*, 22. lipnja 2004., na: www.Mindfully.org.

Plawiuk, Eugene W.: *Background on Cargill Inc., the Transnational Agribusiness Giant*, na: www.geocities.com/CapitolHill/5202/carinc.html, lipanj 1998.

De Paiva Abreu, Marcelo: *Brasil, The GATT and the History of WTO and Prospects*, Odsjek za ekonomiju, PUC-Rio, Rio de Janeiro, seminarski rad broj 392, rujan 1998.

Weissman, Robert: *GATT: The Final Act*, listopad 1994., u časopisu *Multinational Monitor*, na: multinationalmonitor.org/hyper/mml094.html#gattfin.

Montague, Peter i Puckett, Jim: Environmental Research Foundation: "The WTO and Free Trade: Part I", na: www.garynull.com/Documents/erf/The_WTO_and_FreeTrade-PartI.htm.

Članovi IPC-a, na: www.agritrade.org/members.htm.

bene proizvode, slične onima koje je prije sto godina, pod vodstvom Rockefellerove kompanije Standard Oil, otvorio naftni kartel. Nikada prije nastanka velikih agrokompagnija poljoprivredni proizvodi nisu držani samo proizvodima za tržište, s globalnim tržišnim cijenama. Poljoprivredni su usjevi oduvijek bili lokalnog karaktera, imali su svoja lokalna tržišta i bili su temeljem opstanka ljudi i sigurnosti nacionalne ekonomije.

Američki Plan Amstutz, uz male izmjene, postao je srž WTO-ova Sporazuma o poljoprivredi, tj. AoA-a, kako je postao poznat (skraćeno od: Agreement on Agriculture, nap. prev). Cilj toga sporazuma bio je stvoriti ono stoje krug agrobiznisa smatrao najvišim prioritetom - slobodno i integrirano svjetsko tržište za svoje proizvode. Dok im je na jeziku stalno bila "sigurnost opskrbe hranom", uveli su pravila po kojima će se ta sigurnost postići jedino režimom slobodne trgovine. A od toga režima korist imaju isključivo velike globalne kompanije za trgovinu žitom, poput Cargilla, Bungea i ADM-a.

Godine 1992., kako sam već spomenuo, Vlada Busha starijega donijela je, čak bez ikakve javne rasprave, nevjerojatnu uredbu, kojom su genetski modificirane biljke i namirnice proglašene "bitno ekvivalentnima" običnim usjevima pa im stoga nije potrebna nikakva posebna državna regulativa. Svjetska trgovinska organizacija to je načelo fino ugradila u svoju uredbu zvanu "Sanitarni i fitosanitarni sporazum" (Sanitary and Phytosanitary Agreement, srkaćeno SPS). U toj uredbi stoji da se "standardi i mjere za reguliranje hrane, koji imaju svrhu zaštititi ljude od nametnika i životinja, mogu potencijalno primjenjivati kao proizvoljne zapreke trgovini", pa ih se stoga, po pravilima Svjetske trgovinske organizacije, mora zabraniti.

Po toj uredbi, oni zakoni neke države koji zabranjuju unošenje genetski modificiranih organizama u ljudski prehrambeni lanac, kao mjera zaštite zdravlja od potencijalne opasnosti po ljude i životinje, nisu poštteni zakoni. To je "nepoštena trgovinska praksa". Svjetska trgovinska organizacija donijela je i

uredbe kojima je zabranila donošenje državnih zakona o stavljanju oznake na proizvode koji su genetski modificirani, nazivši takve zakone "tehničkim zaprekama trgovini".

Doktrina Svjetske trgovinske organizacije bila je jednostavna: slobodna trgovina, pod uvjetima koje su odredili veliki konglomerati s područja agrobiznisa, bit će iznad suverenih država i iznad brige za zdravlje i sigurnost ljudi i životinja. Krilatica je glasila: "Slobodno tržište iiber Alles".

Washingtona je zauzeo stajalište da se oznake za genetski modificirane proizvode mogu stavljati samo na one proizvode koji su "bitno transformirani". Zatim je predsjednik Bush spomenutom uredbom utvrdio da su genetski modificirani proizvodi "bitno ekvivalentni" prirodnim usjevima, da nisu "bitno transformirani" pa ih stoga nije potrebno kao takve označavati..

Istodobno je Američkim zakonom o patentima velikim agrokompnijama omogućeno posjedovanje isključivih prava na genetski modificirane organizme i sjeme, temeljem tvrdnje da uvođenje strane DNK u genom neke biljke, primjerice riže, mijenja tu biljku na jedinstven način. A zapravo je mijenja bitno, tj. "bitno je transformira".

Washingtonske dužnosnike nije nimalo smetalo proturječje između izraza "bitno ekvivalentan", koji su primijenili na genetski modificirane organizme i sjeme, i izraza "bitno jedinstven", koji su primijenili na patente velikih agrokompnija. Odgovarala im je svaka definicija koja je bila u korist genetske revolucije bogatoga agrobiznisa. U promicanju te revolucije, na popisu njihovih prioriteta logika nije zauzimala visoko mjest.

Zakonski okvir za patentiranje biljaka ugrađen je u dokument Svjetske trgovinske organizacije zvan TRIPS. Po tome dokumentu sve zemlje članice Svjetske trgovinske organizacije obvezne su donijeti zakone za zaštitu patenata (prava na intelektualno vlasništvo) na biljke. Tim je patentima svakome osim vlasnicima patenata zabranjeno proizvoditi, prodavati i koristiti određeni "izum". Ta je odredba, kojoj nije podarena baš ve-

lika pozornost, američkim i multinacionalnim agrokompanijama širom otvorila vrata za promicanje strateškoga plana genetskoga inženjerstva Zaklade Rockefeller.

Odredbama TRIPS-a bogatim je multinacionalnim agrokompanijskim kompanijama, koje imaju golemo sredstvo za ulaganje u znanost i razvoj, omogućeno naplaćivati autorska prava na patentirano sjeme i nekim kupcima, čak zemljama, zapriječiti pravo na uporabu toga sjemena. To isključivo pravo na patente bilo je na snazi dvadeset godina. Po riječima jednog znanstvenika, po pravilima TRIPS-a i zakona o genetskim patentima, "znanje je imovina. Ono pripada korporacijama i nije dostupno poljoprivrednicima".

Zaštićeni Svjetskom trgovinskom organizacijom kao svojim policajcem i moći američkoga Ministarstva vanjskih poslova, multinacionalne agrokompanije - Monsanto, Syngenta i druge - ubrzo su počele isprobavati u kojoj mjeri mogu drugim zemljama nametati patentirane usjeve.

Teksaška biotehnološka kompanija RiceTec odlučila je napraviti patent za rižu basmati, koja je stoljećima glavna namirnica u velikom dijelu Indije, Pakistana i drugih azijskih zemalja. Godine 1998. ta je kompanija prijavila patent na svoju genetski modificiranu rižu basmati, koja se, po američkome zakonu koji zabranjuje označavanje genetski modificiranih proizvoda, legalno prodavala kao prirodna riža. Pokazalo se da je ta kompanija stekla pravo na tu dragocjenu sortu riže, a to vrlo dvojbeno stjecanje prava bilo je povjereno Međunarodnome institutu za istraživanje riže (IRRI-u) na Filipinima, koji je osnovala Zaklada Rockefeller.

Taj je institut, "radi sigurnosti", napravio duplikat neprocjenjivo vrijedne zbirke rižina sjemena nabavljena na Filipinima i uskladištila ga u banki sjemena u mjestu Fort Collins u američkoj saveznoj državi Colorado. Ta je činjenica pokazala da je taj institut lagao kada je tvrdio da će to sjeme biti uskladišteno na Filipinima za potrebe filipinskih uzgajivača riže. IRRI je,

naravno, filipinske uzgajivače riže uvjerio da svoje sjeme, radi vlastite sigurnosti, predaju IRRI-u. Zatim je IRRI, kada je sjeme dospjelo u Colorado, daleko od Filipina, to vrijedno sjeme, bez kojega kompanija RiceTec ne bi mogla napraviti genetsko modificiranje, predala znanstvenicima te kompanije, koja ga je zatim patentirala. Odgovorni ljudi iz IRRI-a znali su da time čine nešto krajnje protuzakonito. Znanstvenici koji se bave rižom, čak i oni iz Teksasa, znaju da riža basmati ne raste na suhim padinama Teksasa. Tako je RiceTec, u suradnji s IRRI-em, ukrao sjeme za svoj patent. Po pravilima koje je utvrdio Rockefellerov institut IRRI, sjeme iz genetske banke ne smije se patentirati, ali ako neki znanstvenik uspije neko sjeme uzgojiti, bez obzira na postupak uzgoja, on ga može i patentirati.

U prosincu 2001., američki je Vrhovni sud, presudom u sporu *J.E.M. Ag Supply protiv kompanije Pioneer*, ozakonio načelo po kojemu su dopušteni patenti na biljke i druge oblike života. Time je genetski agrokartel dobio potporu najvišega suda u zemlji.

Ironija je u tome što su kompanije Monsanto, Syngenta, DuPont i drugi veliki vlasnici patenata na genetski modificirane usjeve tvrdili da će genetski modificirana riža, soja, kukuruz i drugi usjevi riješiti problem gladi na svijetu i dovesti do veće sigurnosti. U stvarnosti, njihovo agresivno patentiranje biljnih vrsta dovelo je do koncentracije vlasništva nad patentima, do smanjenja znanstvenoga rada, do smanjenja biljne raznolikosti i do koncentracije vlasništva nad sjemenom koje je tisućama godina bilo zajedničko dobro i nasljeđe čovječanstva. Time se neizmjereno povećala opasnost od toga da uzgojem monokultura neke biljne vrste potpuno nestanu.

Uz punu potporu moćne Svjetske trgovinske organizacije te američke i britanske vlade, velike biotehnološke kompanije učvrstile su svoju vlast nad patentima svih mogućih genetski modificiranih sorata biljnih vrsta. Do kraja 1990-tih godina

genetska je revolucija snagom uragana protutnjila svjetskom poljoprivredom.

Godine 2004. tržištem genetski modificirana sjemena i s njime povezanih agrokemijskih proizvoda dominirale su četiri globalne privatne kompanije. Kompanija broj jedan bila je Korporacija Monsanto iz St. Louisa iz savezne države Missouri, najveći svjetski proizvođač genetski modificirana sjemena i kemijskih proizvoda. Druga je bila Dow AgroSciences iz Indianapolis u saveznoj državi Indiani, konglomerat težak 3,4 milijarde dolara, koji djeluje u 66 zemalja svijeta. Zatim dolazi kompanija Pioneer Hi-Bred International, Inc. (u sastavu Korporacije DuPont) iz mjesta Des Moines u saveznoj državi Iowi, koja sebe naziva "vodećim svjetskim uzgajivačem i dobavljačem napredne biljne genetike za poljoprivrednike diljem svijeta" i koja djeluje u 70 zemalja. Četvrti globalni igrač jest švicarski konglomerat Syngenta iz Basela, nastao spajanjem, 2000., odjela za poljoprivredu kompanija Novartis i AstraZeneca, čime je postao kompanijom za poljoprivredu i kemijske proizvode vrijednom 6,8 milijarda dolara.

Tri od spomenute četiri kompanije nemaju sjedišta samo u Americi, ali su desetljećima, u suradnji s Pentagonom, opskrbljivale američku vojsku u Vijetnamu raznim kemijskim sredstvima, uključujući napalm te zloglasni Agent Orange za spaljivanje raslinja. U američkim sudovima i danas, više od trideset godina nakon završetka Vijetnamskoga rata, traju sporovi koje su protiv američke Vlade pokrenule civilne i vojne žrtve zbog oboljenja stečenih u Vijetnamu dok su bili izloženi otrovu Agent Orange.

Do 2005. tri vodeće američke agrokompanije zbile su redobne u borbi protiv bilo kakvih mjera koje bi američka vlada mogla donijeti za reguliranje njihova znanstvenog rada i sigurnosti genetski modificirana sjemena, i to tvrdnjom da im se mora vjerovati kao kompanijama koje posjeduju najpouzdaniju i najučinkovitiju samokontrolu.

Povijest kompanije Monsanto, kao jednoga od proizvođača otrova Agent Orange, otkriva razinu koju je ta kompanija sebi postavila kao standard integriteta i poštivanja ljudskih života. A ta razina nije visoka.

Keith Parkins ovako je opisao djelovanje te kompanije u Vijetnamu: "Monsanto je bio glavni opskrbljivač. Agent Orange koji je proizvodio Monsanto sadržavao je mnogo puta više dioksina nego onaj koji je proizvodio Dow Chemical, drugi po veličini opskrbljivač toga otrova za Vijetnam. Dioksini se ubrajaju u najotrovnije kemijske spojeve koje čovjek poznaje. Dopuštene razine mjere se djelićima na tisuću milijarda, a idealna vrijednost je nula. Agent Orange koji je proizvodio Monsanto sadržavao je 2,3,7,8-tetrakloridobenzoparadioksina (TCDD-a), što je krajnje smrtonosno čak i kad ga se mjeri naspram drugih dioksina. Razina u domaćemu 2,4,5-T-u bila je oko 0,05 ppm, a u onome koji se dovozio u Vijetnam 50 ppm, tj. 1000 puta veća od norme".

Još je dodao: "Monsantova umiješanost u proizvodnju otrovnoga dioksina 2,4,5-T-a datira od kasnih 1940-tih godina. Radnici te kompanije gotovo su odmah počinjali dobivati osipe, neobjašnjive bolove u udovima, zglobovima i drugim dijelovima tijela, slabost, razdražljivost, nervozu i gubitak libida... Interni dokumenti kompanije Monsanto pokazuju da je ta kompanija znala za te probleme, ali je i u tome slučaju vrijedilo pravilo zataškavanja.

Monsantova široka lepeza proizvoda", zaključio je Parkins, "koji su zatrovani dioksinima, uključuje i naširoko upotrebljavano sredstvo za kućnu dezinfekciju Lvsol. Monsanto pokušaji zataškavanja činjenica otkriveni su kada je donijeta sudska presuda slijedom koje je ta kompanija morala platiti odštete od 16 milijuna dolara. Tada je otkriveno da je šikanirala svoje radnike kako bi šutjeli, da je krivotvorila dokaze i da je Agenciji za zaštitu okoliša dostavljala lažne podatke i uzorke. U istrazi koju je provela gospođa Cate Jenkins iz Odjela za izradbu regulator-

nih mjera spomenute agencije dokazano je da se ta kompanija sustavno bavila kriminalom i zloporabama".

Na onim područjima u Vijetnamu koja su zaprašivana otrovom Agent Orange oko 50.000 djece rodilo se sa "strašnim deformacijama". Zaprašivanje je prestalo tek 1971. Bilo je to vrlo unosno vrijeme za Monsantoov odjel proizvodnje i prodaje kemijskih otrova.

Godine 1984., nakon jednog žestokog i dugogodišnjeg sudskog procesa, kompanije Monsanto, Dow Chemical i neki drugi proizvođači toga otrova uplatili su 180 milijuna dolara u fond za američke ratne veterane, ali nisu željeli priznati krivnju. Više od deset godina poslije toga iste te kompanije odbile su platiti i jedan jedini dolar odštete vijetnamskim žrtvama toga otrova. Godine 2004. američka je Vlada obustavila ranije dogovoren američko-vijetnamski projekt ispitivanja dugoročnih genetskih posljedica toga otrova. Kompanija Monsanto nije željela da javnost povezuje temu o otrovu Agent Orange s njom kao najvećim svjetskim dobavljačem genetski modificiranih usjeva, za koje je tvrdila da su namijenjeni prehrani gladnih ljudi na svijetu. Za razliku od nekih politički korektnih političara, kompanija Monsanto nije osjećala potrebe javno se ispričati za svoja nedjela.

Sredinom devedesetih godina, isti genetski divovi - Monsanto, Dow Chemical, DuPont i šačica drugih kompanija - uz potporu Svjetske trgovinske organizacije, svoje su patentirano sjeme pustili u svijet. Godine 1996. Monsanto je iz SAD-a odaslao pošiljku sojine sačme. Na njoj nije bilo oznake da je genetski modificirana pa su inspektori Europske unije tek znatno kasnije otkrili da je ta soja jednaka onoj koju su raširili po Argentini. Tako je ta soja, bez ikakve oznake, ušla u prehrambeni lanac. Europska je unija 1997. reagirala moratorijem na prodaju genetski modificiranih namirnica.

Kada je predsjednik George W. Bush, poslije iračkoga rata iz 2003., širenje GM soje proglasio najvišim američkim priori-

tetom, kartel proizvođača toga sjemena, pod vodstvom kompanije Monsanto, počeo je svoje patentirano sjeme širiti zabrinjavajućom brzinom. Bushov glavni cilj bio je prisiliti Europsku uniju da ukine zabranu prodaje genetski modificirana sjemena. To mu je uvelike uspjelo. Vlade europskih zemalja pružile su blag otpor, ali su najveće zapreke ipak pale pa su Monsanto, Syngenta i njihovi saveznici iz redova agrobiznisa počeli širiti genetski modificirano sjeme diljem Europske unije.

Godine 2004., prema izvješću organizacije ISAAA, koju financira Zaklada Rockefeller, sijanje genetski modificirana sjemena na cijelome svijetu povećalo se za 20% u odnosu na prethodnu godinu. To je već bilo deveto dvoznamenkasto povećanje od 1996. i drugo po veličini do tada. Više od 8 milijuna farmera iz 17 zemalja sijalo je genetski modificirano sjeme, a 90% od toga broja bilo je u zemljama u razvoju, što je i bio cilj izvornoga plana genetske revolucije Zaklade Rockefeller. Iza Sjedinjenih Američkih Država, kao vodeće svjetske zemlje po količini zasijanih GM usjeva, jesu Argentina, Kanada i Brazil, kao daleko najveći proizvođači GM hrane na svijetu.

Organizacija ISAAA također je zabilježila da GM soja čini 56% zasijane soje na svijetu, da GM kukuruz čini 14%, GM pamuk 28%, a GM ulje od uljane repice 19% ukupne svjetske proizvodnje. To ulje, koje je otrov u ljudskoj prehrani, proizvedeno je kao GM proizvod u Kanadi, gdje su ga, u domoljubnom zanosu, nazvali "kanadsko ulje" ili "canola".

U Sjedinjenim Američkim Državama, gdje Vlada agresivno promiče GM proizvode, gdje nema obveze označavanja takvih proizvoda i gdje u proizvodnji hrane dominira agrobiznis, genetski modificirani proizvodi uglavnom su preuzeli prehrambeni lanac. Godine 2004. više od 85% ukupne proizvodnje sojine sačme bilo je genetski modificirano, a većinu je proizvela kompanija Monsanto. Čak 45% kukuruza činio je GM kukuruz. Kukuruz i soja bili su najvažnija stočna hrana u američkom stočarstvu, što znači da su se sve životinje, čije se meso

prodavalo na američkome tržištu ili izvozilo, hranile genetski modificiranim krmivom. Malo je Amerikanaca znalo što jede. Nitko im se nije potrudio to reći.

Kako su GM sjemenom svake godine bivale zasijane sve veće obradive površine, okolna polja, zasijana konvencionalnim sjemenom, toliko su postala zatrovana da je za šest godina GM sjemenom zatrovano čak 67% poljoprivrednih površina u SAD-u. Zao duh izišao je iz boce. Znanost ne poznaje način na koji bi se taj proces mogao preokrenuti.

Kao što su se snažno izborile za ukidanje svih regulatornih mjera, kompanije iz kartela za proizvodnju GM sjemena jednako su snažno nametnule i krute sporazume za dobivanje licenca i za tehnologiju. To je Monsanto i sličnima osiguralo godišnje premije na njihovo GM sjeme. Te im premije plaćaju svi farmeri koji koriste njihovo patentirano sjeme. Privatne agrokompanije nemaju ništa protiv Vlade. One samo žele da zakoni koje ta vlada donese služe njihovim interesima. I to je sve.

Kompanija Monsanto, što je samo njoj i takvima slično, tražila je od farmera da s njome potpišu takozvani Sporazum o korištenju tehnologije (Technology Use Agreement), čime su se farmeri obvezivali plaćati Monsanto svake godine prava na korištenje njegove "tehnologije", tj. genetski modificirana sjemena.

Kako su Monsanto, DuPont, Dow Chemical, Cargill i druge kompanije brzo gutale neovisne opskrbljivače sjemenom, farmeri su sve više upadali u klopku ovisnosti o nekome od velikih proizvođača GM sjemena. Američki su farmeri prvi iskusili taj novi oblik kmetstva.

Nakon što je američki Vrhovni sud, 2001., donio već spomenutu presudu, proizvođači GM sjemena poput Monsanto počeli su šikanirati američke farmere i pretvarati ih u "kmetove sjemena". Monsanto je počeo sklapati predugovore s farmerima, u kojima je za neplaćanje premija na njegovo sjeme utvr-

dio velike odštete, a kao nadležni sud odredio je sud u St. Louisu, tj. u mjestu svoga sjedišta.

Monsanto i drugi proizvođači GM sjemena zahtijevali su od farmera da svake godine kupuju novo sjeme. Farmerima je bilo zabranjeno ostaviti dio uroda od prethodne žetve za sljedeću sjetvu. Kompanija Monsanto unajmila je i privatne detektive koji su špijunirali farmere da ne bi, umjesto ponovne kupnje sjemena, koristili vlastito sjeme.

Četiri velika proizvođača GM sjemena - Monsanto, Syngenta, Dow Chemical i DuPont - bili su i ostali najveći proizvođači kemijskih proizvoda. U oba slučaja razlog je bio isti. Svi su proizvodili pesticide i herbicide prije negoli su se upustili u genetsko modificiranje sjemena. Početkom devedesetih godina ti divovi pesticida reorganizirali su se kao kompanije za "životne znanosti". Kupili su tada postojeće kompanije za proizvodnju sjemena, velike i male. Skovali su saveze s transporterima i prerađivačima hrane i tako postali okosnicom vertikalnog integracijskog lanca globalnoga agrobiznisa.

Godine 2004. dva najveća diva - Monsanto i DuPont-Pioneer Hi-Bred - kontrolirali su većinu svjetskih privatnih agrokompnija za proizvodnju i prodaju sjemena. Te velike kompanije imale su strategiju koja se sastojala od tri faze. U početku su kupovale veće agrokompnije ili su se s njima spajale kako bi lakše stekle kontrolu nad sjemenom. Zatim su prijavile mnoštvo patenata na tehnike genetskog manipuliranja i na sorte genetski manipulirana sjemena. Potom su od farmera zatražile da prije kupnje njihova sjemena potpišu s njima ugovor kojim se obvezuju da neće ostavljati vlastito sjeme za iduću sjetvu i tako ih prisilile da svake godine kupuju njihovo patentirano sjeme. Time je jedna jedina kompanija, u ovome slučaju Monsanto, bez ikakvih ograničenja u obliku državnih zakona protiv trustova, stekla nezapamćenu kontrolu nad prodajom sjemenja u Sjedinjenim Američkim Državama.

Istodobno je, vrlo lukavo, svoje sjeme tako genetski modificirala da je otporno na njezin specijalni herbicid. Primjerice, Monsantoovo sjeme soje bilo je otporno na Monsantoov patentirani glifosat, kojemu su dali zaštićeno ime Roundup. Tako se Monsanto osigurao da farmeri koji kupuju njegovo sjeme istodobno kupuju i njegov herbicid. RR je totalni herbicid koji potpuno spali korove i nemodificirani usjev. Ustvari, zahvaljujući genetskoj modifikaciji usjev je tolerantan prema tome herbicidu.

Velike agrokompanije nije ni najmanje zanimalo je li tako veliko širenje GMO-a u prehrambenome lancu bezopasno i poželjno. Monsantoov glasnogovornik Phil Agnell bez uvijanja je rekao: "Monsanto ne treba imati obvezu objašnjavati sigurnost biotehnoološke hrane. Naš je interes prodati što je više moguće. Za pitanja sigurnosti zadužena je Uprava za hranu i lijekove". Pritom je dobro znao da je Uprava za hranu i lijekove, na zahtjev Monsanta, već odavno prestala i hiniti da neovisno nadzire sigurnost GM sjemena. Vlada je industriji proizvodnje GM hrane već odavno dopustila da bude "sama svoj policajac". To znači da je gospodin Angell svojom izjavom opisao savršeni krug laži i obmanjivanja javnosti te definirao incestuozni odnos između privatnih agrokompanija i američke Vlade.³

³ Wallach, Lori i Wodall, Patrick: *The WTO on Agriculture: Food as a Commodity, Not a Right*, na: www.citizen.org.

Murphy, Sophia: *WTO Agreement on Agriculture: Suitable Model for a Global Food System?*, Foreign Policy in Focus, svezak 7, broj 8, lipanj 2002.

Murphy, Sophia: *Managing the Invisible Hand. Markets, Farmers, and International Trade*, Institute for Agriculture and Trade Policy, travanj 2002., na: www.iatp.org/iatp/.

Mariano, Rafael V.: *Benefits and Shortcomings of Intellectual Property Rights for Small Scale Farmers in Developing Countries*, Muribei-Bern, Švicarska, 26. rujna 2002.

Genetic Resources Action International: *TRIPS: Breathing new life into UPOV*, u časopisu Seedling, lipanj 2002.

Assisi Foundation, BIOTHA1 i suradnici: *Biopiracy, TRIPS and the Patenting of Asia's Rice Bowl*, svibanj 1998.

Laži, odvratne laži, Monsantoove laži...

Zaklada Rockefeller pomno je pripremila medijsku promidžbu u svrhu širenja GM usjeva. Isticala je kako je, zbog porasta broja stanovnika na svijetu, uz istodobno postupno iscrpljivanje najboljih svjetskih poljoprivrednih površina prekomjernim uzgojem poljoprivrednih kultura, potreban dramatičan pristup prehranjivanju našega planeta.

Predsjednik te zaklade Gordon Conway uputio je javni poziv na provedbu "druge zelene revolucije" koju je nazvao "genetskom revolucijom". Tvrdio je kako su genetski modificirani usjevi potrebni "radi unaprjeđenja proizvodnje hrane tijekom sljedećih 30 godina... kako bi se pratio porast stanovništva", i procijenio da će na svijetu "do 2020. godine biti još dvije milijarde usta koja će trebati hraniti". Još je ustvrdio kako će GM usjevi osigurati povećanje uroda na ograničenim plodnim površinama i "otkloniti problem pesticida i prekomjerne uporabe umjetnog gnojiva".

Tu brižljivo osmišljenu promidžbu preuzeli su Organizacija za hranu i poljoprivredu (Food and Agriculture Organization, skraćeno FAO) Ujedinjenih naroda, Svjetska banka, Međuna-

Organization for Competitive Markets: *Plants Patent Monopolies*, u: Newsletter, lipanj 2002., na: www.competitivemarkets.com.

Nass, Mervl M.D.: *Monsanto's Agent Orange: The Persistent Ghost from the Vietnam War*, na: www.organicconsumers.org/monsanto/agentorange032102.cfm.

BBC News, World Edition: *The Legacy of Agent Orange*, 29. travnja 2005.

Council for Biotechnology Information: *Biotech Acres: Global Biotech Plantings Show Double-Digh Growth for Ninth Straight Year*, na: www.whvbiotech.com/index.asp?id=1808.

Kuyek, Deviin: *Lords of Poison: The Pesticide Cartel*, časopis Seedling, lipanj 2000.

Kimbrell, Andrew: *Monsanto vs. US Farmers*, The Center for Food Safety, Washington DC, 2005., na: www.centerforfoodsafety.org/Monsantovsusfarmersreport.cfm.

The Pew Charitable Trust: *Genetically Modified Crops in the United States*, kolovoz 2004.

rodni monetarni fond i vodeći zagovornici GM sjemena, osobito sami konglomerati za proizvodnju takva sjemena, kako bi opravdali svoj cilj. Ako se tko usprotivio širenju GM sjemena, taj je, po njima, bio pobornik genocida protiv svjetske sirotinje. Tako je, barem, glasila ne baš prikrivena poruka lobbyja genetskog inženjerstva.

To da genetski modificirani usjevi jamče veće urode po hektaru bilo je krajnje dvojbeno. Unatoč vrlo usklađenim naporima velikih agrokompnija i o njima ovisnih znanstvenika sa sveučilišta, u tisak su počeli curiti dokazi o tome kako nema govora o većem urodu GM sjemena.

U studenome 2004. *Network of Concerned Farmers* (Mreža zabrinutih farmera) iz Australije objavila je izvješće sa sljedećim zaključkom: "Nema nikakvih dokaza da GM uljana repica da je veći urod, nego upravo suprotno - ona da je slabije urode. Iako Monsanto tvrdi da RR uljana repica s tolerantnošću na herbicid Roundup da je 40% veći urod, njegove Internet stranice otkrivaju da pokusne sjetve toga sjemena u Australiji daju 17% manji urod od australskoga prosjeka. Ni proizvodni pokusi kompanije Bayer CropScience nisu pokazali prednost GM sorata".

Godine 2002. Udruženje za zemlju (Soil Association) iz Velike Britanije objavilo je izvješće pod naslovom "Sjeme sumnje", temeljeno na opsežnom znanstvenom istraživanju provedenu u suradnji s američkim farmerima koji su uzgajali GM usjeve. U tome je izvješću, kao jednom od rijetkih dostupnih neovisnih ocjena, iznijet zaključak da su, umjesto povećanja uroda, "GM soja i kukuruz samo pogoršali situaciju".

Na temelju šestogodišnjeg iskustva u uzgoju GM usjeva, ta je studija pokazala da postoje duboki razlozi za zabrinutost zbog sve veće ovisnosti farmera o GM sjemenu. Spomenuta je i analiza koju je proveo ekonomist sa Sveučilišta Iowa Michael Duffy, u kojoj je pokazao kako se, kad se uzmu u obzir svi čimbenici proizvodnje, "uzgojem GM soje tolerantne na herbicid gubi

po hektaru zemlje više novca nego uzgojem nemodificirane soje..."

Rezultati istraživanja uroda genetski modificirana Bt kukuruza u Sjedinjenim Američkim Državama nisu bili gotovo nimalo bolji. Dr. Charles Benbrook iz Centra za znanstvenu i okolišnu politiku američkoga Sjeverozapada, sa sjedištem u saveznoj državi Idaho, u jednoj detaljnoj analizi isplativosti Bt kukuruza, koristeći podatke američkoga Ministarstva poljoprivrede, utvrdio je da su "od 1996. do 2001. američki farmeri platili najmanje 659 milijuna dolara u obliku premija za sijanje Bt kukuruza. Istodobno im se urod povećao za samo 276 milijuna bušela (1 bušel = 35 litara), što, preneseno u financijsku dobit, iznosi 567 milijuna dolara. Konačni rezultat uzgoja Bt kukuruza za te farmere bio je neto gubitak od 92 milijuna dolara, tj. oko 1,31% po jutru".

Još jedan čimbenik koji je otapao prihode farmera, zaključuje ta studija, jesu vrlo visoke pristojbe koje farmeri moraju plaćati kompanijama Monsanto, DuPont i drugim proizvođačima za njihovo genetski modificirano sjeme. Znatno dio troškova čini je takozvana "pristojba za tehnologiju", koju su konglomerati sjemena naplaćivali kako bi, tobože, mogli financirati visoke troškove svojih znanstvenih istraživanja i razvoja. Na kupnju običnoga sjemena trošilo se oko 10% prihoda od kukuruza, ali je genetski modificirano sjeme bilo znatno skuplje zbog dodatne "pristojbe na tehnologiju". S tom pristojbom, "genetski modificirano sjeme stoji 25 do 40 posto više od nemodificirana sjemena. Primjerice, pristojbe za Bt kukuruz obično iznose 8 do 10 dolara po jutru, što cijenu toga sjemena čini 30 do 35% višom od cijene sjemena nemodificiranih sorta kukuruza, iako ta cijena iznosi do 30 dolara po jutru. Cijena sjemena soje s herbicidom RR uključuje i pristojbu za tehnologiju od oko 6 dolara po jutru". Osim toga, ugovorom sklopljenim s kompanijama od kojih kupuju sjeme, farmerima je zabranjeno koristi-

ti dio svoje ljetine za sjeme za iduću sjetvu, što dodatno povećava troškove.

Monsanto i drugi biotehnološki divovi tvrdili su kako njihovo sjeme da je tako velik urod da ga se isplati kupovati te da je povećanje uroda glavna prednost genetski modificirana sjemena. No prinosi Monsantoove RR soje i RR uljane repice koje podnose herbicid Roundup prosječno su manji od prinosa nemodificiranih sorta. Stoga, iako je GM Bt kukuruz davao malo veći prinos, on nije bio dostatan za pokriće povećanih troškova proizvodnje, stoji u zaključku znanstvene studije *Seeds of Doubt* (Sjeme sumnje).

Nadalje, kao proturječje tvrdnjama da GM usjevi zahtijevaju znatno manje umjetnog gnojiva, čime se nastojalo pridobiti pobornike ekologije, ta je studija utvrdila da je uzgoj soje, kukuruza i RR uljane repice "uglavnom rezultiralo većom primjenom umjetnoga gnojiva i drugih kemijskih proizvoda", tj. znatno većim utroškom pesticida i herbicida po hektaru nego kod uzgoja običnih sorta istih kultura.

Studija zaključuje: "Iako su neki farmeri koji uzgajaju GM modificirane usjeve uspjeli smanjiti troškove proizvodnje ili povećati urod, čini se da se u većine farmera mogući povećani prihod istopio zbog pristojbe na tehnologiju i smanjene tržišne cijene njihovih proizvoda, kao i manjeg uroda i veće primjene kemijskih proizvoda za neke GM usjeve".

Postoji velik broj studija koje potvrđuju da GM usjevi obično ne zahtijevaju manje herbicida ni pesticida, nego više, osobito poslije dvije do tri sjetve. Studija dr. Charlesa Benbrooka, temeljena na službenim podacima američkoga Ministarstva poljoprivrede, pokazuje da nema govora o manjoj primjeni herbicida, nego da se za "550 milijuna jutara (220 milijuna hektara) zasijanih GM kukuruzom, sojom i pamukom u Sjedinjenim Američkim Državama potrošilo, od 1996., oko 25 milijuna kilograma pesticida više nego ranije".

Glavni razlog povećanoj uporabi pesticida navedeno je "znatno povećanje uporabe herbicida za usjeve 'tolerantne na herbicide', tj. GM usjeve, osobito soju. Došlo je do znatnog povećanja uporabe pesticida za GM usjeve, u usporedbi s količinom pesticida potrošenom za jednaki broj hektara zasijanih konvencionalnim sortama. Biljke 'tolerantne na herbicide' tako su genetski modificirane da oni koji te biljke uzgajaju nemaju drugoga izbora do koristiti i herbicide istih onih kompanija od kojih su kupili i sjeme."

Farmeri diljem Sjedinjenih Američkih Država, gdje se GM usjevi uzgajaju već niz godina, najednom su otkrili da se pojavio korov otporan na herbicide, za čije uništavanje moraju kupovati neki drugi herbicid, uz onaj koji je ciljano proizveden za GM usjeve, poput Monsanto herbicida Rounadapa. U slučaju GM kukuruza, morali su za uništenje korova koristiti jedan od najotrovnijih herbicida, takozvani atrazin. Mnogi neovisni znanstvenici i farmeri predviđali su tu opasnost - pojavu superkorova i nametnika otpornih na Bt, koji bi mogli dovesti u opasnost ukupnu žetvu.

Sve se više činilo da je kampanja u korist široke primjene GM sjemena utemeljena na znanstvenim prijevarama i lažima velikih agrokompanija.

Svojedobno je jedan slučaj dobio velikog odjeka u medijima, kada je kompanija Monsanto jednome institutu u Africi darovala genetski modificirani slatki krumpir, otporan na viruse. Bio je to Poljoprivredni znanstveni institut (KARI) u Keniji, koji dobiva financijsku potporu od, između ostalih, Svjetske banke i Monsanto.

Doktoricu znanosti Florence "Wambugu iz toga instituta kompanija Monsanto i američko Ministarstvo poljoprivrede odašiljali su po cijelome svijetu kako bi održavala predavanja u kojima je tvrdila da je Monsanto GM slatki krumpir riješio problem gladi u Africi. Izjavljivala je kako će se urod povećati s četiri na deset tona po hektaru. Agencija za međunarodni razvoj

američkoga Ministarstva vanjskih poslova podrpirala je tijekom 2001. taj projekt kao izvrsnu kampanju u korist širenja GM usjeva među skeptičnim stanovnicima Afrike. Američki financijski časopis *Forbes*, koji sebe naziva "kapitalističkim oruđem", proglasio je gospođu Wambugu jednom od 15 osoba na svijetu koje će "izumiti novu budućnost".

Stipendistica kompanije Monsanto dr. Florence Wambugu, afrički "reklamni poster" za Monsantoove GM usjeve, lagala je u izvješćima o svojim rezultatima kako bi udovoljila svojim sponzorima. Zadaća joj je bila skeptične stanovnike Afrike uvjeriti u "prednosti" GM usjeva.

Jedini problem bio je u tome što je taj projekt, tj. "izum nove budućnosti" bio katastrofalan promašaj. Genetski modificirani slatki krumpir pokazao se podložnim na viruse. Poka-

žalo se da on da je manji urod od normalnog domaćeg slatkog krumpira, a ne 250% veći, kako je prognozirala gospođa Wambugu. Institut KARI i njegovi financijeri nastojali su prikriti tu svoju prijevaru, ali je dr. Aaron deGrassi iz Instituta za razvojne studije (Institute of Development Studies) Sveučilišta Sussex razotkrio statističke makinacije kojima su se služili gospođa Wambugu i kompanija Monsanto. Dr. deGrassi je istaknuo: "U podacima o transgenom (GM, w.e.) slatkom krumpiru navedeni su niski prosječni urodi u Keniji, kako bi se prikazala stagnacija. U jednom ranijem članku navedeno je 6 tona po hektaru, bez navođenja izvora podatka, što je ponavljano u kasnijim analizama. No statistički podaci FAO-a navode 9,7 tona, a službeni statistički podaci 10,4 tone". Svjetska banka i kompanija Monsanto ignorirali su ta vrlo važna otkrića i nastavili financirati istraživanje gospođe Wambugu tijekom više od 12 godina. Ona im je trebala biti "reklama" za širenje genetski modificiranih usjeva u Africi.

Pokojni američki humorist i društveni kritičar Mark Twain to bi opisao ovako: "Postoje tri vrste laži: laži, odvratne laži i Monsantoove laži..."

Nakon kratkog vremena, u tvrdoglavu okružju američke šuplje euforije na tržištu dionicama biotehnoloških kompanija potkraj devedesetih godina 20. stoljeća i rušenja brana za širenje GMO-a, velebni projekt Monsanto, Svngente i drugih divovskih proizvođača GM sjemena o preuzimanju svjetske opskrbe sjemenom gotovo je iskliznuo iz tračnica. Dogodilo se to 1999., kada je morao intervenirati i sami "svetac zaštitnik" agrokompanija - Zaklade Rockefeller - kako bi te previše ambiciozne agrodivove spasio od njih samih.⁴

⁴ Lehman, V.: *Biotechnology in the Rockefeller Foundation's new course of action*, Biotechnology and Development Monitor, broj 44/45.
Comway, Gordon: *The Rockefeller Foundation and Plant Biology*, govor, 24. lipnja 1999.

BBC: *World Population Growth Falling*, 23. ožujka 2004.

Benbrook, Charles M.: *Biotech Crops won't feed Africa's hungry*, The New York Times, 11. srpnja 2003.

Network of Concerned Farmers: *Will GM crops yield more in Australia?*, 28. studenoga 2004, na: www.non-gm-farmers.com/news_details.asp?ID=914.

Meziani, Gundula i Warwick, Hugh: *The Seeds of Doubt*, The Soil Association, 17. studenoga 2002., na: www.soilassociation.org.

The Institute for Food and Development Policy: *The Case for a GM-free Sustainable World*, na: www.foodfirst.org.

Sharma, Devinder: *GE Crops, including cotton, are failing*, u: BioSpectrum, svezak 2., broj 2, veljača 2004.

GENETSKI ARMAGEDON: TERMINATOR, TRAITOR I KUKURUZ SPERMICID

"Jedan korak natrag, a onda dva naprijed"

Potkraj osamdesetih godina, uz pomoć Svjetske trgovinske organizacije kao novoga centra moći i uz punu potporu Bijele kuće, velike kompanije za proizvodnju GM sjemena nedvojbeno su postajale zaražene mogućnošću preuzimanja svjetske opskrbe hranom. Grozničavo su radile na novoj tehnologiji koja će im omogućiti prodaju sjemena koje se neće reproducirati. Taj novi izum nazvale su GURT-ovima, što je skraćenica za Genetic Use Restriction Technologies (Tehnologije za ograničavanje uporabe genetskih proizvoda).

Taj je proces ubrzo postao poznat pod nazivom sjeme "Terminator", po uzoru na jezovito nasilje iz hollywoodskih filmova Arnolda Schwarzeneggera. Jedan od predstavnika terminatora rekao je da je taj novi izum osmišljen kako bi se "korporacije zaštitilo od beskrupuloznih farmera", koji bi mogli dio ljetine od patentirana sjemena koristiti bez plaćanja pristojbe vlasniku patenta. Nije važna činjenica da je golema većina svjetskih poljoprivrednika, farmera i seljaka previše siromašna da bi sebi mogla priuštiti Monsantoovu licencu za GM sjeme i plaćanje pristojbe na to sjeme, ni to da su tisućama godina koristili sjeme ostavljeno od prethodne žetve.

Godine 1998. američka biotehnološka kompanija Delta & Pine Land Seed Company, najveći vlasnik sjemena pamuka, uz financijsku potporu američkoga Ministarstva poljoprivrede, postala je vlasnikom patenta za tehnologiju "Terminator". Godinu dana poslije toga, 1999., kompanija Monsanto objavila je da kupuje tu kompaniju, tj. Delta & Pine Land, kako bi postala vlasnikom toga patenta, koji nije primjenjiv samo na sjeme pamuka, nego na sve vrste sjemena.

Činilo se da je Terminator za velike agrokompanije značio ostvarenje snova o preuzimanju kontrole nad svjetskom proizvodnjom hrane. Više neće morati unajmljivati skupe detektive za špijunirati farmere kako ne bi ostavljali dio uroda od Monsanto sjemena za iduću sjetvu. Sjeme Terminator, bilo da je riječ o kukuruzu, soji ili pamuku, modificirano je tako da poslije jedne žetve "počini samoubojstvo". To će automatski spriječiti mogućnost da farmeri ostavljaju dio uroda za iduću sjetvu. Ta je tehnologija bila vrlo dobro sredstvo za nametanje vlasničkih prava i pristojba kompanije Monsanto i drugih kompanija u zemljama razvoju, gdje ljudi, razumljivo, nisu poštivali prava na patente.

Druga tehnologija povezana s genetskim inženjerstvom, koju su multinacionalne agrokompanije potkraj devedesetih godina financirale kao jedan od prioriteta znanstvenog istraživanja i razvoja, bila je druga generacija tehnologije Terminator. Ta tehnologija, nazvana T-Gurts, skraćeno od Trait Genetic Use Restrictions Technologies, dobila je nadimak "Traitor", kao oznaku za posebne osobine te nove tehnologije genetskog modificiranja. Ta riječ ima i svoje drugo značenje (izdajnik, nap. prev.), što kritičarima te tehnologije nije promaklo.

Tehnologija "Traitor" ne kontrolira samo plodnost biljke, nego i njezine genske karakteristike. Po toj tehnologiji, usjevi, primjerice, soje, riže ili kukuruza, bit će otporni samo na neke nametnike nakon uporabe specifičnih kemijskih proizvoda, koji će se, naravno, moći kupiti samo od kompanije Monsanto ili

Syngenta ili nekog drugog vlasnika specifičnog sjemena Traitor. Oni farmeri koji kupe sjeme od "ilegalnog" prodavača neće moći dobiti taj specijalni kemijski proizvod potreban za "pokretanje" gena za otpornost u određene biljne vrste.

Tehnologija Traitor pružila je kompaniji Monsanto i drugima jedinstvenu priliku stvaranja tržišta potpuno ovisna o njihovim agrokemijskim proizvodima. Osim toga, bilo je znatno jeftinije proizvoditi Traitor nego Terminator. Ono o čemu glede tehnologije Traitor nije uvelike pisano ni objavljivano jest činjenica da je tom tehnologijom moguće proizvesti genetski modificirane biljke koje je potrebno "pokrenuti" da bi rasle ili sazrele.

Tehnologiju Terminator najprije je patentiralo američko Ministarstvo poljoprivrede, koje ju je i razvilo, u suradnji s kompanijom Delta & Pine Land, i to u ožujku 1998. Tom su tehnologijom usavršili postupak uvođenja/ugrađivanja "transgena" ubojice koji, nakon što zrno daje urod, ne dopušta klijanje novoga zrna. Dakle, kad se sjeme Terminator posije, biljka normalno raste i da je normalan plod, ali je njezino zrno poslije prve žetve sterilno. U jednoj prilično nezapaženoj izjavi iz toga vremena kompanija Delta & Pine Land priznala je kako je glavna svrha razvijanja te tehnologije njezino širenje među uzgajivačima riže i pšenice u zemljama poput Indije, Pakistana i Kine.

Javna buka koja se digla zbog mogućnosti da privatne multinacionalne kompanije koje proizvode sjeme tehnologijom Terminator preuzmu kontrolu nad ukupnim sjemenom dovela je u opasnost budućnost cijele "genetske revolucije". Ministri su održavali nedjeljne propovijedi o moralnim posljedicama te tehnologije, farmeri su organizirali prosvjede, vlade su organizirale javna saslušanja o novim spoznajama na području genetske tehnologije i o činjenici da su uredi za patente Sjedinjenih Američkih Država i drugih zemalja odlučili kompanijama Monsanto i Syngenta dati isključiva prava na patente za nekoliko različitih vrsta Terminatora.

Sveopća i rastuća povika protiv potencijalne zlorabe samoubilačkog sjemena Terminator dobila je novi karakter u svibnju 1998. kada je kompanija Monsanto, koja je šest mjeseci prije toga postala vlasnikom jednog patenta na Terminator, najavila kako će kupiti kompaniju Delta & Pine Land. Tim je potezom Monsanto trebao postati neupitno vodećom kompanijom za genetsku tehnologiju Terminator. Najava toga preuzimanja pretvorila se u javnu katastrofu za Monsanto. U novinskim naslovima diljem svijeta ta je nakana prikazivana onakvom kakva je i bila - kao pokušaj jedne privatne korporacije da preuzme kontrolu nad opskrnom sjemena na svjetskoj razini.

Rastuće protivljenje javnosti genetski modificiranoj hrani, kao posljedica negativnog publiciteta što ga je dobila tehnologija Terminator, dovela je do dramatične intervencije anđela čuvara globalnoga projekta genetskog inženjeringa - Zaklade Rockefeller. U rujnu 1999. njezin predsjednik Gordon Conway napravio je vrlo neobičan korak. Obratio se članovima Upravnoga odbora kompanije Monsanto i jasno im dao do znanja što će se dogoditi ustraje li njihova kompanija na razvoju i prodaji tehnologije Terminator.

Članovi Upravnoga odbora pozorno su ga slušali. Nakon toga je, 4. listopada 1999., glavni direktor kompanije Monsanto Robert B. Shapiro održao konferenciju za tisak na kojoj je najavio kako je njegova kompanija odlučila obustaviti proces komercijalizacije tehnologije Terminator. Svjetski je tisak taj događaj prikazao kao veliku pobjedu razuma i socijalne pravde. U stvarnosti, bila je to lukava taktika prijevare, koju su odgovorni ljudi iz kompanije Monsanto razradili u suradnji s predsjednikom Zaklade Rockefeller gospodinom Conwayem.

Za one koji su se potrudili čitati pravi tisak, kompanija Monsanto nije se odrekla ničega. Njezin direktor gospodin Shapiro nije obustavio razvoj tehnologije Terminator. Samo je na trenutak proglasio moratorij na njegovu "komercijalizaciju". Drži se da će komercijalna faza Terminatora početi za nekoliko godi-

na, najranije, možda, 2007., tako da će na kraju gubitak ipak biti malen, a dobitak golem.

U obraćanju javnosti gospodin Shapiro jasno je dao do znanja da se tako snažnoga oružja kao što je opskrba sjemenom ne kani odreći bez borbe. Jednom je izjavio: "Monsanto posjeduje patente na tehnologiju zaštite gena koja sjeme ne čini sterilnim i proučio je jedan pristup koji će onesposobiti specifičan gen odgovoran za specifičnu vrijednost te posebne tehnologije". Mislio je na tehnologiju Traitor. Zatim je dodao: "Trenutno ne ulažemo sredstva u razvoj te tehnologije, ali", naglasio je, *"ne isključujemo njezin razvoj u budućnosti ni primjenu zaštite gena ili moguću dobrobit te tehnologije u agronomiji"* (naglasio W. E.). Ubrzo poslije toga kompanija Monsanto objavila je kako je odustala i od planova o kupnji kompanije Delta & Pine Land.

Istodobno je i kompanija Syngenta objavila moratorij na komercijalizaciju Terminatora, ali je dodala kako će i ona nastaviti s razvojem tehnologije Traitor. Tako je tehnologija Terminator prestala biti vrućom temom. Prijevara je očito uspjela, jer su novinski naslovi o Terminatoru počeli nestajati s vidika.

Naime, dok su gospodin Conway i kompanija Monsanto sa svojim izjavama o obustavi primjene tehnologije Terminator bili glavne novinske teme, američko Ministarstvo poljoprivrede, kao partner kompanije Delta & Pine Land za tu tehnologiju, nije davalo nikakvih izjava niti se ni na što obvezalo. To je bilo doista zanimljivo, tim više što je moglo, vrlo lako i bez komplikacija, napraviti isto što i velike kompanije, tj. proglasiti moratorij.

U lipnju 1998., u jednom intervjuu, glasnogovornik Ministarstva poljoprivrede Williard Phelps iznio je politiku američke Vlade glede sjemena Terminator. Rekao je kako njegovo ministarstvo želi da ta tehnologija bude "naširoko licencirana i djelotvorno dostupna mnogim sjemenskim kompanijama". Glede razloga takve politike, Ministarstvo je bilo vrlo otvoreno. Željelo je proširiti sjeme Terminator u zemljama u razvoju,

a širenje genetski modificiranih usjeva u tim zemljama bio je glavni cilj strategije Zaklade Rockefeller od samoga početka, tj. od njezina projekta na genomu riže iz 1984.

Glasnogovornik Phelps ustvrdio je kako američka Vlada, poticanjem što većeg širenja tehnologije Terminator, ima cilj "povećati vrijednost sjemena u vlasništvu američkih sjemenskih kompanija i otvoriti nova tržišta u zemljama Drugoga i Trećega svijeta.

Tom je izjavom pustio mačka iz vreće. Priznao je da tehnologija Terminator uživa potporu najviših razina američke Vlade, i to ciljano za poljoprivredu Drugoga i Trećega svijeta. Ta će politika prodaju sjemena sjemenskih divova poput Monsanto, DuPonta i drugih u ciljanim zemljama u razvoju učiniti "sigurnom".

U to je vrijeme američko Ministarstvo poljoprivrede, zajedno s kompanijom Delta & Pine Land, prijavilo patente na Terminator u 78 zemalja. Otvoreno je priznalo, možda neoprezno, da su cilj sjemena Terminator stanovnici i farmeri zemalja u razvoju, što se podudara s dugogodišnjim ciljevima Zaklade Rockefeller.

Šira misleća javnost počela je polako shvaćati podudarnost politike Henryja Kissingera o kontroli broja stanovnika u zemljama u razvoju, sažete u njegovu projektu NSSM 200 iz 1974., s potporom koju Zaklada Rockefeller pruža uvođenju genetske tehnologije u ciljanim zemljama u razvoju i razvoju tehnologije koja privatnim multinacionalnim kompanijama dopušta pravo vlasništva nad patentima za sorte sjemena temeljnih životnih namirnica, kojima se prehranjuje većina ljudi ovoga planeta. Svijet je djelovanje kompanije Monsanto sve više počeo doživljavati kao vrstu trojanskoga konja iz zapadnih sjemenskih divova, koji želi preuzeti kontrolu nad opskrbom hranom u zemljama Trećega svijeta u kojima su zakoni o patentima slabi ili ih nema.

Rockefeller-Monsantovo javno proglašenje moratorija iz listopada 1999. bilo je sračunat plan kako bi se preusmjerila pozornost javnosti, dok su sjemenske kompanije nastavile s usavršavanjem Terminatora, Traitora i sličnih tehnologija.

U međuvremenu, što je Zaklada Rockefeller razumjela bolje od privatnih sjemenskih korporacija poput Monsanto, primarni cilj bio je širenje GM sjemena diljem svijeta kako bi se osvojila golema tržišta i primjena GM sjemena učinila nepovratnom. Bilo je slučajeva da su poljoprivrednici nekih zemalja, primjerice Brazila i Poljske, optužili kompanije poput Monsanto da ilegalno dopremaju, tj. krijumčare genetski modificirano sjeme u njihove zemlje kako bi kasnije mogle poljoprivrednike tih zemalja optužiti da "ilegalno" koriste njihovo patentirano sjeme i tražiti plaćanje autorskih prava.

Kao stoje predsjednik Zaklade Rockefeller gospodin Conway dobro shvatio, kompanija Monsanto svojim je nezaustavljivim nastojanjima oko promicanja tehnologije Terminator dovela u opasnost cijeli san o preuzimanju kontrole nad opskrbom hranom, i to u njegovoj najkrhijoj fazi. Godine 1999. GM sjeme nije imalo značajnog udjela na američkom tržištu sjemena. Njegovo širenje u zemljama u razvoju, uz povremene iznimke poput Argentine, u to je vrijeme bilo minimalno. Europska je unija uvela zabranu na uvoz i sijanje toga sjemena. Brazil, Meksiko i mnoge afričke zemlje također su imali stroge zabrane na uvoz i uzgoj GM sjemena i usjeva. Da je kompanija Monsanto javno ustrajala na razvoju tehnologije Terminator, cijela "genetska revolucija" Zaklade Rockefeller i njezinih saveznika iz poslovnih i političkih krugova bila bi došla u opasnost.

Da je svijet postao svjestan što je sve moguće postići GM sjemenom mogao se dignuti na pobunu dok je još bilo na vrijeme. U svakom slučaju, vjerojatno je tako razmišljala i Zaklada Rockefeller kada je otvoreno i javno intervenirala, što ona vrlo rijetko čini. Kako bi spasila cijeli projekt, Monsanto je nametnula veću disciplinu i Monsanto je shvatio poruku. Kao što

je rekao Lenjin mnogo desetljeća prije toga kada je govorio o uspješnoj revoluciji: "Jedan korak natrag, dva naprijed".

Razvoj tehnologije Terminator poslije 1999. nije ni u jednom trenutku obustavljen. Monsanto je odustao od spajanja s kompanijom Delta & Pine Land, ali su Delta & Pine Land i američko Ministarstvo poljoprivrede nastavili punom snagom s projektom usavršavanja tehnologija Terminator i Traitor. Potpredsjednik kompanije Delta & Pine Land Harry Collins, u jednom intervjuu za *Agra/Industrial Biotechnology Legal Letter*, izjavio je: "Odmah smo nastavili s poslom na Sustavu za zaštitu tehnologije (Technology Protection System, skraćeno TPS, tj. Terminator). Zapravo, nismo nikada usporili. Stigli smo do cilja i sada idemo u njegovu komercijalizaciju. Nikada nismo stvarno odustali".

Ni partner te kompanije, američko Ministarstvo poljoprivrede, nije nakon 1999. odustalo. Godine 2001. Služba za istraživanje poljoprivrede (Agricultural Research Service), koja je u sklopu toga ministarstva, na svojim Internet stranicama objavila je: "USDA (američko Ministarstvo poljoprivrede, nap. prev.) nema nikakvih planova o uvođenju TPS-a u neku plazmu... Naš je udio bio pomoći razvoju te tehnologije, a ne pomagati kompanijama u njezinoj primjeni". Kao da su time htjeli reći: "Vidite, naše su ruke čiste". Zatim su izjavili kako je to ministarstvo "odlučno učiniti tehnologiju Terminator što je moguće dostupnijom kako bi se njezine dobrobiti osjetile u svim segmentima društva... Služba za istraživanje poljoprivrede (ARS) namjerava znanstveno istražiti i druge primjene ovog jedinstvenoga otkrića za kontrolu gena... Kada nove primjene budu u odgovarajućoj fazi razvoja, i tu ćemo tehnologiju prenijeti na privatni sektor radi njezine komercijalne primjene". Dakle, tehnologija Terminator živa je i zdrava, i to unutar washingtonske birokracije.

U kolovozu 2001. američko Ministarstvo poljoprivrede objavilo je kako je potpisalo licencni ugovor sa svojim partnerom,

kompanijom Delta & Pine Land, kojim je toj kompaniji dopustilo komercijalizaciju tehnologije Terminator u njezinu sjemenu pamuka. Glas javnosti ovoga je puta bio nijem. To je pitanje već bilo nestalo s radarskoga ekrana javnosti, a nekoliko dana poslije toga dogodio se 11. rujna 2001., koji je potpuno zakopao tu vijest iz Ministarstva poljoprivrede. Svijet je najednom bio zaokupljen drugim brigama.

Nakon što je povika oko Terminatora jenjala, u lipnju 2003. kompanija Monsanto počela je s prodajom sjemena Terminator u novom pakiranju - kao "ekološki plus". Nije naglašavala aspekt kontrole sjemena, nego je sjeme Terminator ili GURT-ove počela promicati kao način kontrole širenja polena s GM usjeva pomoću vjetra ili oprašivanja, što truje genetski nemođificirane usjeve. U veljači 2004. Roger Krueger iz kompanije Monsanto i Harry Collins iz kompanije Delta & Pine Land napisali su za časopis Međunarodne sjemenske federacije (International Seed Federation), koja pokriva industriju sjemena, izvješće u kojemu su svaku zabrinutost glede opasnosti od sjemena Terminator ili GURT otklonili kao "izmišljotinu". Izjavili su da "GURT-ovi imaju potencijal donijeti dobrobit farmerima u svakome pogledu, u pogledu količine uroda, ekonomske dobiti i geografije". Tom su prilikom Terminator ili GURT nazvali "mogućim tehničkim rješenjem" problema zagađenja konvencionalnih usjeva GM polenom.¹

¹ Weintraub, Arlene: *The Outcry over 'Terminator' Cenes in Food*, u časopisu Business Week, 14. srpnja 2003.
Rural Advancement Foundation International (RAFI): *New Terminator Patent Goes to Syngenta*, 12. ožujka 2001., na: www.rafi.org.
Guidetti, Geri: *Seed Terminator and Mega-Merger Threaten Food and Freedom*, 5. lipnja 1998., na: www.aarkinstitute.com/98/up0606.htm.
Shapiro, Robert B.: *Open Letter to the Rockefeller Foundation*, listopad 1999. na: www.monsanto.com/monsanto/gurt/default/htm.
Terminator Gene Technology Scrapped, 5. listopada 1999., na: www.abc.net.au/science/news/stories/s56887.htm.
Steinbrecher, Ricarda A. i Mooney, Pat Roy: *From Major Hallett to Biological*

"Gurni im ga niz proketo grlo..."

Čim je buka oko sjemena Terminator sišla s naslovnica svjetskoga tiska, velike kompanije za proizvodnju genetski modificirana sjemena, zajedno s američkom Vladom, sve su više počele primjenjivati prisilu kako bi genetski modificirano sjeme gurnuli niz grlo svjetskoga stanovništva, osobito onoga u zemljama u razvoju. Genetski divovi služili su se mitom, prisilom i ilegalnim dopremanjem svoga GM sjemena u jednu zemlju za drugom kako bi "širile 'radosnu vijest' o GMO-u kao spasenju".

Godine 2003. američko Ministarstvo vanjskih poslova upregnulo je sve svoje pomoćne službe u ulogu svjetskih policajaca. Vladina agencija USAID dala im je smjernice da joj odmah dostavljaju informacije o bilo kakvu opiranju uvozu GMO-a u zemljama primateljicama. Naložila im je da prikupljaju dokumentaciju o tome je li stajalište vlada tih zemalja protiv GMO-a "motivirano gospodarski ili politički". Ako utvrde da je motiv gospodarski, američka Vlada ima mogućnost zemlji primateljici zaprijetiti sankcijama Svjetske trgovinske organizacije, stoje za siromašne zemlje ozbiljna prijetnja.

Kako bi kompanijama Monsanto, DuPont i drugima pomogli u širenju GM sjemena, američko Ministarstvo vanjskih poslova i Ministarstvo poljoprivrede djelovali su koordinirano u slučajevima žurnog rješavanja problema gladi - dostavljali su pomoć u obliku viška američkih genetski modificiranih proizvoda. Tu su praksu osudile međunarodne humanitarne organiza-

V/arfare on Farmers' Terminator Technology, The Ecologist, kolovoz 1998.

Berlan, Jean-Pierre i Lewontin, Richard C: *Operation Terminator: Cashing in on Life*, u časopisu Le Monde Diplomatique, Pariz, prosinac 1998.

Financial Express of Mumbai: *USDA Approves Terminator Seed Technology Despite Opposition*, 11. kolovoza 2001., na: www.financialexpress.com/fe2001081_1/commo15.html.

Lean, Geoffrev: *CM Seeds may have built-in Obsolescence*, The Independent, 22. veljače 2004.

čije, jer se njome uništavala domaća poljoprivreda u siromašnim zemljama, dok su se istodobno, za kompaniju Monsanto i njezine prijatelje, otvarala nova tržišta. Europska je Unija izdala službeni prosvjed američkoj Vladi zato što "koristi donacije u hrani kao mjeru rješavanja problema viška vlastitih zaliha". Washington je taj prosvjed ignorirao.

Početak 2003. indijska je Vlada odbila dopustiti uvoz 1.000 tona američke smjese soje i kukuruza zbog bojazni da bi mogla biti genetski modificirana, da bi mogla biti štetna po ljudsko zdravlje i da nije primjereno ispitana. Odobrenje za taj uvoz odbili su dati američka organizacija za pomoć u hrani zvana CARE i Katolička služba za pomoć (Catholic Relief Services). Agencija za međunarodni razvoj (USAID) tu je malu činjenicu ignorirala i krenula dalje.

Međunarodne humanitarne organizacije dugo su godina imale praksu kupovati hranu na otvorenom tržištu, po mogućnosti od farmera u zemljama primateljicama ili od onih u susjednim zemljama. Organizacija USAID donijela je odluku da američke humanitarne organizacije smiju dostavljati pomoć samo u žitu koje im osigura USAID, što je uvijek značilo američko genetski modificirano žito. Sjedinjene Američke Države bile su praktički jedini donator koji je insistirao na tome da se kao pomoć u hrani dostavlja isključivo američki višak hrane.

U listopadu 2002. londonski list *Guardian* objavio je vijest o tome kako američka Vlada nudi hitnu pomoć u rješavanju problema gladi zbog velike suše, pomoć vrijednu 266 milijuna dolara, za šest zemalja u južnome dijelu Afrike. Ali, ponuđena pomoć sastojala se isključivo od genetski modificirana kukuruza iz američkoga viška zaliha, iako su na tržištu bile dostupne obilne količine konvencionalnog kukuruza. U tome dijelu Afrike kukuruz je glavna namirnica. Zambija, Malavi i Zimbabve listom su odbili genetski modificirani kukuruz, navodeći mogućnost da je štetan po zdravlje. Europska unija i drugi donatori dali su tim zemljama novac da, umjesto američke donacije,

kupe hranu na otvorenom tržištu, stoje uobičajena međunarodna praksa u situacijama gladi. Washington je imao drukčiji cilj: širiti GM sjeme što dalje, što šire i što brže, svim mogućim sredstvima.

Kad su direktora organizacije USAID Andrewa Natsiosa novinari upitali o tome, žučljivo je uzvratio: "Gladni ljudi ne siju usjeve. Oni ih jedu". Farmeri onih područja na koja je GM sjeme dopremljeno to su sjeme posijali, naravno, ne znajući, u većini slučajeva, kakvo su sjeme dobili. Na njemu nije bilo oznake da je genetski modificirano. Monsanto ili DuPont ili neki drugi proizvođač takva sjemena tek će ih kasnije na to podsjetiti. Ujedinjeni su narodi tvrdili kako je u susjednim afričkim zemljama, u Južnoj Africi, Keniji i još nekima, u to vrijeme, za pomoć ugroženim zemljama, bilo dostupno 160.000 tona genetski nemodificiranih žitarica, uključujući i kukuruz.

Aludirajući na pritisak organizacije USAID na Zambiju da u vrijeme gladi prihvati američku pomoć u obliku GM kukuruza, dr. Charles Benbrook, agronom i bivši izvršni direktor Odbora za poljoprivredu američke Nacionalne akademije znanost rekao je: "Nema nikakve nestašice nijedne genetski nemodificirane namirnice koja bi se mogla ponuditi Zambiji, a koristiti Zambijce za dobivanje 'političkih bodova' u korist biotehnologije doista je neetično i sramotno". Washington je očito o tome pitanju imao drukčije mišljenje.

Godine 2001. Međunarodni monetarni fond i Svjetska banka, koji su pod kontrolom Washingtona, zatražili su da Vlada Malavija proda svoje državne zalihe hrane kako bi otplatila vanjski dug koji je dospijevao u 2002. Kako se moglo i predvidjeti, usred velike suše, Malavi je zbog toga ostao bez zaliha hrane za svoje izgladnjelo stanovništvo. Organizacija USAID dopremila je 250.000 metričkih tona kukuruza iz američkih viškova GM kukuruza. Britanska humanitarna organizacija ActionAid kritizirala je taj američki potez, izjavivši kako će "farmeri biti uhvaćeni u opaki krug, kako će zbog kupnje patentirana sjemena po-

stajati sve ovisnijima o malom broju golemih multinacionalnih kompanija".

To je i bio cilj.

Na Europskome sastanku na vrhu zemalja G8, u lipnju 2003., George W. Bush dobro je primijenio snagu svoga položaja predsjednika Sjedinjenih Američkih Država za poticanje kampanje širenja GMO-a. Tom je prilikom iznio sljedeću optužbu: "Naši partneri iz Europe blokirali su sve nove transgene usjeve zbog neutemeljenih, neznatnih strahova. To je u mnogim afričkim zemljama dovelo do neulaganja u biotehnologiju, iz straha da će europska tržišta biti zatvorena za njihove proizvode". Bush je time napravio pritisak na Europsku uniju da ukine svoju zabranu sijanja GM sjemena iz 1997. Južna Afrika posjeduje jedno od najplodnijih tla na svijetu, s obiljem vode i blagom klimom. Agrokompanijama poput Monsanto i Cargilla išla je slina na usta od pomisli da bi svojim načinom industrijske poljoprivrede i uzgoja GM kultura mogle eksploatirati taj potencijal. Na putu im je stajalo samo nekoliko desetaka milijuna siromašnih stanovnika Afrike.

No Afrika nije bila jedini cilj svjetskoga širenja GM sjemena u prvim mjesecima novoga tisućljeća. Monsanto, DuPont, Syngenta i druge velike kompanije za proizvodnju genetski modificirana sjemena primijenile su slične oblike prisile, mita i ilegalnih poteza kako bi svoje sjeme proširile iz Poljske u Indoneziju i dalje. Kompanija Monsanto bila je u Indoneziji prisiljena priznati krivnju u procesu u kojemu je bila optužena da je jednom višem dužnosniku indonezijske Vlade dala mito u iznosu od 50.000 dolara kako bi zaobišla postupak kontrole genetski modificirana sjemena. U dokumentima suda otkriveno je da je to mito odobreno u sjedištu Monsanto u Americi.

Monsanto i druge velike agrokompanije ilegalno su sijale GM sjeme u Poljskoj, zemlji čije je plodno tlo jedno od najbogatijih u Europi. U Brazilu je kompanija Monsanto optužena za ilegalno dopremanje tako velikih količina GM sjemena soje i za sijanje toga sjemena da je brazilska Vlada na kraju, početkom 2005., ukinula zabranu sijanja GM sjemena, izjavivši da je uzaludno pokušavati kontrolirati njegovo širenje. "Genetska revolucija" napredovala je svim mogućim sredstvima.²

Ubijaju nas nježno... sve nježnije... kukuruzom spermicidom

Kompanije Monsanto, Dow, DuPont i druge, te američka Vlada koja ih podupire, imali su jasnu strategiju - dovesti GM sjeme u sve kutke zemlje, a prioritetno u one zemlje koje se ne mogu obraniti, koje su visoko zadužene, a to su afričke zemlje i druge zemlje u razvoju ili zemlje poput Poljske i Ukrajine, gdje je državna kontrola vrlo slaba i gdje je korupcija državnih dužnosnika u punom cvatu. Kad se jednom posije, to će se sjeme brzo proširiti po cijeloj zemlji. Kasnije će divovski proizvođači

² The Financial Express, Indija: *US Bullying Developing Countries on Accepting Food Aid Containing GMOs*, 13. siječnja 2002.

Vidal, John: *US dumping unsold GM food on Africa*, u listu Guardian, 7. listopada 2002.

Norfolk Genetic Information Network: *USAID and GM Food Aid and the Prakash Connection*, 8. listopada 2002., na: members.tripod.com/~ngin/081002a.htm

Bokor, Raymond K.: *Resistance to Genetic Engineering in Africa*, u *Synthesis/Regeneration* 34, proljeće 2004., Gana.

Bridgland, Fred: *Africa is starving... and yet it has the most fertile land on the planet*, na: www.sundayherald.com/32426, 1. lipnja 2003.

Peron, Jim: "Population Politics and the Shambles of Africa", na: catholiceducation.org/articles/population/pc0005.htm.

Birchall, Jonathan: "Indonesia: Monsanto agrees to US\$ 1.5 million Over Crop Bribe", London Financial Times, 7. siječnja 2005.

GM sjemena, uz prijetnje sankcijama Svjetske trgovinske organizacije, steći kontrolu nad opskrbom sjemenom svih važnih poljoprivrednih područja na našem planetu, kojima će moći, po vlastitoj odluci ili po odluci svoje vlade, taj životno važni proizvod dati, prodati ili uskratiti.

Postavlja se pitanje: kako se ta mogućnost uklapa u dugoročnu strategiju globalnog smanjenja stanovništva Zaklade Rockefeller, Zaklade Ford i glavnih figura u američkome političkome ustroju? Odgovor će stići ubrzo.

Kompanija Epycite iz San Diega hvalila se svojim izumom GM "kukuruzom spermicidom za kontrolu porasta stanovništva".

U San Diegu, jedna mala privatna biotehnološka kompanija zvana Epicvte održala je u rujnu 2001. konferenciju za tisak kako bi objavila jedno svoje postignuće. Izvijestila je kako je uspjela stvoriti vrhunsku genetski modificiranu kulturu - kontracepcijski kukuruz. Da bi to postigla, uzela je antitijela žena s rijetkim stanjem poznatim kao imunosna neplodnost, izolirala gene koji reguliraju stvaranje tih antitijela i, uz pomoć tehnika genetskog inženjerstva, ugradila te gene u stabljike konvencionalnog kukuruza.

"Imamo staklenik pun stabljika kukuruza koje stvaraju antitijela za uništavanje sperme", hvalisao se predsjednik te kompanije Mitch Hein.

U vrijeme objave te dramatične vijesti, koja je u velikim svjetskim medijima prošla uglavnom bez komentara, kompanija Epicyte zaključila je ugovor o zajedničkom strateškom istraživanju i licenciranju s kompanijom Dow Chemical iz Mிடlanda u saveznoj državi Michigan. Kompanija Dow Chemical nekada je proizvodila Agent Orange za Vijetnam jedna je od triju golemih kompanija za proizvodnju genetski modificirana sjemena u Sjedinjenim Američkim Državama. Svrha toga zajedničkoga pothvata, kako su u to vrijeme objavili, bila je objediniti spomenuti tehnološki proboj kompanije Epicyte i "snagu genetskog modificiranja usjeva" kompanije Dow AgroSciences. Kompanija Epicyte potpisala je ugovor o suradnji i s Institutom Novartis za otkrića u poljoprivredi (Novartis Agriculture Discovery Institute), koji pripada kompaniji Syngenta, i s kompanijom ReProtect LLC iz Baltimorea o razvoju drugih mikrobicida za kontracepciju temeljenih na antitijelima. U listopadu 2002. televizijska kuća CBS News izvijestila je da je američko Ministarstvo poljoprivrede, tj. isto ono ministarstvo američke Vlade koje je tako zdušno promicalo tehnologiju Terminator, financiralo, u raznim dijelovima SAD-a, 32 pokusna uzgoja raznih kultura s ugrađenom drogom ili nekim sastojcima droge, uključujući i tehnologiju kukuruza spermicida kompanije Epicyte.

Ranije je proizvodnja antitijela u kontracepcijske svrhe zahtijevala skupu opremu koja je stajala do četiri stotine milijuna dolara, za specijalne ultrasterilne uvjete fermentacije, a kao izvor antitijela koristile su se jajčane bakterije hrčka. Kompaniji Epicyte trebalo je možda samo 40 hektara zemlje zasijane kukuruzom za uzgoj specijalnoga genetski modificiranoga kukuruza spermicida, gdje je proizvedena neizmjereno veća količina antitijela za taj spermicid, uz troškove od samo nekoliko

milijuna dolara, što znači smanjenje troškova za 90%. U vrijeme spomenute kratke najave u javnosti, u kojoj su svoj izum prikazali kao doprinos svjetskome problemu "prenapučenosti", kompanija Epicyte iznijela je procjenu da će njezin kukuruz spermicid biti dostupan na tržištu 2006. ili 2007.

Poslije spomenute izjave za tisak kompanije Epicyte, probao te kompanije, tj. njezin razvoj kukuruza spermicida koji će ubijati ljudsku spermu, više se nije spominjalo u javnosti. U svibnju 2004. tu je kompaniju preuzela jedna privatna biotehnološka kompanija iz Pittsboroa u saveznoj državi Sjevernoj Karolini. Kompanija Biolex kupila je dio kompanije Epicyte zvan Epicyte Pharmaceutical. Poslije toga se u medijima nije pojavilo apsolutno ništa o razvoju kukuruza spermicida. Ta je tema netragom nestala.

Bilo je glasina o tome kako je istraživanje toga izuma nastavljeno u tajnosti zbog moguće političke eksplozije koju bi izazvala komercijalizacija kukuruza od čijega bi konzumiranja sperma muškaraca postala sterilna. Meksički su farmeri već bili digli poviku zbog neovlaštenog dospijeca GM kukuruza u samo srce meksičke riznice kukuruza u mjestu Oaxaca. Čovjek može samo zamisliti što bi se dogodilo kad bi se analizom kukuruza, koji je glavna namirnica većine Meksikanaca, najednom utvrdilo da on sadrži spermicidna antitijela kompanije Epicyte. "Jeste li za malo spermicidnog kukuruza na bakalaru ili za tortilju ubojicu, gospodine?" Ili, hoćemo li i dalje jesti kukuruzne pahuljice? Prije gotovo stotinu godina, osnivač kompanije Kellogg's Corn Flakes ujedno je bio i glavni osnivač Američkoga eugeničkoga društva, zajedno s Johnom D. Rockefellerom.

Od sjemena samoubojice nazvanog Terminator do genetski modificirana kukuruza koji je spermicid, ubrzo je postalo jasno zašto su moćni elitni krugovi u Sjedinjenim Američkim Državama, koji su neizmjereno bogati i koji, zahvaljujući smanjenju poreza u vrijeme Bushove Vlade, uglavnom ne plaćaju poreze, podržavali uvođenje genetski modificirana sje-

mena u svjetski prehrambeni lanac kao strateški prioritet. Ta elita ne uključuje samo Zakladu Rockefeller, Zakladu Ford i većinu ostalih zaklada povezanih s velikih privatnim obiteljskim bogatstvima najbogatijih američkih obitelji. Ona uključuje i američko Ministarstvo vanjskih poslova, Vijeće za nacionalnu sigurnost, Ministarstvo poljoprivrede i vodeće krugove za određivanje politike - Međunarodni monetarni fond, Svjetsku banku i organizacije Ujedinjenih naroda među kojima su Svjetska zdravstvena organizacija (WHO) i Organizacija za hranu i poljoprivredu (FAO).

Cjepivo protiv tetanusa, pobačaj, Rockefelleri Svjetska trgovinska organizacija

Ljudi iz Zaklade Rockefeller bili su nasmrt ozbiljni u svojoj nakani da problem gladi na svijetu riješe širenjem GM sjemena i hrane. Tko god je bio skeptičan glede te njihove nakane trebao je samo baciti oko na ono što su ta zaklada i UN-ova Svjetska zdravstvena organizacija radili u Nikaragvi i drugim siromašnim zemljama u razvoju, gdje je Zaklada Rockefeller uhvaćena na djelu.

Otkriveno je da je ta zaklada potajno financirala program Svjetske zdravstvene organizacije o "reproduktivnom zdravlju", tijekom kojega je otkriveno posebno cjepivo protiv tetanusa. Odluka o financiranju toga programa nije bila tek trenutani hir čelnih ljudi te zaklade. Njihova suradnja sa Svjetskom zdravstvenom organizacijom na otkrivanju cjepiva s dvostrukim djelovanjem trajala je više od dvadeset godina, koliko i financiranje znanstvenog rada na području istraživanja GM usjeva.

Prema jednom izvješću Svjetskoga instituta za cjepiva (Global Vaccine Institute), ranih 1990-tih godina Svjetska je zdra-

vstvena organizacija nadzirala masovna cijepljenja protiv tetanusa u Nikaragvi, Meksiku i na Filipinima. Meksička katolička organizacija Comite Pro Vida de Mexico (Meksički odbor za život) ispitala je velik broj tih cjepiva i pronašla da sadrže ljudski korionski gonadotropin, akraćeno hCG. Osobama koje su provodile to ispitivanje bilo je čudno što se taj sastojak nalazi u cjepivu namjenjenu zaštiti ljudi od infekcije rana prouzročenih zahrđalim čavlima.

Neobičnost je bila u tome što je hCG prirodni hormon koji se koristi za održanje trudnoće. No, u kombinaciji s nosačem tetanusnog toksina, on stimulira stvaranje antitijela protiv hCG-a što sprječava održavanje trudnoće, odnosno na skriven način dovodi do pobačaja. Slične vijesti o cjepivu s hormonima hCG stigle su i s Filipina i iz Nikaragve.

Meksička organizacija Odbor za život potvrdila je još nekoliko čudnih činjenica glede programa cijepljenja Svjetske zdravstvene organizacije. Primjerice, to se cjepivo davalo samo ženama, i to samo onima u dobi plodnosti, tj. od 15 do 45 godina starosti. Nije se davalo muškarcima ni djeci. Prisutnost hormona hCG u tome cjepivu bio je dokaz da je to cjepivo bilo namjerno zatrovano, jer mu u protivnom ondje nije bilo mjesto.

Pokazalo se da je Zaklada Rockefeller, zajedno s Populacijskim vijećem Johna D. Rockefellera III., Svjetskom bankom, Programom za razvoj UN-a, Zakladom Ford i nekim drugim institucijama, dvadeset godina surađivala sa Svjetskom zdravstvenom organizacijom na razvoju cjepiva protiv plodnosti, ugradnjom hCG-a u cjepivo protiv tetanusa i u neka druga cjepiva. Među drugim institucijama koje su surađivale na tome programu nalazi se i niz vrlo cijenjenih, uključujući i Ali India Institute of Medical Sciences (Sveindijski institut za medicinske znanosti), te niz sveučilišta, među kojima i sveučilište Uppsala iz Švedske, Helsinško sveučilište te poznata nogometna utvrda - Državno sveučilište Ohio (Ohio State University). Na popisu je i američka Vlada, preko svoga Nacionalnog insti-

tuta za zdravlje djece i ljudski razvoj (National Institute of Child Health and Human Development), koji je sastavni dio Nacionalnih instituta za zdravlje (National Institutes of Health). Taj institut američke Vlade opskrbljivao je hormonom hCG neke pokuse s cjepivom protiv plodnosti.

Tu je činjenicu potvrdio i cijenjeni britanski medicinski časopis *The Lancet*, od 11. lipnja 1988., u članku pod naslovom "Clinical Trials of a WHO Birth Control Vaccine" (Klinički pokusi Svjetske zdravstvene organizacije s cjepivom za kontrolu rađanja).

Do sredine 1993. Svjetska zdravstvena organizacija potrošila je 365 milijuna dolara iz ionako oskudnih sredstava namijenjenih znanstvenim istraživanjima na program koji je blagim imenom nazvala "reproduktivnim zdravljem", uključujući i istraživanje o ugrađivanju hCG-a u cjepivo protiv tetanusa. Dužnosnici Svjetske zdravstvene organizacije odbili su odgovoriti na očito pitanje, koje glasi: zašto su u žena kojima je dano to cjepivo pronađena antitijela protiv hCG-a? Prvo su to zaniijekali, a onda su nevoljko rekli kako je to "beznačajno". Cjepivo su proizvodile kompanije Connaught Laboratories Ltd. iz Kanade, Intervex i CSL Laboratories iz Australije.

Nesmiljena potpora američke i britanske vlade širenju genetski modificirana sjemena diljem svijeta, i to s nepristojnom žurbom, bila je, zapravo, provedba desetljećima stare politike Zaklade Rockefeller, koja potječe još iz tridesetih godina 20. stoljeća, kada je ta zaklada financirala nacistička eugenička istraživanja - masovno i jeftino smanjenje broja stanovnika. Po mišljenju nekih pripadnika tih krugova, rat je, kao sredstvo smanjenja broja stanovnika, skup i nedovoljno učinkovit.

Odražavajući rasprave u krugovima viših američkih vojnih dužnosnika, potpukovnik Robert R Kadlec s Fakulteta za zrakoplovnu doktrinu, istraživanje i obrazovanje Američkoga ratnoga zrakoplovstva, u knjizi *Battlefield of the Future*, koju je napisao 1990-tih godina, govori o potencijalima biološkog ratovanja

genetski modificiranim usjevima. Biološko oružje temeljeno na genetskom inženjerstvu naziva "jeftinim oružjem za masovno uništenje" ("cost-effective WMD"). U knjizi je napisao i ovo: "U usporedbi s drugim oružjima za masovno uništenje, biološko je oružje jeftino. U jednom nedavnom izvješću Ureda za procjenu tehnologije troškovi biološkog oružja procjenjuju se na samo 10 milijuna dolara... što je neusporedivo manje od 200 milijuna dolara koliko je, po najnižoj procjeni, potrebno za izradbu samo jedne nuklearne bombe".

Autor nadalje kaže ovako: "Primjena biološkog oružja, pod krinkom pojave neke endemske ili prirodne bolesti, osigurava napadaču mogućnost vjerodostojnog poricanja. U tome kontekstu biološko oružje nudi veće mogućnosti primjene od nuklearnoga".

Projekt za istraživanje biološkoga oružja i genetskog inženjerstva zvan Sunshine Project izvijestio je o tome kako su "znanstvenici iz SAD-a, Velike Britanije, Rusije i Njemačke genetskim inženjerstvom proizveli sredstva za biološko oružje i tako izgradili nove smrtonosne sorte... Genetsko inženjerstvo može se primijeniti za širenje arsenala klasičnog biološkog oružja... ne samo da se bakterije mogu napraviti otpornima na antibiotike i cjepiva, nego se mogu napraviti tako da budu još opasnije po zdravlje i da ih je teže otkriti..."

Još 1980-tih godina, otprilike u vrijeme kada je Zaklada Rockefeller pokrenula svoj veliki projekt genetskog modificiranja riže, što je bio početak "genetske revolucije", američki je Pentagon potihom počeo proučavati primjenu biotehnologije u ratne svrhe. Spominjući opasnost od Rusije, američki su vojni znanstvenici, u vrlo tajnim znanstvenim projektima, počeli primjenjivati nove tehnike genetskog inženjerstva. Među tim znanstvenim projektima bila je i genetski modificirana tvar slična rafiniranom opijumu, čija vrlo mala količina izaziva pospanost, tjeskobu, pokornost i privremenu sljepoću.

Kao vrlo važan podatak u kontekstu Terminatora, GM kuku-ruza spermicida i drugih izuma "genetske revolucije", Bushova je Vlada odbila donijeti zakone o zabrani daljnjeg razvoja biološkog oružja, kao i Protokol iz Kyota i onaj Ujedinjenih naroda. To je samo mali broj s popisa stvari koje je nova Vlada u Washingtonu jednostrano odbacila.

Jednim od prvih poteza nakon preuzimanja dužnosti u siječnju 2001. predsjednik Bush najavio je da neće podržati BTWC (Biological and Toxic Weapons Protocol, Protokol o biološkom i toksičkom oružju), koji bi bio pravno obvezujući. Ta njegova odluka dovela je do propasti međunarodnih pregovora o toj temi. Nije podastro gotovo nikakve razloge. Jedna studija Britanskog udruženja liječnika iz 2004. zaključuje kako je svijet, možda, samo nekoliko godina daleko od "zastrašujućeg biološkog oružja koje će ubijati samo ljude neke određene etničke skupine" i navodi nova dostignuća u "tehnologiji genetskog oružja".³

"Usudujemo se reći da nitko zdrave pameti neće nikada primijeniti ove stvari", rekao je biofizičar sa Sveučilišta Stanford profesor Steven Block, čovjek s dugogodišnjim stažem na području tajnog biološkog istraživanja Pentagona i američke Vlade. "Ali", dodao je, "nije svatko zdrave pameti..."

³ Ainsworth, Claire: *Crops Designed to Kill Human Sperm*, New Scientist, 3. listopada 2001.

McKie, Robin: *GM corn Set to Stop Man Spreading His Seed*, The Observer, 9. rujna 2001.

Business Wire: *Epicyte Receives SBIR Grant to Fund HPV Antibody Development; Marks Fifth Grant for Epicyte to Develop Sexual Health Products*, 5. lipnja 2001.

PRNewswire: *Dow, Epicyte Enter Research, Licensing Agreement*, 5. rujna 2000.

McMahon, Karen: *Corn-bred Pharmaceuticals*, Farm Industry News, siječanj 2001.

CBS News: *In Corning Harvests, Farm-aceutical Corn*, 8. listopada 2002., pretiskano na: www.cbsnews.com/stories/10/08/eveningnews/printable524766.shtml.

Company Press Release: *Biolex Acquires San Diego Based Epicyte Pharmaceutical*, 6. svibnja 2004., vidi: www.biolex.com i www.epicyte.com

CBS News i Norfolk Genetic Information Center: *A New Harvest: Farm-aceutical Corn*, 15. listopada 2002.

The San Diego Biotech Journal: *Company of the Month: Epicyte*, lipanj 2001.
The Lancet: "Clinical Trials of a WHO Birth Control Vaccine", 11. lipnja 1988.

Talwar, G. P. i suradnici: *Prospects of an anti-hCG vaccine inducing antibodies of high affinity...*, u *Reproductive Technology*, Elsevier Science Publishers, Amsterdam, New York, 1990., str. 231.

Svjetska zdravstvena organizacija: *Challenges in Reproductive Health Research*, u *Biennial Report*, 1992-1993, Ženeva, 1994., str. 186.

Miller, James A.: "Baby-killing Vaccine: Is it Being Stealth Tested?", u HLI Report, Bethesda, Md., lipanj/srpanj 1995.

Za trijezan prikaz javne rasprave unutar američkih krugova vojne politike o primjeni biološkog oružja i oružja genetskog inženjerstva: Kadley, Lt. Col. Robert P., Američko ratno zrakoplovstvo: *Biological Weapons for Waging Economic Warfare i Twenty-First Century Germ Warfare*, na:

www.airpower.maxwell.af.mil/airchronicles/battle/chp10.html, i ...[chp9.html](#).

Navod Churchillove izjave iz 1925. preuzet je iz: Harris, Robert i Paxman, Jeremv: *A Higher Form of Killing*, Noondav Press, New York, 1982.

Vidi i: Sunshine: Biological Weapons and Genetical Engineering: *Genetic Engineering is Regularly Used to Produce Lethal Bacteria*, na: www.sunshine-project.org/bwintro/gebw.html.

Nugent, Helen: "Gene ars only a few years away, say Doctors, London Times, 26. listopada 2004.

POGOVOR

Godine 1948. Opća skupština Ujedinjenih naroda donijela je jednu konvenciju. Sablasni prizori iz Auschwitza o masovnom istrjebljenju Židova, političkih protivnika, cigana i pripadnika drugih skupina tijekom Drugoga svjetskoga rata još su bili živi u pamćenju svake civilizirane osobe. Deklaracija koju je međunarodna zajednica tada donijela, kao dio pravnoga sustava svih država, bila je jasna i nedvojbeni.

Sirenje genetski modificiranih usjeva i hrane po cijelome svijetu danas je toliko uhvatilo maha da ga se može i mora proglasiti "zločinom protiv čovječnosti". U srži toga problema jest pitanje genocida. U "Konvenciji o suzbijanju i kažnjavanju zločina genocida", koju su Ujedinjeni narodi donijeli 1948., jasno je definiran genocid. U Članku II., III. i IV. te konvencije stoji:

članak II.: "...genocid znači bilo koji od sljedećih djela počinjenih s namjerom uništenja, u cijelosti ili djelomično, neke nacionalne, etničke, rasne ili religijske skupine kao takve:

- (a) ubijanje članova skupine;
- (b) nanošenje ozbiljnih tjelesnih ili umnih ozljeda članovima skupine;
- (c) namjerno dovođenje skupine u uvjete života sračunate radi fizičkog uništenja cijele skupine ili njezina dijela;
- (d) nametanje mjera s namjerom sprječavanja rađanja unutar skupine;

članku III.: "Kazni će podlijezati sljedeća djela:

- (a) genocid;
- (b) zavjera o počinjanju genocida;
- (c) sudjelovanje u genocidu.

članak IV.: "Osobe koje počine genocid... bit će kažnjene, bez obzira na to jesu li ustavno odgovorni vladari, javni dužnosnici ili privatne osobe".

Po tome, istina, rijetko primjenjivanom, ali pravno priznatom standardu međunarodnoga prava, svi odgovorni dužnosnici kompanija Monsanto, Dow Chemical, DuPont, Syngenta, Cargill, ADM i drugih kompanija za proizvodnju GM sjemena, poput kompanije Epicvte i s njom povezanih organizacija, svi dužnosnici Zaklada Rockefeller, Ford, Gates i drugih privatnih zaklada koje sudjeluju u širenju takve tehnologije, svi odgovorni bivši i sadašnji dužnosnici američkoga Ministarstva poljoprivrede, Ministarstva vanjskih poslova i drugi državni dužnosnici SAD-a, napose predsjednici Bush, Clinton i George W. Bush, te odgovorni državni dužnosnici drugih zemalja, poput britanskoga premijera Tonyja Blaira, bivši američki dužnosnici Henry Kissinger, Gerald Ford i drugi, svi znanstvenici - sudionici lažljive znanosti kojom promiču "genetsku revoluciju" - podliježu pod jasnu pravnu definiciju članka II. - zločin genocida. I dužnosnici Svjetske trgovinske organizacije trebali bi stati na optuženičku klupu Međunarodnoga suda pravde u Haagu, suda koji su Ujedinjeni narodi osnovali 1945. za procesuiranje zločina protiv čovječnosti.

Smanjenje broja stanovnika na svijetu javno je objavljena službena politika američke vlade od vremena kada je predsjednik Gerald Ford, 1975., potpisao Kissingerov dokument NSSM 200. Mnogi bogatiji Amerikanci, poput osnivača CNN-a Teda Turnera i osnivača Micorsofta Billa Gatesa, osnovali su privatne zaklade oslobođene od poreza kako bi zaštitili svoja golem bogatstva. I Bili Gates i Ted Turner donirali su goleme svote Ujedinjenim narodima i drugim organizacijama za unaprjeđenje programa kontrole nataliteta i smanjenja broja stanovnika diljem svijeta. Godine 1996. Ted Turner dao je za vjerski časopis *Last Trumpet Newsletter* ovu izjavu: "U ovome trenutku ima daleko previše ljudi na ovome planetu. Trebamo smanjiti svjetsko stanovništvo sa sadašnjih pet milijarda na najviše 250 do 300 milijuna".

Sustavno širenje genetski modificirana sjemena, kontrola nad svjetskim bankama prirodnog sjemena, ukidanje jednog ili svih znanstvenih kontrola konzumiranja genetski modificiranih proizvoda, unatoč tome što je više nego utemeljeno vjerovanje da su ti proizvodi smrtno opasni za milijune ljudi, upornost agrokompanija da proizvode i prodaju GM sjeme Terminator, Traitor i slične tehnologije kontrole sjemena jesu temelj ove optužbe.

U prvim godinama novoga tisućljeća nije bilo jasno koliku će ulogu genetski modificirano sjeme imati u ostvarenju Turnerova sna. Ali bilo je jasno da bi američka vlada, koja se ne libi svome narodu lagati o razlozima slanja stotina tisuća američkih vojnika u Irak, da ondje ubijaju i budu ubijeni, mogla bez grizodušja primijeniti genetski modificirane organizme za prisilnu masovnu sterilizaciju, skrivenu u sjemenju običnih svakidašnjih namirnica, poput kukuruza, riže ili pšenice.

Također je bilo jasno kako davanje mogućnosti dvjema ili trima američkim privatnim korporacijama da u svojim rukama, kontrolom opskrbe cijeloga planeta sjemenom, drže vlast nad životom i smrti čovječanstva, ima potencijalno nesagledive posljedice. Možda će neki budući američki predsjednik doći na pomisao kako je neka zemlja, poput Hrvatske ili Venezuele, Rusije ili čak Kine, zapreka ostvarenju američkih političkih ciljeva i odlučiti, uskom suradnjom s kompanijom Monsanto ili nekim drugim sjemenskim divom povezanim s Pentagonom, potajno uvesti neko specifično genetski modificirano sjeme u prehrambeni lanac te zemlje. Ili Njemačke, Francuske, ili neke druge zemlje.

Sve je to dovelo do niza zaključaka koji počinju s "čak i kad bi":

čak i kad bi -

genetski modificirano sjeme povećalo prinos po hektaru za prehranjivanje gladnoga svijeta,

čak i kad bi -

genetski modificirani organizmi bili potpuno sigurni za ljudsku prehranu,

čak i kad bi -

za genetski modificirane usjeve trebalo daleko manje umjetnog gnojiva,

čak i kad bi -

tehnologija GMO-a omogućila povećanje količine vitamina A u nekim biljnim vrstama,

ta je tehnologija opasna, a ta je činjenica važnija od svih njezinih hipotetski pozitivnih strana.

I sama mogućnost proizvoljnog nametanja političke i ljudske moći, onako kako su američka i britanska vlada poticale patentiranje i širenje genetski modificiranih biljaka, dostatan je razlog za organiziranje i uvođenje svjetske zabrane ili moratorija na genetski modificirane biljke, kao i trajne zabrane posjedovanja bilo kakva patenta na biljke i životinje.

Smanjenje broja stanovnika i genetski modificirana hrana bili su dio jedne te iste široke strategije - drastičnog smanjenja svjetskoga stanovništva. Neki ljudi, osobito u Katoličkoj crkvi i oko nje, kao i manjinske organizacije u Sjedinjenim Američkim Državama i u nekim drugim zemljama, imali su hrabrosti to nazvati pravim imenom - genocidom, tj. sustavnim uništavanjem cijelih populacijskih skupina kao smišljenim političkim ciljem. Bio je to, ustvari, sofisticirani oblik onoga što Pentagon naziva biološkim ratom, koji se promiče kao "rješavanje problema gladi na svijetu".

Potpora američke i britanske vlade globalnome širenju genetski modificiranih usjeva bila je i jest provedba politike Zaklade Rockefeller, koja je na djelu još od 1930-tih godina, kada je ta zaklada financirala nacistička eugenička istraživanja: masovno i jeftino smanjenje broja pripadnika nekih populacijskih skupina, tj. postizanje rase čistoće eugenikom.

Još davne 1925. žestoki rasist i budući britanski premijer Winston Churchill, pozitivno je govorio o potencijalima biolo-

škog ratovanja i pisao o "pošastima metodički pripremanim i namjerno puštanim na ljude i životinje... snijeti za uništenje usjeva. Bedrenici za ubijanje konja i goveda..." Danas, pod kriticom čudotvornih genetski modificiranih usjeva, moćni elitni krugovi u anglo-američkome svijetu opet su nakanili provesti genocid kako bi sačuvali svoju viziju bezbrižnoga svijeta za bogate.

Uputno je prisjetiti se već spomenutih riječi Henryja Kissingera: "Kontroliraj naftu i kontrolirat ćeš zemlju; kontroliraj hranu i kontrolirat ćeš ljude..." Godine 2005. Bushova Vlada u Washingtonu već je dobrano na putu preuzimanja potpune kontrole i nad svjetskom naftom i nad svjetskom hranom.

***F. William Engdahl,
rujan 2005.***

KAZALO

A

- Aberdeen 63
Aberdeen, sveučilište 74
Abu Hraib 22
ADM, kompanija 115 129, 189, 217,
243, 244, 246, 290,
Adprotech, kompanija 73
Afrika 40, 185, 190, 275
Agencija za međunarodni razvoj
(AID) 25, 28, 130, 135, 199, 261
Agencija za sigurnost hrane UN-a 90
Agencija za zaštitu okoliša (Environ-
ment Protection Agency, EPA)
82, 95, 214, 251
Agent Orange 81, 250, 251, 252, 280
Agnell, Phil 256
*Agra/Industrial Biotechnology Legal
Letter* 272
AgrEvo, kompanija 234
AIA, organizacija 189, 190
AID: *vidi*: Agencija za međunarodni
razvoj
Aker, Jane 92
Akre, Steve 92
Al Havz 31
AlMahdi 36
Al Sadr, Mokdad 31
Al Šarifi, Sosan Ali Magid 29
Alavi 36
Allende, Salvador 119
Amazona 53
Američka federacija farmera 185
Američka federacija za planiranje
roditeljstva 148, 164
Američka izvozno-uvozna banka (US
Export-Import Bank) 108
Američka komisija za atomsku
energiju (US Atomic Energy
Commission) 141
Američka liga za kontrolu rađanja
148
Američka vojska 206
Američka zaklada Pathfinder 135
Američko društvo za ljudsku genetiku
(American Society for Human
Genetics) 156, 168
Američko eugeničko društvo
(American Eugenics Society) 143,
157, 160, 162, 167
Američko ratno zrakoplovstvo (US
Air Force) 206
Američko udruženje liječnika 168
Američko udruženje za oplodnju
(American Breeder's Association)
150
Američko vijeće za rižu 30
"Američko stoljeće" 174
Ames 214
Amstutz, Daniel, 25, 241, 242
Anderson Clayton, kompanija 180
Anderson, Per Prinstripe 235
Andre, kompanija 194
Archer Daniel Midland, kompanija
108, 111, 112, 211
ARDI: *vidi*: Program za rekon-
strukciju i razvoj iračke poljopri-
vrede
Argentina 32, 37, 39-42, 43-49, 54-
58, 60, 62, 235, 253, 271
Argentinska narodna banka 46
Armour, kompanija 209
AstraZeneca, kompanija 237, 250
Auckland, sveučilište u 226
Auschwitz 128, 154, 155, 163, 165,
289
Australija 108
Azija 40, 125, 185, 197

B

Bagdad 17, 28
 Baker, James III. 31
 Balfour, Arthur 143
 Bangladeš 108, 130
 Bank of Boston, 42
 Barclays, banka 42
 Baruch, Bernard 173
Battlefield of the Future 285
 Bayer CropScience, kompanija 258
 BBSRC: *vidi*: Znanstveno vijeće za
 istraživanje biotehnologije i
 biologije
 Benbrook, dr. Charles 259, 260, 276
 Berlin 154, 155
 Bertini, Catherine 221
Between Two Ages 104
 Bijela kuća 46, 71, 96, 99, 116, 118,
 178
 bin Laden, Osama 12
 Biološko ratovanje Američke vojske
 (US Army Biological Warfare)
 141
 Black, Edwin 152
 Blacker, dr. Carlos P. 159
 Blair, Tony 10, 11, 69-72, 74-76, 78,
 290
 Bliski istok 190
 Block, Steven 287
Blood of Nations 149
 BNL, banka 30
 Bolivar, Simon 184
 Bolivija 56
 Bordocz, dr. Sušan 64
 Borlaug, Norman 37, 195, 196
 Bowman, Isaiah 121, 176
 Bradyjev plan 46
 Brandenburg 152
 Brazil 10, 38, 45, 53, 56, 57, 130,
 136, 178, 187-190, 235, 271
 Bremer, Paul III. 15, 16, 17, 19, 22-
 24, 26, 34, 36,
 Brettonwoodski monetarni sustav
 101, 112
 Britansko Carstvo 172, 175

Britansko kraljevsko društvo (British
 Royal Society) 69, 70, 72, 73, 74,
 77
 Bronk, dr. Detlev 158
 Brown, Lester 188
 Brown, sveučilište 146
 Brzezinski, Zbigniew 103, 104
 BTWC (Biological and Toxic
 Weapons Protocol, Protokol o
 biološkom i toksičkom oružju)
 286
 Buenos Aires 55, 60
 Bugarska 38
 Bukurešt 124
 Bunge, kompanija 111, 129, 194,
 243, 246,
 Burroughs, dr. Richard 91
 Bush, George W. 10, 16, 31, 78, 95,
 96, 210, 214, 252, 253, 277, 286,
 290, 293
Bush protiv Bella 150
 Bush, George Herbert Walker 30, 46,
 80-83, 103, 104 244, 246, 247,
 290,
 Bush, Niel 46
 Butz, Earl 109, 119

C

Calgene, kompanija 95
 Campos, Miguel 58
 Cardenas, Lazaro 181
 CARE 275
 Cargill, kompanija 25, 27, 49, 55, 59,
 108, 110-117, 123, 128, 129,
 187-189, 197, 211, 217, 240-244,
 246, 255, 277, 290,
 Cargill 277
 Cargill 290
 Cargill 49
 Cargill 55
 Cargill 59
 Carnegie, Andrew 145, 148-150
 Carter, Jimmy 42, 96, 100, 103, 105,
 186, 207, 208
 Castlereagh 14

Castro, Fidel 165
 Cavallo, Domingo 46, 47, 49
 CBC, televizijska kuća, kanadska 90,
 180, 280
 Centar za kontrolu bolesti (Center
 for Disease Control) 216
 Centar za Latinsku Ameriku 48
 Centar za primijenjene bioznanosti
 Sveučilišta Freiburg 230
 Central Valley 216
 CGIAR 22, 198, 238
 Chaco, pokrajina 61
 Chapultepec 185
 Chase Manhattan, banka 40, 42, 45,
 48, 165, 173, 179-181
 Chemical Bank, 42
 Churchill, Winston 143, 180, 292
 CIA 11, 36, 80, 81, 119, 123, 180
 CIIA 181, 184, 189
 CIMMYT 234
 Citibank 42, 45, 48
 Citicorp, banka 40, 181
 Clayton, Will 180
 Cleveland Dodge, obitelj 143
 Clinton, Bili 69, 71, 72, 95, 96, 237,
 243, 290
 CNN 290
 Cold Spring Harbor 149, 150, 168
 Collier, dr. Robert 86
 Collins, Harry 272, 273
 Columbia, sveučilište 104, 168
 ConAgra, kompanija 211, 217
 Connaught Laboratories Ltd. 284
 Continental Grain, kompanija 109-
 112, 129, 194
 Conway, Gordon 222, 236, 268, 269
 Cook Industries Inc., 111
 Credit Suisse First Boston Bank 47
 Creole Petroleum, kompanija 181,
 189
 Crichton, Michael 228
 Crkva 137
 CSFB, banka 49
 CSL Laboratories 284
 Cudahy, kompanija 209
 Cummings, Claire Hope 81

Cunningham, Jack 70

Č

Čile 43, 119
 Ču En Laj 124

D

Danska 156
 Darwin, Charles 147, 224
 Davis, John H. 204, 205, 208, 210,
 216, 218
 de Hoz, Martinez 45
 deGrassi, dr. Aaron 263
 Delta & Pine Land, kompanija 266,
 267, 269, 270, 272, 273
 Demokratska stranka 95
Der Erbarzt 154
 Descartes, Rene 224
 Diatech, kompanija 74
 Dolly, ovca 73, 164
 Dow Chemical 10, 24, 27, 50, 87, 94,
 96, 193, 194, 250-253, 255, 278,
 280, 290
 Dreyfus, kompanija 111
 Drugi svjetski rat 37, 44, 128, 143,
 171, 174-178, 182, 184, 187, 189,
 193, 205, 206, 289,
 Društvo za proučavanje ljudske
 biologije 160
 Državno udruženje vlasnika zemlje
 (Country Landowners' Associa-
 tion) 77
 Duke Biddle, Mary 143
 Dulles, John Foster 186, 187, 190
 DuPont, kompanija 10, 24, 60, 94,
 96, 165, 189, 193, 194, 244, 249,
 252, 253, 255, 274, 277, 278, 290

E

Eastern Airlines 139
Eating Well 91
 Egipat 43, 53, 130, 235
 Eisenhower, Dwight 139, 186, 204
 Engleska 40
 Englesko eugeničko društvo (English

Eugenics Society) 143, 159
 Entre Rios, područje 61
 EPA: *vidi*: Agencija za zaštitu okoliša
 Epicyte, kompanija 279, 280
Essay on the Principles of Population 148
 Etiopija 130
 Eufrat 22
Eugenics News 163, 168
Eugenics Review 160, 161
 Europa 114
 Europska ekonomska zajednica 113, 194
 Europska unija 10, 58, 90, 91, 244, 252, 253, 271, 275, 277
 Europska zajednica 90
 Ewen, prof. Stanley 74
 Exxon, kompanija 179

F

Fairchild, Henry 142
 Fakultet za javno zdravstvo (School of Public Health) Sveučilišta Illinois 85
 FAO 257
 Farben, I. G. 179, 180, 193
FDA Consumer 92
 FDA: *vidi*: Uprava za hranu i lijekove
 Fetter, Frank 157
 Filipini 38, 130, 198, 235, 248, 283,
 Fisher, Linda J. 96
 Flaming, Peter 116
 FOIA 12
 Fond za tehnološku naknadu 58
Forbes 262
 Ford, Gerald 100, 124, 133, 134, 248, 290
 Fort Collins 248
 Fosdick, Raymond B. 155, 158
 Fox, televizijska kuća 92, 93
 Francuska 32, 113, 180, 291
 Francuska revolucija 78
 Frankfurt, sveučilište u 154
 Friedman, Michael A. 95

G

G. D. Searle, kompanija 95
 Gal ton, Francis 147
 Gamble, Clarence 143
 Gates, Bili 290
 GATT 25, 116, 176, 239-241, 243, 244
 Geron Biomed, kompanija 73
 Glavni ured za knjigovodstvo (General Accounting Office) 86
GM Science Review 77
 Goldberg, Ray 205-208, 210, 216, 218, 219
 Good Relations 74
 Goodwin, Brian 224
 GRAIN, 26
 Grainseed, kompanija 75
 Grant, Madison 153
 Greenspan, Alan 103
 Gregg, Allan 142, 144, 155
Guardian 69, 73, 275
 GulfOil, kompanija 165, 189
 Guzzetti, Cesar 44
 Gvatemala 12, 180

H

Haig, Alexander 133
 Hale, Marcia 95
 Hamburg 180
 Hansen, dr. Michael
 Harrar, George 184
 Harriman, E. H. 149
 Harriman, obitelj 143
 Harvard, sveučilište 46, 104, 172, 193, 205, 206, 209, 216, 219
Harvard Business Review 205
 Harvardski poslovni fakultet 205
 Havaji 142
 Hein, Mitch 280
 Helsinško sveučilište 283
 Hercules Powder, kompanija 193, 194
 Hill, David 74
 Hitler, Adolf 144, 149, 152-154, 157, 176

Hitna kampanja za svjetsko stanovništvo (World Population Emergency Campaign) 165

Hladni rat 110, 120, 180, 185, 186

Ho, dr. Mae-Wan 75, 228

Holmes, Oliver Wendell 150, 151

Honduras 38

Honolulu 142

Hormel 217

Horton, dr. Richard 73, 237

House, brigadir Edward 173

Hova do Povo

"Hrana za mir" 106, 186

Hrvatska 32, 291

HSBC, banka 36, 49

Huntington, Samuel 104, 105

Husein, Sadam 12, 18, 20, 30, 31, 33, 118

Huxley, Julian 143

I

IBEC, kompanija 187, 188

IBM, kompanija 112

Indija 38, 108, 130, 141, 197, 231

Indijanci 53

Indijski program razvoja intenzivne poljoprivrede (India's Intensive Agriculture Development Program, IADP) 203

Indonezija 32, 38, 108, 130, 235, 277

Innotech, kompanija 74

Institut Novartis za otkrića u poljoprivredi (Novartis Agriculture Discovery Institute) 280

Institut za psihijatriju savezne države New York (New York State Psychiatric Institute) 168

Institut za razvojne studije (Institute of Development Studies) 263

Institut za znanost i društvo 75

Institut znanosti u društvu (Institute of Science in Society) 226

International Nickel 165

Intervex, kompanija 284

IPRB 230, 231

Iračko-iranski rat 30

Irak 10, 11, 15-17, 21- 23, 26, 27-29, 32, 33, 36, 37, 78

IRRI 230, 231, 233, 238, 248, 249

ISAAA 234, 235, 238, 253

IUD 158

J

J. R. Morgan, banka 173

J. P. Morgan, mladi 143

J.E.M. Ag Supply protiv kompanija Pioneer 249

James, dr. Clive 234

James, prof. Philip 67, 68, 70, 71

Japan 32, 99, 101, 103, 104, 114, 244

Jenkins, Kate 251

John D. Rockefeller, st. 145

John Innes Centre Sainsbury Laboratory, institut 76

John, dr. Brian 77

Johnson, Lyndon B. 11, 186

Jordan, David Starr 149

Jornal de Brasilia

Jornal do Brasil

JP Morgan-Chase Manhattan, banka 49

Jugoistočna Azija 190

Južna Afrika 38, 276

Južna Amerika 40, 45, 125, 136, 231

Južni Vijetnam 118

K

Kadlec, Robert P. 285

Kaiser Wilhelm, Institut (KWG) 152, 154, 155

Kallmann, Franz J. 156, 167, 168

Kambodža 118

Kanada 38, 90, 91, 181, 244, 253,

Kanadsko zdravstvo (Health Canada) 90

Kanarski otoci 180

Kantor, Mickey 95, 243, 245

Katolička crkva 124, 125, 284, 292

Katolička služba za pomoć (Catholic Relief Service) 275

Kellog's Corn Flakes, kompanija 281

Kenija 235, 276

Kennan, George 120

Kennedy, John 11, 186

Keynes, John Maynard 143

Kina 32, 38, 108, 188, 194, 231, 291

Kingjohn 30

Kissinger, Henry 12, 14, 16, 30, 41, 44, 45, 102, 105-109, 111, 117, 119, 120, 123-126, 128-131, 133, 134, 136, 139, 166, 186, 187, 196, 198, 235, 241, 270, 290, 293

Kissinger Associates, tvrtka 16

Kolumbija 38, 130, 184

Komisija za porast stanovništva i budućnost Amerike 136

Komisija UN-a za zakon o prehrani UN-a 90

Konferencija UN-a o populaciji 124

Konvencija UN-a o biološkoj raznolikosti 232

Konvencija UN-a o suzbijanju i kažnjavanju zločina genocida 289

Koordinacija britanske sigurnosti (British Security coordination, BSC) 180

Koordinacija za međumerička pitanja (CIAA) 178, 179

Koordinator međumeričkih obavještajnih poslova 45

Kostarika 235

Kraft Foods, kompanija 59, 243

Kraljevski medicinski fakultet, kanadski 90

Kreditna korporacija za kupnju robe Ministarstva poljoprivrede (Agricultural Department Commodity Credit Corporation) 118

Krizni odbor za američku trgovinu (Emergency Committee for American Trade) 243

Krueger, Roger 273

Kuba 165

L

Lachmann, prof. Peter 73

Lamont, Thomas 173

Last Trumpet Newsletter 290

Latinska Amerika 136, 178, 179, 181, 182, 185, 190, 195, 241

Laviec, Jean Pierre 111

Lenjin 272

Leontief, Wassily 205, 206, 208, 218

Life 174

Lincoln, Abraham 218

Loftusjohn 182

Loma Senes 60

London 33, 43

Los Bahos 198

Luče, Henry 174

Lufthave 179

Lula, brazilski predsjednik 59

Lysol 251

M

Mađarska 68

Magdalena, rijeka 184

Malavi 275

Malezija 235

Malthus 147, 157

Mann, Robert 226

Manning, Paul 180

MaoCeTung 124, 157

Marakeš 240

Maroko 240

Maryanski, James 88

Mason, Max 223, 225

McCarthy 159

McClintock, John 180

McGovern, George 110, 115

McHale, James 110

Meacher, Michael 10, 78

Međunarodna federacija za planiranje roditeljstva (IPPF) 135, 160, 164, 165

Međunarodna sjemenska federacija 273

- Međunarodni centar za unaprjeđenje kukuruza i pšenice (International Maize and Wheat Improvement Center, CIMMYT) 196
- Međunarodni institut za istraživanje riže (International Rice Research Institute, IRRI) 198
- Međunarodni institut za životne znanosti (International Life Sciences Institute) 78
- Međunarodni monetarni fond (MMF) 17, 21, 31-35, 39, 40, 43, 47, 48, 50, 51, 127, 176, 182, 183, 257, 276, 282
- Međunarodni program za biotehnologiju riže (International Program on Rice Biotechnology, IPRB) 220
- Međunarodni sindikat radnika prehrambene industrije 111
- Međunarodni sud pravde u Haagu 290
- Međunarodni ured za poljoprivredu 27
- Međunarodno obiteljsko zdravlje 135
- Međunarodno vijeće za politiku trgovine hranom i poljoprivrede (International Food and Agricultural Trade Policy Council, IPC) 243
- Mein Kampf* 153
- Meksički odbor za život 283
- Meksički poljoprivredni program (Mexican Agricultural Program, MAC) 184
- Meksiko 130, 178, 181, 189, 195, 196, 235, 283
- Menem, Carlos 46, 49, 52, 57, 58
- Mengele 155
- Mengele, dr. Josef 154
- Mesican American Development, korporacija 181
- Microsoft, kompanija 290
- Miller, dr. Margaret 87
- Ministarstvo financija, američko 32, 42, 47
- Ministarstvo gospodarstva, argentinsko 48
- Ministarstvo poljoprivrede, američko 11, 25, 30, 58, 75, 81, 82, 93, 108, 118, 202, 216, 218, 222, 242, 243, 261, 266, 267, 269, 270, 283, 280, 290,
- Ministarstvo poljoprivrede, iračko 22
- Ministarstvo poljoprivrede, škotsko 63, 64
- Ministarstvo rada, američko 206
- Ministarstvo vanjskih poslova, američko (State Department) 16, 25, 27, 44, 118-120, 140, 171, 177, 185, 186, 199, 234, 248, 262, 274, 282, 290
- Ministarstvo zdravstva, brazilsko 134
- Ministarstvo zdravstva, portorikansko 140
- Mitsui & Co 243
- Mobil, kompanija 189
- Monsanto, kompanija 10, 15, 20, 21, 23, 24, 27, 29, 36, 49, 50-52, 54-58, 60-62, 64, 72, 80-90, 92-97, 217, 232, 234, 243, 244, 249, 250, 251-255, 259-261, 265, 267-271, 273-275, 277, 278, 290, 291,
- Montoneros, skupina 44
- Moore, Hugh 165
- Morgan, obitelj 174
- Morris, kompanija 209
- Mosher, Arthur 199
- Mozopotamija 22
- Mulford, David 46, 49
- Muller, Hermann J. 152, 164
- Murdoch, Rupert 92
- Mussolini 44
- N**
- Nacionalna akademija znanosti, američka 158
- Nacionalni institut za zdravstvo (National Institute of Health, NIH) 82

Nacionalni institute za zdravlje djece i ljudski razvoj (National Institute of Child Health and Human Development) 284

Nacionalni instituti za zdravlje (National Health Institutes) 284

Nacionalno sveučilište za obranu (National Defense University) 217

Nacionalno udruženje proizvođača žitarica i krmiva (National Grain and Feed Association) 113, 115

National Beef Packing, kompanija 217

National City Bank 173, 181

National Security Council, NSC *vidi*: Vijeće za nacionalnu sigurnost

NATO 120

Natsios, Andrew 276

Nature 82

Nestle, kompanija 59, 243, 244,

Network of Concerned Farmers 258

New York Times 162

Newmont Mining Co. 165

Nigerija 130, 136

Nikaragva 282, 283

Nixon, Richard 95, 99, 102, 110-112, 114-116, 118, 120, 123, 124, 133, 136, 186

Norplant, kompanija 158

Notestein, Frank 146, 162, 164

Nova ekonomska politika (New Economic Policy, NEP) 114

Novartis, kompanija 234, 250

NSSM 200 123, 125, 126, 128-134, 136, 137, 140, 142, 166, 190, 198, 235, 270, 290

Niirnberg 151, 155

Njemačka 32, 152, 155, 179, 180, 291

O

O'Neill, Edward 185

Oaxaca 281

Observer 75

Odbor za ekonomski razvitak (Committee for Economic Development) 114

Ohio, Državno sveučilište 283

Okrugli stol američkoga poslovnoga svijeta (US Business Roundtable) 242, 243

OMB Watch 214

OPEC 41

Operations Bootstrap 139, 140

Organizacija za hranu i lijekove 282

Organizacija za hranu i poljoprivredu (FAO) 166, 263

Orskov, Robert 72

Orwell, George 26, 74, 131, 284

Osborn, Frederick 142, 158-160, 162-164, 167, 168

Otvoreno sveučilište 75

P

RL. 480 106, 117-119, 186,

Pakistan 130

Panama 179

Paragvaj 56

Pariški klub 31, 32

Pariz 151

Pariz, Ured Zaklade Rockefeller u 153

Parkins, Keith 251

Pax Americana 172

Pax Britanka 172

Pearce, William 112, 113, 116, 128, 129

Pearl Harbor 171, 174, 184

Pengue, Walter 54

Pentagon 12, 15, 16, 182, 217, 250, 284, 286, 287

Peron, Juan Domingo 44

Peru 178

Phelps, Williard 269, 270

Pinochet, Augusto 43, 119

Pioneer Hi-Bred 189, 202, 217, 250, 255

Plan Amstutz 243, 246

Poljoprivredni znanstveni institut
(KARI) 261, 263
Poljska 32, 38, 171, 271, 277, 278
Pool, Doug 28, 29
Popenoe, dr. Paul Bowman 150, 153,
155
Populacijsko vijeće 121, 143, 156,
158-160, 164-167, 178, 195, 283
Portoriko 139, 141
Petrošači za svjetsku trgovinu
(Consumers for World Trade,
CWT) 243
Princeton, sveučilište 157, 163, 164,
167, 172,
Privremena koalicijska uprava, CPA
(u Iraku) 15, 16, 18, 19, 22, 23,
31,33,37
Proctor & Gamble, kompanija 143
Program za rekonstrukciju i razvoj
iračke poljoprivrede 25
Projekt ljudskog genoma 168
Projekt studija o ratu i miru (War and
Peace Studies Project) 121
Prosilac 84, 85, 89, 93
"Protein for Life" (Protein za život)
60
Protokol iz Kvota 286
Prvi svjetski rat 14, 143, 171, 173,
176,
Punte del Este 240
Pusztai, dr. Arpad 63, 64, 65, 66, 67,
68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 78

Q

QUAD 244
Quantum, fond 50
Quayle, Dan 81

R

rBGH 84, 85, 86, 87, 89, 90, 91, 92,
93,95
RCA, kompanija 165
Reagan, Ronald 11, 30, 79, 80, 95,
96, 208, 210, 211, 222, 228, 240

Regal, Philip 225
ReProtect LLC 280
Republikanska stranka 95
ReVista 48
Rhoads, dr. Cornelius 141
RiceTec, kompanija 248, 249
Robno-kreditna korporacija 30
Rockefeller, braća 45, 136, 175, 190,
204
Rockefeller, Centar 180
Rockefeller, David 18, 40-43, 45, 46,
49, 102, 102, 105, 169, 177, 181,
207, 218
Rockefeller, John D. III. 102, 121,
123, 124, 136, 137, 139, 140,
146, 156-164, 166, 167, 169, 173,
177, 178, 195, 197, 208, 283
Rockefeller, John D. mlađi 146,157
Rockefeller, John D. stariji 148, 155,
281
Rockefeller, Laurance 102, 166, 177,
184
Rockefeller, Nelson 44, 45, 100, 102-
105, 128, 139, 140, 169, 177-184,
185-187, 189, 190, 195,
Rockefeller, obitelj 42, 54, 99, 133,
144, 145, 151, 165, 174, 177,
181, 183, 184, 186, 221 ,,223,
225
Rockefeller, Winthrop 102, 243
Rockefellerov institut za medicinska
istraživanja 141
Rockefeller-Wallaceovo izvješće 183
Roosevelt, Franklin 45, 178, 180,
181, 183, 184
Roundup 51, 52, 60, 61, 62, 256,
261
Rovenskv, Joseph 180
Rowell, Andrew 68
Rowett, znanstveni institut 63, 64,
65, 66, 67, 68, 70, 71, 72, 78
RU-486 158
Ruckelshous, William D. 95
Rudin, Ernst 152, 156, 164, 167
Rumsfeld, Donald 16, 17, 95, 100
Rumunjska 38, 124

Rusija 17, 32, 117, 291

Rusija, Staljinova 68

Rusk, Dean 186, 187

S

Sainsbury, lord 73, 76, 77

San Diego 279

Sanger, Margaret 147, 148, 149,
155, 159, 164

Santiago del Estero 55

Saunders, Walter B. 113

Savezna komisija za trgovinu (Federal
Trade Commission, FTC) 209

Savezni institut za tehnologiju,
švicarski 235

Savjetodavna skupina za međunarod-
no istraživanje poljoprivrede
(Consultative Group of Interna-
tional Agricultural Research,
CGIAR) 232

Savjetodavni odbor za međunarodni
razvoj (International Develop-
ment Advisory Board) 181

Schiff, Jacob 173

Schockley, William 162

Schwarzenegger, Arnold 265

Scowcroft, Brent 30, 134, 136, 139

Seaboard Corp., 51

Seed of Doubt 260

Seedquest 28

Sementes Agrocere, kompanija 188

Shapiro, Robert B. 268m 269

Shell, kompanija 189

Shiva, dr. Vandana 235, 236

Sinclair, Upton 209

Sirija 22

Skupina za predstavljanje tehnologije
(Technology Presentation Group)
70

Skupina za studije o ratu i miru 171,
172, 175-178

Služba za istraživanje poljoprivrede
(Agricultural Research Service,
ARS) 272

Smith, J. W. 116

Smith, Steven 237

Smithfield Foods, kompanija 211,
217, 218

SmithKleinBeecham, kompanija 73

Soros 50

Sovjetski Savez 17, 33, 108, 120,
175, 194, 241

Sporazum o poljoprivredi (Agreement
on Agriculture, AoA) 244, 246

Srbija 32

Središnja banka, američka 42, 103

Središnja banka, iračka 36

St. Louis 50, 81

Staljin, Jozef 144, 157

Standard Oil, kompanija 136, 145,
173, 179, 181, 207, 209, 246

Stanford, sveučilište 149, 162, 287

Stephenson, Sir William 180

Stoljeće rata 12

Sueski kanal 43

SunGene, kompanija 23

Sunshine Project 285

Sussex, sveučilište 263

Sveindijski institut za medicinske
znanosti 283

Sveučilište Rockefeller 141

Sveučilište Vermont 86, 87

Svjetska banka 40, 75, 127, 165, 176,
182, 198, 218, 232, 257, 276,
282, 283

Svjetska konferencija o hrani 107,
108, 110, 111

Svjetska trgovinska organizacija 23,
25, 232, 238-240, 242-249, 252,
279, 282, 290

Svjetska zdravstvena organizacija
282-284

Swift, kompanija 209, 217

Syngenta, kompanija 10, 50, 232,
237, 243, 249, 250, 253, 255,
267, 269, 277, 280, 290

Š

Šababi 36

Škotska 63, 71

Španjolska 38
Švicarska 180

T

Tajland 130,235
Taylor, James 142
Taylor, Michael R. 87, 88
Teksaško sveučilište A&M 27
Tenerife 180
Thatcher, Margaret 46, 79, 208
The Business Journal 27, 28
The Economist 214
The Future of Human Heredity: An Introduction to Eugenics in Modern Society 163
Thejungle 209
The Lancet 72-74, 237, 284
The Passing of the Great Race 153
The Pivot of Civilization 149
The Second American Revolution 208
Tigris 22
Time 109, 174
Tora Bora 12
Treći Reich 68, 154, 223
Trilateralna komisija 103, 104, 105
TRIPS 232, 245, 247, 248
Truman, Harry S. 180, 181, 185
Turner, Ted 290
Turska 130
Twain, Mark 263
Tyson, korporacija 217

U

Udruga potrošača (Consumers Union) 92
Udruženje liječnika i veterinara, kanadsko 90
Udruženje za dragovoljnu kiruršku kontracepciju 135
Udruženje za zemlju (Soil Association) 258
Ujedinjeni narodi (UN) 24, 75, 106, 110, 119, 176, 182, 183, 221, 289
UNESCO 143

Unilever, kompanija 244
United Fruit, kompanija 180
Uppsala, sveučilište 283
Uprava za hranu i lijekove 256
Uprava za hranu i lijekove (Food and Drug Administration, FDA), 82, 87-93
Ured za istraživanje eugenike 169
Ured za prevenciju, pesticide i toksične supstance (u EPA-i), 96
Ured za strateške službe (Office of Strategic Services, OSS) 206
Urugvaj 57, 240
US Rice Council: *vidi*: Američko vijeće za rižu
US Steel, kompanija 173
US Sugar, kompanija 165
USAID 202, 234, 274-276

V

Vance, Cyrus 186, 187
Velika Britanija 11, 24, 43, 46, 70, 71, 74, 77, 114, 131, 179, 180
Veneman, Ann 29, 30, 95
Venezuela 45, 178, 184, 189, 190, 291
Versajski sporazum 171
Videla, general 43
Vijeća za istraživanje društvenih znanosti (Social Science Research Council) 146
Vijeće sigurnosti UN-a 36
Vijeće za inozemne odnose (Council on Foreign Relations, CFR) 102, 103, 121, 133, 171, 172, 174, 176, 177, 186
Vijeće za nacionalnu sigurnost (National Security Council) 13, 134, 282
Vijeće za razvoj poljoprivrede (Agricultural Development Council) 142, 195, 198, 199
Vijeće za tržišno natjecanje (Council on Competitiveness) 81

Vijetnam 99, 117, 118, 235, 250-252, 280
Vijetnamski rat 99, 101, 117, 118, 250
Volcker, Paul A. 42, 103
von Verschuer, Otmarr Freiherr 154-156, 159, 167, 168
Vrhovni sud, američki 31, 96, 150, 151, 173, 209, 249, 254

W

Wagner, dr. Gerhard 149
Wall Street 71, 115, 172, 186
Wallace, Henry A. 183, 202
Wal-Mart 217
Wambugu, dr. Florence 261, 262
Warburg, Paul 173
Watergate 124
Watson, Jack 96
Weaver, Warren 223, 224, 225
Webb-Pomereneov zakon 173
Weimarska Republika 47
Williams, Albert 112
Williamsburg 158
Williamsova komisija 114
Williams-Pearceovo izvješće 113
Wilson, kompanija 209
Wilson, Woodrow 173, 176
Winrock International, kompanija 243
World Wide Wheat Company (WWWC) 27
WT0 28
WWWC 28

Y

Yale, sveučilište 172
Yom-kipurski rat 12
Yungas, pokrajina 61

Z

Zajednička (europska) poljoprivredna politika (CAP) 113, 117, 242

Zajedničko europsko tržište 116
Zaklada braće Rockefeller 102, 133, 143
Zaklada Carnegie 143
Zaklada Ford 143, 198, 199, 202, 203, 206, 210, 279, 282, 283, 290,
Zaklada Gates 290
Zaklada Pew 38, 39
Zaklada pionira (Pioneer Fund) 161, 162
Zaklada Rockefeller 37, 82, 102, 104, 124, 129, 142-146, 151-156, 158, 148, 150-154, 161-163, 172, 179, 184, 186-190, 194, 195, 198, 199, 202, 205, 206, 209, 210, 218, 219, 221-237, 239, 248, 253, 257, 268, 270, 271, 279, 282, 285, 290, 292
Zaklada za nacionalnu genetiku u SAD-u 75
Zaklada za očuvanje (Conservation Foundation) 166
Zakon o farmama 218
Zakon o reformi trgovine (Trade Reform Act) 117
Zakon o sjemenu 56
Zakon o sterilizaciji 153
Zakon o žitu 114
Zaljev Tonkin 11
Zambija 275, 276
Zapadna Europa 40
Zeneca, kompanija 76
Zimbabve 235, 275
Znanstveno vijeće za istraživanje biotehnologije i biologije (Biotechnological and Biological Science Research Council), BBSRC 76, 77

Ž

Ženeva 23, 239